

† ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΚΚΑΒΑΙΟΥΣ †

Ἰδαί οἱ μακκα
 καὶ οἱ τούτων
 γὰρ ἠπαροῖσα
 παρὴν γρις· οὐ
 παρὰ σοχοῖς
 μὲν τῆ μωμ
 μωμ· ὅτι μὲν
 τὰ χυρὴ ἀνθρ
 πασι δὲ τῆ μ

†

σθα ἀζίσωμ· ὅτι
 παρὶ τῶν πα
 τρῶν ἠκαρτε
 ρία· καὶ οἱ παρ
 ὠμ χυρὴ παθῶν
 μαρτυρῆσαμ
 τί ποτε δράσθ
 ἔμελλον μετὰ χ
 διωλοῦ μὲν οἱ· δ

Превео са ѓрзкоѓ

+ Εἰσεκοῖ Αἰθακασυῖε Χερζεῖσβαγκι

К Н И Т Ё
 М А Κ Κ Α Β Ε Ι Ο Κ Ε

УВОД У ПРВУ МАКАВЕЈСКУ

Прва Макавејска спада у ред јеврејских библијских *хроника*, како и сам њен писац, иначе анониман и у књизи врло дискретан, жели да је читаоци схвате. Не бисмо га могли убројати у неког званичног историографа дома Асмонејског, јер он је више библијски дневничар послевавилонског Јудаизма, који добро зна библијски језик, историју свог Изабраног народа и географију Палестине. Зато се с правом претпоставља да је био Јудеј из Палестине, можда и Јерусалимљанин, али је сигурно у Јерусалиму стекао образовање. Неки од научника убрајају га међу фарисеје, други међу садукее, налазећи за своје мишљење разне, углавном узгредне, потврде у самом тексту књиге (махом неубедљиве, као нпр. кад га сматрају присталицом садукееја, који не верују у бесмртност душе, па тај садукеејски утицај виде, наводно, у 2, 51 - неколико њих цитирају погрешно 2, 52 - мада ту нема никаквог доказа у прилог тој тези). Писац је био један верујући Израиљац, веран Закону и патриота, који притом не припада ниједној групи, а несумњиво је привржен Макавејцима-Асмонејима, пре свега тројници Браће војсковођа за ослобођење и очишћење Светиња и Народа (што се јасно види у 5, 62), али не партијски, него патриотски: због њихових заслуга за Веру и Отаџбину. Њих наш писац сматра сличнима Исусу Навину и Судијама Израиљевим, а донекле и Јездри и Немији, у ком смислу 1 Мак. има сличности са тим библијским књигама, као и са књигом Дневника.

Но да најпре укратко наведемо *садржај* 1 Макавејске.

После кратког увода (1, 1-9) о Александру Македонском и његовим наследницима, у наставку (1,10-64) писац износи тиранију насилног наметања паганске јелинизације и идололатрије, као и обесвећење Храма, од стране Антиоха IV Епифана, а уз потпуни отпад немалог броја Јудејаца који су прихватили јелински паганизам, што ће све бити узрок Макавејског устанка. Глава 2 описује прве жртве Антиоховог гоњења верних Израиљаца и почетак отпора свештеника Мататије и његових пет синова. Књига се надаље може поделити на три дела: 1) Од главе 3 до 9,22 излаже догађаје и борбе под вођством Јуде Макавеја, где је најважније очишћење и обновљење Храма и Жртвеника и повратак верске слободе у Јудеји. 2) Од 9,23 до 12,53 описани су догађаји и борбе под вођством Јонатана, који постаје и првосвештеник. 3) Главе 13 до 16 доносе догађаје, борбе и успехе под вођством Симона, који постаје војни, верски и национални вођа Јудејског народа: стратег, првосвештеник и етнарх, и тако стиче прлитичку самосталност Јудеје, прошириване још пре њега на извесне територије Идумеје, Самарије, Галилеје и Трансјорданије. Књига се завршава смрћу Симоновом, кога наслеђује његов син Јован Хиркан, но наш писац своју хронику доводи само до Хиркановог ступања на очеву троструку дужност у Јудејском народу (134 г. пре Христа). - Иако је 1 Мак. једна историјска углавном тачна *хроника* пре свега Израиљског народа, она је хроника и свога доба, па тако описује укратко и владавину савремених Селевкијских царева: Антиоха IV (1,10 - 6,16); Антиоха V (6,17 - 7, 4); Димитрија I (7,1 -10,50); Димитрија II (10,67 -11,53 и 14,3); Антиоха VI (11, 54 - 13, 31); Трифона (13, 31 -15, 39) и Антиоха VII (15,10 -16,24). - Наш писац посматра и износи и политичку историју Истока, и донекле Запада, али тако како се она односи и какве последице има на развој историје Израиља у време Макавеја-Асмонеја, тако да му је својствен библијски јудеоцентризам. У књизи је коришћена хронологија грчкосиријског Селевкијског царства, која започиње од 312 г. пре Христа.

Рекли смо већ да је књига писана на *јеврејском* језику (не на арамејском којим се говорило у то време у Палестини, него је управо била писана свештеним језиком Библије (а обнову тог језика у време Хасмонеја посведочују Кумрански текстови), како о томе говори Блажени Јероним (мада сам не каже да ли је имао у рукама јеврејски оригинал), и као што Ориген наводи семитски назив 1 Мак. (али изгледа да је то арамејски назив): *Σαρβηθ Σαρβασαι ελ.* Језик врло раног грчког превода је чист и једноставан. (Латински превод са тог грчког настао је већ око 200 г., а сиријски превод

Пешиито неки век касније.) Стил писца је прост и сличан хроничарима Старог Завета, нарочито књигама о Царевима и књизи Дневника. Види се да одлично познаје Библију, чак и библијску поезију, и историју свога народа. Његова дискретност и објективности у опису догађаја и личности за дивљење је, тако да улива поверење у аутентичност описаних догађаја и људи. Писац очигледно не симпатише Јелине пагане и нарочито не своје сународнике Јевреје ренегате, који су прихватили идолопоклонички Јелинизам, али, за разлику од писца 2 Мак., он њих описује с пажњом и опрезним речима. Очигледно је да он намерно избегава да спомене имена двојице више него недостојних јудејских првосвештеника, Јасона и Менелаја, за које писац 2 Мак. не штеди речи критике и осуде. Ипак, у 1 Мак. 7,5 и 9, писац помиње првосвештеника „Алкама безбожнога“.

Нема сумње да се 1 Мак. може назвати националном јеврејском књигом, али је „национализам“ њеног писца укореењен у бићу, животу и историји Израиља као Изабраног народа Божијег. Историјска вредност ове књиге је велика. Има се утисак често да је писац, осим што добро зна топографију догађаја, каткад био и лични сведок и очевидац многих збивања и сусрета (нпр. 1 Мак. 6,39; 7,33; 8,19; 9,43), па и докумената из прве руке. Зато се с правом закључује да је савременик тих догађаја. Писац помиње у 1 Мак. 9,22, да је користио извесне записе *историје* ратова и добрих подвига Јуде Макавејца, што може означити и записе других (нпр. Јудине браће), али и његове личне, док у случају Јована Хиркана (16,24), он упућује читаоца, слично хроничарима из Књига о Царевима, на документа која он није даље користио, јер је свесно своју књигу ограничио на Мататију и његове синове: Јуду Макавејца и његову Браћу (што је учинио веома мудро, јер историја Мататијиних унука, и нарочито праунука, срозала би га са библијских висина, ваљда и зато што догађаји њиховог времена нису имали онај значај за Израиљ Божији који има Макавејска историја).

У своју књигу наш писац уграђује 12 докумената-писама која се тичу историје Израиља, којима су неки критичари склони да порекну аутентичност, но други научници их бране и доказују њихову историјску достоверност. Ти документи су: Писмо Римљана Јуди (8,22-32); Писмо селевкијског цара Вале Јонатану (10,17-20); писмо царева Димитрија I и II и Антиоха VI истоме (10,25-45; 11,30-37 и 57); писмо Јонатаново Спартанцима и цитирано писмо спартанског краља Арија првосвештенику Онији (12,6-18 и 20-23); писмо царева Димитрија II и Антиоха VI Симону (13, 36-40 и 15, 2-9); писмо Спартанаца Симону (14,20-23); писмо конзула Луција цару Птоломеју (15,16-21) и копија једног натписа у част Симонову (14, 27-45). (О већини ових писама говоримо у *напоменама*).

Не могући поближе одредити самога писца 1 Мак., библисти и историчари настоје да макар приближно одреде *време писања и појаве* ове књиге. Како 1 Мак. описује време између 175-135 г. пре Христа и како у 13, 30 писац каже за споменик на породичном гробу Макавејаца у Модину, који је Симон подигао по смрти Јонатановој, око 142 г., да стоји „до данашњега дана“, што претпоставља временско растојање од деценију-две, већина научника, сматрајући да је књига записивана одраније, ставља њену појаву негде око 120-110 г. пре Христа. Неки пак снижују овај датум и до смрти Јована Хиркана, 104 г., јер писац упућује на Хирканову *хронику*: „књигу дана његовог првосвештеништва“ (16,24), што индиректно упућује да је он писао, бар тај завршетак, непосредно по смрти Хиркановој. Тако би се година појаве 1 Мак. одредила негде око 100 г. пре Христа. Тај датум, међутим, ниуком случају не може бити померан наниже до 63 г. пре Хр., када су Римљани заузели Јудеју и Јерусалим и уласком самога Помпеја у Светињу над Светињама (Јосиф Флавије, *Јуд. рат*, I, 7,6,152) опет оскрнавили Храм, јер у том случају став писца 1 Мак. према Римљанима не би могао бити онако похвалан какав је изнет у 8 глави.

Што се тиче *религиозног садржаја и значаја* 1 Мак. рећи ћемо само неколико основних мисли (читалац ће наћи више у нашим *напоменама* на значајнија места, на крају ове књиге). 1 Мак. је књига која наставља библијску традицију јеврејских хроника из времена Судија и Царева, само

што је ово сада послевавилонско време, чак два и по века после Јездре и Немије, а то је време престанка деловања великих Пророка и Божијег директног општења преко њих са Својим Народом, нарочито када је овај у невољи. Но у 1 Мак. је јако изражена вера у Божији Промисао и Божије присуство и *појаву - епифанију* - ради ванредне интервенције у штићењу и спасавању Свога Народа и његових Светиња. Аутор књиге и његови хероји верују оно што, по речима Мартина Бубера, сваки прави библијски Јеврејин (и сваки православи Србин, додајемо ми) верује: да се ништа не дешава без Бога и ниједно дело не може успети без помоћи Божије. (Ово још више од 1 Мак. наглашава 2 Мак.). Но, како рече један енглески коментатор, у књизи је такође јако присутна вера у ону истину која је изражена у народној пословици: „*Бог помаже онима који помажу сами себи*” (R. H. Charles, стр. 61). Погрешно би, опет, било закључити из тога да јунаци 1 Мак., и пре свега њен главни див-јунак Јуда Макавејац, верују у моћ и ефикасност људског активизма (још мање: људског разума!), јер управо највећи од свих њих јунак, Јуда Макавејац (витез каквога је приближно имала и Косовска, Карађорђева и доверсајска Србија), највише се моли Богу за помоћ, пред сваку битку прво позива свој народ и борце на усрдну молитву Богу Небескоме да Својом небеском појавом спасе Свој народ - „*остатак Израилев*”, коме није до борбе него до очувања „*Завета Отаца*” са *Богом Отаца*.

Истина, по већ преовладао обичају из персијских времена владавине над Јеврејима, када је за Бога био устаљен назив „*Бог Неба*” јер се свето тетраграмно Име Бога *Јахвеа (ЈХВХ)*, из побожности, није ни читало ни изговарало, у 1 Мак. се име *Бог* не спомиње, него га замењује израз *Небо* (3,18-19; 4,10. 24. 40; 9,46; 12,15; 16,3), или пак обраћају Му се у заменицама: *Ти, Он, Светиње Твоје* (2,61; 3,22. 51; 7,37. 42). Но у књизи је присутна јака вера да постоји „*Избавитељ и Спаситељ Израилја*” (4,11: како смо ми превели, а у оригиналу је партицип, но са чланом „*ο λυτρόμενος και σώζων = Избављајући и Спасавајући Израилја*, док у 4, 30 стоји баш именица: „*Благословен си, Спаситељу (ο σωτήρ) Израилев!*”). Наш писац, затим, има Даниловско виђење историје Израилја. Он не пише само националну, него религиозно-народну, *библијску* историју. „*То је опис рата којим је спасен Јудаизам, носилац Откривења*” (*La Sainte Bible*, р. 539). Књига Пророка Данила му је позната и он цитира догађаје из њеног првог дела, а из кључне II. Главе Данилове узима (тешко би било рећи: поклапа се) назив „*гнусоба опустошења*” (Дан. 11,31 = 1 Мак. 1,54), кључни именитељ за све оне апокалиптичке „*пропасти (σύντριμιά) Народа и Града Светога*” (2, 7), које су наступиле са антихристом Епифаном и његовим ренегатским слугама у Израилју, а који ће израз и сам Господ Христос употребити у Своме говору о крају Јерусалима и крају света (Мт. 24,1.5).

Има неке туге, али и носталгије, чини нам се више окренуте будућности него прошлости, у 1 Макавејској; неке потајне чежње за *Верним Пророком* Божијим (4,46; 9,27; 14,41), чиме ова књига скривено садржи *месијанску* наду, чију празнину у души, усудили би се да кажемо достојевсковски, као да заклања она у књизи наглашавана веза са Богом све више преко *Закона*, јер нема Пророка! У сукобу, апокалиптичких размера, двају различитих светова, сукобу Изабраног народа са надлазећим, насилие и брутално, а наизглед „*природно*” и „*цивилизацијски*”, светом и менталитетом паганског Јелинизма (читај данас: неопаганског Евроамериканизма), који је толико туђ библијском Израилју, постегзилни Јудаизам у 1 Мак. нашао се распет. Лева страна, или табор лево од тога распећа-крста, срљала је све више и све масовније у катаклизму апостазије, укидање сваке везе са *светом историјом* и раскидање *Завета* са Богом Аврама, Исака и Јакова, Мојсија и Закона, у нихилистичко гажење „*Отачких предања*” и *Светиња*, све до оних којима је Израилј васкрсао из Асиро-Вавилонског ропства под Зоровавељем, Јездром и Немијом. Друга страна, или десни табор, били су они који су пружили отпор паганској јелинизацији, „*пасивни*” отпор као Асидеји, ако се пасивним може назвати *мученички избор* којим неки од њих: „*изабраше рађе да умру да се не би опоганили јелима идолским и да не оскрнавe Завет Свети*” (1, 63). Макавеји су из тога десног табора кренули у активни, борбени отпор, у свети „*рат Израилев*” (као неки земаљски „*Михаил, велики кнез (небески), који брани твој народ*” код Дан. 12,1 и исти у Апокалипсису: 12,7). Њима се затим придружује, бар у почетку, „*сва заједница Асидеја, моћни*

јунаци из Израиља, сваки добровољац Закона; и сви који бежаху од зала (*από των κακών*) придодаше се њима и посташе им *подршка* (*ἐγένοντο αὐτοῖς εἰς στήριγμα*)" (2, 42-43). Код Пророка Данила (11, 32-35) гоњење Антиоха Епифана против вере и верујућих, и народно страдање и борење за веру, описано је овако: „Народ који познаје Бога свога охрабриће се, и извршиће (тј. деловаће). И разумни у народу научиће многе, и падаће од мача и огња, ропства и грабежи много дана. И падајући, добиће *помоћ малу* (*βοηθήσονται βοήθειαν μικράν*); и многи ће им се придружити дволичећи. И од разумних ће пасти неки да би се окушали и очистили и убелили до одређеног рока”.

Ако упоредимо ова два наведена описа углавном истих догађаја у 1 Мак. и у Књизи Пророка Данила, а који се односе на оно што се догађало у Јерусалиму и читавој Јудеји после наметања идолопоклонства: „*гнуспе опустошења*” на „Месту Светом”, идола Зевсовог и идолослужења у самом срцу Светиње народа који се сматрао Изабраним Божијим, нећемо наћи битне разлике. (2 Мак. посветиће више места *мученичком страдању*, и самим тим мање места Макавејевим *борбама*, али ће зато дати више места унутрашњим издајама самих Јудеја, почев од коловођа зла, првосвештеника Јасона и Менелаја).

Тако је то било у почетку Мататијиног отпора и устанка за одбрану слободе вере, Закона, Храма, Града, Отаџбине. Тако је било и до Јудиног ослобођења и очишћења и освећења Храма (14 децембра 164 године, докле не иде Данилова књига); тако је било и за све време Јуде Макавејца (докле иде 2 Мак.); тако је било и за време Јудине браће Јонатана и Симеона (докле иде 1 Мак.). (3 Мак. не говори уопште о Јудеји ни о Макавејима, него о страдању Јеврејске колоније у Египту, а 4 Мак. је само похвала Мученицима из 2 Макавејске).

А шта је било даље, после тога?

То што је доба Макавејских наследника, синова и унука, Асмонејских царева, које није ни описано као свештена историја Изабраног народа (Макавејске књиге о њима не говоре, само Јосиф Флавије описује њихова дела и недела), што је то доба пало у искушење да обновљену Јеврејску државу и царство сматра својим циљем и тако потамни обновљени *свети огањ* у Месту Светом (како сликовито каже 2 Мак. 1, 18. 29), то је општеадамовска трагична прича о изгубљеном Рају и о лутању Јевреја кроз пустињу историје, док се не збуде једно од двога: или остављање костију у пустињи, или улазак у Земљу Обећану, како Апостол свих народа Јеврејин Савле-Павле поручује свим Јеврејима (Јевр. 3, 8-19 и 4, 8-10).

Јуда Макавеј и његова Браћа повели су свој и Божији Народ, као Исус Навин, ка Земљи Обећаној. Неки су од њих и ушли у њен Покој. О томе нам говори опширније 2 књига Макавејска.

ПРВА МАКАВЕЈСКА

Александар Македонски и наследници. Цар Антиох IV Епифан и домаћи отступници уводе многобоштво у Јерусалим; пљачка и оскрнављење Храма, наредба о Прогону Закона и побожних Јудеја.

1. И би пошто победи Александар, син Филипов, Македонски, који изиђе из земље Хетиим

(= *Јеладе*) и порази Дарија, цара Персијског и Мидског, и царева уместо њега, претходно пак над Јеладом.

2. И поведе многе ратове, и овлада многим тврђавама, и побди Цареве земаљске.

3. И прође до крајева Земље, и узе плен многих народа. И умири се Земља пред њиме; и он се уздиже, и погорди се срце његово.

Јез. 28, 2; Дан. 8,25

4. И сакупи веома велику војску, и владаше над земљама и народима и владарима, и они му плаћаху данак.

5. И потом паде у постељу, и позна да ће умрети.

6. И дозвола слуге своје, оне знаменитије, одрасле с њиме од младости, и подели им царство своје још за живота.

Дан. 11, 4

7. И цароваше Александар година дванаест*, и умре.

* 336-323 г. пре Христа

8. И завладаху слуге његове, сваки у месту своме.

9. И пошто он умре сви ставише (себи) круне, и синови њихови после њих за много година. И умножише се зла на Земљи.

10. И произиђе из њих корен греховни - Антиох Епифан (= *Славни*), син цара Антиоха (*III Великог*), који беше талац у Риму. И зацари се године сто тридесет седме* царовања Јелинског.

* 175 г. пре Христа

11. У дане оне изиђоше у Израилу синови преступници (Закона) и убеђиваху многе говорећи: „Хајде да склопимо савез са незнабошцима који су око нас, јер откако се одвојисмо од њих снађоше нас многа зла.”

12. И допаде се реч (ова) у очима њиховим.

13. И показаше се вољни неки из народа (Јудејског), и отидоше цару, и он им даде власт да чине обичаје незнабожаца.

14. И начинише у Јерусалиму гимнасион (= *училиште и стадион*) по обичајима незнабожаца.

15. И учинише себи необрезања (*ἀκροβυστίας* = *преправише обрезање*), и одступише од Завета Светога, и подјармише се незнабошцима, и продадоше се да чине зло

1 Цар. 21, 20

16. И кад се утврди царство Антиохово, намисли он да се зацари и над земљом Египатском, да би царовао над двама царствима.

17. И уђе у Египат са силном војском, са борним колима и слоновима и са коњицом и са бродовљем многим.

18. И започе рат против Птолемеја (*VI Филомитора*) цара Египатског; и уплаши се Птолемеј од лица његовог и побеже, и паде много (насмрт) рањених.

19. И заузе (Антиох) утврђене градове у земљи Египатској, и узе плен земље Египта.

20. И пошто порази Египат, врати се Антиох, године сто четрдесет треће.* И крете против Израилја, и попе се у Јерусалим са силном војском.

* 169 г. после Христа

21. И уђе у Светињу (Храма) са гордошћу, и заплени златни жртвеник кадиони, и свећњак светлости, и све сасуде Храма;

22. И трпезу хлебова предложења, и судове за жртве излива вина, и путире, и златне кадионице, и завесу, и венце, и златне украсе који беху с лица Храма, и све оголи (и однесе).

23. И узе сребро и злато и сасуде драгоцене, и покупи тајне ризнице, које нађе.

24. И узевши све то, врати се у своју земљу. И учини оскврњење убиством, и говораше велику гордост (= *богохулство*).

25. И би велики плач у Израилју у сваком месту њиховом.

26. И уздисаху начелници и старци, девојке и младићи разболеше се, и измени се лепота женска.

27. Сваки женик узе на се плач, и невеста у брачној одаји поста ожалована.

28. И потресе се земља (од жалости) на становнике њене, и сав дом Јаковљев одену се у срамоту.

Јез. 30, 1-3; 25, 23-37; 26, 31-33;

Јерем. 14, 2-3; 7, 34; 16, 9; 25, 10; Плач 1, 4; 8, 21 Варух 2, 23;

Пс. 34/35, 26; Јоил 2,16; 2 Цар. 5, 7; 1 Днев. 11,5.

29. И после две године дана, посла цар начелника за порез у градове Јудине, и он дође у Јерусалим са великом војском.

2 Мак. 5, 24-26

30. И говораше им с лукавошћу речи о миру, и повероваше му. И нападе изненада на Град, и удари га великом раном, и погуби многи народ из Израилја.

31. И узе плен из Града, и запали га огњем, и сруши куће његове и зидове око њега.

32. И зароби жене и децу; и поделише међу собом стоку.

33. И обзидаше (Антиохови људи) град Давидов са великим и јаким зидом и с утврђеним кулама, и постаде им тврђава (*Акра = акропољ, врхоград*).

34. И поставите онде народ греховни, људе безаконе, који се осилише у њему.

35. И нагомилаше оружја и хране, и сабравши плен из Јерусалима положише тамо, и беше (то) велика замка (Израилју).

36. И постаде (та тврђава) заседа Светињи (Храма) и стални зли противник (*διάβολον = клеветник*) Израилју.

37. И пролише крв невиних око Светиње, и оскрнавише Светињу.

38. И побегоше становници Јерусалима због њих, и постаде стан туђинцима; и поста (Град) туђинац својему породу, и деца његова напустише га.

39. Светиња његова опусте као пустиња, празници његови претворите се у жалост, суботе његове у посрамљење, част његова у понижење.

40. Као (раније) слава његова, умножи се (сада) срамота његова, и величина његова претвори се у жалост.

41. И написа цар Антиох (*IV Епифан*) проглас свему царству своје: да сви буду један народ (*εἶναι πάντας εἰς λαόν ἕνα*).

42. И да сваки напусти своје законе (*τα νόμιμα = обичаје*). И покорише се сви народи по речи царевој.

43. И многи се из Израилја сагласише са његовим (идоло)служењем (*τη λατρεία*) и принеше жртве идолима и оскрнавише суботу.

44. И посла цар књиге рукама гласника у Јерусалим и у градове Јудине да (сви) следују обичајима туђинаца земље (Јудине);

45. И да се забране свеспаљенице, и жртве, и жртве излива вина у Светињи, и да се оскржаве

суботе и празници;

46. И да се упрља Светиња и свети (= *свештенство и народ*).

47. Да се подигну олтари и храмови и идолишта, и да се приносе жртве свињске и од нечистих животиња.

48. И да остављају синове своје необрезане, и да упрљају душе своје у свему нечистоме и скверноме.

49. Да би (тако) заборавили Закон и изменили све уредбе (*δικαιώματα* = *заповести Божије*).

Ис. 24,5

50. И ако неко не би поступио по речи царевој, биће погубљен.

51. По свим тим речима (= *питањима*) написа свему царству своме, и постави надзорнике над свим народом; и заповеди градовима Јудиним да приносе жртве (идолима) од града до града.

52. И придружише се од народа (Јудејског) к њима многи, сваки који напушта Закон. И учинише зла (велика) у земљи.

53. И примораше Израил да се скрива у сваком збегу њиховом.

1 Сам. 13,6

54. И петнаестог дана Хасалева (= *Кислева месеца*), године сто четрдесет пете* подигоше *гнуособу оустошења* над Жртвеником, и у градовима Јудиним унаоколо подигоше олтаре (идолима).

1. Мак. 4,52-53; Мат. 24,15; Дап. 11,31;

* 8 децембра 167 г. уре Христа

55. И на вратима кућа и по трговима палише тамјан (идолима).

56. И књиге Закона, које нађоше, поцепаше и спалише на ватри.

57. И где налажаху код некога Књигу Завета, и ако се неко држаше Закона, одлука царева га је убијала.

2 Мојс.24,7

58. У своме насиљу чињаху тако Израилу, свима које налажаху из месеца у месец по градовима.

59. И двадесет петога у месецу приношаху жртве на олтару (идолском), који беше подигнут на Жртвенику.

60. И жене које обрезаваху децу своју, побише по наредби (царевој);

61. И вешаху децу (мртву) о вратове њихове, и куће њихове пљачкаху, и извршиоце обрезања побише.

2 Мак. 6,10

62. И (уза све то) многи у Израилу оснажише се и утврдише у себи да не једу од нечистих (животиња),

Пс. 26/27

63. И изабраше (рађе) да умру да се не би опоганили јелима (идолским) и да не оскрнавe Завет свети; и умреше (тако).

64. И беше гњев (Божји) врло велики на Израилу.

Зах.1,2;7,12

2. *Свештеник Мататија и његови синови у Модину устају у одбрану вере и отаџбине. Страдање побожних Асмонеја у пустињи у суботу. Завет Мататијин синовима и смрт.*

1. У дане оне устаде Мататија, син Јована Симоновог, свештеник од синова Јоаривових, из Јерусалима, и настани се у Модину.

2. И беше у њега пет синова: Јован звани Гади,

3. Симон звани Таси,

4. Јуда звани Макавеј,

5. Елеазар звани Аваран, Јонатан звани Апфус.

6. И он виде хуле које бивају у Јуди (=Јудеји) и у Јерусалиму,

7. И рече: „Авај, зашто се родих да видим опустошење (*σύντριμμα* = *пропаст*) народа мога и опустошење (*σύντριμμα*= *пропаст*) Града Светога, и да тамо седим (залудан) када се он даваше у руке непријатеља и Светиња у руке туђинаца?

8. Храм његов постаде као човек неславан;

9. Сасуде славе његове заплећене однеше; поклаше одојчад његову на трговима његовим, младиће његове мачем непријатеља.

Плач 2, 11, 21

10. Који још незнабожни народ не наследи царство његово и не узне плен његов?

11. Сав украс његов би одузет; уместо слободнога постаде роб.

12. И где, Светиње наше и лепота наша и слава наша опустеше, и оскрнавише их незнабожни народи.

Плач 1,5-10; 2, 1-16

13. Зашто ће нам још живот?"

14. И раздра Мататија и синови његови хаљине своје, и обукоше се у кострет и плакаху горко.

1.Мојс.37,34; Јов.1,20; Јона 3,6; Јес.4,1

15. А људи цареви, који присиљаваху на отпадништво, дођоше у Модин град, да принесу жртве.

16. И многи из Израилља приђоше им, а Мататија и синови његови окупише се (посебно).

17. И цареви људи обратише се Мататији и рекоше му, говорећи: „Господар си, и славан, и велики у овом граду, и ослоњен на синове и браћу.

18. Сада, дакле, приђи први и изврши наредбу цареву, као што учинише сви народи и људи Јудејци и они који су остали у Јерусалиму; и бићеш ти и дом твој међу пријатељима царевим; и ти и синови твоји бићете прослављени сребром и златом и многим даровима."

19. И одговори Мататија и рече јаким гласом: „Ако и сви народи, који су у дому царства царевог, послушају њега да одступи сваки од (бого)служења отаца својих, и прихвате наредбе његове,

20. Но ја и синови моји и браћа моја ходићемо у Завету отаца наших.

21. Нека нам се смилује (*Небо* = *Бог*) да не оставимо Закон и уредбе (= *заповести Његове*).

22. Цареве речи нећемо послушати да преступимо (бого)служење наше десно или лево."

23. И кад престаде говорити речи ове, приступи човек Јудејац пред очима свију да по наредби царевој принесе жртву на олтару (идолском) у Модину.

24. И виде то Мататија и узревнова, и задрхташе бубрези (= *срце*) његови, и подиже гњев по правди, и потрчавши закла га на олтару.

25. И човека царева, који нагоњаше да се принесу жртве, уби у онај час, и олтар сруши.

26. И поревнова за Закон, као што учини Финес Замврији сину Саломовом.

4 Мој. 25,6-15

27. И повика Мататија у граду снажним гласом, говорећи: „Сваки који ревнује за Закон и држи се Завета нека изађе за мном!”

28. И избеже он и синови његови у горе, и оставите све што имадоше у граду.

29. Тада многи, који искаху правду (*δικαιοσύνην* = *праведност*) и суд (Божији), сиђоше у пустињу да тамо бораве,

Јез.18, 27

30. Они и синови њихови и жене њихове и стока њихова, јер се над њима умножише зла.

31. И би јављено царевим људима и војним снагама које беху у Јерусалиму у граду Давидовом, да људи, који погазише заповест цареву, изиђоше у склоништа (= *пећине*) у пустињи.

32. И појурише за њима многи (војници) и достигавши их утаборише се наспрам њих и спремише против њих рат у дан суботњи.

33. И рекоше им: „Доста је досад! Изађите и поступите по речи царевој, и живећете.”

34. И рекоше: „Нећемо изаћи, нити ћемо извршити реч цареву да оскврнимо дан суботњи.”

35. И они убрзаше напад на њих.

36. А ови им не одговорише, нити им каменом узвратише, нити заградише склоништа,

37. Говорећи: „Умримо сви у простоти (= *невиности*) нашој. Сведочи нам Небо и Земља да нас убијате неправедно.”

38. И усташе (војници) против њих на борбу у суботу; и ови изгинуше, и жене њихове и деца њихова и стока њихова, око хиљаду душа људских.

39. И дознаде Мататија и пријатељи његови, и плакаху над њима горко.

40. И рече човек ближњему својему: „Ако сви учинимо као што браћа наша учинише, и не будемо ратовали против незнабожаца за душе наше и за уредбе (*δικαιώματα* = *Законске наредбе*) наше, сада ће нас брзо истребити са земље.”

41. И одлучише онога дана, говорећи: „Сваки човек који би дошао против нас да ратује у дан суботњи, ратоваћемо против њега, и нећемо изгинути сви, као што изгинуше браћа наша у збеговима.”

42. Тада се сабра к њима сва заједница (*συναγωγή*) Асидеја, моћни јунаци из Израиља, сваки добровољац Закона;

43. И сви који бежаху од зала придодаше се њима и посташе им подршка.

44. И саставише војну снагу, и нападоше на грешнике у гњеву своме, и на људе безакоња у срци својој. А остали се разбежаше по незнабожачким народима да се спасу.

45. И прокружи онаоколо Мататија и пријатељи његови и срушише олтаре (идолске).

46. И обрезиваху силом децу необрезану, коју нађоше у областима Израиљевим.

47. И протераше синове гордости; и успеваше дело (Божије) у рукама њиховим.

48. И брањаху Закон од руку незнабожаца и од руку царева, и не дадоше рог (= *моћ и победу*) грешноме.

49. И приближише се дани Мататијини да умре, и рече синовима својим: „Сада се утврди гордост и покор, и време катастрофе, и гњев јарости.

50. И сада, децо, ревнујте за Закон и дајте душе своје за Завет отаца наших.

51. И сећајте се дела отаца наших која учинише у нараштајима својим, и добићете славу велику и име вечно.

52. Не нађе ли се Аврам веран у искушењу, и урачуна му се у праведност?

1 Мојс. 22, 1-12; Рм. 4,9

53. Јосиф у време стешњења свога одржа заповест (Божију), и постаде господар Египта.

1 Мојс. 39, 4-12; 40, 39-42

54. Финес, отац наш, ревнујући ревношћу (за Закон), доби завет свештенства вечнога.

4 Мојс. 25,7-13

55. Исус (Навин) испуњујући реч (Мојсијеву), постаде судија у Израиљу.

4 Мојс. 27,16-23

56. Халев посведочавајући пред црквом (=сабрањем народним), доби наслеђе земље (обећане).

4 Мојс. 14,6-10.38

57. Давид у милости (=кротости, побожности) својој, наследи престо царства на векове.

2 Сам. 7, 8-9

58. Илија, ревнујући ревношћу за Закон, би узнет као у небо.

1 Цар. 19,10, 14; 2 Цар. 2, 1

59. Ананија, Азарија, Мисаил, верујући спасоше се из огња.

Дан. 3,16--18.28

60. Данило (пророк), у простоти (= невиности), би избављен из уста лавова.

Дан. 6,16.22

61. И тако схватите из нараштаја у нараштај, да сви који се уздају у Њега, неће ослабити.

62. И не уплатите се од речи (= претњи) човека грешника, јер је слава његова у ђубрету и у црвима;

63. Данас се уздигне, а сутра га нема нигде, јер се врати у прах свој, и помисао његова пропаде.

64. А ви, децо, храбрите се и јачајте у Закону, јер ћете се у њему прославити.

65. И гле Симеон, брат ваш, знам да је човек од савета, њега слушајте у све дане, он ће вам бити као отац.

66. И Јуда Макавеј, силан јунак од младости своје, он ће вам бити војсковођа и ратоваће рат против народа.

67. И ви окупите око вас све који извршују Закон, и осветите правду народу вашем.

68. Узвратите ударје (=дуг, одмазду) незнабошцима, и пазите на наредбе Закона.

Јез. 25,12-14; Јона 3/4,4.7

69. И благослови их (Мататија), и би прибројан оцима својим.

70. И умре у сто четрдесет шестој години*; и погребеше га синови његови у гробове отаца његових у Модину. И оплака га сав Израилъ плачем великим.

* 166 г. Пре Хрпста

3. *Похвала Јуди Макавеју. Победа Јудина над Аполонијем. Цар Антиох Епифан иде у Персију, Лисије шаље Горгију и Никанора на Јудеју. Јуда се улогори у Масифи.*

1. И у стаде Јуда звани Макавеј, син његов, уместо њега.

2. И помагаху му сва браћа његова и сви који се придружише оцу његовом; и ратоваху рат Израилъев с радошћу.

3. И рашири (Јуда) славу народа својега, и обуче оклоп као див и опаса се бојним оружјем својим, и учини ратове штитећи табор мачем.

4. И би сличан лаву у делима својим, и као лавић који риче на лов.

1 Мојс. 49,9; Ис.31,4

5. И гоњаше безаконике истражујући их, и смутљивце народа свога спаљиваше.

1 Мак. 5,5,44

6. И устукнуше безаконици од страха његовог, и сви делатељи безакоња смутише се, и би успешно спасење (народа) руком његовом.

7. И ојађиваше Цареве многе и веселаше Јакова делима својим; и довека ће се благосиљати спомен његов.

8. И прође кроз градове Јудине, и истреби безбожнике из Јудеје, и одврати гњев (Божији) од Израилъа.

1 Мак. 1, 64

9. И поста чувен по имену до краја земље; и сабра оне који погибљавашу.

10. И сакупи Аполоније (=управник Самарије) незнабошце и из Самарије велику војну силу да завојшти на Израилъ.

11. И дозна то Јуда и изиђе му у сусрет, и порази га, и погуби га; и падоше многи (на смрт) рањени, а преостали побегоше.

12. И узеше плен њихов, и мач Аполонијев узе Јуда и ратоваше њиме кроз све дане.

13. И чу то Сирон, начелник војске Сирије, да Јуда сабра скуп и цркву (= заједницу) верних са њиме, који крећу у рат,

14. И рече: „Степи ћу себи име и прославићу се у царству, и ратоваћу на Јуду и оне с њиме, који ниподаштавају реч цареву.“

15. И реши се (да крене), и узиђе с њиме јака војска безбожника да га помогне да учини освету међу синовима Израилъевим.

16. И приђе до успона Веторона; и изиђе Јуда малобројан у сусрет њему.

17. А када (његови) видеше војску где им долази у сусрет, рекоше Јуди: „Како ми будући малобројни можемо ратовати против мноштва толико јаког? А и исцрпљени смо гладујући данас?“

18. И одговори Јуда: „Лако се може рукама мало људи сколити мноштво. А нема разлике пред [Богом] Неба да спасава с многима или малобројнима.

19. Јер није победа у рату од мноштва војне силе, него је моћ с Неба.

2 Мак. 15,21

20. Они долазе против нас са мноштвом увреде и безакоња, да би истребили нас и жене наше и децу нашу, и да нас оплене.

21. А ми ратујемо за душе наше и за Законске уредбе наше.

22. Зато ће их Он (= *Господ*) скршити пред лицем нашим, а ви се немојте бојати од њих."

23. А када престаде говорити, јуришну изненада међу њих; и скршен би Сирон и војска његова пред њим.

24. И гонише га низ падину Веторона до равнице; и паде од њих осамсто људи, а остали побегоше у земљу Филистејску.

25. И завлада страх од Јуде и браће његове и трепет захвати незнабошце око њих.

26. И дође до цара (*Антиоха IV Епифана*) име његово. И о војним делима Јудиним говораху сви народи.

27. А када чу цар Антиох те речи, разгњеви се јарошћу и посла те сабраше војне снаге свег царства његовог, војни табор веома јак.

28. И отвори ризницу своју и даде плату војсци својој за годину, и заповеди им да буду готови за сваку потребу.

29. И виде да нестане новца из ризница и приходци земље све су мањи, због неслоге и раздора који створи у земљи укидањем закона који су постојали од првих дана.

30. И побоја се да неће имати до једном и двапут за трошкове и дарове, које је раније давао обилном руком, надмашајући претходне Царева.

31. И беше у недоумици душе своје веома; па одлучи да иде у Персију и узме данак од земаља (= *сатрапија*) и сабере новаца много.

32. И остави Лисија, човека славнога и од рода царскога, над пословима царским од реке Еуфрата до граница Египта.

33. И да одгаја Антиоха сина његовог док се он не врати.

34. И предаде му половину војних снага и (бојне) слонове; и даде му наредбе за све што је хтео, и за становнике Јудеје и Јерусалима:

35. Да пошаље против њих војну силу да скрши и уништи моћ Израилеву и остатак (*το κατάλειμμα*) Јерусалима, и да избрише спомен њихов из тог места

2 Цар. 19,30--31;Рм. 11,5

36. И да настани синове туђинце у свим границама њиховим и коцком подели земљу њихову.

37. И цар узе преосталу половину војних снага и крете из Антиохије, из града царства свога, године сто четрдесет седме*, и пређе Еуфрат реку и прохођаше горње земље.

465 г. пре Христа

38. А Лисија изабра Птолемеја сина Дорименова, и Никанора и Горгију, људе силне између пријатеља царевих,

39. И посла са њима четрдесет хиљада људи и седам хиљада коњице да нападну земљу Јудину и опустоше је по речи царевој.

40. И одоше са војном силом њиховом; и дођоше и улогорише се близу Емауса на земљи равници.

41. И (кад) чуше трговци те земље за име њихово, узеше сребра и злата врло много и свеза (=

окова) и дођоше у табор да купе синове Израилеве као робље (кад их буду заробили). И овима (Лисијевим) придружише се војна сила Сирије и земље иноплеменика.

42. И виде Јуда и браћа његова да се зла умножише и да војне силе продиру у области њихове; и дознаде за речи царева којима је заповедно да учине народу (његовом) погибао и коначно затирање (*συντέλειαν*).

43. И рече сваки ближњему својему: „Да подигнемо из поништења народ наш и да ратујемо за народ наш и за Светиње (своје).”

44. И сабра се збор (*συναγωγή*) да буду спремни за рат и да се моле и вапију за милост и милосрђе (Божије).

45. И Јерусалим беше ненастањен као пустиња, не беше улазећег и излазећег од деце његове, и Светиња (= *Храм*) беше поражена, и синови туђинаца беху у тврђави (Јерусалимској), стану незнабожаца. И узе се весеље из Јакова, и нестa свирале и гусала.

Јерем. 33/40 10.12; Ис. 24,8-10

46. И сабраше се (Јудеји) и дођоше у Масифу наспрам Јерусалима, јер у Масифи беше раније место молитве Израилју.

Суд. 20,1

47. И постише се онај дан, и оденуше се у кострет, и пепелом посуше главе своје, и раздреше хаљине своје.

48. И отворише књигу Закона (да потраже) оно о чему незнабошци питају кипове својих идола.

49. И донесоше одежде свештеничке, и првине плодова и десетине, и доведоше назореје који испунише дане (завета свога).

4Мојс.6,1-13

50. И завапише гласом ка Небу, говорећи: „Шта да учинимо с овима, и где да их одведемо?”

51. И Светиње Твоје гажене су и скрнављене, и свештеници су Твоји у жалости и понижењу.

3 Мак.2,18

52. И ево незнабошци се сабраше против нас да нас истребе. Ти знаш шта смишљају на нас.

53. Како можемо одолети пред лицем њиховим, ако нам Ти не помогнеш?”

54. И затрубише у трубе и повикаше гласом великим.

55. И потом постави Јуда старешине народу: хиљадуначелнике, и стоначелнике, и педесетоначелнике, и десетоначелнике.

2 Мојс.18,25

56. И рече онима који грађаху куће, и онима који се жењаху, и који сађаху винограде, и страшљивима: да се, сходно Закону, врате сваки својој кући.

5. Мојс. 20, 5-8

57. И подиже се војни табор и улогори се јужно од Емауса.

58. И рече Јуда: „Опашите се и будите синови јуначки, и будите спремни ујутро за бој против ових незнабожаца који су се окупили против нас да истребе нас и Светиње наше.

2 Мојс.12,11; 2 Сам. 2,7

59. Јер боље нам је умрети у рату него да гледамо зло народа нашега и Светиња.

60. И како буде воља на Небу, тако ће и бити!"

4. *Битка код Емауса, Јудина Победа над Горгијом и Лисијем. Очишћење Жртвеника и Храма у Јерусалиму и празновање обновљења (= Ханука).*

1. И узе Горгија пет хиљада људи и хиљаду коњице изабране; и отиде та војска ноћу,

2. Да би напала на војни логор Јудејаца и поразила их изненада; а синови тврђаве (Јерусалимске) беху му водичи.

3. И чу то Јуда, и отиде он и јунаци да ударе на војску цареву у Емаусу,

4. Док још беху војне снаге расуте ван табора.

5. И дође Горгија у логор Јудин ноћу и не нађе никога; и тражаше их у горама, јер како рече: „Они беже од нас”.

6. И заједно с јутром појави се Јуда у равници са три хиљаде људи, али штитове и мачеве не имадоше, као што хтедоше.

7. И видеше војни табор незнабожаца јак и с оклопима, и коњицу око њега, и они беху научени за рат.

8. И рече Јуда својим људима: „Не бојте се мноштва њихова, и напада њихова не уплашите се!

9. Сетите се како бише спашени оци наши у Црвеном мору, када их гоњаше фараон са војском.

2 Мојс. 14,13-31

10. И сада, завапимо к Небу (= *Бозу*), не би ли нас помиловао, и сетио се Завета отаца наших, и скршио ову војску пред лицем нашим данас.

11. И познаће сви народи да постоји Избавитељ и Спаситељ Израиљу.”

Пс. 48,14; Ис. 41,14

12. И подигоше иноплеменници очи своје и видеше ове (Јудејце) да долазе са супротне стране,

13. И изиђоше из логора у бој. И затрубише војници Јудини,

14. И сукобише се, и поражени бише незнабошци, и побегоше у долину,

15. А задњи сви падоше од мача. И гонише их (Јудејци) до Газирона (= *Газера*) и до равница Идумејских и Азота и Јамније. И падоше од њих око три хиљаде људи.

16. И поврати се Јуда и војна сила његова од гоњења за њима,

17. И рече народу: „Не лакомите се на плен, јер је рат наспрам нас;

18. И Горгија и војна сила на гори су близу нас. Него станите сада против непријатеља наших и ратујте на њих, а после ћете слободно узети плен.”

19. Још док Јуда завршаваше, појави се један део (војске) извиђајући са горе;

20. И видеше да су (њихови) поражени и запаљен им логор, јер дим који се види сведочаше о томе;

21. И схвативши то, веома се уплашише; видећи још и Јудин војни табор у долини готов у бојном поретку,

22. Побегоше сви у земљу иноплеменника (= *Филистејаца*).

23. И поврати се Јуда ради плењења логора; и узеше много злата и сребра, и јакинта и порфире морске (= *плавог и црвеог скерлета*), и богатство велико.

24. И вративши се хваљаху и благосиљаху Небо (говорећи) - "Јер је добро, јер је довека милост Његова!"

25. И наста спасење велико Израиљу у онај дан.

26. А који се од иноплеменика спасоше, дошавши испречаше Лисију све шта се догодило.

27. А он чувши то, смути се и паде у чамотињу, јер се догоди Израилу не оно што он хтеде, и збило се не оно што му је цар заповедно.

28. И у следећој години сабра (Лисије) шездесет хиљада изабраних људи и пет хиљада коњице, да завојшти на њих.

29. И дођоше у Идумеју и улогорише се у Ветсури. И сусрете их Јуда са десет хиљада људи.

30. И виде (Јуда) силни војни табор, и помоли се и рече: „Благословен си, Спаситељу Израилев, Који си скршио налет дива (= *Голијата*) руком слуге Твога Давида, и предао си војни табор иноплеменика (= *Филистеја*) у руке Јонатана, сина Сауловог, и носиоца оружја његовог.

1 Сам. 17, 4-50; 14, 6-14

31. Тако предај војску ову у руке народа Твога Израилја, и нека се посраме са пешадијом и коњицом својом.

32. Дај им страшљивост и расточи дрскост моћи њихове, и нека се поколебају поразом својим.

33. Обори их мачем љубитеља Твојих, и нека Те хвале у песмама сви који знају Име Твоје."

34. И сударише се међу собом, и паде из табора Лисијевог око пет хиљада људи, и падоше наспрам њих (= *Јудеја*).

35. А Лисија, видевши настали пораз (*τροπήν*= *бекство*) његове војске, а Јудине војске показану смелост и како су готови или живети или умрети јуначки, врати се у Антиохију; и најмљубљући странце умножаваше војску смишљајући да опет пође у Јудеју.

36. А рече Јуда и браћа његова: „Ево поражени бише непријатељи наши. Узађимо (у Јерусалим) да очистимо Светиње (Храма) и обновимо (= *осветимо*) их.

37. И сакупи се сав табор и узиђоше на гору Сион (= *гору Храма*).

2 Мак. 10,1

38. И видеше Светињу опустошену и Жртвеник оскрнављен и врата (Храма) спаљена, и у предворјима растиње порасло као у шуми или као у некој гори, и ћелије (са оставама) разрушене.

39. И раздреше хаљине своје, и ридаху ридањем великим, и посуше пепео по глави својој

40. И падоше лицем на земљу, и затрубише трубама знамења, и завапише ка Небу.

41. Тада нареди Јуда војницима да нападну на оне (војнике) у тврђави, док он очисти Светиње.

42. И изабра свештенике непорочне, добровољце Закона.

3 Мојс. 21-22 гл.

43. И очисти Светиње, и уклонише камење оскрнављено на место нечисто.

2 Мак.10,3

44. И већаху за оскрнављени Жртвеник свеспаљеница: шта ће са њиме учинити?

45. И дође им савет добри да га сруше, да им не буде на срамоту што су га незнабошци оскрnavили; и срушише Жртвеник.

46. И одложише камење на гору Храма, на место погодно, док не дође Пророк да да одговор о њима.

47. И узеше камење нетесано, сходно Закону, и озидаше Жртвеник нови као претходни.

5 Мојс. 27,5-6

48. И изградише Светињу и све унутар Храма и предворја осветише.
49. И начинише свете сасуде, нове, и унесе свећњак и жртвеник кадиони и сто хлебни у Храм.
50. И кадише на Жртвенику и запалише светиљке на свећњаку и светљаху у Храму.
51. И поставише хлебове на сто и простреше завесе. И свршише сва дела која чињаху.
52. И уранише рано двадесет петог (дана) месеца деветог - то је месец Хаселев (*Кислев*) - године сто четрдесет осме*.

1 Мак.1,54; 2 Мак. 10, 5

*14. децембра 164 г. пре Христа

53. И принеше жртву по Закону на новом Жртвенику свеспаљеница који подигоше.
54. У време и у дан у који га оскрнавише незнабошци, у тај дан се обнови уз песме и гусле и харфе и кимвале.

1Днев 1.15,16; 1. Мак. 13,51; Мак. 10, 5

55. И паде сав народ ничице и поклонише се, и благословите на Небу Добропомоћника њиховог (*τον Εὐδοκόσαντα = Онога који их је добро водио путем*).
56. И празноваху обновљење Жртвеника осам дана, и принеше жртве свеспаљенице с радошћу, и принеше жртве спасења и захвалнице.

2 Днев 33, 16

57. И украсише прочеље Храма венцима златним и штитовима, и обновише врата, и ћелије (с оставама) ставивши им врата.

58. И наста веома велика радост у народу, и избрисана би незнабожачка срамота.
59. И одредише Јуда и браћа његова и сва црква (= *заједница*) Израилјева да се празнују дани обновљења Жртвеника у време своје сваке године осам дана, од двадесет петог месеца Хаселева, са радошћу и весељем.

2 Мак. 10, 8

60. И изградише у време оно гору Сион, унаоколо зидове високе и куле утврђене, да не би дошли незнабошци и погазили (= *оскрнавили*) их, као што учинише раније.

61. И поставише онде посаду војну да чувају (гору Сион); и утврдише тако и Ветсуру да је чувају да народ има тврђаву наспрам Идумеје.

5. Победнички иоход Макавеја изван Јудеје: на Идумеју и Амонићане, у Галилеју и Галадиту преко Јордана — да ослободе прогоњене Израилјце.

1. И би кад чуше околни незнабошци да је саграђен Жртвеник и обновљена Светиња (Храма) као раније, разљутише се веома;

2. И одлучише да истребе род Јаковљев, оне који беху међу њима. И почеше у народу убијати и истребљивати.

3. И ратоваше Јуда против синова Исавових у Идумеји, у (области) Акраватини, јер (тамо) опколише Израилјце; и порази их поразом великим и сакруши их, и узе плен њихов.

4. И опомену се злобе синова Вејана, који беху народу (Израилском) замка и саблазан, јер их сретаху заседама на путевима.

5. И бише од њега опкољени у кулама, и нападе на њих и прокле их (=уништи их) и запали им куле огњем са свима који беху у њима.

6. И пређе даље на синове Амонове, и нађе руку јаку и народ многи и Тимотеја вођу њиховог;

7. И учини многе бојеве против њих, и бише сатрвени пред лицем његовим, и порази их.

8. И заузе (град) Јазир и кћери његове (=подручја његова), и врати се у Јудеју.

9. И сакупише се незнабошци који су у Галаду на Израилце који су у њиховим пределима, да их истребе, и (ови) побегоше у тврђаву Датему.

10. И послаше писма Јуди и браћи његовој, говорећи: „Окупили су се на нас незнабошци који су око нас да нас униште,

11. И спремају се да дођу и заузму тврђаву у коју смо се склонили, и Тимотеј предводи војну силу њихову.

12. Зато сада, дођи и избави нас из руке њихове, јер паде мноштво од наших;

13. И сва браћа наша која су у земљи Товијиној убијена су, и заробише жене њихове и децу и имовину, и погубите тамо око једну хиљаду људи."

14. Још док се посланице читаху, и гле дођоше други гласници из Галилеје, који раздреше хаљине своје казујући слично претходним речима, говорећи:

15. „Окупили су се на нас из Птолемаиде и Тира и Сидона, и сва Галилеја иноплеменика, да нас искорене."

16. Како чу Јуда и народ те речи, сабра се црква (=скупштина) велика да се саветују шта да учине за браћу своју која су у невољи и нападнути су од њих (=од непријатеља).

17. И рече Јуда Симону брату својем: „Изабери себи људе и иди те избави браћу своју која су у Галилеји, а ја и Јонатан брат мој поћи ћемо у Галадиту".

18. И остави Јосифа сина Захаријина и Азарију, за вође народу, са осталом војском у Јудеји ради чувања (одбране).

19. И заповеди им говорећи: „Штитите народ овај и немојте започињати рат са незнабошцима док се ми не вратимо".

20. И издвојише се Симону три хиљаде људи да иду у Галилеју, а Јуди осам хиљада људи у Галадиту.

21. И отиде Симон у Галилеју и учини бојеве многе против незнабожаца, и бише сатрвени незнабошци од лица његовог;

22. И гоњаше их до врата Птолемаиде. И падоше из незнабожаца око три хиљаде људи, и узе плен њихов.

23. И узе (Јудеје) који беху у Галилеји и у Арватима, са женама и децом и свим њиховим имањем, и доведе их у Јудеју са великим веселњем.

24. А Јуда Макавејац и Тонатан брат његов, пређоше Тордан и ходите три дана нута у пустињи.

25. И сусретоше Навутејце (=Арапе), а ови их сретоше мирољубиво, и приповедаху им све што се десило браћи њиховој (Јудејима) у Галадиту,

26. И да су многи од њих затворени у Восори и Восору, у Алеми, Хасфу, Македу и Карнаину, и све су то градови утврђени и велики.

27. И у другим градовима Галадите затворени су, и за сутра се спремају (незнабошци) да нападну тврђаве, и узму их, и истребе све њих у један дан.

28. И окрете изненада Туда и вој ска његова пут кроз пустињу за Восору, и заузе град и поби све мушко оштрицом мача и узе сав плен њихов и запали га огњем.

29. И отиде одатле ноћу и дође до тврђаве (Датема).

30. И кад би ујутру подигоше (Јудеји) очи своје и гле народ велик, којему не беше броја, носећи лествице и справе да заузму тврђаву, и нападаху на њих.

31. И виде Јуда да је борба почела, и вика из града узиђе до неба с трубама и јаком виком;

1.Сам. 5,12

32. И рече људима војницима: „Борите се данас за браћу вашу!”

33. И изађе са три војне трупе с леђа њима, и затрубите трубама и повикаше у молитви.

34. И позна војска Тимотејева да је то Макавејац, и побегоше од лица његова. И порази их великом раном, и падоше између њих онога дана око осам хиљада људи.

35. И скрену (Јуда) у Алему и нападе на њу, заузео је и поби све мушко у њој и узео плен њен и запали је огњем.

36. Одатле отиде и заузео Хасфу, Макед и Восор и остале градове Галадите.

37. И после ових речи (= *догађаја*), прикупи Тимотеј другу војску и улогори се наспрам Рафона, на другој страни потока.

38. И посла Јуда да извиде војни логор, и саопштише му говорећи: „Окупљени су с њиме сви незнабошци који су око нас, војска је врло велика.

39. И Арапе су најмили у помоћ себи, и улогорили се преко потока готови да дођу у рат на тебе.” И пође Јуда на сусрет њима.

40. И рече Тимотеј старешинама војске своје, када се приближаваше Јуда и његова војска на поток водени: „Ако пређе нама први, не можемо издржати против њега, јер је јак и надјачаће нас.

41. Ако ли се пак уплати и улогори преко реке, прећи ћемо њему, и надјачаћемо га.”

42. А кад се приближи Јуда потоку воденом, постави писаре народне на потоку и заповеди им говорећи: „Немојте пустити ни једног човека да разапне шатор, него нека сви крећу у борбу”.

43. И пређе против њих први и сав народ за њиме; и бише поражени пред лицем његовим сви незнабошци, и бацише оружје своје у храм (идолски) у Карнаину.

44. И заузео (Јуда) тај град, и храм запали огњем, са свима који беху у њему. И би поражен Карнаин, и не могаше више супротставити се пред лицем Јудиним.

45. И сабра Јуда сав Израил, оне у Галадити, од малога до великога, и жене њихове и децу њихову и имовину, скуп веома велики, да дођу у земљу Јудину.

46. И дођоше до Ефрона, и то је град велики на путу (у земљу), веома утврђен, и није било могуће мимоићи га десно или лево, него (само) кроз њега проћи.

2 Мак. 12,27

47. И закључаше се они из града и запречише врата камењем.

48. И посла им Јуда (поруку) с речима мирољубивим, говорећи: „Да прођемо кроз земљу вашу одлазећи у земљу нашу, и нико вам неће нанети зла, само ћемо пешке проћи”. И не хтедоше отворити му.

49. И нареди Јуда да се објави по војсци да се сваки построји на месту у којем је.

50. И постројише се борци војске, и нападаху на град цели дан онај и целу ноћ, и предаде се град у руке његове.

51. И погуби све мушко оштрицом мача, и искорени град и узео плен његов, и прође кроз град преко побијених.

52. И пређоше Јордан у равницу велику наспрам Ветсана (= *Скитопоља*).

53. А Јуда сакупљаше оне последње (=заостале у колони) и утешаваше народ током целог пута, док не дођоше у земљу Јудину.

54. И узађоше на гору Сион у радости и веселју, и принесоше жртве свеспаљенице, јер не паде нико од њих док се не вратише у миру.

2 Мак. 12, 31

55. А у дане у које беше Јудаи Јонатан у земљи Галадској, и Симон брат његов у Галиле ји наспрам Птолемаиде,

56. Чу Јосиф син Захаријин и Азарија, вођа војске, за добре подвиге (*των ἀνδραγαθίων*) и за рат, шта све учинише (Макавеји).

57. И рекоше: „Стецимо и ми себи име и пођимо да ратујемо против незнабожаца око нас”.

58. И наредише онима из војске која беше с њима, и пођоше на Јамнију.

59. И изиђе Горгија из града и људи његови на сусрет њима за борбу.

60. И би поражен Јосиф и Азарија, и гоњени бише до граница Јудеје; и падоше у онај дан од народа Израшњског око две хиљаде људи.

61. И би велики пораз у народу Израиљевом зато што не послушаше Јуду и браћу његову, сматрајући да ће учинити подвиге (*ἀνδραγαθήσαι*).

62. Али они не беху од семена оних људи којима је дат спас Израиљу руком њиховом.

63. А муж (племенити) Јуда и браћа његова прославите се веома пред свим Израшњем и свима незнабошцима где год се чуло за име њихово.

64. И окупљаху се око њих похваљујући их.

65. И изиђе Јуда и браћа његова и ратоваху против синова Исавових у земљи јужној, и порази Хеврон и кћери његове (=села његова), и сруши утврђења његова и куле његове запали унаоколо.

66. И подиже се да иде у земљу иноплеменика, и похађаше Марису.

67. У онај дан падоше свештеници у борби, хотећи да учине подвиге (*ἀνδραγαθήσαι*), кад изиђоше и они у борбу без савета (Јудиног).

68. И скрете Јуда у Азот, земљу иноплеменика (=Филистеја), и поруши олтаре њихове и кипове богова њихових спали огњем, и заплени плен градова, и врати се у земљу Јудину.

6. *Смрт Антиоха Епифана. Јуда опседа тврђаву у Јерусалиму. Поход новог цара Антиоха V са Лисијем, битка код Ветзахарије: Елеазар убија слона, цар заузима Ветсуру и опседа Сион. Примирје, цар даје верску слободу Јудејима.*

1. А цар Антиох (IV Епифан) прохођаше горње земље (=на Иранској висоравни), и чу да има у Персији Елимаида град, славан богатством сребра и злата;

2 мак. 9, 1-2

2. И храм у њему веома богат, и тамо војни предмети златни и оклопи и оружје, што је тамо оставио Александар син Филипов, цар Македонски, који први царова међу Јелинима.

1 Мак. 1,1

3. И дође, и покуша узети град да га оплени, и не могаше, јер би јављена намера његова онима у граду.

4. И супротставише му се они у рат, и побеже, и отиде оданде са великом жалошћу да се врати у Вавилон.

5. И дође неко у Персију казујући му да су поражене војске његове кој е су ишле у земљу Јудејску

2 Мак. 9, 3

6. „И отиде, (рече), прво Лисије са јаком војском, и би поражен од лица њихова, и надјачаше оружјем и снагом и пленом многим што узеше из војних логора које поразите;

7. И срушише мрзост (=идол Зевсов) што га подиже (Антиох) на Жртвенику у Јерусалиму, и Светињу (=Храм) као и пре окружше зидовима високим; и Ветсуру, град његов (= царев)"

8. И би, када цар чу вести ове, пренерази се и потресе веома, и паде у постељу разболевши се од јада што му не би како је замислио.

9. И би тамо више дана, јер изнова дође на њега велики јад, и сматраху да умире.

10. И позва све своје пријатеље, и рече им: „Одступи сан од очију мојих, и срце ми се сломи од бриге.

11. И рекох срцу (своме): „До какве ли жалости дођох и буре велике, у којој сам сада? А добар и омиљен бејаш у власти мојој.

12. Сада пак сећам се зала-која учиних у Јерусалиму, и узех све сасуде сребрне и златне у њему, и послах да без разлога искорене становнике Јудеје.

13. Схватих, дакле, да ме због њих снађоше зла ова, и ево пропадам од великог јада у земљи туђој."

14. И дозвола Филипа, једнога од пријатеља својих, и постави га над свим царством својим.

2 Мак 9,29

15. И даде му круну и плашт свој и прстен (с печатом), да васпитава Антиоха сина његовог и одгоји га да царује.

16. И умре тамо Антиох цар године сто четрдесет девете*.

*163 г. пре Христа

17. И дознаде Лисије да је цар умро, и постави да царује Антиох (V) син његов, кога је одгајивао у детињству, и надену му име Евпатор.

18. А они у тврђави (Јерусалимској) стешњаваху Израил око Светиње (Храма), и тражаху зла свакако, и беху подршка незнабошцима.

19. И одлучи Јуда да их искорени. И сазва на збор (*ἐξέκκλησίασέ*) сав народ за опсаду против њих.

5 М ојс. 4,10

20. И окупите се заједно и опседаху је године сто педесете*. И начинише против њих стрелоизбациваче и опсадне справе.

*162 г. пре Христа

21. И изиђоше неки од њих из опсаде; и њима се придружише неки од безбожних из Израиља,

22. И отидоше цару (*Антиоху V*) и рекоше: „Докле ћеш чекати да не извршиш правду (*κρίσιν-суд*) и не осветиш браћу нашу?

23. Ми добровољно служисмо оцу твоме, и владасмо се по ономе што је он говорио и следовасмо наредбе његове.

24. И због тога синови народа нашега опседају око тврђаве, и отуђују се од нас; уз то и које од

нас нађу убијају, и наше наслеђе (=имовину) разграбљују.

25. И не само на нас пружише руке, него и на све границе њихове (= изван Јудеје).

26. И ево, опколише данас тврђаву у Јерусалиму да је заузму, а Светињу и Ветсуру су оградиле утврђењем.

27. И ако их не предухитриш брзо, они ће учинити више од овога, и нећеш их моћи зауставити."

28. И разгневи се цар (*Антиох V Евпатор*) кад то чу, и окупи све пријатеље своје, начелнике војне силе и оне над коњицом;

29. И од других царева и морских острва дођоше му најамничке војске.

30. И би број војних снага његових сто хиљада пешадије и двадесет хиљада коњице и тридесет два слона научена ратовању.

31. И дођоше преко Идумеје и опседнуше Ветсуру, и ратоваху дана много, и начинише опсадне справе. Но изиђоше (Јудеји из опсаде) и запалите их огњем и борите се мушки.

32. И подиже се Јуда од тврђаве (Јерусалимске) и улогори се у Ветзахарији насупрот табору царевом.

33. И порани цар ујутро и покрену табор у стремљењу своје по путу ка Ветзахарији, и распореди се војска за борбу и затрубите трубама.

34. И слоновима показаше крв од грожђа и дудова, да их подстакне на борбу.

35. И разместите животиње међу бојне редове, и придодаше сваком слону хшљаду пешака у оклопима од ланаца и са бронзаним шлемовима на главама њиховим, и по пет стотина изабрана коњаника придодата свакој животињи.

36. Они (коњаници) на време бијаху тамо где би била звер, и где год би она пошла ишли би заједно не одвајајући се од ње.

37. И беху на њима куле дрвене утврђене и одбрамбене на свакој звери, повезане на њој подвезима, и на свакој по три војника, који ратоваху на њима, и Индијац (вођа) њен.

38. И осталу коњицу постави с је дне и с друге стране, на два краја војске, да нападају и да штите у бојном строју.

39. А кад обасја сунце по златним и бакарним штитовима, одбљеснуше од њих горе и засјаше се као пламене зубље.

40. И разви се један део бојног реда царевог по горским висовима, а други по низини, и иђаху у чврстом и уређеном поретку.

41. И дрхташе сви који чујаху јеку мноштва њиховог и топот покрета масе и звекет оружја, јер беше бојни строј велик и јак.

42. И ступи Јуда и његов бојни строј у борбу; и падоше из царевог табора шест стотина људи.

43. И виде (брат му) Елезар, звани Аварон, једнога од слонина покривеног оклопом царским, и беше далеко већи од свих зверова, и помисли да је на њему цар;

44. Па жртвова себе да спасе народ свој и стекне себи вечно име.

45. И појури слону са смелошћу у сред бојног строја, и убијаше десно и лево, и раздвајаху се од њега тамо и овамо.

46. И продре до под слона и прободе га одоздо, и уби га. И паде (слон) на земљу преко њега, и он умре онде.

47. И видеше (Јудеји) снагу царства и јуриш војске, те отступише од њих.

48. А они из табора царевог кретоше горе у Јерусалим да их тамо сретну; и завојшти цар на Јудеју и на гору Сион.

49. И учини мир са онима из Ветсуре, и изиђоше из (тог) града, јер не беше тамо хране да би се затворили у њега, јер беше суботња година земљи.

50. И заузео цар Ветсуру, и постави тамо посаду да је чувају.
51. И опседаше Светињу (Храма) много дана, и постави тамо стрелобацаче и опсадне справе и пламенобацаче и каменобацаче и скорпионе, да би избацивали стреле и праћке.
52. А начинише и ови (Јудеји) справе наспрам справа њихових, и ратоваху много дана.
53. А хране не беше у оставама због тога што беше седма (суботња) година, а и они (=Јудеји избеглице) који се из незнабожаца спасаваху у Јудеји појели су остатке хране из остава.
54. И остадоше у Светињи (Храма) малобројни људи, јер их надвлада глад, а остали се разиђоше сваки у своје место.
55. И чу Лисије да је Филип, кога је цар Антиох (IV), док јојин беше жив, оставио да одгаји Антиоха (V) сина његовог да царује,
56. Вратио се из Персије и Мидије и са њим војске које су ишле с царем, и да тражи да преузме послове (царства).
57. И пожуре нагло да оде (од тврђаве) и каже цару и вођама војске и људима: „Ми оскудевамо свакодневно, и хране нам је мало, и место на које нападамо утврђено је, а предстоје нам поел ови царства.
58. Зато сада, дајмо десницу (мира) овим људима (Јудејцима) и склопимо мир с њима и са свим народом њиховим;
59. И допустимо им да следе за Законима својим као раније, јер због Закона својих, које ми укинусмо, они се разгњевише и учинише све ово."
60. И допаде се реч пред царем и великашима, и посла к њима да склопе мир, и они прихватише.
61. И закле им се цар и великаши; и на то изађоше (опседнути) из утврђења.
62. И узиђе цар на гору Сион, и виде утврђење Места, и погази заклетву којом се закле, и заповеди да сруше зид околу (Храма).
63. И отиде брзо и врати се у Антиохију, и нађе Филипа где влада градом, и завојшти на њега, и заузео град силом.

7 Нови цар Димитрије I Сотир шаље Вакхида и првосвештеника Алкима на Јудеју. Никаноров поход на Јудеју, претња Храму, пораз код Адасе и смрт његова.

1. Године сто педесет прве* изиђе Димитрије (I Сотир), син Селевка (IV Филопатора), из Рима, и искрца се са малим бројем људи у (један) приморски град и зацари се тамо.

*161 г. пре Христа

2. И би, када он улажаше у дом царства отаца својих, ухватише војне снаге Антиоха (V Евпатора) и Лисија, да их доведу њему.

3. А кад му јавише ствар, он рече: „Не показујте ми лица њихова".

4. И поби их војска. И седе Димитрије на престо царства свога.

5. И дођоше к њему сви људи безаконици и безбожници из Израилља, и предвођаше их Алким, који се намерио да буде (прво)свештеник.

6. И оптуживаху народ пред царем, говорећи: „Јуда са браћом његовом погуби све пријатеље твоје, и нас растера из земље наше.

7. Зато сада, пошаљи човека којему верујеш, и отишавши нека види сву погибао коју учини (Јуда) нама у земљи царевој, и нека казни њих и све који их помажу."

8. И изабра цар Вакхида између пријатеља царевих, управитеља области с ову страну реке (Еуфрата) и моћнога у царству и вернога цару.

9. И посла њега и Алкима безбожнога, којему одобри (прво)свештенство, и заповеди му да учини освету међу синовима Израшљевим.

10. И отидоше и дођоше са великом војском у земљу Јудину. И послаше гласнике Јуди и браћи његовој речима мирољубивим са лукавошћу.

11. Али они (Макавеји) не придадоше пажњу речима њиховим, јер видеше да су дошли са великом војском.

12. Сабра се (ипак) код Алкима и Вакхида скуп књижевника (=законозналаца) да праведно размотре ствар.

13. А први Асидеји („Хасидим“ = Побожни) беху међу синовима Израшљевим и тражаху од њих мир.

14. Јер рекоше: „Човек свештеник од семена Ароновог дође с војском, и неће нам учинити неправду“.

15. И овај говораше с њима речи мирољубиве, и закле им се говорећи: „Нећемо тражити зла вама и пријатељима вашим“.

16. И повероваше му. А он ухвати између њих шездесет људи и поби их у је дан дан, по речи коју написа Пророк:

17. „Тела преподобних („хасидим“) Твојих и крв њихову про лише око Јеру салима, и не беше ко да их сахрани“.

Пс. 78/79, 2-3

18. И нападе страх и трепет од њих на сав народ, јер рекоше (Израшљци): „Нема у њима истине и суда (=праве), јер погазише договор и заклетву којом се заклеше“.

19. И отиде Вакхид из Јерусалима и улогори се код Витзете, и посла те похватише многе од оних људи који њему беху добегли, и неке од народа, и закла их (и баци) у велики бунар.

20. И предаде управи земље Алкиму и остави с њим војску да му помаже; и врати се Вакхид цару.

21. И вођаше Алким борбу око првосвештенства.

22. И сабраше се к њему сви који смућиваху народ свој, и овладаше земљом Јудином, и учинише велику рану у Израилу.

23. И виде Јуда (Макавеј) све зло које учини Алким и они с њиме међу синовима Израилевим више него незнабошци.

24. И изиђе у све пределе Јудеје унаоколо, и учини освету међу људима који су одбегли (непријатељима), и бише спречени да ходе по земљи.

25. А када виде Алким да ојача Јуда и они с њиме, и позна да се не може супротставити њима, врати се цару и оптужи их зло.

26. И посла цар Никанора, једнога од славних великаша својих, који је мрзио и непријатељевао Израшљу, и заповеди му да искорени (тај) народ.

27. И дође Никанор у Јерусалим са многим војском и посла Јуди и браћи његовој (поруку) мирољубивим речима са преваром, говорећи:

28. „Нека не буде борбе између мене и вас; доћи ћу са неколико људи да видим ваша лица с миром“.

29. И дође Јуди, и поздравише један другога мирно. А непријатељи беху спремни да зграбе Јуду.

30. И дојавише ту ствар Јуди да је с преваром дошао к њему, и побоја се од њега, и не хтеде више видети лице његово.

31. И дознаде Никанор да би откривена намера његова, и изиђе на сусрет Јуди у рату, близу Хафарсалама.

32. И падоше од Никанорових људи око пет стотина, и (остали) побегоше у град Давидов (=у *Терђаву*).

33. И после тих речи (=збивања) узиђе Никанор на гору Сион. И изиђоше неки од свештеника из Светиње (Храма) и од старешина народних да га поздраве мирољубиво и да му покажу жртву свеспаљеницу *приношену за цара*.

34. И наруга им се, и исмеја их, и оскврни их, и говораше надмено (=богохулно).

35. И закле се гњевом, говорећи: „Ако се не преда Туда и војни табор његов у руке моје сада, биће кад се вратим у миру, да ћу запалити овај Храм“. И отиде са гњевом великим.

2 Мак. 14, 33

36. И уђоше свештеници и стадоше пред лицем Жртвеника и Храма и плакаху, и рекоше:

37. „Ти си, (Господе), изабрао Дом овај да се призива Име Твоје у њему, да буде Дом молитве и мољења народу Твоме.

1 Цар. 8, 43.29. 59

38. Учини освету на овоме човеку и његовој војсци, и нека падну од мача! Опомени се хуљења његових и не дај им останка!"

39. И изиђе Никанор из Јерусалима и улогори се у Веторону, и срете га (=придружи се) војска из Сирије.

40. А Јуда се улогори у Адаси са три хиљаде људи. И помоли се Јуда и рече:

41. „Када послани од цара Асирског (Сенахерима) богохулише, изиђе Анђео Твој, (Господе), и поби међу њима сто осамдесет пет хиљада.

2 Цар. 19, 35; 2 Мак. 8, 19; 15, 22

42. Тако сатри војску ову пред нама данас, и нека познају остали да зло говорите на Светиње Твоје; и суди му по злоби његовој!"

43. И сукобише се војске у боју тринаестога (дана) месеца Адара; и скрши се табор Никаноров, и паде он први у

2 Мак. 15, 28

44. А кад виде табор његов да Никанор паде, бацише оружје своје и побегоше.

45. И гонише их (Јудеји) један дан пута од Адасе док не дођоше у Газиру, и трубљаху за њима трубама знамења.

46. И изиђоше из свих села Јудеје унаоколо и опколише их; и повратише се једни на друге; и падоше сви од мача и не оста од њих ни један.

Ис.Нав.8,22

47. И узеше (Јудеји) плен и добит, и главу Никанорову одсекоше и десницу његову коју испружи гордо, и донесоше и обесише пред Јерусалимом.

2 Мак. 15, 35

48. И обрадова се народ веома много, и празноваху дан онај као дан великог веселја.

49. И одредише да празнују сваке године тај дан тринаестог Адара.

50. И смири се земља Јудина за мало дана.

8. О Римљанима и савез Јевреја с њима. Писмо Римљана Јудејцима.

1. И чу Јуда за име (= *славу*) Римљана: да су моћни снагом, и да су благонаклони према свима који им се придружују, и са онима који им приђу склапају пријатељство; и да су моћни снагом.

2. И испричаху му њихове ратове и храбре подвиге (*τάς ἀνδραγαθίας*) које чинише међу Галима, и да их надвладаше и потчинише под данак;

3. И шта учинише у земљи Шпанији да овладају тамо рудницима сребра и злата.

4. И овладаше свим оним подручјем разборитошћу (*τη βουλή*) својом и стрпљивошћу; а место беше врло далеко удалено од њих. И царева који нападоше на њих с краја земље, скршише их и поразите их раном великом, а остали им плаћају данак сваке године.

5. И Филипа (*Македонског*) и Персеја цара Китијског (*из Македоније*), и (друге) који устадоше на њих, победише их у рату и покорише их.

6. И Антиоха Великог (*III Селевкида*), цара Азије, који је пошао у рат на њих имајући сто двадесет слонова и коњицу и борна кола и веома велику војску, и би поражен од њих;

7. И ухватише га живог, и одредише да њима плаћају данак велики он и они који после њега буду царовали; и да даје таоце; и издвајање (*διαστολήν* = *отцепљење*).

8. И (то) земљу Индијску и Мидију и Лидију, најбоље области од тих земаља, и узевши од њега дадоше их Евменију цару (*Пергамском*).

9. И како су неки из Јеладе намеравали да дођу и истребе их;

10. А они (Римљани) дознаше ту ствар, и послаше на њих једног војсковођу, и ратоваху против њих, и падоше од њих многе жртве; и заробише жене њихове и децу њихову и узеше плен њихов, и овладаше земљом њиховом, и порушите утврђења њихова и поробише их до овога дана.

11. И остала царства и острва, која им се некад супротставише, они скршише и покорише себи.

12. Са пријатељима пак својим и онима који се ослањају на њих одржаше пријатељство. И овладаше царевима оближњим и даљњим, и који чуше за име њихово, бојаху се од њих.

13. А којима одлуче да помогну да царују – они и царују; за које пак одлуче (другачије) - њих свргавају. И веома се узвисише.

14. И у свему томе не стави нико од њих круну и не огрну се порфиром да би се њоме узвеличао.

15. И веће (= *Сенат*) сачинише себи и свакодневно држаху веће триста двадесет (*сенатора*) који стално већаху о мноштву (= *о народу*) ради његовог благостања.

16. И поверавају једноме човеку (= *конзулу*) да влада над њима за годину и да управља свом земљом њиховом, и сви слушају тога једнога, и нема зависти ни суревњивости међу њима.

17. И изабра Јуда Евполемона сина Јованова, сина Акосова, и Јасона сина Елеазарова, и посла их у Рим да утврде са њима пријатељство и савез.

18. И да скину јарам са њих, јер видеше да царство Јелинско поробљава Израилљ ропством.

19. И отидоше у Рим, и пут беше врло далек. И уђоше у веће (= *Сенат*), и обратише им се и рекоше:

20. „Јуда звани Макавеј и браћа његова и народ (*го πλῆθος*) Јудејаца послаше нас к вама да утврдимо с вама савез и мир и да нас упишете у савезнике и пријатеље своје.”

21. И допаде се та реч њима.

22. А ово је препис посланице, коју написаху на бронзаним плочама и послаше у Јерусалим да буде код њих тамо спомен мира и савеза:

23. „Добро нека буде Римљанима и народу (*τω εθνει*) Јудејском на мору и на копну вавек! И нека се мач и непријатељ удаљи од њих!

24. Ако ли пак настане рат најпре Риму или свима савезницима њиховим у целој владавини њиховој,

25. Бориће се (као савезник) народ Јудејски, како им време одреди, срцем пуним;

26. И непријатељима неће дати нити дотурати пшеницу, оружје, новац, лађе - како би угодно Риму. И да сачувају обавезе своје, ништа (за то) не узимајући.

27. А на исти, начин ако се народу Јудејском деси најпре рат, бориће се (као савезници) из душе Римљани, како им време одреди;

28. И савезницима (непријатеља) неће се дати пшеница, оружје, новац, лађе - како би угодно Риму. И сачуваће обавезе ове, и (то) не с преваром.

29. По овим условима тако склопише Римљани савез са народом (*~τφ δήμω*) Јудејским.

30. Ако пак после ових услова одлуче једни и други да нешто додају или одузму, нека то учине од воље своје, и оно што додају или одузму, нека буде важеће.

31. А за зла која цар Димитрије чини њима, написасмо му говорећи: Зашто си отежао јарам твој над пријатељима нашим и савезницима Јудејима?

32. Ако се, дакле, још једном пожале на тебе, учинићемо им правду (*την κρίσιν = освету*) и завојштићемо на те на мору и на копну."

9. Повратак Вакхида у Јудеју, битка код Берије, погибија Јуде Макавеја. Бујање безакоња. Јонатан вођ Јудеја. Склањање у пустињу Текое. Убиство Јована Макавеја и освета. Борба на реци Јордану. Смрт Алкимова, нови поход Вакхида, склапање мира.

1. И чу Димитрије (*I Сотир*) да паде Никанор и војна снага његова у рату, па накнадно одлучи да Вакхида и Алкима по други пут пошаље у земљу Јудину и десно крило војске с њима.

2. И они отидоше путем у Галгалу и нападоше на Месалот код Арвила; и заузеше га и побише душе (= *животе*) многих људи.

3. И првога месеца (= *Нисана*) године сто педесет друге* улогорише се код Јерусалима.

*160 г. пре Христа

4. Па отидоше и пређоше у Вереју са двадесет хиљада људи и две хиљаде коњице.

5. А Јуда беше улогорен у Еласи и три хиљаде људи изабраних са њиме.

6. И видеше (његови људи) масу војних снага да их је много, и уплашише се веома; и избеглоше многи из логора, те не остаде од њих само осамсто људи.

7. И видевши Јуда да се растури табор његов, а битка га притискиваше, сломи му се срце, јер немаше времена да их сакупи,

8. И сможден рече преосталима: „Устанимо и изађимо на противнике, можда ипак можемо ратовати против њих”.

9. И одвраћаху га говорећи: „Нећемо моћи, него спасимо сада душе (= *живоше*) наше, и вратићемо се са браћом и ратоваћемо против њих, а сами смо малобројни”.

10. И рече Јуда: „Нека ми не буде да учиним ту ствар – да бежим од њих! Ако нам је дошло време нека и умремо храбро за браћу нашу и немојмо дати повод за каљање славе наше.”

1 Мојс. 44, 17

11. И крете војска (сиријска) из логора и постави се за сусрет с њима, и поделише коњицу у два дела, и они са праћкама и стрелама иђаху испред војске, и сви први снажнији међу борцима.

12. А Вакхид беше на десном крилу. И приближи се бојни строј са две стране и трубљаху

трубама.

13. И затрубише и они око Јуде трубама, и потресе се земља од жеке војних табора; и би борба прса у прса од јутра до вечера.

14. И виде Јуда да је Вакхид и главна снага војске на десној страни, те се сабраше око њега сви који имађаху јуначко срце.

15. И скршише они десно крило (непријатеља), и гонише за њима до горе Азота.

16. А они на левом крилу видеше да је скршено десно крило, па се окренуше у стопу за Јудом и његовима отпозади.

17. И би тешка борба, и падоше многи (насмрт) рањени од једних и других.

18. И паде Јуда, а остали побегоше.

19. И узеше Јонатан и Симон Јуду брата свога и погребеше га у гробу отаца његових у Модину

1 Мак. 2,70

20. И оплакаше га и ридаше за њим сав Израилъ плачем великим, и жаљаху много дана, и рекоше:

1 Моје 50, 10

21. „Како паде моћни (јунак), спас Израилъ!"

Суд. 3,9

22. И остале речи (= историје) Јудине, и ратови, и добри подвизи (*των ἀνδραγαθιών*) које учини, и величанственост његова, нису записани, јер су врло многобројни.

23. И би по скончању Јудином, избише (у јавност) безаконици у свим пределима Израилъа, и изникоше сви делатељи неправде. У дане оне наста врло велика глад, а издаде и земља заједно с њима.

Пс.91,8

24. И изабра Вакхид безбожне људе и постави их за управитеље земље.

25. И они тражаху и испитиваху пријатеље Јудине и вођаху их пред Вакхида, и чињаше им освету и извргаваше их руглу.

27. И би велика невоља у Израилъу, која не би од дана од кад се не појави Пророк међу њима.

28. И окупише се сви пријатељи Јудини и рекоше Јонатану:

29. „Од када брат твој Јуда сконча, нема човека сличнога њему да изађе и уђе (= *отиђе и врати се*) пред непријатеље и Вакхида, и међу непријатељствујуће народу нашем.

30. Зато, дакле, тебе изабрасмо данас да нам будеш уместо њега начелник и војсковођа да ратујеш рат наш."

31. И прихвати Јонатан у оно време вођство, и устаде уместо Јуде брата свога.

32. И дозна то Вакхид и тражаше да га убије.

33. И дозна Јонатан и Симон брат његов и сви они са њиме, и побегоше у пустињу Текое, и улогорише се на води језера Асфар.

34. И дозна Вакхид у дан суботњи и дође он и сва војска његова преко Јордана.

1 Мак.9, 43

35. И посла Јонатан брата свога (Јована), вођу пратећег народа, и замоли Навутеје пријатеље његове, да им повере своју многу комору.

36. И изиђоше синови Јамврине из Мидава, и ухватите Јована и све што имађаше (са собом) и с тим отидоше.

37. А после тих речи (= *догађаја*) јавише Јонатану и Симону брату његовом да синови Јамврине праве велику свадбу и доводе невесту из Надавата, кћер једног од угледних великаша Хананејских, са великом помпом.

38. И сетише се крви Јована брата свога, и изиђоше и сакрише се под окриљем горе.

39. И подигоше очи своје и видеше, и гле беше жагор и сватови велики; и изиђе женик и пријатељи његови и браћа његова на сусрет онима (с невестом) са бубњевима и музиком и многим оружјем.

40. И подигоше се на њих из заседе (Јонатан и његови), и побише их; и падоше многи (насмрт) рањени, а преостали побегоше у гору; и узеше сав плен њихов.

41. И претвори се свадба у жалост, и звук музике њихове у плач.

42. И осветише освету крви брата свога, и вратише се у бласто код Јордана.

43. И чу Вакхид, и дође у дан суботњи до каменитих обала Јордана са многим војском.

44. И рече Јонатан људима око себе: „Устанимо и боримо се за душе наше, јер није данас као јуче и прекојуче.

45. Јер ево рат је испред нас и иза нас, а вода Јорданска одовуд и одонуд, и бласто и шума, и нема места да се склонимо.

46. Сада, дакле, завапите ка Небу, да се спасете од руке непријатеља наших."

47. И започе борба, и пружи Јонатан руку своју да удари Вакхида, и овај измаче од њега уназад.

48. И ускочи Јонатан и они с њиме у Јордан и препливахше на другу страну, а (противници) не пређоше на њих преко Јордана.

49. И падоше у Вакхида онога дана око хиљаду људи.

50. И врати се (Вакхид) у Јерусалим, и подизаше градове утврђене у Јудеји: тврђаву у Јерихону, и Емаус и Веторон и Ветиљ и Тамнату и Фаратон и Тefon, са зидовима високим и вратима и запорима.

51. И постави посаду у њима да непријатељује Израилу.

52. И утврди град Ветсуру и Газару и тврђаву (у Јерусалиму), и постави у њима војске и резерве хране.

53. И узе синове старешина земље за таоце и стави их у тврђави у Јерусалиму у затвор.

54. И у години сто педесет трећој*, другога месеца, нареди Алким да сруше зид унутрашњег дворишта Светиње (Храма); и разори дела Пророка (Божијих), и поче рушити.

*159 г. пре Хруста

55. У то време Алким доживе удар, и спречена бише дела његова, и завезаше му се уста, и поста паралисан, и не могаше више изговорити реч и заповедати о дому своје.

56. И умре Алким у оно време са муком великом.

57. И виде Вакхид да умре Алким, и врати се цару. И мирна би земља Јудина две године.

58. И одлучише се сви безаконици, говорећи: „Гле, Јонатан и они с њиме уверени су да живе у миру. Сада, дакле, доведимо Вакхида и похватаће их све у једној ноћи".

59. И отишавши саветоваху му то.

60. И подиже се (Вакхид) и дође (у Јудеју) са великом војском; и посла тајно посланице свима својим савезницима у Јудеји да ухвате Јонатана и оне с њиме. И не могаху, јер јављена би намера њихова.

61. И похваташе (Јонатан и његови) од људи из земље око педесет људи коловођа зла, и побише их.

62. И склони се Јонатан и Симон и они с њиме у Ветвасију, која је у пустињи, и сагради рушевине њене и утврди је.

63. И дозна то Вакхид и сабра сво мноштво своје и позва оне у Јудеји.

64. И дошавши утабори се код Ветвасије, и ратова против ње много дана, и направи опсадне справе.

65. А Јонатан остави Симона брата свога у граду, па изиђе у околну земљу, и изиђе са малим бројем (војске).

66. И порази Одомира и браћу његову и синове Фасионове у њиховим шаторима; и (потом) поче нападати и узлазити с војском.

67. А Симон и они с њиме изиђоше из (опседнутог) града и спалише опсадне справе.

68. И ударише на Вакхида, и би скршен од њих. И стешњаваху га веома, јер намера његова и поход његов би узалудан.

69. И разгњеви се (Вакхид) јарошћу на људе безакоња, који су му саветовали да дође у земљу (Јудејску), и поби многе од њих, и одлучи да оде у земљу своју.

70. И дозна то Јонатан и посла к њему посланике да склони мир са њим и да им преда заробљенике.

71. И он прихвати, и поступи по речима његовим, и закле му се да му неће тражити зло у све дане живота његовог.

72. И предаде му заробљенике што је заробио раније из земље Јудине, и вративши се отиде у своју земљу, и не одлучи се више да дође у границе њихове.

73. И преста мач у Израиљу. И настани се Јонатан у Махмасу. И стаде Јонатан судити народу, и истреби безбожнике из Израиља.

10 *Александар Валас цар. Повластице Димитрија I Јонатану. Писмо и повластице Александра цара: Јонатан првосвештеник. Писмо и обећања Димитрија I, Јонатан одбија. Женидба цара Вале, Јонатан управитељ Јудеје. Нови цар Димитрије II: Аполонијев напад и пораз.*

1. У години сто шездесетој* узиђе Александар (Валас), син Антиоха (IV), (назван) Епифан, и заузе Птолемаиду; и примише га, и зацари се тамо.

*152 г. пре Христа

2. И чу то Димитрије цар и сабра врло велику војску и изиђе му на сусрет у рат.

3. И посла Димитрије Јонатану посланице с мирољубивим речима, (обећавајући) да ће га узвеличати.

1 Мак. 10, 48-50

4. Јер рече: „Предухитримо да склопимо мир са њим, пре но што он склони са Александром против нас;

5. Јер ће се сетити свих зала које смо учинили њему и браћи његовој и народу његовом."

6. И даде му власт да окупља војску и прави оружје, и да буде његов савезник, и за таоце у тврђави (Јерусалимској) рече да му их предају.

7. И дође Јонатан у Јерусалим и прочита посланице да чује сав народ и они из тврђаве.

8. И уплашише се (непријатељи) страхом великим, када чуше да је цар дао власт (Јонатану) да

окупља војску.

9. И предадоше они из тврђаве Јонатану таоце, и предаде их родитељима њиховим.

10. И настани се Јонатан у Јерусалиму, и поче изграђивати и обнављати Град.

11. И рече онима који су вршили радове: да изграђују зидове и гору Сион унаоколо од камења клесаног ради утврђења, и учинише тако.

12. И побегоше иностранци (плаћеници) који беху у тврђавама које сагради Вакхид,

13. И сваки остави место своје и отиде у земљу своју.

14. Али у Ветсури осташе неки који напустите Закон и заповести (Божије), јер им то беше уточиште.

15. И чу Александар (*Валас*) цар за обећања која посла Димитрије (*V Сотир*) Јонатану, и испривачаше му о ратовима и јуначким подвизима (*τάς άνδραγαθίας*) које учини он и браћа његова, и о трудовима које имађаху;

16. И рече: „Можемо ли наћи таквог једног човека? И зато сада учинимо га пријатељем и савезником нашим.”

17. И написа посланице и посла му, са следећим речима, говорећи:

18. „Цар Александар брату Јонатану - да се радује!

19. Чули смо за тебе да си човек моћан јунак и достојан си да нам будеш пријатељ.

20. И зато те постависмо данас за првосвештеника народа твојега и да се називаш пријатељем царевим - и посла му порфирни огртач и венац златни - и да пристајеш уз нас, и да држиш пријатељство са нама.”

21. И обуче Јонатан свету одежду седмога месеца, године сто шездесете*, на празник Сјеница (*σκη νοπηγίας*). И сакупи војску и направи много оружја.

*152 г. пре Христа

22. И чу Димитрије за те речи (= *догађаје*) и ожалости се, и рече:

23. „Шта смо то учинили да нас је претекао Александар те успоставио пријатељство с Јудејима на утврђење (себи)?

24. Написаћу им и ја речи уверљиве, и о високим (почастима), и о поклонима, да ми они буду на помоћ.”

25. И написа им речима овим: „Цар Димитрије народу Јудејском - да се радује!

26. Пошто сте одржали уговоре с нама и оста ли у пријатељству с нама и нисте пришли непријатељима нашим, чуемо то и обрадовасмо се.

27. И сада оставите и даље да држите верност према нама, и узвратићемо вам добротинствима за оно што нам чините.

28. И опростићемо вам давања многа (= *порезе*), и даћемо вам дарове.

29. И сада, ослобађам вас и разрешавам све Јудејце од дажбина и пореза соли и од крунског пореза;

30. И уместо трећине плодова земље и уместо половине плодова дрвећа, што ми припада да узимам, остављам од данас па надаље да узимам од земље Јудине и од трију покрајина (*νομών*) које су јој придодате од Самарије и Галилеје, и то од данашњег дана и на сва времена.

31. И Јерусалим нек је свет и слободан, и подручја његова, од давања десетка и осталих дажбина.

32. Препуштам и власт над тврђавом у Јерусалиму и дајем је првосвештенику, да постави у њој људе које сам изабере да је чувају.

33. И сваку душу Јудејску која је заробљена из земље Јудине у читавом царству моме пуштам на

слободу без откупа; и сви нек буду ослобођени од пореза, и (од пореза) за стоку своју.

34. И сви празници и суботе и новомесечја, и дани (законом) одређени, и три дана пре празника и три дана по празнику, нек буду сви дани беспорезни и (дани) отпуштања свима Јудејима који су у царству мојем.

35. И неће имати власти нико да наплаћује или узнемирава икога од њих за било коју ствар.

36. И нека се упишу од Јудејаца у војску цареву тридесет хиљада људи, и даће им се плата као што припада свим војницима царевим.

37. И биће постављени неки од њих у великим царским утврђењима, и други од њих поставиће се на поверљиве службе царства; и заповедници њихови и старешине нека буду између њих, и нека следују за својим законима као што је одредио цар у земљи Јудиној.

38. И три покрајине, које су придодате Јудеји од земље Самарије, нека се придодају Јудеји да се сматрају сједињене с њом у једно, те да не слушају другу власт осим првосвештеникове.

1 Мак. 11, 34

39. Птолемаиду и област која јој припада дајем као дар Светињи (Храма) у Јерусалиму за надлежне трошкове Светињи.

40. И ја дајем годишње петнаест хиљада сикала сребра из доходака царевих из места припадајућих (ми).

41. И све преостало што (службеници) нису дали од дуговања, као у пређашњим годинама, од сада ће давати за потребе Дома (= Храма).

42. И још уз то, пет хиљада сикала сребра, које сам узимао од доходака Светиње према годишњем убирању, и то се оставља, да то припада свештеницима који врше службу (*τοῖς λειτουργοῦσι* v).

43. И они који затраже уточиште у Светињи у Јерусалиму и у свим подручјима његовим, дугујући цару порезу или неку другу ствар, нека буду слободни и они и све што је њихово у царству мојем.

44. И да се изграде и обнове радови око Светиње, и трошак ће се дати из дохотка царевог.

45. И да се изграде зидови Јерусалима и да се утврди унаоколо, а трошак ће се дати из дохотка царевог, и да се изграде зидови (по градовима) у Јудеји."

46. Кад пак чу Јонатан и народ ове речи (= обећања), не повероваше им нити их прихватише, јер се присетише зла великога које (цар) учини у Израилу и како их је много угњетавао.

47. И већма пристадоше са Александром, јер им је он први упутио речи мирољубиве, и бише његови савезници у све дане.

48. И сакупи Александар цар велику војску и завојшти против Димитрија.

1 Мак. 10,2

49. И започе рат два цара, и побеже табор Димитријев, и гоњаше га Александар, и надјача их;

50. И појача рат жестоко до заласка сунца, и паде Димитрије у онај дан.

51. И посла Александар посланике Птоломеју цару Египатском (*VI Филомитору*) са следећим речима, говорећи:

52. „Пошто се повратих у земљу царства мога и седох на престо отаца мојих, и узех власт, и скрших Димитрија и овладах земљом нашом;

53. И започех с њиме борбу, и би поражен он и војска његова од нас; и седосмо на престо

царства његовог.

54. И зато, да склопимо међу собом пријатељство, и сада дај ми кћер твоју за жену, и постаћу ти зет, и даћу дарове теби и њој достојне тебе."

55. И одговори Птоломеј цар, говорећи: „Срећан је дан у који си се вратио у земљу отаца твојих и сео на престо царства њихова.

56. И сада, учинићу ти што си (ми) написао, но дођи ми у Птолемаиду да видимо један другога, и учинићу те зетом, као што си рекао."

57. И изиђе Птоломеј из Египта, он и Клеопатра кћи његова, и дођоше у Птолемаиду године сто шездесет друге*.

*150 г. пре Христа

58. И изиђе му Александар цар у сусрет, и (овај) му даде Клеопатру кћер своју, и учини свадбу њену у Птолемаиди, као цареви у слави великој.

59. И написа Александар цар Јонатану да му дође на сусрет.

60. И отиде (Јонатан) са славом у Птолемаиду и сусрете двојицу царева; и даде им сребро и злато и пријатељима њиховим, и дарове многе, и стече наклоност њихову.

61. И скупише се против њега људи погубни из Израиља, људи безаконици, да би га оптужили (код цара), но цар им не обрати пажњу.

62. И нареди цар да скину Јонатану одећу његову и да му обуку порфиру, и учинише тако.

63. И посади га цар крај себе и рече својим великашима: „Прођите с њиме посред града и објавите да нико не долази да говори против њега за било коју ствар, и да га нико не узнемирава из било ког разлога".

64. И би кад видеше они тужитељи славу његову, као што се објави, и да је огрнут порфиром, сви побегоше.

65. И прослави га цар, и записа га у прве пријатеље, и постави га за војног заповедника и управитеља области (Јудеје).

66. И врати се Јонатан у Јерусалим с миром и весељем.

67. И у години сто шездесет петој*, дође Димитрије (II Никанор) син Димитрија (I Сотира) са Крита у земљу отаца својих.

*147 г. пре Христа

68. И чу Александар цар и ожалости се веома и врати се у Антиохију (из Птолемаиде).

69. И постави Димитрије (II) Аполонија, начелника над Целесиријом, (за стратега), и сакупи војску велику и улогори се у Јамнији. И посла к Јонатану првосвештенику, говорећи:

70. „Ти се једини гордиш на нас, а ја бих извргнут подсмеху и порузи ради тебе! И зашто ти владаш против нас у горама?

71. Сада, дакле, ако се уздаш у војску твоју, сиђи на нас у долину, и одмерићемо се тамо међу собом, јер је са мном војска из градова.

72. Запитај и дознај ко сам ја и остали који нам помажу, и рећи ће ти: Не можеш ни на ноге стати пред лицем нашим, јер два пута бише побеђени оци твоји у земљи својој.

73. И сада не можеш одолети коњици и оваквој војној сили у долини, где нема камена ни заклона ни места за бежање."

74. А када чу Јонатан речи Аполонијеве, потресе се срцем, и изабра десет хиљада људи и изиђе из Јерусалима, и сусрете га Симон брат његов да му помогне.

75. И улогори се код Јопе, и затворише је они из града, јер беше стража Аполонијева у Јопи. И нападоше је,

76. И уплашивши се отворише они из града, и Јонатан завлада Јопом.

77. И чу то Аполоније, и сакупи табор од три хиљаде коњице и велику војску и пође у Азот, као да ће само проћи, и заокрену одмах у долину зато што имађаше велику коњицу и уздаше се у њу.

78. И гоњаше за њим (Јонатан) до Азота, и ту се сукобише табори у борби.

79. Али остави Аполоније хиљаду коњаника скривених иза њих.

80. И дозна Јонатан да има заседа иза њега. И (непријатељи) опколише његов табор и избациваху стреле на народ (= војску Јонатанову) од јутра до вечера.

81. Но народ стајаше као што заповеди Јонатан, и уморише се коњаници њихови.

82. Тада Симон уведе своју војску и нападе на бојни ред, јер коњица (им) беше изнемогла. И бише (непријатељи) сломљени од њега, и побегоше,

83. И коњица се разбеже по долини. И побегоше у Азот и уђоше у Вит Дагон, идолиште њихово, да се спасу.

84. И запали Јонатан Азот и градове око њега, и узе плен њихов; и храм Дагона и побегле у њега запали огњем.

85. И палих од мача са спаљенима беше око осам хиљада људи.

86. И отиде оданде Јонатан и утабори се на Аскалон, и изиђоше они из града на сусрет њему са слављем великим.

87. И врати се Јонатан у Јерусалим са онима око њега, носећи плен многи.

88. И би, кад чу Александар цар ове речи (= догађаје), одлучи да још више прослави Јонатана.

89. И посла му златну копчу, као што је обичај давати сродницима царевим; и даде му Акарон и све подручје његово у наслеђе.

11. *Цар Птоломеј узима приморске градове и Клеопатру преудаје за Димитрија II. Сукоб царева и смрт обојице. Јонатану потврђена звања, војска помаже Димитрију. Нови цар Антиох VI признаје Јонатана. Победа над иноплеменицима у Галилеји.*

1. И цар Египта (*Птоломеј VI Филомитор*) сабра многе војне снаге као песак на обали мора и многе лађе, и тражаше с преваром да завлада царством Александровим и да га придода царству своме.

2. И изиђе у Сирију с речима мирољубивим, и отвараху му (врата) они из градова и сусретаху га, јер беше наредба цара Александра да га сусретају, пошто му је био таст.

3. Када пак улажаше Птоломеј у градове, постављаше војне снаге као посаду у сваком граду.

4. А кад се приближи Азоту, показаше му храм Дагона спаљен, и Азот и предграђа његова срушена, и тела разбацана и спаљена, оних које (Јонатан) спали у рату, јер их сакупише на гомиле крај пута његовог.

5. И испричаше цару шта учини Јонатан да би га оптужили, а цар оћута.

6. И сусрете Јонатан цара (*Птоломеја*) у Јопи са славом, и поздравише један другога, и спаваху онде.

7. И иђаше Јонатан са царем до реке зване Елефтер, и врати се у Јерусалим.

1 Мак. 12, 30

8. А цар Птоломеј овлада градовима приморја од Селевкије приморске, и смишљаше на

Александра мисли зле.

9. И посла посланике Димитрију (*II Никатору*) цару, говорећи: „Дођи да склопимо међу собом савез, и даћу ти кћер моју коју има Александар, и царствоваћеш царством оца свога.

10. Јер се покајаш давши њему кћер моју, пошто тражаше да ме убије.”

11. И оклевета га, зато што пожелеле царство његово.

12. И одузевши му кћер даде је Димитрију, и отуђи се од Александра, и показа се непријатељство њихово.

13. И уђе Птоломеј у Антиохију, и стави на се круну Азије; и стави две круне на главу своју: Египта и Азије.

14. А Александар беше у то доба у Киликији, јер се беху одметнули људи оних места.

15. И чу Александар и дође на њега ратом. И изведе Птоломеј војску, и сусрете га моћном руком, и победи га.

16. И побеже Александар у Арабију да се тамо сакрије. А цар Птоломеј се уздиже.

17. И отсече Завдил Арапин главу Александрову и посла је Птоломеју.

18. И цар Птоломеј умре трећег дана, и они који беху у тврђавама његовим (крај мора) бише побијени од становника тврђава.

19. И зацари се Димитрије (*II Никатор*) године сто шездесет седме*.

*145 г. Пре Христа

20. У дане оне сабра Јонатан људе из Јудеје да завојује против тврђаве у Јерусалиму, и начини на њу многе опсадне машине.

21. И отидоше неки (Јудеји) мрзители народа свога, људи безаконици, цару и јавише му да Јонатан опседа тврђаву.

22. И чувши то разгъеви се, па како чу одмах крете и дође у Птолемаиду, и написа Јонатану да не опседа тврђаву, и да најхитније дође и сусретне га у Птолемаиди ради разговора с њиме.

23. А када Јонатан чу то, нареди да опседају (и даље тврђаву); и изабра (са собом неке) од старешина Израилевих и од свештеника, и изложи себе опасности.

24. И узевши сребра и злата и одела и других многих дарова и отиде цару у Птолемаиду; и би цару по вољи.

1 Мак. 10, 60-61

25. И дођоше (цару) и говорише против њега неки безаконици из народа (Јудејског).

26. Но цар му учини као што му учинише они пре њега, и уздиже га пред свима пријатељима својим.

27. И потврди му првосвештенство и остале почести што је имао раније, и учини га да буде међу првим пријатељима његовим.

28. И затражи Јонатан од цара да ослободи Јудеју од пореза и три топархије (= *области*) Самарије, и обећа му триста таланата.

1 Мак. 11,34

29. И би по вољи цару, и написа Јонатану посланице о свему томе, које имају овакав садржај:

30. „Цар Димитрије (II) Јонатану брату - да се радује, као и народу Јудејском!

31. Препис посланице коју написасмо Ластену сроднику нашем за вас, написасмо и вама, као што видите:

32. Цар Димитрије Ластену оцу (= *очинском пријатељу*) — да се радује!

33. Народу Јудејском, пријатељима нашим, који чувају правични однос према нама, одлучисмо да учинимо добро због њихове према нама наклоности.

34. Потврђујемо им, дакле, границе Јудеје и три области: Аферему (= *Јефрем*) и Лиду и Ратамин (= *Ариматеју*), придодате Јудеји од Самарије, и сва места која им припадају - свима који приносе жртве у Јерусалиму, уместо царских (пореза) које је раније добијао цар од њих сваке године од плодова земље и од плодова дрвећа;

1 Мак. 10,30,38

35. И остало што нам припада од сада од десетина и од пореза које нам припадају и од точила соли и од крунског данка што нам припада, све потпуно препуштамо њима.

36. И неће се одузети ништа од тога од сада и на сва времена.

37. Зато сада, постарајте се да начините препис овога, и нека се да Јонатану и нек се постави на Гори Светој (Сиону) на месту истакнутом."

38. И виде Димитрије (II) цар да се умири земља пред њим и ништа му се не противи, па распусти сву војску своју, свакога у своје место, осим стране војске коју је најмљивао са острва иезнабожаца. Али га (зато) замрзоше војне силе (остале) од отаца.

39. А Трифон беше раније међу присталима уз Александра (*Валу*), и виде да се сва војска буну против Димитрија, и отиде код Ималкуа Арапина, који одгајиваше Антиоха, дете Александрово.

40. И упорно му тражаше да му да дечака да би се зацарио место оца свога. И исприча му шта учини Димитрије и непријатељство којим непријатељује против њега војска његова. И остаде тамо много дана.

41. И посла Јонатан (људе) Димитрију цару (тражећи) да изагна оне из тврђаве из Јерусалима, и оне у тврђавама (Јудеје), јер то беху (непријатељи) који војују против Израиља.

42. И одговори Димитрије Јонатану, говорећи: „Не само то учинићу теби и народу твоме, него славом прославићу тебе и народ твој кад добијем прилику.

43. Сада пак, добро ћеш учинити ако ми пошаљеш људе који ће се борити уза ме, јер ме напусти сва војска моја.

44. И посла му Јонатан три хиљаде људи снажних јунака у Антиохију; и дођоше цару, и обрадова се цар њиховом доласку.

45. И сакупише се они из града усред града, око сто двадесет хиљада људи, и хтедоше да убију цара.

46. И побеже цар у двор, и заузеше грађани улице градске и почеше ратовати.

47. И позва цар Јудеје у помоћ; и скупише се код њега сви заједно, па се разјурише по граду и побише у граду онога дана око сто хиљада.

48. И запалите град и узеше плен многи онога дана, и спасоше цара.

49. И видеше они из града да Јудејци овладаше градом како хтедоше, и изнемогоше духом својим, и повикаше цару с молбом, гворећи:

50. „Дај нам десницу (мира) и нека престану Јудејци да војују на нас и на град."

51. И бацише оружје (своје), и учинише мир. И прославише се Јудејци пред царем и пред свима у царству његовом; и вратише се у Јерусалим имајући многи плен.

52. И седе Димитрије (II *Никанор*) цар на престо царства свога, и умири се земља пред њим.

53. Али слага све што рече, и отуђи се од Јонатана, и не узврати за наклоности које му указа (Јонатан), и притискиваше га веома.

54. После тога, врати се Трифон и Антиох (*VI Епифан Дионис*) са њим, млад дечко, и зацари се, и стави круну.

55. И окупише се око њега све војне снаге које распусти Димитрије, и војеваху против њега (= *Димитрија*), и он побеже, и би поражен.

56. И узе Трифон звери (= *ратне слонове*) и овлада Антиохијом.

57. И написа Антиох (VI) Млађи Јонатану, говорећи: „Потврђујем ти првосвештенство и постављам те над четири области, и да си међу пријатељима царевим.”

58. И посла му златно посуђе и за служење (на трпези), и даде му власт да пије из златних чаша, и да носи порфиру, и да има златну копчу.

59. И Симона брата његовог постави за војног заповедника од степеница Тира до граница Египта.

60. И изиђе Јонатан и хођаше с ову страну реке (= *западно од Еуфрата*) и по градовима; и сабраше се к њему сва војна снага Сирије у савезништву, и дође у Аскалон, и сусретоше га они из града славно.

61. И отиде оданде у Газу; и затворите му (град) они из Газе, и опседе је, и запали предграђа њена, и опљачка их.

62. Тада замолише они из Газе Јонатана, и даде им десницу (мира), и узе синове великаша њихових за таоце и посла их у Јерусалим. И прође земљу до Дамаска.

63. И чу Јонатан да дођоше великаши Димитријеви у Кадис који је у Галилеји, са многим војском, намеравајући да га изагнају са положаја (*стратега*).

64. И пође им у сусрет, а брата свога Симона остави у земљи (Јудејској).

65. И завојшти Симон на Ветсуру и војеваше на њу много дана, и стесни је.

66. И молише га (грађани) да добије десницу (мира), и даде им. И изагна их оданде, и заузео град, и постави у њему војну посаду.

61. А Јонатан и војска његова улогорише се на језеру Генисар(етском); и поранише ујутру у долину Асор.

62. И гле, табор иноплеменика срете га у долини, и беху избацили заседу на њега у горама, а они га сусретоше насупрот.

63. А заседе устадоше из својих места, и започеше борбу. И побегоше они око Јонатана сви;

64. Ниједан од њих не остаде, осим Мататије сина Авесаломова, и Јуде сина Халфијева, начелника војних снага.

65. И раздра Јонатан одећу своју, и баци прах на главу своју, и помоли се (Богу).

66. И поврати се на њих војујући, и победи их, и побегоше.

67. И видеше бегунци његови и вратише му се, и гоњаху их са њиме до Кадиса до логора њиховог, и војеваху тамо.

68. И падоше међу иноплеменицима у дан онај око три хиљаде људи. И врати се Јонатан у Јерусалим.

12 *Јонатан обнавља савез с Римом и Спартанцима. Битка у Целесирији и Победа над царском војском. Обнова Јерусалима. Трифон преваром заробљава Јонатана у Птолемаиди.*

1. И виде Јонатан да му време потпомаже, и изабра људе и посла у Рим да потврде и обнове с њима пријатељство.

2. И Спартанцима и другим местима посла посланице са истим циљем.

3. И отидоше у Рим и уђоше у веће (= *Сенат*) и рекоше: „Јонатан првосвештеник и народ (*το έθνος*) Јудејски посла нас да обновите пријатељство међу собом и савез као раније”.

4. И (Римљани) им дадонге посланице (= *пасоше*) за њих по (римским) местима, да их испрате у

земљу Јудину с миром.

5. А ово је препис посланица које написа Јонатан Спартанцима:

6. „Јонатан првосвештеник и герусија (= сабор стараца) народа и свештеници и остали народ (*δῆμος*) Јудејски Спартанцима браћи - да се радују!

7. Још раније бише послане посланице Онији првосвештенику од Арија цара вашег, да сте браћа наша, као што је препис у прилогу.

8. И прими Онија посланога човека (вашег) са славом, и прими посланице у којима је било изложено о савезу и пријатељству.

9. Ми, дакле, мада немамо потребе у томе - имајући за утеху Свете Књиге које су у нашим рукама - ,

10. Настојасмо да пошаљемо да братство и пријатељство с вама обновимо, да се неби отуђили од вас, јер су прошла многа времена од кад сте нам писали.

11. Ми, зато, у свако време непрестано, и о празницима и о осталим установљеним данима, сећамо се вас над жртвама које приносимо, и у молитвама, као што је праведно и прилично сећати се браће.

12. И радујемо се слави вашој.

13. Нас пак опколише многе невоље и ратови многи, и војеваху на нас цареви који су око нас.

14. Ипак не хтедосмо узнемиравати вас и остале савезнике и пријатеље наше у тим ратовима.

15. Јер имамо с Неба Помоћ која нам помаже, и избависмо се од непријатеља наших, и поништише се непријатељи наши.

16. Изабрасмо пак Нуминија сина Антиоховог и Антипатра сина Јасоновог и посласмо (их) Римљанима да обновимо с њима раније пријатељство и савез.

1Мак.14,22

17. И заповедисмо им да дођу и до вас и да вас поздраве, и да вам предају наше посланице о обновљењу братства нашег.

18. И сада, добро ћете учинити ако нам на ово одговорите."

19. А ово је препис посланица које они (Спартанци) послаше Онији:

20. „Арије цар Спартанаца, Онији великом свештенику - да се радује!

21. Нађе се у спису (старом) о Спартанцима и Јудејима да су браћа и да су од рода Аврамовог.

22. И сада, кад дознамо то, добро ћете учинити да нам напишете о миру вашем.

23. А и ми вама отписујемо: наша стока и наша имовина ваша је, и ваша наша је. Зато заповедамо (посланицима) да вам саопште сходно овоме."

24. И чу Јонатан да су се повратили великаши Димитријеви са многим војском, више него раније, да ратују против њега.

25. И диже се из Јерусалима и сусрете их у Амамитској земљи, јер им не даде допушта да ступе на земљу његову.

26. И посла извиђаче у логор њихов, и вратише се, и казаше му да се тако распоређују да ударе на њега ноћу.

27. А када зађе сунце, нареди Јонатан онима крај њега да будно пазе, и да буду при оружју, и спремају се за борбу током целе ноћи, и да истакну предстраже око табора.

28. И чуше противници да се Јонатан и они са њиме припремио за борбу, и побојаше се и устрашише се срцем својим, те запалише ватре у свом логору (и побегоше).

29. А Јонатан и они с њиме не схватише до ујутру (да су побегли), јер видеше да ватре горе.

30. И гоњаше Јонатан за њима и не достиже их, јер пређоше реку Елефтер.

31. И скрену Јонатан на Арапе зване Завадеје, и нападе их и узе плен њихов.
32. И повративши се дође у Дамаск и прохођаше по свој земљи.
33. А Симон изиђе и прође до Аскалона и околних утврђења, и скрену у Јопу и предухитри је.
34. Јер чу да намеравају да тврђаву предају Димитријевим људима, и постави тамо посаду да је чувају.
35. И врати се Јонатан и сазва на сабор (*ἐξέκκλησίασε* = цркву) старешине народне и саветоваше се с њима да изграде утврђења у Јудеји;
36. И да још повисе зидове Јерусалима и да подигну велико узвишење између тврђаве и Града, да је одваја од Града, да она буде посебно, да (из тврђаве) нити купују нити продају.
37. И окупите се да изграђују Град, јер беше пао део зида изнад потока (Кедрона) са истока; и обновише (део Града) звани Хафената.
38. А Симон изгради (град) Адиду у Сефили, и утврди га и постави врата и запове.
39. И тражаше Трифон да се зацари над Азијом и да стави круну, и пружи руку на Антиоха (VI) цара.

1 Мак. 13, 31

40. И побоја се да му неће допустити Јонатан и да ће заратити против њега, и тражаше начина да ухвати Јонатана и погуби га. И отишавши дође у Ветсан (*Скитопол на Јордану*).
41. И изиђе Јонатан у сусрет њему са четрдесет хиљада људи, изабраних у бојном строју, и дође у Ветсан.
42. И виде Трифон да је стигао Јонатан са великом војском, и побоја се да пружи руку на њега.
43. И прими га славно, и представи га свим пријатељима својим, и даде му дарове, и заповеди војсци својој да га слушају као њега.
44. И рече Јонатану: „Зашто си намучио сав тај народ, кад нема рата међу нама?”
45. А сад их пошаљи својим кућама, а себи изабери мало људи који ће бити с тобом, и хајде са мном у Птолемаиду, и предаћу ти њу и остала утврђења и остале војне снаге и све службенике, и кад се вратим отићи ћу, јер сам за то и дошао.
46. И поверовавши му (Јонатан) учини као што рече, и одасла војне снаге и оне отидоше у земљу Јудину.
47. А остави са собом три хиљаде људи, од којих две хиљаде остави у Галилеји, а хиљаду пођоше с њиме.
48. Када пак уђе Јонатан у Птолемаиду, затворите Птолемаићани врата и ухватите га, и све који уђоше с њиме побихе мачем.
49. И посла Трифон војску и коњицу у Галилеју и у равницу велику (= *Језраелову*) да погуби све Јонатанове људе.
50. И дознаше (војници Јонатанови) да је ухваћен Јонатан и да је погубљен и они с њиме, и бодряху један другога, и иђаху збијени готови на борбу.
51. И видеше гонитељи да је овима (борба) за душу (= *на живот или смрт*), и вратише се.
52. И дођоше сви с миром у земљу Јудину, и оплакиваху Јонатана и оне с њиме; и страховаху веома. И плакаше сав Израилъ плач велики.
- И тражаху сви незнабошци око њих да их сатру. Јер рекоше: „Немају вођу и помоћника, зато сада војујмо против њих и избришимо из људи спомен њихов.”

13. *Симон наслеђује Јонатана. Поход Трифонов, Јонатанова смрт и Погреб. Трифон узурпатор убија цара Антиоха VI, Симон се окреће Димитрију II: ослобађање Јудеје од Пореза и ослобађање тврђаве у Јерусалиму.*

1. И чу Симон да Трифон сакупи многу војску да дође у земљу Јудину и да је сатре.
2. И виде да је народ уплашен и устрашен, па узиђе у Јерусалим и сабра народ.
3. И утеши их и рече им: „Сами знате шта смо све ја и браћа моја и дом оца мојега учинили за Законе и Светиње; и ратове и стешњења која видесмо (= *преживесмо*).
4. Ради тога погибоше браћа моја сва за Израил, и остадох ја сам.
5. И сада, нека ми не буде да поштедим душу (= *живот*) своју у свако време невоље, јер нисам бољи од браће моје.
6. Али ћу се осветити за народ мој и за Светиње и за жене и децу нашу, јер се сабраше сви незнабошци да нас сатру непријатељства ради."
7. И оживе дух народа чим чуше речи ове.
8. И одговорише гласом великим, говорећи: „Ти си нам вођа уместо Јуде и Јонатана брата твога!
9. Ратуј рат наш, и све што нам кажеш, учинићемо!"

2 Днев. 32,8

10. И сакупи све људе ратнике и похита да доврши зидове Јерусалима и утврди га унаоколо.
11. И посла Јонатана сина Авесаломова и са њим довољну војску у Јопу, и изагна оне који бијаху у њој, и остаде тамо у њој.
12. А крете Трифон из Птолемаиде са војском великом да уђе у земљу Јудину, и са њим Јонатан заробљен.
13. А Симон се улогори у Адиди наспрам долине.
14. И дозна Трифон да устаде Симон уместо Јонатана брата свога и да ће ступити с њиме у рат, и посла посланике њему, говорећи:
15. „Због новца, који дуговаше Јонатан брат твој царској каси, због потреба (*χρείας* - *служби*) које имађаше, задржали смо га.
16. И сада пошаљи сто таланата сребра и два сина његова као таоце, да не би он, ослобођен, одметнуо се од нас, па ћемо га пустити."
17. И познаде Симон да му преварно говоре, али посла да дају сребро и децу, да не би подигао велико нерасположење код народа,
18. Који би говорио: Није му послао сребро и децу, и (зато Јонатан) би погубљен!
19. И посла децу и сто таланата. А (Трифон) слага и не пусти Јонатана.
20. А после тога дође Трифон да продре у земљу (Јудину) и сатре је, и опколи пут који води у Адору. А Симон и вој ска његова противстојаху њему на сваком месту где год би пошао.
21. А они из тврђаве (у Јерусалиму) послаше Труфону посланике пожурујући га да им дође кроз пустињу и пошаље им хране.
22. И припреми Трифон сву коњицу своју да дође, и би ону ноћ врло велики снег, и не дође због снега; па се подиже и дође у Галадиту.
23. А када се приближи код Васкаме, уби (заробљеног) Јонатана, и би погребен тамо.
24. И врати се Трифон и отиде у земљу своју.
25. И посла Симон и узе кости Јонатана брата својега и сахрани их у Модину, граду отаца својих.

1 Мак., 2,70

26. И оплака га сав Израил плачем великим и жалише га много дана.

1 Мак. 2, 65; 3, 1-9; 14,4-12

27. И изгради Симон над гробом оца свога и браће своје (споменик) од камена тесаног спреда и отпозади, и уздиже га да се види (издалека).

28. И постави седам пирамида, једну наспрам друге, оцу и мајци и четворици браће.
29. И на њима изради уметничке украсе, придодавши стубове велике, и на стубовима изради свеоружје за вечно име, и крај свеоружја лађе извајане, да виде сви који плове морем.
30. То је гроб којегачини у Модину, до данашњегачина.
31. А Трифон се опхођаше преварно са Антиохом царем, Млађим (VI), и уби га.
32. И зацари се уместо њега, и стави круну Азије, и учини велику рану по земљи.
33. А Симон изгради утврђења по Јудеји, и огради високим пирговима и великим зидовима, и врата и запоре стави, и снабде храном утврђења.
34. И изабра Симон људе и посла их Димитрију (II) цару да учини ослобођење земљи (од пореза), јер сва дела Трифонова беху отмице (= *пљачке*).
35. И одговори му Димитрије цар по тим речима. И одговори му и написа му овакву посланицу:
36. „Цар Димитрије Симону првосвештенику и пријатељу царева, и старешинама и народу Јудејском – да се радују!
37. Венац златни и палмову гранчицу, коју сте послали, окитисмо се (тима), и готови смо да вам учинимо мир велики, и да напишемо службеницима да вам изоставе порезе.
38. И што смо утврдили са вама, утврђено је; и тврђаве које сте изградили, нека вам буду.
39. Опраштамо учињено из незнања и погрешке до данашњегачина, и крунски порез који дугујете, и ако се још нешто опорезивало у Јерусалиму да се више не опорезује.
40. И ако су неки од ваших (људи) погодни да се упишу у наше (страже), нека се упишу. И нека буде међу нама мир!"
41. (Тако), године сто седамдесете* би скинут јарам незнабожаца са Израиља.

*142 г. пре Христа

42. И поче народ Израиљски писати у списима и уговорима: „Године прве за (време) Симона, првосвештеника великога и војсковође и игемона (*στρατηγός* - *стратега*; *ἡγουμένον* = *еофуе*) Јудејскога".
43. У дане оне улогори се (Симон) код Газара и опколи га бојним редовима и начини хелеполис (= *тврђаворазарач*) и приведе га граду, и сруши једну кулу и продре (у град).
44. И изиђоше они који беху у хелеполису у град и настаде велика пометња у граду.
45. И попеше се они из града са женама и децом на зид, и раздравши хаљине своје завапише гласом великим молећи Симона да им да десницу (мира).
46. И рекоше: „Немој поступити с нама по залима нашим, него по милости твојој".
47. И сагласи се Симон и не нападе их; и изагна их из града, и очисти куће где беху идоли, и тако уђе у њега хвалећи и благосиљајући (Бога).
48. И изагна из њега сваку нечистоту и настани тамо људе који извршују Закон, и додатно га утврди, и подиже у њему себи боравиште.
49. А они из тврђаве у Јерусалиму беху спречавани да излазе и улазе у унутрашњост земље и да купују и продају, па изгладнеше веома, и многи од њих умираху од глади.
50. И завапише Симону да добију десницу (мира), и пружи им. И изагна их отуда и очисти тврђаву од оскврњења (идолских).
51. И уђоше (Јудеји) у тврђаву двадесет трећегачина другогачина месеца, године сто седамдесет прве* са хвалама (Богу) и палмовим гранчицама и са харфама и кимвалима и гуслама и са химнама и песмама, јер сатрт би велики непријатељ из Израиља.

1 Днев.15,16; 1 Мак. 4,54

*јуна 141 г. пре Христа

52. И одреди (Симон) да се сваке године празнује тај дан са весељем. И додатно утврди гору Светилишта (Храма) која је покрај тврђаве; и обитаваше тамо он и они око њега.

53. И виде Симон Јована, сина свога, да је муж одрастао, и постави га за начелника свих војних снага; и он борављаше у Газари.

14 *Димитрије II пада у руке Персијанцима. Похвала Симону вођи народа. Обнова савеза са Спартом и Римом. Почасни декрет о делима Симоновим.*

1. И године сто седамдесете* сабра Димитрије (II Никанор) цар војску своју и отиде у Мирију да прибави помоћ себи да би војевао на Трифона.

*141 г. пре Христа

2. И чу Арсак цар Персије и Мидије да је дошао Димитрије у његове границе, и посла једнога од великаша својих да га ухвати жива.

3. И отиде и нападе табор Димитријев и ухвати га и доведе га Арсаку, и врже га у тамницу.

4. И умири се земља Јудина у све дане Симонове, и он искаше добра народу своме, и допаде им се власт његова и слава његова у све дане.

5. И са свом славом својом узе Јопу за пристаниште и учини приступ острвима морским.

6. И прошири границе народу своме и владаше (чврсто) земљом.

7. И сакупи много заробљеника (= Јудејаца из руку туђих), и загосподари Газаром и Ветсуром и тврђавом (Јерусалима), и истреби нечистоте из ње. И не беше ко би му се супротставио.

1 Мак. 5,23; 9,72

8. И беху (Јудеји) земљоделци земље своје у миру; и земља даваше род свој и дрвеће пољско плод свој.

9. Старији сеђаху на трговима; сви разговараху заједно о добрима, и младићи обукоше славу и одело ратничко.

Зах. 8,4-6

10. Градовима даваше храну и постави им справе утврђења, док се не спомињаше (= док се не прочу) име славе његове до крајева земље.

11. Учини мир на земљи, и весељаше се Израил весељем великим.

12. И седе сваки под чокот свој и смокву своју, и није било ко би их плашио.

Мих. 4,4

13. И нестале ратујућег против њих на земљи, и цареви бише сатрвени у дане оне.

14. И укрепи све смирене (*ταπεινούς* = *понижене*) народа свога. Закон истраживаше (*ἐξεζητήσεν* - *изучаваше и тража* *ше извршење*), и искорени сваког безаконога и лукавога.

Пс.17,28; 118,34

15. Светињу (Храма) прослави и умножи сасуде њене.

16. И чу се у Риму да умре Јонатан, и до Спарте, и ожалостише се веома.

17. А када чуше да Симон брат његов постаде првосвештеник место њега, и да он влада земљом и градовима у њој,

18. Написаше му на таблицама бронзаним да обнове са њим пријатељство и савезништво, које

установите са Јудом и Јонатаном, браћом његовом.

19. И бише прочитане пред црквом (= *сабрањем народа*) у Јерусалиму.

Нем. 8,1-2

20. И ово је препис посланица, које послаше Спартанци: „Началници Спартанаца и град - Симону свештенику великом и старешинама и свештеницима и осталом народу (*δήμος*) Јудејском, браћи - да се радују!

21. Посланица послани народу нашем јавише нам о слави вашој и части, и обрадовасмо се доласку њиховом.

22. И исписасмо речено од њих у записнике народне (*του δήμου - општине*), овако: Нуминије син Антиохов и Антипатар син Јасонов, посланици Јудејаца, дођоше нам обнављајући пријатељство са нама.

23. И би угодно народу да примимо ове људе славно и да унесемо препис речи њихових у званичне народне књиге да народ Спартанаца има успомену. А препис овога написасмо Симону првосвештенику."

24. После овога посла Симон Нуминија у Рим, са великим златним штитом тешким хиљаду кеса, да утврди савез са њима.

25. А кад народ (Римски *δήμος*) чу те речи, рекоше: „Каквом ћемо захвалношћу узвратити Симону и синовима његовим?

26. Јер остаде чврст он и браћа његова и дом оца његова, и ратом отераше непријатеља Израиља од њих и стекоше себи слободу." И уписаше у таблице бронзане и ставише на стубове на гори Сиону.

27. А ово је прение писма: „Осамнаестога дана месеца Елула, године сто седамдесет друге* - а то је трећа година Симона првосвештеника великога, у Асарамелу -

*139 г. пре Христа

28. На великој скупштини свештеника и народа и великаша народних и старешина земље, обзнанише нам:

29. Пошто много пута настадоше ратови у земљи, а Симон син Мататијин, свештеник од синова Јоаривових, и браћа његова, изложише себе опасности и супротставише се противницима народа њиховог, да би опстала Светиња њихова и Закон, и славом великом прославише народ свој.

30. И сабра Јонатан народ њихов и постаде им првосвештеник, и би придодат народу своме.

31. И намерише непријатељи њихови да наступе на земљу њихову [да сатру земљу њихову] и пружи руку на Светињу њихову.

32. Тада устаде Симон и војева за народ свој, и потроши новац многи од своје имовине, и снабде оружјем људе војске народа свога и даде им плате.

33. И утврди градове Јудеје, и Ветсуру која је на границама Јудеје, где је раније било оружје непријатеља, и постави тамо војну посаду - људе Јудејце.

34. И Јопу утврди која је на мору, и Газару која је на границама Азота, где су раније боравили непријатељи, и настани тамо Јудеје; и све што је било погодно за њихову поновну изградњу ставио је у њих.

35. И виде народ верност (*την πίστιν = веру*) Симонову и славу, коју намераваше учинити народу своме, и поставите га за игемона (= *вођу*) свога и првосвештеника, јер је он учинио све то, и правду, и веру, коју је очувао народу своме, и тражаше на сваки начин да уздигне народ свој.

36. И у данима његовим би дат успех (*ενοδωθή*) рукама његовим да искорени незнабошце из земље њихове и оне у граду Давидову у Јерусалиму, који начинише себи тврђаву из које излажаху и скрнављаху унаокруг Светиње и чињаху велику рану у Месту Чистом (*ἐν ἀγνεία = тамо где је*

чистога).

37. И настани у њој (= *тврђави*) људе Јудејце и утврди је за сигурност Земље и Града, и узвиси зидове Јерусалима.

38. И цар Димитрије потврди њему првосвештенство сходно томе;

39. И уврсти га међу пријатеље своје и прослави га славом великом.

40. Јер чу да се Јудеји зову од Римљана пријатељима и савезницима, и да су славно дочекали посланике Симонове;

41. И да су благоизволели Јудеји и свештеници да им Симон буде игемон (= *вођа*) и првосвештеник вавек, докле не устане Пророк Верни.

42. И да буде над њима стратег (= *војсковођа*) и како ће он сам собом да за Светињу поставља (надлежна лица) над пословима њиховим, и над земљом, и над оружјем, и над утврђењима;

43. И како ће он бринути о Светињи; и како га сви слушају, и како се пишу с именом његовим сви (званични) списи у земљи; и како носи порфиру и златну копчу;

44. И није могуће никоме од народа и свештеника да порекне нешто од тога или да противуречи ономе што он говори; или да окупи збор у земљи без њега; или да огрне порфиру или да понесе златну копчу.

45. А ако неко и поред тога учини или прекрши нешто од тога, биће кривац."

46. И благоизволе сав народ да одобри Симону да ради (= *поступа*) по овим речима.

47. И прихвати Симон и благоизволе бити првосвештеник и стратег и етнарх (*στρατηγός και έθνάρχης* - *војни и политички вођа народа*) Јудеја и свештеника и да првенствује над свима (*προστατήσει πάντων* = *први стоји и штити све*).

48. И рекоше да се овај напис (= *текст*) стави на таблице бронзане и оне ставе у двориште Светиње на месту истакнутом.

49. А преписи овога да се ставе у ризницу, да имају Симон и синови његови.

15 Нови цар Антиох VII признаје власт Симону. Јудејски посланици долазе из Рима, проглашење савеза. Царев човек Атиновије прети Симону; Симон брани наслеђе оцаца својих. Поход Кендевеја на Јудеју.

1. И посла Антиох (*VII Сидет*) син Димитрија (*I Сотира*) цара, посланице са острва морских Симону (прво)свештенику и етнарху Јудеја и свему народу.

2. И беху са оваквим садржајем: „Цар Антиох – Симону великом свештенику и етнарху и народу Јудејском - да се радује!

3. Пошто неки људи погубни (= *зловредни*) овладаше царством отаца наших, и намеравам да поново добијем царство, да би га васпоставио како је било пре, па најмих мношто војске и начиних ратне лађе;

4. И намеравам да се искрцам у земљу, да бих казнио упропаститеље земље наше и опустошитеље многих градова у царству мојем.

5. Сада, дакле, потврђујем ти сва ослобођења пореза која су ти отпустили цареви пре мене, и остала давања што су ти отпустили.

6. И дозвољавам ти да чиниш ковање сопственог новца земљи твојој;

7. А Јерусалим и Светиња да буду слободни; и све оружје које си направио, и утврђења која си саградио и држиш, нека ти остану.

8. И свако дуговање царско, и будућа давања царска, од сада и на сва времена, отпуштају ти се.

9. А када будемо овладели царством нашим, прославићу тебе и народ твој и Светињу (= *Храм*) славом великом, тако да буде позната слава ваша по свој земљи."

10. Године сто седамдесет четврте* дође Антиох (*VII Сидет*) у земљу отаца својих, и приђоше му све војне снаге, тако да малобројне осташе са Трифоном.

*138 г. пре Христа

11. И гоњаше га Антиох цар, и бежећи дође у Дору, која је на мору.

12. Јер виде да се скупише на њега зла, и остави га војска.

13. И улогори се Антиох код Доре и са њим сто двадесет хиљада људи ратника и осам хиљада коњице.

14. И опколи град, и лађе са мора приђоше, и притискаше град с копна и с мора, и не пусти никога да изађе или уђе.

15. И дође Нуминије и они с њиме из Рима имајући посланице (упућене од њих) царевима и земљама, у којима беше написано ово:

16. „Левкије конзул Римљана Птолемеју цару (*VII Фискону Евергету*) - да се радује!

17. Посланици Јудеја дођоше к нама, пријатељи наши и савезници, обнављајући од почетка пријатељство и савезништво, послани од Симона првосвештеника и народа (*του δήμου*) Јудејског.

18. И донесоше штит златни од хиљаду кеса (вредности).

19. Би нам, зато, угодно да напишемо царевима и земљама да им не траже зла и не ратују против њих и градова њихових и земље њихове; и да не буду савезници непријатељима њиховим.

20. А би нам по вољи да примимо штит од њих.

21. Ако пак неки погубници (= *издајници*) побегоше из земље њихове вама, предајте их Симону првосвештенику да им пресуди по закону њиховом."

22. И исто написаше Димирију (*II Никанору*) цару, и Аталу (*Пергамском*), Ариарату (*Кападокијском*) и Арсаку (*Персијском*),

23. И у све земље, и у Сампсаму, и Спартанцима, и на Дилос, и у Миндо, и у Сикион, и у Карију, и на Самос, и у Памфилију, и у Ликију, и у Халикарнас, и на Родос, и у Фасилиду, и на Кос, и у Сиду, и у Арадон, и у Гортину, и у Книду, и на Кипар, и у Кирину.

24. А препис њихов написаше (= *доставише*) Симону првосвештенику.

25. А Антиох (*VII Сидет*) цар улогори се код Доре по други пут, пружајући на сваки начин на њу руке, и правећи опсадне справе; и затвори Трифона да не може улазити ни излазити.

26. И посла њему (= *Антиоху*) Симон две хиљаде људи изабраних да се боре уз њега, и сребро и злато и оруђа довољно.

27. И не хтеде их примити, него одбаци све што му је раније обећао, и отуђиваше се од њега.

28. И посла к њему Атиновија, једнога од пријатеља својих, да с њиме поразговара, говорећи: „Ви држите Јопу и Газару и тврђаву у Јерусалиму, градове царства мога.

29. Њихове околине опустошисте и учинисте рану велику на земљи; и загосподаристе многим местима у царству мојем.

30. Сада, дакле, предајте градове које заузесте и порезе места којима овладасте, изван граница Јудеје.

31. Ако ли не, дајте уместо њих петсто таланата сребра, и за рушење што порушисте и за порезе градова још других петсто таланата. Ако ли не, доћи ћемо и заратити против вас."

32. И дође Атиновије, пријатељ царев, у Јерусалим, и виде славу Симонову, и одају (= *кабинет*) са златним и сребрним сасудима, и помпу велику (*παράστασιν ἰκανήν*), и би запањен. И изнесе му речи цареве.

33. И одговоривши Симон, рече му: „Нити туђу земљу узесмо, нити туђе држимо, него је наслеђе отаца наших, које од непријатеља наших за неко време беше неправедно овладано.

34. Ми пак, имајући прилику, држаћемо наслеђе отаца наших.

35. А за Јопу и Газару, које тражиш, оне чињаху народу рану велику у земљи мојој, за њих ћемо дати сто таланата."

36. И не одговори му (Атиновије) ни реч, него се врати с љутином цару и каза му ове речи, и славу Симонову и све што је видео. И разгњеви се цар гњевом великим.

37. А Трифон ушавши у лађу побеже у Ортосију.

38. И постави цар Кендевеја за надстратега (*ἐπιστράτηρον*) Приморја, и даде му снаге пешадијске и коњичке.

39. И нареди му да се улогори наспрам Јудеје, и заповеди му да изгради Кедрон и утврди врата, и да (отуда) војује против народа (Јудејског); а сам цар гоњаше Трифона.

40. И дође Кендевеј у Јамнију и поче узнемиравати народ и наступати у Јудеју и заробљавати народ и убијати.

41. И сагради Кедрон и постави тамо коњанике и војску, да би излазећи одатле пролазио путевима Јудеје, као што му нареди цар.

16. Победа Симонових синова над Кендевејем. Смрт Симонова преваром зета његовог код Јерихона. Син Јован Хиркан наслеђује Симона. Крај књиге.

1. И изиђе Јован из Газаре и јави Симону, оцу своме, шта учини Кендевеј.

2. И дозвола Симон двојицу синова својих старијих, Јуду и Јована, и рече им: „Ја и браћа моја и дом оца мојега ратовасмо ратове Израилеве од младости до данашњег дана, и би дат успех (*εὐδοκίη*) рукама нашим да избавимо Израил много пута.

3. А сада остарих, а ви сте по милости (Божјој) довољно узрасли годинама. Будите уместо мене и брата мога, и изађите и борите се за народ (*τοὺς ἔθνοὺς*) наш, а помоћ с Неба нека буде с вама!

4. И изабра (Јован) из земље двадесет хиљада људи ратника и коњанике, и отидоше на Кендевеја, и спаваху у Модину.

5. И уставши ујутро отидоше у долину, и гле велика војска у сусрет њима, пешадија и коњица; и беше поток између њих.

6. И построји се наспрам лица њихова он (Јован) и народ његов (= војска). И виде народ уплашен да пређе поток, и пређе он први, и видеше га људи (= војници) па пређоше за њим.

7. И раздели народ (= пешаке) и коњанике (стави) усред пешадије. А коњица непријатеља беше врло велика.

8. И затрубише свештеним трубама; и би поражен Кендевеј и табор његов; и падоше између њих (насмрт) рањени многи, а преостали побегоше у тврђаву.

9. Тада би рањен Јуда брат Јованов. А Јован их гоњаше док не дође у Кедрон, који саградише.

10. И они побегоше у куле које су у пољима Азота, и запали их огњем. И падоше од њих око две хиљаде људи. И врати се (Јован) у земљу Јудеју с миром.

11. А Птоlemeј, син Авувов, беше постављен за стратега у пољу Јерихона, и имаше сребро и злато много;

12. Јер беше зет првосвештеников (= Симонов).

13. И узнесе се срце његово и намисли да овлада земљом, и смишљаше превару против Симона и синова његових да их убије.

14. А Симон обилажаше (*ἐφοδεῖων* = обилазећи надгледаше) градове у земљи и стараше се за потребе њихове. И сиђе у Јерихон он и Мататија и Јуда, синови његови, године сто седамдесет седме*, месеца једанаестог - то је месец Сават (= фебруар).

15. И прими их с лукавошћу син Авувов у тврђавицу звану Док, коју сагради, и учини им богато пиће (=гозбу), а сакри тамо људе (војнике).

16. И кад се напи Симон и синови његови, устаде Птоlemeј и они с њиме, и узеше оружје своје и јурнуше Симону у собу гозбе, и убише њега и двојицу синова његових и неке од слугу његових.

17. И учини вероломство (*ἀθεσίαν* = *безакоње*) велико, и узврати злом за добро.

18. И написа о овоме Птоlemeј те посла цару (Антиоху VII) да му пошаље војску у помоћ и предаће му земљу њихову и градове.

19. И посла друге (људе) у Газару да убију Јована, и тисућницима (у војсци) посла писма да му дођу да им да сребра и злата и дарове;

20. И друге посла да заузму Јерусалим и гору Светиње (Храма).

21. И претекавши неко каза Јовану у Газари да је убијен отац његов и браћа његова, и да је послао (Птоlemeј) и тебе да убију.

22. И чувши то ужасну се веома (Јован), и похвата људе који беху дошли да га убију и погуби их, јер је дознао да су тражили да га погубе.

23. И остале речи (= *историје*) Јованове, и ратовања његова, и добри подвизи његови којима се подвизаваше (*των ἀνδρα - γαθίων αὐτοῦ ὡν ἀνδραγάθησεν*), и грађење зидова које изгради, и дела (*των πράξεων*) његова,

1 Мак. 5,56.61.67; 8,2

24. Гле, све је то записано у књизи дана (= *летопису, хроници*) првосвештеништва његовог, од када постаде првосвештеник после оца свога.

2 Цар.10.20;20,34; 1 Цар.14.29;16,27

УВОД У ДРУГУ МАКАВЕЈСКУ

О називу ове књиге као *Макавејске* већ смо рекли у уводу о Макавејцима, а овде подсећамо да је Климент Александријски (*Стром.* V, 14,97) споменуо писца 2 Мак. овако: *ο συνταξά-μενος την των Μακκαβαϊκών επιτομην* = „састављач скраћене (историје) Макавејаца“, што и сам писац каже у 2 Мак. 2, 23: „Све што је описао Јасон Киринаејац у пет књига, покушаћемо да скратимо у један састав (=зборник)“ - *Λ' ενός συντάγματος επιτεμεϊν*. Зато извесни научници с разлогом претпостављају да овај *епитом* (данас би рекли: *дајмест*), који је касније (у старим рукописима LXX: А и V, који садрже и 2 Мак.) назван „Макавејска 2“, и првобитно је носио назив Макавеја, јер описује дела само Јуде Макавејца (а не и његове браће), тако да би првобитни назив могао бити отприлике: „*Епитом дела Јуде Макавеја*“. У сваком случају, сам писац наше данашње 2 Мак. опширно говори (у 2, 19-32) о начину настанка своје књиге, признајући одакле је и како саставио своје дело.

Библијска наука не оспорава тачност тога исказа, иначе непознатог нам састављача *епитома* из опширнијег, у 5 томова (= *ролни, свезака*) написаног историјског дела Јасона Киринаејца. У вези пак са Јасоном из Кирине, града на Средоземном мору, западно од Александрије (данас Ел-Беида у Либији), у области Киринаици, која је спадала у Птоломејско царство, више је питања у науци него ли одговора. Ипак се може закључити да је то био Јудеј из јеврејске Дијаспоре у Египту, врло добро образован у грчкој култури и језику, добар познавалац светске историје и државне администрације Селевкијског царства, о којем понајвише говори. Као очигледно дубоко верујући Јудејин, он добро познаје Палестину и нарочито Јерусалим и Храм, као и Мојсијев Закон и јеврејске верско-моралне обичаје и обреде. Не знамо који су били извори његових информација о догађајима у Јерусалиму и Јудеји у време Макавејаца, али су сигурно били добри извори, јер по мишљењу многих научника претпостављају усмена обавештења очевидаца. Дело Јасоново је, по мишљењу стручњака, било писано у стилу патетичне историографије, која настоји да изазове саосећање код читаоца. Извесни његови морални закључци, етичке поуке после неког догађаја, проистичу спонтано, али најчешће су плод доброг познавања Библије и личне верско-моралне ангажованости самога писца.

Што се тиче *епитомиста* (скраћивача), тј. писца данашњег текста 2 Мак., о њему, такође, не знамо нешто поближе, осим што се насигурно претпоставља да је и он Јеврејин из Дијаспоре, највероватније из Александрије. Он се показује као одличан зналац правила оновремене јелинске историографије и јелинистичког стила, правила писања и скраћивања (о чему говори у 2, 24-32; види тамо и нашу *напомену*), а у свом тексту као да понекад оставља могућност читаоцу да и сам потражи и прочита опширније дело Јасона Киринаејца (које је до данас остало непознато). Ово скраћивање се заиста може лако видети нпр. у 2 Мак. 13,19-26, а да се и закључити по извесним празнинама, пропустима, прескакањима, изненадним почињањем нове теме (8,1), што је све резултат наглог скраћивања једног ширег и конзистентнијег казивања. Да у пишчевој изјави о коришћењу опширнијег дела и његовом скраћивању није по среди литерарна фикција, може се видети нпр. у 6,12-17 и 15,37-39. Такође, своју најаву да скраћује Јасоново дело „о Јуди Макавеју и његовој браћи и о очишћењу Храма и обнови Жртвеника“ (2,19), писац 2 Мак. није испунио, јер о Јудиној браћи нема речи у 2 Мак., пошто се она зауставља на Јудиној победи над Никанором, тако да ни саму смрт Јуде Макавејца не доноси. Но све ово не значи да данашња 2 Мак. није

целосно и компактно, оригинално дело. „Ово дело је један сажетак (abridgement), но у исто време и далеко више од сажетка" (R. H. CHARLES, p. 125).

Садржај 2 Мак. је доста сложен, иако књига (у 15 глава) садржи само 15 година историје (176-160 г. пре Хр.), за разлику од 1 Мак. која обухвата период од преко 35 година (167-134 г.). Но треба нагласити да 2 Мак. започиње своју историју са догађајима за неколико година ранијим (негде одмах иза 180 г. пре Хр.), пре почетка Макавејског отпора, а онда се ограничава само на подвиге Јуде Макавејца.

Иначе, садржај се може поделити на увод, три дела и епилог:

Увод (гл. 1-2): садржи две Посланице Јерусалимских Јудеја Јеврејима у Египту (1,1-9 и 1, 10 до 2,18) и Предговор самога писца (2,19-32).

1) *Први део*: Догађаји пре Макавејског устанка (гл. 3-7): Сукоб неког Симона са архијерејем Оншом; долазак Илиодора у Јерусалим да опљачка Храм, узбуна у граду и казна с Неба (гл. 3). Даље се описује мешање цара Антиоха IV Епифана у поменути сукоб у Јерусалиму и његово постављање Јасона за првосвештеника у Јерусалиму, који уводи јелински паганизам. Потом се говори о Менелајевом преотимању архијерејства од Јасона и његовим злоделима док није убио праведног Онију. Услед сукоба првосвештеника у Јерусалиму, цар Епифан се, по повратку из Египта, умеша и почне брутално гоњење побожних Јевреја. У гл. 6 описује се оскврњење Храма постављањем Зевсовог идола, прогон јеврејске вере и насилно увођење паганског култа у Јерусалиму и по Јудеји, чега је последица мученичко страдање побожног свештеника Елеазара (6,18-31). Цела пак 7 гл. посвећена је мученичком страдању за побожност Седморо Браће и њихове Мајке.

2) *Други део* започиње са борбом Јуде Макавејца и његовим првим победама над царском војском и непријатељским суседима (8,1-31). Затим се описује пут цара Епифана у Персију, чудна болест која га тамо сналази, писмо његовог извињења Јудејцима и његова смрт, после које Макавеј и његови сарадници ослободе и очисте оскрнављени Храм и установе празник *Ханука* = *Обновљење* (9-10, 9).

3) Завршни *трећи део* (10,10 - 15,36) описује победничке бојеве Јуде Макавејца, све до склапања првог мира од стране цара Евпатора с Јудејцима, о чему се наводе и четири писма. Следе нови бојеви и поновно склапање мира, потом опис односа Јуде с новим царем Димитријем I и његовим војсковођом Никанором, потресна смрт старца Разиса, и нови бојеви све до пораза и смрти Никанорове, којим се поводом установљује нови празник. - На крају је кратак *Епилог* писца.

У односу на историју грчкосиријског Селевкијског царства, 2 Мак. описује стање Јудеја под Антиохом IV Епифаном (175-164 г. пре Хр.) (5, 1 - 10, 9); под Антиохом V Евпатором (163-162 г.) (10,10 - 13, 26) и под Димитријем I Сотиром (162-150 г.) (14,1 - 15, 39).

Друга Макавејска није наставак Прве Макавејске, ни њена допуна, него је потпуно самостална, добрим делом паралелна, али нова књига о драматичном Макавејском добу свештене историје Изабраног народа Божијег. Паралеле са 1 Мак. су следеће (следејући тачнију хронологију 1 Мак.):

- Зацарење Антиоха Епифана: 1 Мак. 1,10 = 2, Мак. 4, 7
- Јелински паганизам у Јерусалиму: 1 Мак. 1,11-15 = 2 Мак. 4,11-17
- Антиох Епифан у Египту: 1 Мак. 1,16-19 = 2 Мак. 5,1
- Пљачка Храма и покољ верних: 1 Мак. 1, 20-28 = 2 Мак. 5,11-23

- Војна окупација Јерусалима: 1 Мак. 1, 29-40 = 2 Мак. 5,24-26
- Збег верних у пустињу: 1 Мак. 2, 28 = 2 Мак. 5,27
- Антиохово гоњење верних: 1 Мак. 1,41-46 = 2 Мак. 6,1-11
- Неуспео први напад Лисијев: 1 Мак. 4,26-35 = 2 Мак. 11,1-12
- Очишћење и освећење Храма: 1 Мак. 4, 36-61 = 2 Мак. 10,1-9
- Јуда у Идумеји и Галаду: 1 М. 5,1-3.9-54 = 2 М. 10,14-38 +12,10.31
- Смрт Антиоха IV Епифана: 1 Мак. 6,1-16 = 2 Мак. 9,1-29
- Зацарење Антиоха V Евпатора: 1 М. 6,17 + 3,33 = 2 М. 10,10 итд.
- Други поход Лисијев: 1 Мак. 6, 28-63 = 2 Мак. 13,1-2. 9-26
- Цар Димитрије I и првосвешт. Алким: 1 М. 7,1-7 = 2 М. 14,1-11
- Јуда побеђује Никанора: 1 М. 7,26-50 = 2 М. 14,12-26 + 15,17-36

Као што се види из ове таблице (могућа је још детаљнија, али сувише опширна таблица), у 2 Мак. су поједини догађаји хронолошки пребачени за касније време, а неки су и у самом контексту 2 Мак. испремештани (о чему говоримо у *напоменама* на одговарајућем месту). Но, као што само 1 Мак. има свој увод о Александру Великом, па своју историју Мататије, оца Макавејаца, затим опис неколико Јудиних битака више, и Јудино склапање савеза са Римом, тако само 2 Мак. има свој увод, и то не само две Посланице, него и опис уласка Илиодора у Јерусалимски Храм, онда доста опширну а прљаву историју првосвештеника Јасона и Менелаја, па јединствен опис страдања 9 Мученика, као и епизоду страдања Разиса, и такође само у њој су дата 4 званична писма. Све ово чини 2 Мак. оригиналним делом, писаним сигурно без познавања и додира са 1 Мак., али опет делом блиским овој, не само зато што обе књиге описују исто време, људе и догађаје, него и што су обе заиста *библијске* књиге. Но истовремено је 2 Мак. различита од 1 Мак. по концепцији и по духовно-моралном, теолошком приступу. Религиозна визија у њој често надилази историјску, не укида је него је есхатологизује.

Место писања 2 Мак. је сигурно Александрија, а и намењена је читаоцима у јеврејској Дијаспори. Има јаких разлога да се 2 Мак., као и 3 Мак., и *Аристеево писмо*, везује за Александрију, а међу њима има доста везе, локалне, временске и језичке (R. H. Charles, p. 158). Додајмо овоме да је и 4 Мак. у тесној вези са 2 Мак., јер је и она александријска књига. - Написана је 2 Мак. на добром грчком језику (као и дело Јасона Киринејца) и језички спада у грчку уметничку прозу, дакле није само обична историографија (мада је стара историографија итекако занимљиво прозно и уметничко штиво, за разлику од нама савремене катедарске историје: суве, безличне, мртве, наводно „објективне“, писане из главе и других књига, често по наруџбини, у којој као да нема живих људи и њихових људских карактера, ни личних драма, него све неке „идеје“, „класе“, „покрети“, „односи снага“, „интересне сфере“... Нека ми нико од тих историчара не каже, после неку деценију, да баш несрећни, ригидни карактер садашњег председника унесрећене Србије није, током ове наше даниловско-макавејске седмице година, собом трагично маркирао српску историју...) - Ако по библијској простоти и једноставности казивања 1 Мак. надилази 2 Мак., ова пак њу превазилази по језику и стилу. Интересантно мишљење о томе даје један од тумача 85 Апостолског канона (где се спомињу 1-3 Мак.): „Прва књига има карактер (стил) по старинском својству Божанскога Писма, а друга је у виду посланице и јелинскији стил по својству израза показује“.

Време писања 2 Мак. могуће је утврдити према оне две Посланице на почетку (за које је сигурно да су преведене са арамејског или јеврејског језика, и за које неки научници сматрају да их је додао други редактор, који је 2 Мак. коначно и завршио). Друга *Посланица* написана је одмах по очишћењу Храма (14 децембра 164 г. пре Христа) и по смрти Антиоха IV Епифана (крајем 164 или нечетком 163 г., коју смрт 2 Мак. ставља пре, а 1 Мак. после очишћења Храма). Прва пак *Посланица* писана је 124 г. пре Христа (о чему видети више у *напоменама*), што значи да 2 Мак. у садашњем облику није настала пре ове године, али, по мишљењу доброг броја научника, она је могла бити написана и неколико година раније (а још раније од ње дело Јасона Киринајца), па су јој 1 и 2 Посланица само придодате 124 г. пре Христа. Књига се није појавила ни много година касније после 124 г., и у том смислу се узима да 2 Мак. временски претходи 1 Мак. (која опет нигде не показује да јој је позната 2 Макавејска).

Друга Макавејска је по *богословском садржају* несумњиво, *библијска* књига, распонима од Земље до Неба, сва центрирана на Храм и Народ Божији, али и сва окренута васкрсењу и животу будућега века. Као ретко која књига постегзилног Јудаизма, осим можда *Премудрости Соломонове* и *Сирахове*, она најбоље сведочи о вери и побожности правог Израиља у предвечерје Новог Завета. Ево како атински професор Старог Завета Атанасије Хаступис (*Εισαγωγή*, σ. 446) резимира богословље 2 Мак.: „У 2 Мак. није основна само идеја о очувању Храма ради спасења Народа (5,19 и даље). Основне су и у честим варијантама појављујуће су идеје о награди (на оном свету), о искупитељном страдању, и о нади у живот после смрти; казна аналогна кривици (5,10; 9, 6. 28; 13, 8); страдање као казна за избављење (7,18. 32); страдање као знак благодати Божије (6,12-16); мучеништво у ишчекивању васкрсења из мртвих (7, И; 14,46); молитва и жртва за васкрсење из мртвих (12, 43-45); посредништво умрлих за живе (15,12-16). У 2 Мак. 7,28 по први пут у израиљској литератури садржи се јасно сведочанство о идеји Божијег стварања света *из ничега* (*εξ οἰκ ὄντων*)”

Ми смо у *напоменама* код свих ових места рекли нешто више о свакој од тих важних богословских тема, али да се још мало задржимо на њима. Пре тога да кажемо и следеће. Постоји јако изражено мишљење међу библистима и коментаторима да је писац 2 Мак. један од верних *Асидеја* (из којих су произашли Фарисеји и Есени), чији су интереси више религиозни, а мање политички, и зато, наводно, он није наклоњен Макавејима-Асмонејима. Његов интерес се задржава још само на Јуди, али кад овај ослободи Храм и избори верску слободу, наводно га даље ни он не интересује. Овакво мишљење, по нама, не стоји, мада је тачно да писац 2 Мак. није ишао даље од Јуде. (Интересантно је, међутим, да ни његову смрт није унео у свој *епитом*, а може се претпоставити да је дело Јасона Киринајца, описујући дела браће Јудине, садржавало и опис смрти Јудине). Исто тако је тачно да писац 2 Мак., не умањујући значај херојетва Јудиног и његових бораца, наглашеније истиче Божије појаве и интервенције - *епифаније*, па и јављања Анђела и Светих умрлих људи из славне прошлости, који се појављују с Неба да помогну Јуди, нарочито Јеремија Пророк, у (15,14-16), који „*светим мачем, даром од Бога*” лично наоружава Јуду. Како је, онда, Јуда подцењен, ако га подржава и наоружава највећи и најпоштованији у постегзилном Израиљу Пророк Божији?! Исто тако, треба нагласити да, макар колико писац 2 Мак. строго жигосе пагане и јудејске отпаднике, и то језиком пророчки реским и немилосрдним, он ништа мање не скрива ни грехе свога народа и нарочито својих првосвештеника, које заједно сматра кривцима за казне Божије које сналазе Народ и Место Свето. (У наше макавејско време, у овом подмуклом и прљавом рату под паганизмом комунизма, и ми српски духовници - а пророка ни ми немамо као ни Макавејци - склони смо да грехе Српског народа, и грехе својих политичких, војних и црквених вођа, превиђамо или умањујемо, а нарочито да замукнемо пре издајама и апостасијом наших србокомуниста, као некада јудејелиниста, што није ни библијски, ни православно, ни српски, јер у старим нашим књигама, почев од *записа* и *натписа* по манастирима па до дела Николајевих и Јустинових, итекако се осуђују греси народа Српског и још више греси „великаша, проклете им душе”).

Друга Макавејска има узвишену теологију о Богу, Чије Име из побожности не прећуткује нити замењује, него га богато слави називима: „Сведржитељ“, „Превелики Бог“, „Вечни“, „Вишњи“, „Творац света из небића“, „Саздатељ свега“, „Господар духова и сваке власти“, „Спаситељ“, „Добротвор“, „Милостиви“, „Праведни Судија“, „Чудотворац“, „Моћни Владар Неба“ (1,24-25; 3,22. 24. 30. 36; 5,20; 7,28. 35; 8,27; 10,38; 11, 9; 12, 41; 13,14; 15, 8. 21. 23). Такође је јако наглашена библијска истина о Божијем избору Израилског Народа, и ради Народа - Светога Места и Храма (1,26; 6,14; 14,15; 15,24).

Пишчево схватање историје је библијско, пророчко, есхатолошко, као код Пророка Данила. Кад смо говорили о 1 Мак. рекли смо да и она не прећуткује мучеништво (1 Мак. 62-63), али у процени мучеништва заостаје за књигом Пророка Данила. Сада можемо рећи да у томе 2 Мак. понегде надилази и самога Данила - мада о васкрсењу говори и Дан. 12, 2-3 – јер тако јасно говори о Мучеништву повезујући га директно са Васкрсењем мртвих, јер Свети Мученици и јесу највећи сведоци Васкрсења, чиме се 2 Мак. веома приближава новозаветном времену, времену страдања Хришћанских Мученика од Римске власти. (Однос и везу Макавеја са Римом и Римљанима 2 Мак. једва спомиње). Отуда није чудо што 2 Макавејску хришћански мартирологији, истина често посредством 4. Мак., толико следују и то како најранији писани *мартуријуми* тако и теолози-мученикослови: Ориген, Григорије Богослов, Златоуст.

У напоменама за 6 и 7 главу 2 Мак. говоримо опширније о Мученицима, које писац у овој књизи пажљиво и с љубављу описује (без реторике својствене после Четвртој Макавејској), али ћемо овде подсетити да Мученике наше Друге Макавејске има у виду Св. Апостол Павле када, у познатој 11 гл. Посланице Јеврејима, набраја ону духовну лозу *Сведока вере* (грчки израз *μάρτυς* значи, пре свега, *сведок*, али сведок до смрти, дакле: *мученик*): пре и после аврамовске, пре и после мојсијевске, пре и после егзилне, у коју плејаду онда убраја и наше Макавејске Мученике, који *ἐτυπανάσθησαν* = у мукама уморени бише (Јевр. 11, 35 = 2 Мак. 6, 19. 28: *τύπανον*). Дакле, и они *вером* мученички пострадаше за Закон, или боље и тачније речено: за Законодавца Христа, јер „Закон је педагог ка Христу“, али не спасава он, јер се само „*вером* оправдавамо (=спасавамо)“ и „*вером* у Христа Исуса синови Божији постајемо“ (Гал. 3,24-26), као што су постали наши Мученици из 2 Мак., слављени зато у Новозаветној Цркви Божијој (о чему видети у *Прилогу* овој књизи: *Похвалу Макавејима* Св. Григорија Богослова).

Ево, на крају, кратког *Пролошког* мартирологија (*μαρτυρολόγιον*) њиховог, како га садржи „*Синаксар Цариградске Цркве*“ (из 10. века, изд. Н. Delehaye, Вшхеіез 1902; то исто доста опширније испричано код о. Јустина Поповића, *Животија Светих за август*, Бгд. 1976):

„Месеца Августа 1: Страдање (*Ἀθλησις*) Светих Мученика Макавеја: Елеазара, Соломоније (*Σολομωνίδος*), и седморо Деце њене: Авива, Антонина, Гурија, Елеазара, Евсевона, Самона и Маркела.

„Они, кад је Антиох, син Селевков, истерао сав народ Јеврејски и као робље водно и нагонио да се одрекну отачких обичаја и једу свињско месо, одбише да се покоре тиранину, држећи се отачких Закона. И то: старац Елеазар, учитељ и тумач Закона, и Седам Младића, његових ученика. И Старац, руку везаних позади, буде јако тучен и у ноздрве му сипаху љуте и смрдљиве течности, па будући бачен у огањ, и помоливши се да његова крв и смрт буде примљена као откуп за сав народ (*ἔθνος* - *нацију*), издахну. А племенити и јуначни Дечаци, пошто сваки по реду свог животног узраста бише доведени, и свакога појединачно од њих тиранин кажњаваше (-*мучаше*) ченгелима и точковима и чекрцима и огњем, подвизаваху се, и у мукама умревши [и показавши свој разум као господара и самовладара над страстима (=из 4 Мак.)], задобише (бесмртне) венце трпљења. Са њима и Мајка њихова Соломонија, пошто њих виде скончавше, [не подносећи додир људских руку, баци се у распаљену ватру (=из 4 Мак.)], тако предаде дух Богу. - Свршава се њихов сабор у њиховом Мартурију (*ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν*), који је у предворју Домниновом и преко у Елеји (-*Маслињаку*)“.

Но молимо вас, Свети Мученици **Макавеји**, са мајком вашом Соломонијом, и мудрим свештеником Елеазаром: када предстанете пред Христа бога, за Кога сте пострадали, да плодове мука својих од Њега примите: усрдну молитву учините за човечанство (υπέρ της ανθρωπότητας - чeлoвѣчeствѣ), Јер Он чини све што хоће, и испуњава вољу вас који Га се бојите.

(Служба Св. Мученицима Макавејима, 1. августа, Слава на Стиховње Козме монаха Мајумског)

ДРУГА МАКАВЕЈСКА

Прва празнична Посланица (1-9) и Друга посланица (10-36) Јудејцима у Египту. Немија и свештеници налазе огањ и уз молитву Приносе жртву.

1. «Браћи Јудејцима у Египту - да се радују! Браћа Јудејци у Јерусалиму и у земљи Јудејској - мир добри!

2. И да вам Бог чини добро (*ἀγαθοποιῆσαι*), и опомене се Завета Свога Авраму и Исаку и Јакову, верним слугама Својим.

1 Мојс. 17, 2-10; Д.Ап. 7,8

3. И да вам свима да срце да Га поштујете, и да творите вољу Његову срцем великим и душом усрдном.

1 Дневн. 28,9

4. И да отвори срце ваше за Закон Његов и за заповести, и да учини мир!

Д.Ап. 16,14

5. И да услиши молитве ваше и измири се с вама, и да вас не остави у времену злом!

6. И сада се ми овде молимо за вас.

7. За царовања Димитрија, (*II Никанора*) године сто шездесет девете,* ми Јудејци, написали смо вам: У жалости и у страдању (*εν τη ακμή = у кризи*) које наиђе на нас у овим годинама, од када одступи Јасон и они с њиме од Свете Земље и царства;

* 143 г. пре Христа

2 Мак. 4, 13

8. И запалише врата (Храма), и пролише крв невину. И помолисмо се Господу и бисмо услишени, и принесмо жртву и брашно (*σeμίδαλην*), и упалисмо светилнике и предложисмо хлебове.

9. И сада, да празнујете дане Сјеница (= обновљења) Хаселева месеца. Године сто осамдесет и осме.»*

*124 г. пре Христа

10. «Ми у Јерусалиму и у Јудеји и герусија (= *скупитина стараца*) и Јуда - Аристовулу учитељу цара Птоломеја (*VI Филомитора*), који је од рода помазаних свештеника, и Јудејцима у Египту - желимо радост и здравље!

11. Од великих опасности Богом спасени, веома Му благодаримо, пошто против цара ратујемо.

12. Јер је Он одагнао оне који су ратовали против Светог Града.

13. Јер кад је владар (*ο ἡγεμὼν = цар Антиох IV Епифан*) био у Персији и око њега војна сила, која изгледаше неодољива, бише исечени у храму Нанеје (богиње), пошто жречева Нанејини употребите превару.

14. Јер када Антиох дође у то место (с намером) да се венча с њом (= *богињом*), и са њим његови пријатељи, с циљем да узме многе новце као мираз;

15. И кад жречеви Нанејини новац изнесоше, и он са неколицином уђе у двориште храма, они чим Антиох уђе затворише храм;

16. И отворивши скривени отвор на своду, почете бацати камење и згромосаше (*συνεκεραύνωσαν*) владара, па исекавши на комаде и одсекавши главе, избацише (их) онима напоље.

17. Благословен за све Бог наш, који предаде безбожнике (на смрт).

18. Хотећи, пак, да празнујемо двадесет и петог дана (месеца) Хаселева очишћење Храма, сматрасмо за потребно да вас известимо да и ви празнујете празник Сјеница и огња: када је Немија, подигавши Храм и Жртвеник, принео жртве.

1. Мак.4,52; Прем. Сир. 49, 11-13

19. Јер кад оци наши бише вођени у Персију, тадашњи побожни свештеници, узевши од огња са Жртвеника, тајно сакрише у удубљење бунара који беше безводан, и ту обезбедише тако да нико не знађаше то место.

20. И пошто прође много година, када Богу би угодно, би послан Немија од цара Персијског; и посла по огањ потомке оних свештеника који су га сакрили; а када нас они обавестише да нису нашли огањ, него густу воду, заповеди им да је захвате и донесу.

Нем. 2,5-12

21. А када би готово све за приношење жртава, Немија заповеди свештеницима да том водом полију дрва и што је на њима.

22. Кад то би учињено и прође неко време, и изгреја сунце, које претходно беше за облаком, запали се велика ватра, тако да се сви дивљаху.

23. А свештеници чињаху молитву док жртва сагореваше, свештеници и сви остали; започињаше Јонатан, а остали са Немијом понављаху.

24. А беше молитва оваквог садржаја (*τον τρόπον*): „Господе, Господе Боже, Творче свега, Страшни и Моћни и Праведни и Милостиви, Једини Царе и (једини) Добри,

3. Мак.2,2;6,2-3; 5. Мојс.10,17

25. Једини Даваоче (свега), Једини Праведни и Сведржитељу и Вечни, Који спасаваш Израилја од свакога зла, Који си учинио оце (наше) изабраницима (Твојим) и осветио си их.

26. Прими жртву за сав народ Твој Израил и сачувај удео Твој и посвети га.

5. Мојс.32,9; 2. Мак.14,15; 3. Мак. 6,3

27. Сабери расејање наше, ослободи оне који робују међу незнабошцима, погледај на понижене

и омражене, и нека познају незнабошци да си Ти Бог наш.

5. Мојс. 30,3-5; Нем. 1,9

28. Казни оне који нас тиранишу и вређају у гордости (својој).

29. Засади народ Твој у Месту Светоме Твоме, као што рече Мојсије."

2. Мојс.15,17; 23,22

30. А свештеници припеваху песме.

31. Када пак жртве сагореше, Немија нареди да остатак воде пролију на веће камење.

32. И када то би, пламен се запали, и кад светлост од Жртвеника одбљесну, све сагори (= *сва вода*).

33. А када јавна постаде ова ствар, и би јављено цару Персијском: да на месту где су одведени (у ропство) свештеници сакрили огањ, појави се вода, којом су људи око Немије очистили (= *спалили*) жртву;

34. Цар огради место и прогласи га светим, пошто је (претходно) испитао ствар.

35. А онима којима цар дариваше, многе и различите даре добијаше и раздаваше.

36. Људи око Немије назваше то Нефтар, што значи: *Очишћење*, а многи га зову *Нефтаи*.

2 *Наставак и крај Друге Посланице (1-18). Улога Пророка Јеремије у склањању Скиније и Ковчега. Примери Мојсија, Соломона, Немије и Јуде Макавејца, чију историју писац износи скраћено.*

1. А налази се у записима (*εν ταῖς ἀπογραφαῖς*) да је Јеремија пророк заповедно да одвођени (у ропство) узму огањ, као што је забележено.

2. Мак. 1,19

2. И како је Пророк заповедио одвођенима (у ропство), давши им Закон, да не забораве заповести Господње, и да не заблуде умом гледајући идоле златне и сребрне и украсе на њима.

Посл. Јерем. 3-4

3. И друге такве речи говорећи мољаше их да не удаље Закон од срца свога.

4. А беше још у том писму (*εν γράφῃ* - у књизи) како је Пророк, пошто му би откривено, заповедно да Скинију и Ковчег понесу за њим. И када изиђе на гору где је Мојсије попевши се видео Божије наслеђе (= *Земљу Обећану*),

5. Мојс. 34,1-4

5. И дошавши Јеремија (тамо) нађе одају као пећину, и унесе онде Скинију и Ковчег и жртвеник кадиони, и зазида врата.

6. И приђоше неки од његових пратилаца да обележе пут, и не могаху наћи (пећину).

7. А када дозна Јеремија, покара их и рече: „Место ће бити непознато докле Бог не окупи сабрање (*ἐπισυναγωγή*) народа, и не помилује их;

8. И тада ће Господ ово показати, и јавиће се слава Господња и облак, као што се показивала у време Мојсија, као што је и Соломон молио да се Место (= *Храм*) освети веома."

2. Мојс. 40, 34-35; 1. Цар. 8,10-11; 28-30

9. А објашњено је и да је (Соломон), као имаоц мудрости, принео жртву обновљења и завршења

(*ἐγκαίνισμοῦ κα τελεϊώσεως*) Храма.

10. Као што се и Мојсије помолио Господу, и сиђе огањ с неба и спали жртве, тако се и Соломон помолио, и огањ сишавши спали жртве свеспаленице.

3. Мојс. 9,24; 2. Днев. 7,1

11. И рече Мојсије: „Зато што се жртва за грехе не једе, она се спали“.

3. Мојс. 10,16-18

12. Тако и Соломон празноваше осам дана (обновљење).

1. Днев. 7, 8-9

13. А објашњава се и у записима и у подсетницима (= *књигама*) Немијиним то исто, и како је он (Немија) основавши библиотеку сабрао књиге о Царевима и о Пророцима и о Давиду, и писма царава (персијских) о даровима (Храму).

14. А тако исто и Јуда (Макавеј) сабра све (књиге) што беху растурене због рата који нам је био, и налазе се код нас;

15. Које (књиге), дакле, ако требате, пошаљите људе који ће вам их донети.

16. Хотећи, дакле, празновати очишћење (Храма), написасмо вам, зато ћете добро учинити празнујући те дане.

17. А Бог, Који је спасао сав народ Свој и свима дао наслеђе (= *Земљу Обећану*), и царство, и свештенство, и освећење;

2. Мојс. 14,36; 4. Мојс. 36,2; 1. Петр. 2,9

18. Као што је обећао преко Закона. Јер се уздамо у Бога да ће нас брзо помиловати и сабрати из свег поднебља (= *васељене*) у Свето Место. Јер нас је избавио од великих зала и Место (Храм) је очистио.

2. Мојс. 19,6; 5. Мојс. 30,3-5

19. А све (= *т.ј. историја*) о Јуди Макавеју и његовој браћи и о очишћењу Највећег Храма и обновљењу Жртвеника,

20. И још о ратовима против Антиоха (IV) Епифана и сина његовог (*Антиоха V*) Евпатора,

21. И о бивалим јављањима (*επιφανείας* = *божанским појавама*) с Неба онима који су за Јудаизам часно и јуначки се борили (*φιλοτίμως ανδραγαθήσα σι ν*), тако да су, иако беху малобројни, пленили целу земљу и варварска мноштва протопили;

22. И да су Славни у целој васељени Храму поново повратили, и Град ослободили, и Законе, који су имали бити погажени, воспоставили, јер им је Господ са сваком благонаклоношћу (*επιεικείας* = *кротошћу*) бивао милостив -

23. То (све) што је изнео (= *описао*) Јасон Киринајац у пет књига, покушаћемо да скратимо у један зборник (*δι' ενός σν ντάγματος επί τεμεϊν*).

24. Јер видећи мноштво бројки и тешкоће које имају они који желе да се упусте у казивања историје, због мноштва материје (= *података*),

25. Ми смо се побринули да онима који желе читати буде задовољство, а онима који би радо хтели да задрже у памћењу буде лакоћа, свима пак који се овоме буду обраћали буде корист.

26. И нама који смо узели на себе труд скраћивања (*της επιτομής*) није лако, јер је то ствар мукотрпна и ноћобдијна;

27. Као што ономе који припрема гозбу и настоји да угоди другима, то није лако. Ипак, ми ћемо,

ради задовољства многих, радо поднети овај тешки напор,

28. Остављајући писцу питање тачности излагања о свакоме, а старајући се да следујемо правилима скраћивања.

29. Јер као што архитекта (= *градитељ*) нове куће треба да брине о читавој изградњи, док онај који узима на се да уживањем изрезбари и украси (кућу) треба да нађе погодности за украшавање, тако сматрам и за нас.

30. Удубљивати се (у ствар) и казивати течно и помно бављење детаљима - то припада ономе који први пише историју;

31. А да настоји да реченица буде кратка и излагање теме сажето обрађено - то остаје ономе који врши препривавање.

32. Зато ћемо сада започети казивањем (повести), додавши овоме напред само оволико. Јер је лоше васпитано (*εὐθητές*) бити опширан у уводу у историју, а саму историју скраћивати.

3. *Свети Град спокојан под првосвештеником Онијом, али га Симон оптужује стратега Целесирије. Долазак Илиодора да опљачка Храм, узбуна у Граду; Илиодор кажњен с Неба.*

1. Док се у Светом Граду живљаше са сваким миром и Закони (Божији) беху најбоље поштовани, због Оније првосвештеника побожности и мржње према злу (*μισοπονηρίαν*),

4. Мак. 3, 20; 2. Мак. 15,12-14; Прем. Сирах. 50,1

2. Би тако да су и сами цареви поштовали Место, и Храм су славили најбољима поклонима;

3. Тако да је и Селевк (*IV Филопатор*), цар Азије, давао од својих прихода све потребне трошкове за приношење жртава.

4. Мак. 3,20

4. А неки Симон, из племена Венијаминова, поставши настојатељ Храма, посвађа се са првосвештеником (Онијом) око надзора над тржиштем у Граду.

5. И не могући победити Онију, дође код Аполонија Тарсијског, у оно време стратега (= *војног заповедника*) Целесирије и Феникије,

6. И пријави му да је ризница у Јерусалиму препуна непроцењивог новца, тако да је мноштво разног блага неизбројиво, и да то не спада у потребе за жртве, те да је могуће да све то дође у власт цареву.

4. Мак. 4,6

7. А када Аполоније сrete цара, исприча му за потказани му новац; а овај изабра Илиодора, који беше над стварима државе, и посла га давши му заповест да вишеречени новац покупи и донесе.

8. И Илиодор крете одмах на пут, под видом да ће походити градове по Целесирији и Феникији, а уствари да би цареву намеру извршио.

4. Мак. 4,8

9. Дошавши пак у Јерусалим и будући љубазно примљен од првосвештеника Града, каза им за обавештење и објасни зашто је дошао; а питаше да ли заиста то тако стоји.

10. А првосвештеник показа да су то залози удовица и сирочади,

Мојс. 27,19

11. А нешто је и Хиркана, сина Товијина, човека врло знаменитог - не (дакле) као што беше

оклеветао безбожни Симон - и да свега има четиристо таланата сребра и двеста злата;

12. Учинити пак неправду онима који су поверили (новац) светињи Места и чесности и неповредивости (*ασυλία*) Храма по свему свету поштованого, сасвим је немогуће.

13. А Илиодор, због добијених наредби царских, говораше да свакако треба да их узме у царску ризницу.

14. И одредивши дан (за узимање), ступаше у Храм хотећи да учини смотру тога. А по свему Граду беше не мала смутња (*αγωνία*).

15. Свештеници пак, простревши се у свештеничким одеждама испред Жртвеника, призиваху на небу Онога Који је установио закон о залогу, да их заложницима читаве сачува.

3. Мак. 1,16

16. И беше за гледаоца изглед (*ιδέα*) првосвештеников такав да рањаваше срце (*διάνοιαν*), јер лице и промена боје показиваху душевну агонију.

17. Јер тог мужа обухвати неко страхование и дрхтавица тела, чиме је гледаоцима био пројављен бол који му је захватио срце.

18. А још из кућа грађани групно истрчавашу на свенародну молитву, због тога што је предстојао презир Места (светог).

3. Мак. 1,17

19. Жене пак, везујући кострет испод дојки, окупљаху се у све већем броју по улицама, а затворене (у одајама) девојке сјурише се једне код врата, а друге на зидинама, док неке извириваху кроз прозоре.

3. Мак. 1,18-19

20. И све оне пружаху руке према Небу и чињаху усрдну молитву.

21. За сажалење беше (видети) падање на земљу свега густог мноштва (народа) и ишчекивање првосвештениково у великој агонији.

22. И они (сви) призиваху Сведржитеља (*τον Παγκρατή = Свемоћнога*) Господа да заложницима сачува залог читаве у свакој безбедности.

Јудит. 4,9

23. А Илиодор пак извршаваше што беше наумио.

24. Но истога часа кад он са маченосцима беше већ дошао до ризнице, Господар духова и сваке власти учини велику појаву (*επιφάνεια μεγάλην*), тако да сви који се дрзнуше да уђу (у Храм), погођени силом Божијом, падоше у укоченост и ужас.

4. Мојс. 27,16; Јевр. 12,9

25. Јер им се појави неки коњ са страшним коњаником, украшен прекрасним покривачем, који пропевши се (на задње ноге) нападе Илиодора предњим копитама, док јахач на њему виђаше се са златним свеоружјем.

26. А и двојица других младића јавише се пред њим (Илиодором), благољепни снагом и предивни славом и сјајни одећом; они му стадоше с обе стране и бијаху га непрестано, наносећи му многе ране.

2. Мак. 10,29; 3. Мак. 3,18

27. А када изненада паде на земљу и би захваћен великом помраченошћу, зграбише га (војници) и на носила положише,

28. Те (тако) онога, који је малочас са многим свитом и свим маченосцима ушао у вишеречену ризницу, ношаху као немоћнога да помогне себи, познавши (и они) јавно Божију силу.

29. Он, пак, због божанског дејства, беше прострт без гласа и лишен сваке наде и спасења.

30. А ови (Јудеји) благосиљаху Господа, Који прославља (*παράδοξάζοντά*) Своје Место. И Храм Сведржитеља, који је малопре био пун страха и нереда, појавом Господњом испуни се радошћу и весељем.

31. И убрзо неки од Илиодорових другара мољаху Онију да призове Вишњег да подари живот ономе који лежаше готово у последњем даху.

4. Мојс. 16,22

32. Првосвештеник пак, побојавши се да цар не помисли да су Јудејци учинили неко злодело са Илиодором, принесе жртву за спасење тога човека.

33. И док првосвештеник чињаше умилоствљене, опет се Илиодору појавише исти младићи, одевени у исто одело, и ставши рекоше: „Имај многу захвалност Онији архијереју, јер ради њега ти Господ подари живот.

34. А ти, од Неба кажњен, објављуј свима величанствену Божију моћ!" И то рекавши посташе невидљиви.

35. А Илиодор, приневши Господу жртву и помоливши се превеликим молитвама Ономе који му је живот сачувао, и благодарно поздравивши Онију, врати се с војском цару.

36. И сведочаше свима дела Превеликога Бога која својим очима виде.

Дан. 6,27

37. А када цар запита Илиодора ко би други био погодан да још једном буде послан у Јерусалим, рече:

38. „Ако имаш неког непријатеља или издајника ствари државних, пошаљи њега тамо, и добићеш га (назад) кажњенога, ако се уопште спасе, зато што око тог Места заиста има нека Божија Сила.

39. Јер сам Онај Који има обиталиште наднебеско, Надзиратељ (*επόπτης*) је и Помоћник онога Места, и оне који долазе ради зла, ударајући погубљује.

40. Такви су били догађаји око Илиодора и око очувања ризнице (Храма).

4. *Зло издајника Симона; Онија иде цару. Антиох IV даје Онијином брату Јасону првосвештенство и он уводи јелински паганизам у Јерусалим. Менелај, Симонов брат, преотима првосвештенство, Јасон бежи. Смрт праведног Оније. Нова злодела Менелаја.*

1. А напред речени Симон, поставши издајник (свештених) новаца и отаџбине, зло говораше о Онију, да је он тај који је подстакнуо Илиодора и постао чинилац злодела.

2. И (тако) се усудио да добротвора Града и заштитника сународника и ревнитеља Закона, назове непријатељем (општих) ствари.

3. И пошто је непријатељство дотле напредовало, да су неки од Симонових поверљивих људи извршили убиства,

4. Видећи Онија зло од те свађе, и да Аполоније, син Менестејев, војни заповедник Целесирије и Феникије, повећава зло Симонове,

5. Отиде код цара, не да би тужио суграђане, него гледајући на добро заједничко и појединачно свему мноштву (народа).

6. Јер је видео да без царске помоћи (*προνοίας*) немогуће је да народне ствари добију мир, пошто Симон још није престао са својим безумљем.

7. А када Селевк (*IV Φιλοπатор*) промени животом и царство преузе Антиох (*IV*), назван Епифан, намисли Јасон, брат Онијин, да (незаконито) приграби првосвештенство,

8. Обећаваши цару у разговору триста шездесет таланата сребра (од Храма) и још осамдесет од неког другог прихода.

9. Уз то још обећа да ће писмено дати и других сто педесет ако му се дозволи да својом влашћу оснује *гимнасион и ефивион* (= *стадион и центар омладине*) и да житеље Јерусалима упише за грађане Антиохије.

1. Мак. 1, 14

10. А када му то цар одобри и он освоји власт, одмах своје сународнике преведе на грчке обичаје (*επί τον ελληνικόν χαρακτήρα*).

11. И укину оно што су цареви из човекољубља дали Јудејцима преко Јована, оца Евполомовог, који је ишао као посланик Римљанима ради пријатељства и савезништва у рату. И укидао је начин живота по Закону (*τάς νομίμους . πολιτείας*), новачећи (туђе) безаконе обичаје.

12. Јер намерно установи *гимнасион* под самим врхом Града (*την ακρόπολην*), и вођаше најистакнутије младиће потчињене под (паганским) шеширом (*υπό πέτασο ν*).

13. Тако би неки велик пораст Јелинизма (*ακμή τις Ελληνισμού* = *врхунац јелинизације*) и прилазак туђинштини (*άλλοφνλισμοῦ*) због прекомерне нечастивости безбожника а не првосвештеника Јасона,

14. Тако да свештеници не беху више вољни да врше службе око Жртвеника већ презревши Храм и не марећи за жртве, хитаху чим се чујаше позивни звук диска, да учествују у противним Закону приредбама на стадиону (*εν παλέστρα* = *у борилишту*).

15. И низашта не сматраху отачке часне обичаје, а јелинска схватања држаху за најбоља.

16. И због тога снађе их страшна невоља; јер оне чијим понашањима завиђаху и жељаху да их у свему подражавају, њих имађаху за непријатеље и казнитеље.

17. Јер, није лако безбожничити (*άσεβεῖν*) према божанским Законима! Но то ће следеће време показати.

18. А када се одржаваху петогодишње (олимпијске) игре у Тиру и цар беше присутан,

19. Посла нечастиви Јасон гледаоце који беху као из Јерусалима (грађани) Антиохијци, који донесоше триста сребрених драхми за жртву Ираклијеву, за које доносиоци затражише да се не употребе за жртву, јер не приличи, него да се дају за други трошак.

20. Тако је, дакле, то сребро, од пошилиаоца дато за жртву Ираклијеву, због доносиоца (дато цару) допало за прављење ратних лађа.

21. Кад пак Аполоније, син Менестејев, би послан у Египат за устоличење цара (*Πτολομεја VI*) Филомитора, дознаде Антиох (*IV Епифан*) да је овај (цар) противан његовим стварима (= *областима*), па се побрину за своју безбедност. Тако, дошавши у Јопу, стиже у Јерусалим.

22. И велелепно примљен од Јасона и од Града улажаше (у Јерусалим) са упаљеним бакљама и клицањима, и тако онда отиде с војском у Феникију.

23. А после три године* посла Јасон Менелаја, брата напред поменутог Симона, који донесе новце цару и изнесе му подсетнике о неопходним стварима.

* 171 г. Пре Христа

24. Овај се препоручи цару, и прослави га, (представивши се) као лице власти, и за себе задоби (од цара) првосвештенство, превазишавши Јасона са триста таланата сребра.

25. Добивши пак Цареве наредбе, дође не доносећи ништа достојно првосвештенства, а имајући (само) гњев грубог тиранина и јарост варварске звери.

26. И (тај) Јасон, који је сопственог брата поткопао, поткопан би од другога, и као бегунац побеже у земљу Аманитску.

27. А Менелај држаше власт, но од обећаног новца цару ништа уредно не даваше.

28. А чињаше потраживање Сострат, управитељ врхограда (= *тврђаве Јерусалима*), јер њему припадаше наплата пореза, због чега обојица бише позвани од цара.

29. Менелај остави као заменика првосвештенства Лисимаха, свога брата, а Сострат Кратита, управника Кипрана.

30. Док се ово догађаше, деси се побуна грађана Тарса и Малоте (у *Киликији*) зато што ти градови беху дати као дар Антиохиди, царевој наложници.

31. Цар, зато, брзо отиде да смири ствари, оставивши за заменика Андроника, једнога од великаша.

32. А Менелај, мислећи да му дође погодно време, присвојивши од златних сасуда Храма, даде неке Андронику, а друге продаде у Тир и околне градове.

33. Када то тачно дознаде Онија, изобличи га, удаљивши се (претходно) у место азила у Дафну близу Антиохије.

34. Зато Менелај, узевши насамо Андроника, мољаше га да убије Онију. А овај дође код Оније и, преварно га уверивши, па поздрављен будући пружи десницу са заклетвом, мада беше под подозрением, убеди Онију да изађе из азила; па га одмах уби (*παρέκλεισεν*) не постидевши се правде (праведника).

35. С овога разлога не само Јудејци (из Антиохије), него и многи из других народа негодоваху и протестоваху због неправедног убиства овога човека.

36. А када се цар врати из Киликијских места, пожалише му се Јудејци из града (Антиохије), и заједно (с њима) и Јелини који мржаху зло, због безразложног убиства Онијиног.

37. А Антиох се ожалости у души и смилова се и заплака за оним који имађаше целомудреност и врлину мирноће (*εὐταξίαν* = *сталоженост*).

38. И планувши гњевом, одмах са Андроника скиде порфиру и одело му поцепа, те га (тако) вођаху кроз цео град до места на коме нечастиво поступи са Онијем; ту овог злочинца смакну, те му Господ узврати достојном казном.

39. А беше у Граду (Јерусалиму) учињена крађа многих свештених ствари, од стране Лисимаха, уз сагласност Менелаја; и кад се тај глас пронесе напољу, окупи се мноштво народа код Лисимаха, јер многи златни сасуди већ беху продани.

40. Пошто се мноштво народа подиже и испуни гњевом, Лисимах наоружа око три хиљаде људи и поче пружати прљаве руке (= *насиља*), а предњачаше неки Авран, узрапредовао узрастом, а ништа мање лудошћу.

41. А када видеше Лисимахов напад, неки (Јудејци) зграбише камење, а неки дебеле мотке, други пак зграбише ту лежећи пепео, све скупа бацише на Лисимахове људе,

42. Због чега многима нанеше ране, а неке и убише, и све натераше у бекство, а самога оскврнитеља Светиње убише близу ризнице.

43. О овоме пак отпоче суд против Менелаја.

44. Када цар дође у Тир, пред њега изложите праведну ствар (*την δίκαιοσύνην*) тројица људи посланих од герусије (= *скупштине старца*).

5. Мојс. 19,25

45. А Менелај већ ухваћен (у безизлазу), обећаваше много новаца Птолемеју, сину Дорименовом, да убеди цара.

46. Зато Птоlemeј, узевши цара (насамо) под неки свод (= *атријум*) као да га мало освежи, преубеди га,

47. И (тако) Менелаја, узрочника свега зла, ослободи од оптужби, а несрећнике, који да су и пред Ските изнели ту ствар били би пуштени невини, осуди на смрт.

48. Тако, одмах поднесе неправедну казну људи који су пре тога бранили Град и народ и свештене ствари.

49. Због тога и грађани Тира, омрзнувши злодело, дадоше да се њихова сахрана обави велелепно.

50. А Менелај, због грамзивости моћника, остаде на власти; напредујући у злу постаде велики злобник (*επίβουλος* = *иодмукли Противник*) грађана.

5. *Антиохов поход на Египат. Рат између Јасона и Менелаја у Јерусалиму, смрт Јасонова. Антиох Епифан покољем и пљачком Храма кажњава Свети Град и оставља намесника Апологија који убија народ. Јуда Макавеј одлази у пустињу.*

1. А у ово време крете Антиох (*IV Епифан*) у други ратни поход на Египат.*

*168 г. пре Христа

2. А догоди се да по целом Граду (Јерусалиму) скоро четрдесет дана показиваху се у ваздуху коњаници где трче, са златном одећом и коњима, наоружани као чете,

3. И редови коњаника у бојном поретку, и са нападима и јуришима са обе стране, и покрети штитова, и мноштво копаља, и звекет мачева, и избацавање стрела, и блесак златних украса и сваковрсних оклопа на грудима.

4. И због тога се сви мољаху да та појава (*την ἐπιφάνειαν*) буде на добро.

5. А када би лажни глас да је Антиох променио животом, узео Јасон не мање од хиљаду (људи) и изненада изврши напад на Град, а браниоци на зиду бише потиснути, и кад већ на крају беше да Град падне, Менелај побеже у врхоград (= *акропољ*).

6. А Јасон немилосрдно чињаше покољ својих суграђана, не схватајући да задобијање дневног благостања (*εὐημερίαν*) над својим сродницима јесте најгора дневна несрећа (*δυσημερίαν*), као да задобија трофеје од непријатеља а не од својих сународника.

7. Но власт не освоји, а за крај свог подмуклог зла доби посрамљење, јер опет као бегунац у земљу Амонићана побеже.

8. Снађе га пак крај злог живота: би затворен (у тамницу) од Арете (I), владара Арапског (= *Навутејског*), и бежећи из града у град гоњен од свију, а омражен као одступник од Закона (отачких) и презрен као целат отаџбине и суграђана, би изгнан у Египат.

9. И он, који је многе одстриано из отаџбине, пропаде у страном земљи: отиде у Лакедемонију (= у *Спарту*) мислећи да ће тамо, због сродства, наћи заштиту.

1. Мак. 12,21

10. И он, који је многе људе бацио на земљу несахрањене, остаде неоплакан (ниодкога), и немаде никакву сахрану, нити икакав, ни очински гроб.

11. А када цар (*Антиох IV Епифан*) дознаде за ове догађаје, сматраше да се Јудеја побунила. Зато, вративши се из Египта, раздражен као звер у души, заузео Град (Јерусалим) борбом;

12. И заповеди војницима да беспштедно секу све које ухвате и кољу оне који бежаху на кровове кућа.

13. И би младића и старца убијање, људи и жена и деце уништавање, девојака и одојчади клање.

14. Осамдесет хиљада у току цела три дана би уништено, четрдесет хиљада руком поклано, а не мање од закланих би продано (као робље).

15. И не задовољи се само тиме, него се дрзну да уђе у Најсветији на целој земљи Храм, имајући за вођу Менелаја, који би издајник и Закона и отаџбине.

1. Мак.1,21

16. И оскврњеним рукама узе свештене сасуде и оно што други цареви подарише за напредак и славу и част Места (Светог), и зграбивши даваше у оскрнављене руке.

1. Мак. 1,22-23

17. И узношаше се високо мишљу својом Антиох (*IV Епифан*), не схватајући да због грехова житеља Града, закратко се разгневи Господ и одврати очи од Места (Светог).

Дан. 7,16-17

18. А да не беху (Израиљци) криви за многе грехе, (тако) као што је Илиодор, послан од цара Селевка да уђе у ризницу (Храма), и овај би (= *цар Антиох*) ушавши био брзо кажњен, те би био одвраћен од дрскости.

Дан. 7,11; 2 Мак.3,8-40

19. Јер није Народ (*το έθνος*) ради Места, него је ради Народа ово Место Господ изабрао.

20. Због тога је и ово Место, узевши удела у несрећама Народа које му се догодише, потом имало удела и у добротинствима (Господњим); и захваћено гњевом Сведржитеља, опет је у измирењу (*καταλλαγή*) Великога Господара (с народом), било (и оно) васпостављено са свом славом.

21. Антиох, пак, узевши хиљаду и осам стотина таланата из Храма, брзо се врати у Антиохију, мислећи из гордости да може учинити земљу пловну а море проходно, због надмености срца (свога).

22. А остави и намеснике да злостављају народ: у Јерусалиму Филипа, по пореклу Фригијца, а по нарави варварскијег од онога који га постави;

23. А у Гаризину (у Самарији) Андроника; и још уз њих Менелаја (првосвештеника), који се горе од других надимаше (злом) над грађанима, а према грађанима Јудејцима имађаше непријатељско расположење.

24. А посла и начелника из Мизије Аполонија са двадесет две хиљаде војника, заповедивши да све одрасле покоље, а жене и млађе да прода (као робље).

1. Мак. 1,29-32

25. Овај пак дошавши у Јерусалим и одглумивши мирољупца, суздржа се до светог дана суботњег, па нашавши Јудејце да мирују (тог дана) заповеди потчињеној му војсци да узме оружје,

1. Мак. 2,32

26. И поби све оне који изиђоше да виде (војску), те јуришну у Град и са оружјем поби велико мноштво.

27. А Јуда Макавеј, са десеторицом, удаљи се у пустињу, и живљаше са својим (саборцима) у горама попут звери; и хранећи се биљном храном живљаху тако да не би учествовали у оскврњењу (с идолопоклоницима).

1. Мак. 2, 28-30

6 *Оскврњење Храма Зевсовим идолом, Прогон вере и Закона; увођење јелинског паганског култа и разврата у Јерусалиму и Јудеји. Мученичко страдање старца Елеазара.*

1. После неког времена посла цар (*Антиох IV Епифан*) неког старца Атињанина да принуђује Јудејце да прелазе са отачких Закона (на јелинске) и да не живе (*μη πολιτεύεσθαι*) по Божијим Закономима.

2. А и да оскрнави Храм у Јерусалиму и да га преименују у (храм) Зевса Олимпијског, а онај у Гаризину у (храм) Зевса Ксенија (= *гостопримца*), као што обичаваху (*ἐτύχων*) житељи тога краја (= *Самарије*).

1. Мак. 1,54

3. Свима беше страшно и неподношљиво ово увећање зла.

4. Јер Храм се испуни оргијама и пијанкама од стране незнабожаца који се иживљаваху са блудницама, и у вртовима светим састајаху се са женама, и уз то уношаху у нутра недозвољено.

5. И сам Жртвеник би испуњен жртвама забраљеим и од Закона недозвољеним.

3. Мојс. 10, 10

6. А не беше могуће ни празновати суботу, нити држати отачке празнике, нити уопште исповедати да је неко Јудејац.

Јез. 22,26

7. И вођаху их са горком принудом да свакога месеца у дан царевог рођења једу утробе од жртава (*ἐπί σπλαγχνισμόν*), а кад биваше празник Дионисов (= *дионизијаде*) принуђиваху Јудејце да с венцима од бршљана иду у процесиијама у част Диониса.

8. А на подстицај Птолемеја издата је и наредба да се и у суседиим Јелинским градовима против Јудејаца примене исте мере, те да једу утробе (идолских) жртава.

9. Оне пак који не хтедну прећи на јелинске обичаје, да их кољу. Тако се (свуда) могла видети ова настала несрећа.

10. А ухваћене бише и две жене (Јеврејке) које беху обрезале [своју] децу, и њима о дојке обесише децу, и јавно их проводећи кроз Град бацише их са зицина (градских).

1. Мак. 1, 60-61

11. Други пак (Јудејци), који заједно отидоше у пећине (у збег), да одпразнују седми дан, пријављени Филипу (намеснику) бише заједно спаљени, зато што не хтедоше да се бране из уважења према најпоштованијем дану.

1. Мак. 2,32-38

12. Молим, зато, оне који ову књигу буду читали, да се не обесхрабре због несрећа, и да ове казне не сматрају да су ради истребљења, већ ради васпитног карања (*προς παιδείαν*) рода нашег.

13. Јер и то што безбожници нису (од Бога) за дуго времена допуштени, него брзо подлежу казнама, то је велики знак добротинства (Божијег).

14. Јер није као са другим народима - да Дуготрпећи Господ чека да достигну до пунине грехова па да их казни - да је тако пресудио и са нама да буде,

Дан 8 23; 1. Сол. 2,16

15. Да не би, остављајући нас да дођемо до краја грехова, онда нас кажњавао.

1. Мојс. 15,16

16. Јер, никада (Господ) не удаљује милост (Своју) од нас, већ кажњавајући невољама, не напушта народ Свој.

Ис. 54,7

17. Но, ово вам је речено ради подсећања, па се брзо враћамо на даље приповедање.

18. Неки Елеазар, један од првих књижевника, муж већ зашао у дубоке године и по изгледу лица диван, би присиљаван да отвори уста и једе свињско месо.

19. Он пак, изабирајући славну смрт већма него живот с мрскошћу, пошто испљува (месо), добровољно приђе мучилишту (*επί το τύπανον*),

20. На начин на који приличи да приступају они који су готови да (све) поднесу због одбијања јеђења недозвољенога, макар и по цени љубави према животу.

21. А они који су били надлежни за незаконе гозбе (прављене) од утроба жртава, због од давних времена познавања овога мужа, узеше га насамом и мољаху га да, доневши месо које му је дозвољено да једе и припремивши га сам, да се претвара као да једе од меса од жртава наређеног од цара,

22. Да би, учинивши то, избавио се од смрти, те да би, због старог пријатељства према њима, задобио човекољубље.

23. А он доневши диван закључак (*λογισμόν*), достојан узраста и узвишене старости, стечен од славне седине и врлинског од детињства владања, боље рећи од светог и богоданог Законодавства (*θεοκτίστου νομοθεσίας*), одговори следеће, говорећи тако да буде брзо послан у ад:

24. „Није достојно нашег узраста да се претварамо, да не би многи млади сматрали Елеазара деведесетогодишњака да је прешао на туђинштину;

25. Па они, због мог глумљења и због кратког и тренутног живота, преваре се због мене, те стекнем омражену и прљаву старост.

26. Јер, ако се за сада и избавим од људске казне, но руку Пантократора не могу ни жив ни мртав избећи.

27. Зато, јуначки сада променувши животом, показаћу се достојним старости.

28. А младићима ћу оставити племенити пример да добровољно и храбро умиру за часне и свете Законе (Божије).“ И то рекавши, отиде право на мучилиште (*επι το τύμ - πανό ν*).

Јевр.12, 35

29. Они пак који малопре имађаху према њему наклоност, променише је у непријатељство, зато што, како они сматраху, напред казане речи беху лудило (*ἀπόνοϊαν* = безумље).

29. А он, имајући у мукама да сконча, уздахну и рече: „Господу Који има свето знање, јавно је да ја, могући се ослободити од смрти, мучен подносим тешке болове по телу, но душом радосно ово трпим, страха ради Његовога“.

Ис. 26,17; Приче. 10,29

31. И он, дакле, променувши животом на овај начин, не остави само младима него и многим од народа (*τον ἔθνοϋς* = нације) своју смрт као пример племенитости и спомен врлине.

7. Страдање првих Шесторо правоверне Браће и на крају Најмлађег Седмог и Мајке. Њихова вера у васкрсење и живот вечни.

1. А догоди се да бише ухваћени и Седморо Браће са Мајком и, приморавани од цара да једу недозвољено (Законом) свињско месо, беху ударани шибама и говеђим жилама.

2. А један од њих, узевши реч испред осталих, рече овако: „Шта желиш да питаш и дознаш од нас? Јер смо готови пре да умремо него ли да преступимо отачке Законе.”

3. А цар, разјаривши се, заповеди да се ужаре тигањи и котлови.

4. А кад ови бише ужарени, одмах нареди да ономе што је први испред њих говорио одсеку језик и да га скалпирају (*περισκυθίσαντες* - *скину кожу с главе*), и одсеку удове, наочиглед остале Браће и Мајке.

5. Када пак он постаде сасвим непокретан (због обезуђења), заповеди да га још дишућег приведу ватри и да га у (великом) тигању прже. Док се задуго дизаше дим из тигања, Браћа се са Мајком подстицаху да храбро скончају, говорећи овако:

6. „Господ Бог гледа одозго и истински се смиловао над нама, као што рече Мојсије у песми у којој сведочаше пред лицем народа, говорећи: И смиловаће се на слуге Своје.”

5. Мојс. 32,36; Пс. 135,14.

7. И пошто Први (Брат) промени животом на тај начин, вођаху Другога на изругивање, и одравши му с главе кожу са косом, питаху: „Хоћеш ли јести пре но што ти казнимо (= *измрцваримо*) тело по удовима?”

Јевр. 11,36

8. А он одговори отачким језиком и рече: „Не!” Зато и он прими даље мучење, као и први (Брат).

9. Бивши у последњем даху, рече: „Ти, проклетниче, одузимаш нам садашњи живот; а Цар света, кад умремо за Његове Законе, васкрснуће нас у вечно оживљење (*ἀναβίωσιν* = *васкрсење*) живота”.

Јн. 5,29

10. После њега Трећи (Брат) би изругиван, и кад му затражише језик, одмах га исплази, и руке смело испружи,

11. И храбро рече: „С неба сам ове (удове) стекао, и за Његове Законе презирем их и од Њега очекујем да их поново добијем”.

12. Чак се и сам цар и они с њиме задивише души овога младића, како болове низашта не сматраше.

13. А кад и он промени животом, и Четвртога тако исто мучише мучитељи.

14. И дошавши до кончине, овако рече: „Боље је (човеку) да се од људи престави, очекујући од Бога наду да ће бити васкрснут (*ἀναστήσεσθαι*) од Њега Али теби (царе), васкрсење у живот неће бити.”

Дан. 12 2; Ис. 26,19

15. Затим надаље и Петог (Брата) приведоше и мучише.

16. А он погледавши у цара, рече: „Имајући власт међу људима, будући смртан, чиниш што хоћеш. Но немој сматрати да је род (*γένος*) наш од Бога напуштен.

17. А ти чекај и гледај Његову велику моћ, како ће тебе и твоје семе (= *потомство*) казнити.”

18. А после њега доведоше Шестога, и имајући умрети, рече: „Немој се (царе), залуд варати, јер ми за себе ово страдамо сагрешивши своме Богу, и то (страдање) постаде достојно чуђења.

Дан.3,17-18

19. А ти немој мислити да ћеш бити невин, покушавши да се против Бога бориш (*θεόμαχεῖν*)"

20. А Мајка, веома достојна дивљења и доброг спомена, која гледаше да умиру Седам Синова у времену једнога дана, подношаше то великодушно, ради наде на Господа.

21. И свакога од њих она сокољаше отачким језиком, испуњена племенитим уверењем и женску мисао крепећи мушком срчаношћу, говораше њима:

22. „Не знам како се јависте у мојој утроби, нити вам ја даровах дух и живот, нити свакоме од вас ја распоредих основни састав (*στοιχείωσιν*).

23. Зато, Творац света, Који је створио постање човека и пронашао постанак свега, Он ће вам опет вратити и дух и живот са милошћу, пошто сада не штедите себе ради Његових Закона."

1.Мојс. 2,4-7

24. А Антиох (*Енифан*), сматрајући да га презиру и подозревајући да га језик (јеврејски) вређа, пошто остаде још Најмлађи (Брат), подстицаше (га) не само речима, него и заклетвом увераваше да ће га учинити богатим и срећним ако напусти отачке [Законе], и да ће га имати за пријатеља, и дати важне службе (*Положаје*).

25. Но пошто Младић ни мало не обраћаше пажњу, цар позва Мајку и подстицаше је да она буде саветник дечаку ради спасења.

26. Пошто је он много подстицао, она прихвати да убеди сина.

27. Сагнувши се над њим и исмејавши бруталног тиранина, овако рече отачким језиком: „Сине, смилуј се на ме која сам те девет месеци носила у утроби и дојила те три године, и одгајила те и подигла до овог узраста и храном снабдевала.

28. Преклињем те, чедо, да погледаш на небо и на земљу, и видећи све што је у њима, да познаш да је то све Бог створио из небића (*ουκ: εἰς ὄντων*), и да род људски тако постаје.

Пс. 145/6,6; Д.Ап. 14,15

29. Немој се уплашити овога целата, него будући достојан Браће, прихвати смрт, да те у милости (Божијој) са Браћом твојом добијемо."

30. Док она још говораше, Младић рече (целатима): „Шта чекате? Нећу послушати наредбу цареву, него ћу послушати заповест Закона датога оцима нашим преко Мојсија.

31. Ти пак, поставши проналазач сваког зла Јеврејима, нећеш избећи из руку Божијих.

32. А ми због грехова својих страдамо.

33. А ако се, ради укора и васпитног карања (*παιδείας*), Господ Живи (*ο ζών*) закратко разгњевио на нас, Он ће се опет измирити са слугама војим.

2. Мак.1,5;8,29

34. А ти, о безбожнице и од свих људи најпоқваренији, немој се узалуд надимати, хвастајући се несигурним надама, дижући руку на небеске слуге [Његове].

35. Јер још ниси суд Сведржитеља Сведидца Бога избегао.

3. Мак.2,21; Јевр.10,31

36. Јер наша Браћа сада, подневши краткотрајни бол, падоше под вечни живот под Заветом Божијим, а ти ћеш судом Божијим поднети праведне казне гордости.

37. Ја пак, као Браћа моја, и тело и душу дајем за отачке Законе, призивајући Бога да брзо буде милостив (мојем) Народу (*τω εθνει*), а ти, кроз муке и казне, да признаш да је Он Једини Бог,

38. А на мени и Браћи мојој да се заустави гњев Сведржитеља, који је праведно наведен на сав род (*γένος*) наш."

39. А цар разјаривши се, заповеди да овога муче љуће од Браће, јер огорчено подношаше због (његовог) подсмевања.

40. И овај, дакле, чист промени животом, потпуно се уздајући у Господа.

41. А последња после Синова сконча Мајка.

42. Толико, дакле, изнесмо о (присиљавању) јеђења утроба (жртва) и превеликим мукама (Седам Браће).

8. *Почетак ратовања Јуде Макавејца. Великаши и војска царева спремају напад, а Јуда храбра своју војску. Победа над Никаноровом војском и над Тимотејем и Арапима преко Јордана.*

1. Јуда пак Макавеј и они с њиме, улазећи тајно у села позиваху сроднике, и узимајући оне који остадоше (верни) у Јудаизму, сабраше шест хиљада (људи).

2. И призиваху Господа да погледа на гажен од свих Народ (*λαόν*) и да се смилује на Храм оскрнављен од безбожних људи;

3. И да се смилује на уништавани Град, који имађаше бити срушем до земље, и да Услиши (глас) све крви која вапи к Њему;

1 Мојс. 4,10; Јевр.12,24

4. И да се опомене и безаконог погубљења безгрешне деце (*των ἀναμαρτύτων νηπίων*), и свих хуљења која бивају на Име Његово, и да то зло омрзне (*μισοπονηρήσαι*).

5. Стекавши пак војну силу (*εν συστήματι*), Макавеј већ постаде неподношљив (= *непобедив*) незнабошцима, јер се гњев Божији на милост окрену.

6. Наступајући изненада на градове и села паљаше их, и заузимајући важна (стратешка) места, поражаваше не малобројне непријатеље.

7. А нарочито је за такве нападе користио ноћи. И проношаше се глас о његовом јунаштву свуда.

1. Мак. 3,8-9

8. Видећи пак Филип да овај муж (Јуда) мало по мало напредоваше, и да све чешће напредује у успесима (*εν ταῖς ἐπιμερίαις*), написа (писмо) Птолемеју, војном заповеднику Целесирије и Феникије, да дође у помоћ царевим стварима.

1. Мак. 3,38-39

9. А он, одмах избравши Никанора, сина Патроклова, једнога од првих пријатеља (царевих), посла га и под њим не мање од двадесет хиљада (људи) од свих народа (*παμφύλων ἔθνη*), да сав род Јудејаца уништи. А препоручи му и Горгију, човека стратега (= *војсковођу*) и искуснога у ратним подухватима.

1. Мак. 3, 35

10. А Никанор је (већ) рачунао да царев дуг Римљанима, који је био две хиљаде таланата, исплати заробљавањем (и продајом) Јудејаца.

11. Зато одмах посла у приморске градове да позивају на куповину тела Јудејаца (= *заробљеника*), обећавајући да ће за таланат давати деведесет тела, не очекујући да ће на њега убрзо доћи суд Сведржитеља.

12. А Јуди (Макавеју) дође вест о Никаноровом наступању, и он пренесе својима долазак војске.

13. Они који беху плашљиви и који сумњаху у Божију правду, побегоше и одоше у друго место.

14. А други продаваху све што им беше преостало, и заједно мољаху Господа да избави оне

који од безбожнога Никанора беху продани још пре сукоба,

15. Ако и не ради њих, а оно ради Завета датих оцима њиховим и због призивања на себе часног и величанственог Имена Његовог.

Прем. Сол. 18,22; 1. Мак. 7,37

16. А Макавеј, сабравши оне око себе на број шест хиљада (људи), сокољаше их да се не уплаше непријатеља, нити да се боје великог мноштва незнабожаца који неправедно дођоше на њих, него да се храбро боре;

17. Гледајући на безаконно нанету од њих увреду Светоме Месту и муке нанете поруганом Граду, а уз то још и укидање праотачког начина живљења (*προγονική πολιτεία*).

18. „Јер они се, рече (Јуда), надају на оружје и дрскост, а ми се уздамо у Свемоћнога Бога, Који може и оне који долазе на нас и сав свет једним мигом оборити“.

19. Набрајајући им још и помоћи (Божије) указане прецима, и помоћ против Сенахерима, како погибе сто осамдесет пет хиљада (људи).

2. Цар. 19,35; 1. Мак. 7,41

20. И (помоћ) у Вавилонији кад би борба с Галатима, како свих који дођоше за борбу беше осам хиљада (Јевреја), са четири хиљаде Македонаца, па Македонци западоше у безизлаз, (како тада) осам хиљада људи порази сто двадесет хиљада (Галата) због добијене с Неба помоћи, и корист велику задобише.

21. Учинивши их тиме смелима и готовима да умру за Законе и Отаџбину, (Јуда) раздели војску на четири дела.

22. А постави и браћу своју за старешине сваког дела (војске): Симона и Јосипа и Јонатана, ставивши под (команду) свакога хиљаду и петсто (људи);

23. А још и Елеазара (постави), па прочитавши (им) Свету Књигу и давши (војсци) поклич: Божија помоћ! - сам он предводећи прву чету - сукоби се с Никанором.

24. А будући да им Сведржитељ би помоћник (*συνμάχου*) у борби, побише преко девет хиљада непријатеља, и ранише и осакатише већи део Никанорове војске, и све натераше у бекство.

25. А и новце оних који беху дошли ради куповине (робља) узеше. И гонећи их довољно (далеко), повратише се, јер их и час (сунчева заласка) сустиже.

26. Јер беше уочи суботе, због чега нису наставили да их гоне дуго.

27. И пошто од њих покупише оружје и сакупише плен од непријатеља, празноваху суботу, изобилно благосиљајући и исповедајући (= *хвалећи*) Господа Који их је спасао у овај дан, поставивши почетак милости њима.

28. А по суботи, поделите од плена (свима) изгнаницима (= *избеглицама*) и удовицама и сирочади, а остатак они и деца (њихова) поделише.

29. Кад то учинише и сатворише заједничку молитву, мољаху Милостивога Господа да се до краја измири (*εις τέλος καθαλλάγηναί*) са слугама Својим.

2. Мак. 1,5; 7,33

30. И ударивши на војску Тимотеја и Вакхида, погубише преко двадесет хиљада њих, и сасвим загосподарише високим утврђењима; а многи плен поделише једнако међу собом и прогнаницима и сирочади и удовицама, и такође и старцима.

31. Пошто од њих сакупише оружје и пажљиво све сабраше у погодна места, остали плен донесоше у Јерусалим.

32. А начелника племена (= *филарха*) који беше с Тимотејем убише, човека веома безбожна, који је Јудејцима много несреће нанео.

33. И празнујући победу у Отаџбини, спалише спалитеље светих врата (Храма), Калистена [и неке друге], који беше побегао у једну кућицу, те (тако) прими плату достојну безбожности (своје).

34. А триклети Никанор, који је ради продаје (заробљених) Јудејаца хиљаду трговаца довео,

35. Господњом помоћу посрамљен од оних које је он сматрао за ништавне, скинувши почасну одећу, побеже сам издвојен, неким међупутем (= *међуземљиштем*) као роб бегунац и дође у Антиохију, успевши више него срећно, док му је (сва) војска пропала.

36. И он који беше узео на се да одужи дуг Римљанима од (продатих) заробљеника у Јерусалиму, објави (свима) да Јудејци имају Поборника (*ὁπέρμαχον*) [Бога] и да су зато Јудејци нерањиви што следују Законе које је Он дао.

9. *Цар Антиох Епифан у Персији, болест и последњи дани, његово полуокајање, и писмо Јудејцима о сину му наследнику. Смрт Епифанова.*

1. А у оно време деси се да се Антиох (*IV Епифан*) врати посрамљен из Персијских крајева.

1. Мак. 6,1-5

2. Јер беше ушао у такозвани Персепољ и покушао да опљачка (тамошњи) Храм и заузме град. Због тога мноштва (народа) скочише за оружје те (цареви војници) бише одбијени; и би тако да побеђени од мештана Антиох би принуђен на срамни повратак.

3. А када беше код Екбатана, дознаде за догађаје с Никанором и оне око Тимотеја.

1. Мак. 6,5

4. И надут гњевом сматраше да против Јудејаца треба да окрене и оно зло које му учинише они који га најурише (из Персије), те зато нареди возачу својих борних кола да непрекидно јури напред и убрзава путовање, мада га је суд (Божији) с неба пратио. Јер надмено рече овако: „Чим дођем тамо, учинићу Јерусалим гробљем (*πολύανδριον*) Јудејаца“.

Јер. 19,6

5. Но Свевидећи Господ Бог Израилев порази га неизлечивом и невидљивом раном. Јер тек што изговори ту реч, захвати га неподношљиви бол утробе и горке унутрашње муке;

6. (И) сасвим праведно (снађе то) онога који је многим и нечувеним несрећама мучио утробе других.

7. Но он не одступаше од надмености, но се још више испуњаваше гордошћу, дишући огњем гњева на Јудејце и заповедајући да се путовање убрза. А деси се да и паде из кола која јурише пребрзо, а пао је тако несрећно да је ишчашлио све удове тела.

8. И (тако) онај који је до малопре, због надљудске гордости, сматрао да може заповедати морским валовима и кантаром измерити висине гора, паднувши на земљу беше ношен на носилима, јавно свима (тако) показујући силу Божију.

9. Тако и из тела безбожнога (цара) излажаху црви, и још живе у боловима и мукама отпадаше месо, а од смрада његовог сав војни логор беше захваћен гађењем од трулежи.

Д.Ап. 12,23

10. И онога који до малопре сматраше да ће дотаћи небеске звезде, нико не могаше носити због неподношљиве тежине смрада.

11. Тек тада, код скршеног и пониженог (цара) поче да пада велика гордост и он да долази у спознање, погађан божанском казном свакога часа боловима.

12. И не могући да поднесе сопствени смрад, рече овако: „Право је Богу покоровати се, и будући смртан не мислити да си раван Богу“.

13. А зарицаше се нечастивац Господару (свих), Који га још није помиловао, говорећи овако:

14. Свети Град - у који журећи да стигне хтеде да га сравни са земљом и учини га гробљем (*πολύανδριον*) - да буде слободан!

15. А Јудејце - које сматраше да нису достојни ни погребна, него да заједно са одојчадима буду бачени гробљивим лешинарима и зверовима - да их све учини једнаким с Атињанима.

3. Мак. 6,34

16. А Свети Храм - који је раније опљачкао - да ће га украсити најлепшим поклонима и да ће све свештене сасуде многоструко узвратити, а трошкове потребне за жртве да ће давати од својих прихода.

17. И уза (све) то: да ће и сам постати Јудеј, и да ће обићи свако насељено место јављајући силу Божију.

18. Но пошто ниоткуда не престајаху болови, јер на њега дође праведни суд Божији, изгубивши наду за своје стање, написа Јудејцима ниже потписано писмо у виду молбе са овим садржајем:

19. „Добрим Јудејцима, грађанима (царским), цар и војсковођа Антиох (*IV Епифан*) - да се много радују и здрави буду и добро чине!

20. Ако сте ви здрави и деца ваша, и ако су вам ствари по вољи, [уносим Богу највећу захвалност], имајући наду у Небо.

21. [Ја пак болестан лежим], памтим с љубављу ваше поштовање и наклоност, враћајући се из Персијских крајева, и павши у болеет која има невољу, сматрах за нужно да се побринем за општу безбедност свих.

22. Не очајавам за себе, него имам велику наду да ћу изаћи из ове болести.

23. А гледајући да је и отац мој (*Антиох III Велики*), у времена када креташе с војском у горње крајеве (= *преко Еуфрата*), одређиваше будућег наследника,

24. Да ако се нешто неочекивано деси, или пак ако буде јављено нешто лоше, грађани земље, знајући коме су остављене ствари (државне), да се не узнемиравају.

25. Уз то још, познајући околне владаре и оне што су суседи царству, који гледају на времена (погодна) и очекују шта ће се догодити, одредио сам сина мога Антиоха за цара, којег сам, више пута одлазећи у горње сатрапије (= *државне области*), многима од вас остављао и препоручивао, написах му ово што следи ниже.

26. Молим вас, дакле, и тражим, да памтећи добротинства општа и појединачна, сваки очува наклоност, коју имадосте према мени, и према сину моме.

27. Јер сам уверен да ће и он благонаклоно и човекољубиво, следујући моју вољу, односити се према вама."

3. Мак. 3,20

28. Овај, дакле, убица људи и богохулник, доживевши најгоре, заврши живот на најгори начин, као што је друге осудио - у горама стране земље.

29. А тело му пренесе Филип, другар његов, који (опет), побојавши се Антиоховог сина, пребеже

(цару) Птоломеју Филомитору у Египат.

10. Ослобођење и очишћење Храма у Јерусалиму, обнова жртава, празник Ханука (25. кислева 164 год. пре Христа). Нови цар Евпатор и судбина слуге му Птолемеја. Макавеј војује на Идумејце и Против Тимотеја у Газари и побеђује.

1. А Макавеј и они с њиме, пошто Господ иђаше пред њима, заузеше (*ἐκομίσαντο* = иовратише) Храм и Град (Јерусалим).

1. Мак. 4,37

2. А олтаре (идолске) по тргу, начињене од туђинаца, а тако исто и храмове (*τεμένη*) порушише.

2. Дневн. 14, 3-5

3. И Храм очистивши начинише други Жртвеник, и крешући камен о камен запалише ватру и узевши од њих ватру узнесоше жртву (Богу) после двогодишњег времена, и тамјан (= *кадиони жртвеник*) и свећњаке и (трпезу) хлебова предложена начинише.

1. Мак. 4, 36-54

4. А када то учинише, паднувши потрбушке (*ἐπί κοιλίαν* - на стомак) мољаху Господа да више не допадне таквих зала, него ако некад и сагреше, да их Он с кротошћу кара и не предаје их хулним и варварским народима (= *незнабошцима*).

2. Сам. 24, 12

5. И у који дан Храм би оскрнављен од иноплеменика, догоди се да у исти дан буде и очишћење Храма: двадесет и петог истог месеца, који је Хаселев*.

1. Мак. 4,54

* 14 децембра 16 г. пре Христа

6. И са радошћу прослављаху осам дана на начин празника Сјеница, сећајући се како су пре кратког времена празник Сјеница у горама и пећинама попут звери проводили.

1. Мак. 4,56; 1. Мак. 5,27

7. Зато, носећи украшене штапове и лепе гранчице, а још и палме, узношаху песме Ономе који је успешно омогућио (*τῷ εὐοδόσαντι* = добро путеводио) да се очисти Место Његово.

8. А одредише (*ἐδογματίσαν*) општом заповешћу и гласањем свему Јудејском народу: да сваке године празнује ове дане.

1. Мак. 4,59

9. Тако, дакле, би са смрћу Антиоха (IV) званог Елифана.

10. А сада ћемо изложити оно што је било (= историју) у време Евпатора Антиоха (V), који беше син оног безбожника, скраћујући (овде) настала од ратова зла.

11. Овај, дакле, преузевши царство постави над пословима (државним) неког Лисија, првог (*πρώταρχον*) војног заповедника Целесирије и Феникије.

12. Птолемеј пак, звани Макрон, беше први који држаше правду Јудејцима због учињене им (раније) неправде, и стараше се да се према њима односи мирољубиво.

13. Због тога беше оптужен од пријатеља (царевих) пред Евпатором (*Антиохом V*) и често називан издајником, зато што је напустио поверени му од Филомитора (цара Египатског) Кипар и прешао Антиоху (*IV*) Епифану, те не чинећи племениту част достојанству власти, отрова се и напусти живот.

14. А када Горгија постаде војни заповедник оних крајева, сакупи стране плаћенике и сваком приликом вођаше рат против Јудејаца.

15. А заједно с њиме и Идумејци, држећи значајна (војна) утврђења, узнемираваху Јудејце, и примајући оне који побегоше из Јерусалима, настојаху да подржавају рат.

1. Мак. 5, 3-5

16. А људи око Макавејаца, учинивши молепствије и молећи Бога да им буде помоћник у борби (*σύμμαχον*), ударише на утврђења Идумејаца,

17. Са којима се храбро сударише и заузеше (њихова) места, и све који се на зидовима борише побеђиваху, и убијаху оне који им допадаху руку, те побише не мање од двадесет хиљада (људи).

18. А када побеже (њих) не мање од девет хиљада у две добро утврђене куле, и имађаху све што требаше у случају опсаде,

19. Макавејац остави на кључним местима Симона и Јосифа и још Закхеја и довољан број његових људи ради опсаде ових (тврђава), и он се издвоји (на други положај).

20. Но они око Симона, полакомљени на новац, присташе на (понуђени) новац неких који беху у кулама, и примивши седамдесет хиљада драхми, пустише неке да изађу (из опсаде).

21. А када Макавеј би обавештен о том догађају, сабра народне вође и оптужи (их) да су за сребро продали браћу, пустивши (да побегну) они који ратоваху против њих.

22. И ове, пошто посташе издајници, поби, и одмах заузе те две куле.

23. Успевајући у свему са оружјем у рукама, погуби у двама тврђавама више од двадесет хиљада (људи).

1. Мак. 5,4-5

24. А Тимотеј, који раније беше побеђен од Јудејаца, сабравши многобројне стране снаге и сакупивши из Азије не мали број коњице, дође са оружјем да узме Јудеју.

25. А људи око Макавејца, кад се он приближи, окретоше се молитви Богу посувши главе пепелом и спасавши се костретом

1. Мојс. 37, 34; 1. Мак. 2,14

26. И клекнувши на стену наспрам Жртвеника (код Храма), мољаху (Бога) да им буде милостив и да „непријатељује непријатељима њиховим и противникује противницима“, као што Закон јасно говори.

Јоил. 2, 17; 2. Мојс. 23,22

27. А кад дођоше са молитве, узеше оружје и изиђоше изван Града (Јерусалима) подалеко, па кад се приближише непријатељима, зауставише се насамом.

28. Тек што се појави јутро нападоше обе (војске), једни (= *Јудејци*) имајући залог успеха и победе, уз (своју) врлост, ослањање на Господа, а други (= *многобошци*) истакоше гњев за вођу својих борби.

29. Док биваше јака битка, појавише се противницима с неба пет сјајних мужева на коњима златних узда, који предвођаху Јудејце.

2. Мак. 3,25-26; 3. Мак. 3,18

30. Они узеше Макавејца између себе и покривајући га својим свеоружјем чуваху га неповредивог, а на противнике избациваху стреле и муње; због чега они, збуњени обневиделошћу, беху испуњени пометњом и погубљивани (од Јудеја).

31. Побијено би двадесет хиљада и петсто (људи), и шесто коњаника.

32. А сам Тимотеј побеже у утврђење звано Газара, јаку тврђаву, где беше војсковођа Хереј.

33. Људи око Макавејца с ревношћу држаху опкољену тврђаву четири дана.

34. А они унутра, надајући се на утврђеност места, прекомерно хуљаху и говораху недопустиве речи.

35. А када свиташе пети дан, двадесет младића Макавејевих, распаливши се гњевом због хула, навалише на зид мушки и с гњевом звери секоше когод им допадаше (руку).

36. А и други тако исто, успевши се за њима, затекавши изненађене оне унутра, потпаљиваху куле и распаливши ватре, живе спаљиваху богохулнике. Други пак развалише врата и (кроз њих) прихвативши осталу војску, заузеше град.

37. И Тимотеја, који беше скривен у некој јами (= *цистерни*), посекоше, и његовог брата Хереја и Аполофана.

38. А када то завршише, са химнама и похвалама благосиљаху Господа, Који је велико добротинство учинио Израиљу и победу им даровао.

11. *Први напад Лисијев, опсада Ветсури и пораз; Лисије склапа мир с Јудејима. Четири писма о томе.*

1. А после врло мало времена, Лисије, царев намесник и сродник и заменик над (државним) пословима, тешко подносећи то што се догодило,

1. Мак. 4,28-35

2. Сабравши око осамдесет хиљада (пешадије) и сву коњицу, дође против Јудејаца, одлучивши да Град (Јерусалим) учини насеље Јелинима,

3. А Храм да опорезује сребром, као што су (опорезивани) други храмови незнабожаца, и да учини да се првосвештенство продаје сваке године;

4. Нимало не рачунајући на Божију моћ, гордећи се десетинама хиљада пешадије и хиљадама коњице и са осамдесет слонова.

5. Ушавши пак у Јудеју приближи се Ветсури, која је пустињско место, а од Јерусалима удаљено око пет схинија (*σχοίνους* = *једека*), и њу је притискивао.

6. А када дознаше људи око Макавејца да (Лисије) опкољава утврђења, с плачем и сузама заједно са народом мољаху Господа да пошаље Доброга Анђела ради спасења Израиљу.

2. Мак. 15,22-23

7. А сам Макавејац, узев први оружје, подстицаше друге да заједно с њиме уђу у опасност да помогну браћи својој, те заједно и с вољом јуришнуше.

8. Утом кад још беху код Јерусалима, појави се испред њих као вођа коњаник у белој одори, машући златним свеоружјем.

9. А они сви благословите Милостивога Бога и охрабрише се душом, и беху готови да нападну не само људе, него и најдивљије звери и гвоздене зидове.

10. И напредоваху у бојном поретку имајући Саборца (*σὺμμαχον*) с неба, јер им се Господ смилова.

11. Лавовски нападоше на непријатеље и побише их једанаест хиљада, а коњаника хиљаду и

шесто, а све остале нагнаше у бекство.

12. Већина пак од њих рањени, наги се спасоше; и сам Лисије срамно бежећи, спасе се.

13. Међутим, не будући неразуман и расправљајући сам са собом о поразу који му се догодио, и схвативши да су Јудејци непобедиви, јер се на њиховој страни борио Свемогући Бог (*του δυναμένου Θεοῦ* = *Бог Свесилни*),

14. Посла изасланике и убеди их на измирење у свему што је праведно, јер ће и цара убедити на обавезу да им буде пријатељ.

15. А Макавејац се сагласи у свему што је Лисије тражио бринући о (општој) користи. Све пак што Макавејац писмено предаде Лисију, цар је одобрио.

16. А беху написане од стране Лисија посланице Јудејима, које имађаху овај садржај: „Лисије, народу (*τω πλήθει*) Јудејском - да се радује!

17. Јован и Авесалом које ви посласте, пошто (нам) предадоше написану поруку (*χρηματισμόν* = *званични акт*), тражаху оно што је у њој написано.

18. Оно пак што требаше да се и цару поднесе, то сам (му) јасно изложио, и оно што је било прихватљиво, то је и одобрио.

19. Ако, дакле, одржите наклоност према стварима (државе), настојаћу и надаље да допринесем вашем добру.

20. А што се тиче овога и појединости, наредио сам вашим и мојима да са вама преговарају.

21. Будите здрави! Године сто четрдесет осме*, двадесет четвртог Диоскоринтија (месеца)."

* 164 год. пре. Христа

22. А царева посланица садржаваше ово:

„Цар Антиох (*V Евпатор*) брату Лисију - да се радује!

23. Када је отац наш прешао међу богове (=умро), хотећи да поданици царства буду спокојни и да се баве својим пословима,

24. Чувши за Јудејце да нису пристали на очеву намеру да пређу на јелинске обичаје, него више желе свој начин живљења (*ἀγωγήν*) и зато траже да им се дозволи оно што је по њиховом Закону;

25. Желећи, дакле, да и тај народ буде изван немира, одређујемо да им се Храм воспостави, и да живе (*πολιτενεσθαί*) по обичајима својих предака.

26. Добро ћеш, дакле, учинити ако им пошаљеш изасланике и пружиш им десницу (мира), да они, видећи нашу добру вољу, буду расположени и задовољно да живе (*διαγίνωνται*) по својим схватањима."

27. А царева посланица народу (Јудејском) беше оваква:

„Цар Антиох (*IV Епифан*) скупштини старешина Јудеја и осталим Јудејцима - да се радују!

28. Ако сте здрави, биће како желимо, јер и ми смо здрави.

29. Обавестио нас је Менелај да хоћете да се вратите (својим кућама) и бавите се својим пословима.

30. Онима који се поврате до тридесетого Ксантика (месеца), даће се десница (= *одобрења*) и слобода кретања;

31. Да Јудејци употребљавају своја јела и своје Законе, као што су и раније, и нико од њих неће ни на који начин бити узнемираван због онога што су не знајући учинили.

32. А послах и Менелаја који ће вас уверити (у ово).

33. Будите здрави! Године сто четрдесет осме*, Ксантика петнаестого."

34. А послаше и Римљани овима (Јудејцима) посланицу која гласи:

„Коинт Мемииос [и] Тит Маниос, посланици (= *легати*) Римљана, народу (*τω δήμω*) Јудејском - да се радује!

35. За оно што је Лисије, сродник царев, дозволио вама, за то смо и ми сагласни.

36. За оно пак што је одлучио да изнесе пред цара, пошаљите одмах некога да се о томе договоримо, да бисмо изложили (цару) како вам приличи, јер ћемо ми доћи у Антиохију.

37. Зато пожурите и пошаљите неке, да бисмо и ми дознали којег сте мишљења.

38. Будите здрави.

Године сто четрдесет осме*, Ксантика петнаестога."

* 164 год. пре Христа

12. *Нова непријатељства. Грађани Јопе преваром потапају Јудејце; освета Јудина у Јопи и Јамнији. Поход Макавејца у Галадиту, пораз Тимотеја. Поход на Идумеју, пораз Горгије; оскврњење ратника и жтшва за мртве.*

1. Када су, пак, склопљени ти договори, Лисије оде цару, а Јудејци се бављаху земљорадњом.

2. Међутим, војни заповедници по местима, Тимотеј и Аполоније, син Генејев, и још Јероним и Демофон, уз њих још и Никанор, Киприарх, нису их остављали безбедне и на миру.

3. А становници Јопе учинише једно велико нечашће (*το δυσσέβημα* = *безбожно дело*), замолише Јудеје који с њима живе да са женама и децом уђу у припремљене од њих лађе, (да покажу) да према њима не постоји никакво нерасположење.

4. Пошто је то била заједничка одлука (*κοινόν ψήφισμα*) града, и пошто ови то прихватите, јер хтедоше да живе у миру и ништа сумњиво не имаћаху, када се попеше (на лађе), они их потопите, њих не мање од две стотине.

5. А Јуда дознавши за то злодело учињено његовим сународницима, позва своје људе,

6. И призвавши праведног Судију Бога, пође против злих убица браће своје, и ноћу запали пристаниште и спали лађе, а оне који тамо беху побегли прободу (мачем).

7. А пошто град би затворен, он се врати, али с намером да ће опет доћи и искоренити сво грађанство Јопљана.

8. Дознавши пак да и грађани Јамније намеравају да поступе на исти начин с Јудејцима који с њима живе,

9. Нападе ноћу и на Јамнијце, потпали пристаниште с бродовима, тако да се одбљесак пламенова видео у Јерусалиму, удаљеном двеста четрдесет стадија.

10. И кад одатле отидоше девет стадија, идући у поход против Тимотеја, нападоше га Арапи не мање њих од пет хиљада и коњаника петсто.

11. И би сурова битка; и кад они око Јуде, благодарећи помоћи од Бога, успеваху (у победи), номади (Арапи) тражаху да им Јуда пружи десницу (мира), обећавајући да ће им дати стада, и пашу за стада, и да ће им и у осталоме бити од користи.

12. А Јуда, схвативши да они заиста могу бити у многومه корисни, прихвати да склопи мир са њима; и они добивши десницу (мира) отидоше у своје шаторе.

13. А нападе (Јуда) и на неки град по имену Каспим, утврђен мостовима (= *јендецима*) и ограђен зидовима и настањен врло измешаним народима.

14. А они унутра, нападавши се на одбранбеност зидова и изобилје хране, дрско се понашаху

према Јудиним људима вређајући их и још хулећи и говорећи недопустиве речи.

15. Људи око Јуде, призвавши Великога Владара света, који је без овнова и (других) справа за опсаду срушио Јерихон у време Исуса (Навина), навалише зверски на зид (тврђаве).

Ис. Нав. 6, 1-20

16. И заузевши град вољом Божијом, учинише неизбројиви покољ, тако да је суседно језеро, дугачко два стадија, изгледало пуно од истекле крви.

17. Оданде, пак, отишавши седамсто педесет стадија, дођоше у Харака ка Јудејцима званим Тувијани (= *Товијани*).

18. Али Тимотеја у тим местима не нађоше, јер беше без успеха отишао из тих места, а оставио у неком месту стражу врло утврђену.

19. Доситеј пак и Сосипатар, двојица од војсковођа Макавејевих, изишавши напред погубише остављене од Тимотеја у тврђави, њих више од десет хиљада људи.

20. Макавеј пак, распоредивши своју војску по четама, постави ову двојицу над четама, и нападе на Тимотеја, који имађаше око себе сто двадесет хиљада пешадије и хиљаду и пет стотина коњаника.

21. А Тимотеј када дознаде за напад Јудин, одасла жене и децу и осталу комору у место звано Карнион, јер то место беше тешкоопкољиво и неприступно због ускости (= *кланаца*) свих тих места.

22. Када се појави прва чета Јудина, наста бојазан међу непријатељима и страх нападе на њих од појаве Сведидећег (*εκ: της τον τα πάντα εφορώντος επιφανείας = од јављања Онога Који све надглеа*), и они нагрнуше у бекство, бежећи сваки на другу страну, тако да биваху често од својих рањавани и оштрицама својих мачева осакаћивани.

23. А Јуда предузе снажније гоњење пробадајући зликовце, и поби их око тридесет хиљада људи.

24. Тимотеј пак, упавши (у руке) људима око Доситеја и Сосипатра, тражаше с великом лукавошћу да га пусте читавог, (говорећи) да он има под влашћу родитеље већине од ових, а од неких браћу, па ће се (ако њега убију) њима десети поништење (*άλογηθήνοϊί = биће збрисани*).

25. Пошто своје обећање потврди многим (речима) да ће их вратити неповређене, пустише га ради спасења браће.

26. А Јуда, изишавши против Карниона и против Атаргатиона, посече двадесет пет хиљада тела.

27. А после њиховог пораза и погибелји, Јуда завојшти на Ефрон, тврди град, у којем живљаше Лисије и мноштво разних народа, а младићи храбри беху стали испред зидина и бораху се јуначки, унутра пак беху велике залихе ратних справа и стрела.

1. Мак. 5, 46

28. Призивајући Моћнога (*τον δυνάστην = Владара*), Који моћно руши непријатељску одбрану, узеше (Јудејци) град у своје руке и оборише на земљу двадесет пет хиљада оних унутра.

29. И отишавши оданде нападоше на град Скита (= *Скитопол*), удаљен од Јерусалима шесто стадија.

30. Но пошто Јудејци који тамо живљаху посведочише да су Скитополци имали према њима наклоност и у временима несреће излазили су им пријатељски у сусрет,

31. Захваливши им се и замоливши их да и надаље буду наклоњени роду (Јудејском), дођоше у Јерусалим, а близу беше Празник седмина (= *Педесетница*).

32. А после именоване Педесетнице, нападоше на Горгију, војног заповедника Идумеје.

33. Он пак изиђе (на њих) са три хиљаде пешака и четиристо коњаника.

34. И кад се сукобише, деси се да паде нешто мало Јудеја.

35. Неки пак Доситеј, од Вакинорових, човек коњаник и јуначан, гоњаше Горгију и ухвативши за огртач вођаше га снажно и хтеде проклетника да зароби жива, кад неки од коњаника Тракијаца нападе овога (Доситеја) и одсече му раме, те Горгија побеже у Марису.

36. А кад се људи око Ездрина, дуго се борећи, уморише, призна Јуда Господа да се појави као саборац (*σύνμαχον*) и предводник (*προοδηγόν*) рата.

37. Започевши први језиком отаца поклич с песмама (= *псалмима*), и ударивши изненадно на Горгијину војску, натера их у бекство.

38. Потом Јуда узе војску и одведе у град Одолам; па пошто стиже и субота, очистивши се по обичају, тамо проведоше суботу.

39. Следећег пак дана дођоше Јудини људи, као што беше потреба (сахране), да пренесу тела претходно палих (ратника) и са сродницима да их положи у гробове отаца.

40. И нађоше код свакога од мртвих под одећом посвећене ствари (*ἱερόματά*) од идола из Јамније, што Закон забрањује Јудејима, па свима постаде јасно да су због тога разлога погинули.

5. Мојс. 7,25-26

41. Сви пак, благословивши суд Праведног Судије Господа, Који тајне ствари чини јавнима,

42. Обратише се на молитву молећи (Бога за њих) да учињени грех сасвим избрише. А племенити Јуда мољаше народ да чувају себе и буду без греха (*ἀναμαρτήτους εἶναι*) имајући пред очима оно што се десило због греха оних који су пре тога погинули.

Пс. 50,3

43. И учини сабирање новчаних прилога по (сваком) човеку, две хиљаде драхми, и посла у Јерусалим да се принесе жртва за грех, чинећи то веома добро и мудро, мислећи на васкрсење.

44. Јер кад не би очекивао да ће и ови погинули васкрснути, било би сувишно и неразумно молити се за мртве.

45. Али сагледајући да је онима који с побожношћу премину (*κοιτωμένοις*), припремљена најбоља награда, беше (му) намисао света и побожна, зато и учини жртву умилостивљења за умрле да би се ослободили греха.

2. Сол. 4,13; Кол. 1,5

13. Цар Антиох V Евпатор и Лисије ратују против Јудеје, грозна смрт Менелајева. После молитве Богу, Макавеј напада царев табор код Модина и побеђује; цар се повлачи и склапа мир с Јудејима.

1. А године сто четрдесет и девете*, дође вест људима Јудиним да Антиох (V) Евпатор долази са мноштвом војске на Јудеју,

* (= 765 год. пре Христа)

2. И са њим Лисије намесник и (начелник) над пословима (царства), сваки имајући војну силу јелинску пешака сто десет хиљада, и коњаника пет хиљада и триста, и (ратних) слонова двадесет два, и триста бојних кола са срповима.

3. А њима се придружи и Менелај, и подстицаше са великим претварањем (*εἰρωνείας* - *лицемерјем*) Антиоха, не ради спасења отаџбине, него мишљаше да се поврати на власт (првосвештенства).

4. А Цар над царевима (Бог) подиже гњев Антиохов на овог проклетника, и кад Лисије подказа да је он узрочник свих зала, заповеди да, као што је обичај у том месту, одведу га и погубе у Верији.

5. У том месту, наине, има кула висока педесет педаља*, пуна пепела; и у њој имађаше једна направа унаоколо кружећа и низводећа у пепео.

* 25 метара

6. Овде сви гурају доле у погибао кривда за оскврњење храма или за нека друга велика злодела.

7. Оваквом смрћу умре преступник Закона Менелај, не заслуживши ни земљу (за гроб); и сасвим праведно.

8. Јер зато што учини многе грехе око Жртвеника, чији огањ и пепео беше свети, задоби смрт у пепелу.

9. А својим намерама цар (*Антиох V Евпатор*) варварски иђаше против Јудејаца да им учини гора зла од оних која им учини његов отац (*Антиох IV Епифан*).

10. А дознавши за то Јуда, заповеди народу да даноноћно призива Господа, да сада више но икада помогне онима који би могли остати без Закона и Отаџбине и Светога Храма;

11. И да народ, који је тек накратко одахнуо душом, не допусти да (опет) буде поробљен богохулним незнабошцима.

12. Кад а сви то исто чињаху заједно, и мољаху Милостивога Господа са плачем и постом и земним клањањем у току три дана непрестано, Јуда их подстицаше, па нареди да се окупе (спремни).

13. А сам повукавши се са старешинама саветоваше се, пре но што царева војска упадне у Јудеју и заузме Град, да изађу (пред њих) и пресуде ствар с помоћју Господњом.

14. И поверивши руковођење (*την ἐπιτροπήν*) Творцу света, и подстакнувши своје људе да се храбро до смрти боре за Законе, за Храм, Град, Отаџбину, за грађанство (*πολιτείας* = за народни ентитет), онда крете и код Модина учини војни логор.

15. Давши пак свима око себе ратни поклич: **Божија победа!** - са изабраним маскираним младићима нападе ноћу на царски шатор (*αύλην*), на логор, и поби око две хиљаде (људи), и предњега од слонова заједно са његовим водичем.

1. Мак. 6, 43-46

16. И на крају, испунивши војни логор (непријатеља) страхом и узбуном, повратише се са успехом.

17. А ово се догоди када дан тек свањиваше, благодарећи присутној му Господњој заштити.

18. Цар пак, окусивши од Јудејске смелости, покушаваше да лукавошћу освоји (њихова) места.

19. И нападе на Ветсуру, јаку тврђаву Јудеја, и би потиснут; наиђе на препреку и умањи се (војска његова).

20. А онима у (тој) тврђави Јуда посла што им требаше.

21. Али неки Родокос из Јудејске војске издаде непријатељима тајне, но би тражен, ухваћен и убијен (*κατεκλείσθη*).

22. Цар (тада) по други пут пружи десницу (мира) онима у Ветсури, и доби примирје; (потом) отиде, па опет нападе на оне око Јуде, но опет му се смањи (= *изгибе*) војска.

1. Мак. 6,49

23. Дознаде (затим) да се одметну (од њега) Филип у Антиохији, остављен (тамо) као заменик над пословима (царства), па се узмути, те позва Јудејце (на мир), и покори се (њиховим условима), па се закле за све што је право и склопи (споразум), и принесе жртву, одаде част Храму, и Месту (светом) указа човекољубље.

24. И прими Макавејца. Остави Игемонида за војног заповедника од Птолемаиде до места Герина (у Египту).

25. Дође у Птолемаиду, но Птолемаићани бише незадовољни тим споразумом, негодоваху зато што хтедохе да пониште договоре.

26. (Тада) Лисије изиђе на говорницу, изложи одбрану (споразума) колико могаше, убеди (народ), умири га, придоби њихову благонаклоност, па отиде у Антиохију.

Толико о царевом походу (на Јудеју) и о повратку.

14. Нови цар Димитрије I и првосвештеник Алким, који Тражи напад на Макавеца. Пред Никаноров Поход на Јудеју народ и Јуда се моле. Никанор пријатељ с Јудом. Алким распаљује мржњу, Никанор прети Храму. Смрт праведног Разиса.

1. А после три године* дође вест људима око Јуде да је Димитрије (I Сотир), син (цара) Селевка (IV), упловио кроз луку Триполис са великим мноштвом војске и бродовља,

* 161 год. пре Христа

4. Цар. 19,35

2. И да је заузео земљу и убио Антиоха (V Евнатора) и његовог намесника Лисија.

3. Неки пак Алким, претходно првосвештеник, који беше добровољно оскрнављен у временима немешања (с јелинским идолослужењем), схвативши да му ни на који начин нема спасења, нити већ приступа светом Жртвенику,

4. Дође цару Димитрију (I), сто педесет прве године,* доносећи му златни венац и палмову грану, а уз то и неколико гранчица маслине што се носе (*νομιζομένων* = Прилажу као првине) у Храм; и тиме се тога дана задовољи.

* 161 год. пре Христа

5. Но (други пут) нађе време за сарадника своје подлости, када га Димитрије позва на неко заседање (*συνέδριον*), и запитан (од њега): Каквога су расположења и намера Јудејци? - на то рече:

6. „Они Јудејци који се зову Асидеји, којих је вођа Јуда Макавеј, ратни су хушкачи (*πολεμοτροφοῖσι*) и бунције, не остављајући царство на миру и спокоју.

7. Зато ја, лишен праотачке славе - мислим на чин првосвештеника - дошао сам сада овде,

8. Најпре зато што искрено мислим оно што доликује цару; а као друго: мислећи и на моје грађане; јер безумљем (*τη ἀλογιστία*) напредпоменутих (људи) сав наш народ немало пати.

9. А када сваку од ових ствари дознаш (= проучиши), царе, постарај се и за земљу и за опседнути род наш, сходно твоме добросрдном према свима човекољубљу.

10. Јер док Јуда остаје (у животу), немогуће је да ствари (државе) имају мира."

11. Пошто он то изговори, одмах остали пријатељи (цареви), који беху непријатељски расположени према Јуди, распалише (цара) Димитрија.

12. А он, дозавши одмах Никанора, који беше постао командант ратних слонова, и поставивши га за војног заповедника Јудеје, посла га (тамо);

13. Давши му заповест да самог Јуду убије, а оне око њега да растера, а Алкима да постави за првосвештеника Највећег Храма.

Јестира 9, 17,21,24,26

14. А незнабошци који због Јуде беху побегли из Јудеје, придружише се попут стада Никанору,

сматрајући да ће несреће и порази Јудејаца бити њима успех и благостање.

15. [А они око Јуде] чувши за наилазак Никаноров и за напад незнабожаца, посуше се пепелом и усрдно мољаху Онога Који је довека изабрао (*ἀχρι αἰῶνος συστήσαντα = одредио*) Свој народ (Израиљ) и увек је с (чудесном) појавом (*μετεπιφανείας*) прихватио се (*ἀντιλαμβάνόμενον = штитио*) својега удела.

1. Мак. 2,14; 10, 25; 1. Мак. 3,47; 5. Мојс. 32,9

16. А када њихов вођа (Јуда) заповеди, кретоше оданде одмах и сукобише се с њима у селу Десау.

17. А Симеон, брат Јудин, беше се сукобио са Никанором, али услед изненадног доласка (велике војске) непријатеља, замало се уплашио.

18. Међутим, када Никанор чу како велико јунаштво (*ἀνδραγαθίαν*) имађаху људи око Јуде и срчаност у борбама за Отаџбину, побоја се да пресуду (= *исход битке*) учини крвљу.

19. Зато посла (Јудејцима) Посидонија и Теодота и Мататију да им пружи и да прихвати десницу (мира).

20. И пошто беше дуже разматрање о томе и вођа (Јуда) објави народу, те би исказано једногласно мишљење, пристадоше на договор.

21. Па одредише и дан у који ће саме (војсковође) доћи на једно исто место. И дођоше (тога дана) са сваке стране ратна кола (*δίφραξ*), и поставише седишта (почасна).

22. Јуда (ипак) заповеди да наоружани људи буду спремни на погодним местима, да не би од непријатеља било изненадно злодело. И (војсковође) учинише одговарајући заједнички договор (*κοινολογία*).

23. И Никанор борављаше (од тада) у Јерусалиму, и ништа неумесно не учини; сакупљене пак попут стада масе (незнабожаца) распусти.

24. И имађаше Јуду свагда крај себе, и душевно беше томе мужу наклоњен.

25. Он га подстакну да се ожени и да има децу, те се овај ожени, устали се (*εὐστάθησεν*) и уживаше заједно с другима живот (*ε κοι νόνησε ν βίου*).

26. А Алким, Видећи међу њима наклоност и узевши склопљени договор, отиде код Димитрија (*Ι Σοτιρα*), и рече (му) за Никанора да непријатељски мисли о (државним) стварима, јер непријатеља царства његовог Јуду назначи за наследника.

1. Мак. 7,25

27. На то се цар веома разгњеви, и раздражен клеветатама свелукавог Алкима, написа писмо Никанору говорећи да јако негодује због договора, и заповеди му да Макавејца везаног пошаље брзо у Антиохију.

28. Када пак та вест дође Никанору, он се смути и би му врло тешко, ако би договорено прекршио а да му овај човек није никакву неправду учинио.

29. Но пошто се цару није могло супротставити, гледаше погодну прилику да то вештом замком изврши.

30. А Макавејац, видећи да се Никанор понаша према њему строжије, и да уобичајени сусрет би замењен грубљим односом, схвати да та строгост није од боље стране, па сабра немали број људи око себе и скриваше се од Никанора.

1. Мак. 7,30

31. Овај пак (Никанор), схвативши да га је онај муж витешки надмудрио, дође у највећи и свети Храм, када свештеници приношаху уобичајене жртве, и заповеди им да му предају тога човека.

32. А кад се они заклињаху и говораху да не знају где се тражени налази,

33. (Никанор) пружи десну руку према Храму и овако се закле: „Ако ми не предате Јуду свезаног, овај ћу Божији Дом сравнити са земљом и Жртвеник ћу разрушити и овде ћу подићи сјајни олтар Дионису!"

34. И толико рекавши, отиде. А свештеници, пруживши руке к небу, призиваху Свагдашњег Поборника (*ὁπέρμαχον*) народа нашег, овако говорећи:

35. „Ти, Господе, Који немаш потребе ниодкога (*των ὄλων* = ниодчега), благоизволео си да међу нама буде Храм Твојег настањења (*σκηνώ*).

3. Мак.2,9; 2. Сам. 7,1; 5. Мојс. 12,11

36. И сада, Свети, Господе сваког освећења, сачувај довека неупрљаним овај недавно очишћени Дом."

37. А неки Разис, од Јерусалимских старешина, би оптужен Никанору, човек љубитељ грађана (својих), који имађаше глас веома добар међу њима, и по наклоности (свију) називан оцем Јудеја;

38. Он беше у претходним временима немешања (*της ἀμειξίας* = *неучеића у јелинском идолослужењу*) оптужен за верност Јудаизму и како је готов да и тело и душу положи за Јудаизам са сваком искреношћу.

39. А Никанор, хотећи да јавно покаже непријатељство које имађаше према Јудејима, посла преко петсто војника да га ухвате.

40. Јер сматраше да ће, ако ухвати [и смакне (*ἀλογήση*)] њега, нанети њима несрећу.

41. Но када мноштво војника хтеде да заузме кулу (у којој он беше), и наваљиваху на врата авлије и заповедише да се донесе ватра и запале врата, он будући опкољен, баци се на мач,

42. Хотећи рађе да племенито умре, него да проклетницима допадне руку и буде понижен на начин недостојан своје племенитости.

43. Но раном (од мача) не беше смртно погођен због журбе у том подвигу, а маса (већ) беше продрла унутар вратница, он храбро истрчавши на зид баци се смело пред масу.

44. Но пошто они нагло устукнуше, и створи се простор, он паде насред празнине.

45. И још дишући, распаљен љутом ревношћу, устаде иако му крв липташе потоцима и имађаше тешке ране, па протрча путем кроз масу и ставши на неку стрму стену,

46. Будући већ сасвим бескрван, зграби обема рукама своју испалу утробу и тресаше њоме према маси; и призвавши Господара живота и духа да му је опет поврати (у васкрсењу), на тај начин промени животом.

15 *Никанор се горди и богохули; Јуда Макавеј се с војском моли Богу: појава с неба првосвештеника Оније и Пророка Јеремије. Бој Јуде с Никанором, пораз и смрт Никанорова. Епилог књиге.*

1. А Никанор кад дознаде да се Јудини људи налазе у местима Самарјанским, намераваше да у дан одмора (= *суботу*) са сваком сигурношћу нападне на њих.

2. Они пак Јудејци, који беху насилно мобилисани с њим, говораху (му): „Нипошто немој да их тако дивље и варварски побијеш, него одај славу дану који је са светошћу изабрао Свевидећи".

3. А триклетник запита: „Да ли постоји на небу Моћни (*δυνάστης* = *Владар*) који је наредио да се празнује (*αγεῖν*) дан суботњи?"

1. Мојс. 2,3; 2. Мојс. 20,11

4. А кад они одговорише: „Постоји Господ Живи, Који је на небу Владар, Који је заповедио да се поштује (*ἀσκεῖν*) седмина”.

4. Мојс. 14,21

5. А он рече: „И ја сам, вели, владар на земљи који заповедам да се узме оружје и извршавају службе царства”. Ипак није успео да оствари своју грозну намеру.

6. И Никанор са сваком надменошћу уздизаше врат (= *горђаше се*) и замисли да подигне општи споменик (*κοινόν... τρόπαιον*) победе над Јудом и његовима.

7. А Макавеј беше непрестано уверен са сваком надом да ће добити заштиту од Господа,

8. И подстицаше оне с њиме да се не плаше наиласка непријатеља, имајући на уму раније им бивале помоћи с Неба, и сада да очекују с надом помоћ и победу која ће им доћи од Сведржитеља.

9. И утешавајући их из Закона и Пророка, подсетивши их и на подвиге које су извршили, учини их још расположенијима (за борбу).

10. И када их ревношћу подиже, даде им наредбе, показавши истовремено неверодостојност многобожаца и (њихов) прекршај заклетве.

11. Свакога пак од њих наоружаваше не толико сигурношћу штитова и копаља, колико храбрењем добрим речима. И уз то им исприча сан веродостојан, виђење неко, које их све обрадова.

12. А беше његова визија оваква:

(Виде) Онију, бившег првосвештеника, човека благог и доброг, достојног поштовања при сусрету, кротког у понашању, и у говору наступајућег долично, који је од младости научно све што је својствено врлини; њега (виде), како са испруженим (к небу) рукама моли за сву заједницу (*συστήματι* = *сабор*) Јудеја.

2. Мак. 3,1; Пр.Сир. 50,1

13. Потом се, такође, појави човек, који се одликоваше седином и славом, а око њега беше нека чудесна и величанствена превасходност.

14. И говораше Онија и рече: „Овај братољубац, који се много моли за народ и за Свети Град, јесте Јеремија, Божији Пророк”.

15. Тада Јеремија испружи десницу да дадне Јуди златни двосекли мач, и дајући му, обрати му се овако:

16. „Узми свети мач, дар од Бога, којим ћеш разбити противнике!”

17. И охрабривши се Јудиним речима, врло добрим и способним да покрену на врлину и да душе младих омужа, (*ἐπανδρώσαι* = *ојуначи*), закључише да не остају у војном логору, него да храбро нападају, и са сваким јунаштвом баце се у борбу и пресуде ствар (борбе), зато што су и Град и Светиње и Храм у опасности.

18. Јер беше им у мањој мери предстојећа [борба] за жене и децу и још за браћу и сроднике, а највећи и први страх беше им за освећени Храм.

19. А и онима остављенима у Граду беше не мала агонија, јер беху узнемирени нападом на отвореном простору.

20. И када сви већ очекиваху суд (= *исход*) који ће бити, и већ се беху окупили непријатељи и војска распоредила и борбени слонове размештени на погодна места и коњица распоређена на бокове,

21. Сагледавши Јуда присуство великог мноштва војске и разноврсну опрему оружја и дивљину зверова (= *слонова*), испруживши руке према Небу призва Чудотворца Господа (*τον τερατοποιόν Κύριον*), [Сведидећега (*τον κατόπτην*)], знајући да победа није помоћу оружја, него онако како Он

пресуди, тако и доноси победу достојнима.

1. Мак. 3,19

22. И призивајући Га говораше овако: „Ти, Владару, послао си анђела Свога Јудејима у време цара Језекије те поби из војске Сенахеримове сто осамдесет пет хиљада људи.

2. Цар.19,35; 1. Мак. 7,41

23. И сада, Господару Небеса, пошаљи анђела доброга пред нама ради бојазни и, страха (непријатељима).

2. Мак. 11,6

24. Величином мишице Твоје нека се устраше они који са хуљењем дођоше против светог народа Твога!"

И тако он тиме заврши молитву.

25. А они око Никанора са трубама и ратним песмама кренуше у напад.

26. Ови пак око Јуде са призивом (Бога) и молитвама сударише се са непријатељима.

27. И рукама борећи се, а срцима молећи се Богу, оборише не мање од тридесет пет хиљада људи, обрадовани веома Божијом појавом (*επιφάνεια*).

28. А када завршише ту битку и враћаху се с радошћу, препознаше Никанора да је пао мртав са свеоружјем.

1. Мак. 7,43

29. Тада наста вриска и метеж (од весеља), благосиљаху Моћнога Господара (*τον δυνάστην*) језиком оцаца.

30. И заповеди (Јуда), онај који се свим телом и душом први борио за грађане, који је цвет младости своје сачувао (и дао) за своје сународнике, да Никанору одсеку главу и руку заједно с раменом, и да донесу у Јерусалим.

1. Сам. 17,51-54; Јудит. 13,8

31. Дошавши пак тамо и сазвавши сународнике и поставивши свештенике испред Жртвеника, посла те позваше оне (Сиријце) који беху у тврђави (Јерусалимској).

32. И показаше (им) главу проклетника Никанора и руку богохулника коју је био пружио на Свети Дом Сведржитељев високо се хвалећи.

33. И одсекавши језик безбожнога Никанора, рече (Јуда) да га на парчиће дају птицама, а плату за безумље (= *одсечену главу и руку*) да обесе на спрам Храма.

Јудит. 14,1

34. И сви благословите на Небу Господа **Епифана** (*τον Επιφανή Κύριον = Јављенога и Славнога Госиода*), говорећи: „Благословен Онај Који је сачувао Место Своје неупрљаним!"

35. Главу пак Никанорову обеси на тврђаву (*της "Ακρας*) Града, да буде свима јавни и Видљиви знак помоћи Господње.

1. Мак. 7,47

36. И сви одлучише заједничким гласањем да нипошто не оставе необележен овај дан, него да имају за празновање тринаести дан дванаестог месеца - који се сиријским језиком зове Адар –

један дан пре Мардохејевог дана (празника Пурима).

Јестир. 9,17,21,24,26.

37. То су, дакле, догађаји који су се збили око Никанора, и од оних времена заузетога и држаног од Јевреја Града. И ја ћу овде завршити реч.

38. Ако је добро и тачно по саставу - то сам и сам хтео; а ако је сиромашно и скромно толико ми је било могуће.

39. Јер као што је непријатно пити само вино, и тако исто опет само воду; него на који начин вино помешано с водом бива пријатно и пружа угодно задовољство, тако и умешни склон писања прија ушима оних који читају овај састав.

А овде је свршетак.

УВОД У ТРЕЋУ МАКАВЕЈСКУ

Књига носи назив *Макавејска* иако њен садржај није у вези са Макавејима, као што је то садржај 1 и 2 Мак. Такав назив дат је 3 Мак. вероватно зато што је у старим кодексима Септуагинте (садржи је А=Александријски, V=Венецијански, затим 64, 236 и још неки други курзивни рукописи) долазила одмах после 1 и 2 Макавејске. Али то што је сличнога садржаја са 1 и 2 Мак. учинило је да буде стављена у рукописима иза њих. Но у неким рукописима и у *Синопису Светог Писма*, приписаном Св. Атанасију Великом (PG 28, 430-3), названа је *Πτολεμαϊκά*, јер својим садржајем она и говори о Птоломејима.

Садржај 3 Мак. (у седам поглавља) је следећи: Цар јелинског Египатског царства Птоломеј IV Филопатор (221-204 г. пре Хр.), после победе над Селевкијским царем Антиохом III Великим (223-187 г. пре Хр.), код места Рафије (217 г.), обилазећи градове у Палестини дошао је и у Јерусалим и, поред протеста првосвештеника Симона и народа, хтео је да уђе у иначе неприступну (*άβατον*) саму Светињу Храма Божијег, но чудесно је у томе од Бога спречен. После тог понижења цар одлучи да се за тај неуспех освети над Јеврејима у Александрији и Египту, па нареди да приносе жртве идолима, а који не хтедну да их хапсе и пописују ради потпуног истребљења свих Јевреја и укидања њихове вере. Уништење Јевреја помоћу опијених слонова требало је бити на Хиподрому у Александрији, но Бог провиденцијално спасе Јевреје и сам цар Птоломеј се покаје и постане њихов патрон. Тим поводом је установљен и посебни празник.

Књига је апологетског карактера, има две библијског садржаја молитве двојице старих Јеврејских свештеника: једнога у Јерусалиму при првој невољи, другога у Александрији при другој, али 3 Мак. садржи и низ невероватних догађаја, који ипак нису без стварне историјске основе, као што ћемо даље видети.

Језички и делом садржајно 3 Мак. има сличности са 1 и 2 *Макавејском*, са познатим *Писмом Аристејевим*, са *Књигом Јестире* (у грчком превду *LXX* са додацима), са неким делима Филона Александријског и делима Јосифа Флавија, а има и извесне језичке и стилске позајмице из дела Есхила, грчког трагичара (525-456 г. пре Христа).

Посебно треба истаћи, и језички и донекле тематски садржајно, сличност 3 Мак. са 2 *Макавејском*: чудесни догађај са Птоломејем у Јерусалимском Храму (3 Мак. 2, 21-24) врло је близак сличном догађају са Илиодором (2 Мак. 3,22-31); затим је сличност у обе књиге у насилном прогону Јевреја и присиљавању да служе култу Диониса; и наравно, сличност по Божанским интервенцијама (*ἐπιφάνειαι*), као и сличност по молитвама и по установљењу празника у спомен спасења Јевреја. У праву су извесни научници (в. код R. H. Charles, p. 158) кад 2 Мак., *Писмо Аристејево* и нашу 3 Мак. јаким разлозима везују за Александрију и за приближно исто време њиховог настанка (нешто пре 100 г. пре Хр.).

Сличност са *Књигом Јестире*, нарочито са додацима у њој на грчком језику (текст *LXX*), осим језичке, у томе је што у обе књиге невоље Јевреја почињу царском наредбом (Јест. 3,13a-g - 3 Мак. 3,12-19); што по престанку тог прогона цар баца кривицу на своје саветнике, а сам признаје величину Бога Јахвеа, те се посебно стара за своје поданике Јудејце (Јест. 8,12s-r - 3 Мак. 6, 28 - 7, 2); такође је у обе књиге слична освета над непријатељима и издајцима, као и установљење празника у спомен спасења Изабраног народа (Јест. 9, 6.15. 21-3 Мак. 7,14-15; 6, 31-40).

Сличност, језичку и још важније тематску, са извесним делима Јосифа Флавија и Филона Александријског, показаћемо кад буде речи о времену настанка ове књиге.

Писац 3 Мак. је један до данас непознати александријски Јеврејин, који је књигу написао на грчком језику, у духу постегзилске (послевавилонске) јеврејске апологетске литературе, која је најбројнија управо у Макавејско време (2. век пре Христа). Стил књиге, која спада у александријску литературу, прилично је усиљен, са доста ретких и песничких израза и неологизама (око 180 речи су ретке и не постоје у грчком преводу *LXX*, а 20 од њих су *ἀπαξ* (=једном речене) у читавој грчкој литератури). Књига, по оцени стручњака, спада у тзв. азијску грчку реторику или, по другима, у патетичну азијску јелинистичку историографију. Међутим, то је књига *библијског* језика и менталитета, јер поред оригиналног грчког она има и доста јевраизама, попут бројних других књига овог познобиблијског, јелинистичког периода, а по богатству грчког лексикологија може се упоредити са Премудростима Соломоновим и са 4 Макавејском.

Време писања 3 Мак. највероватније је, опште гледано, време Макавеја-Асмонеја, тј. друга половина 2 века пре Христа, али је могућ и каснији настанак. Гледано по историјском сижеу који садржи, 3 Мак. тешко да је настала у времену које описује: доба Птоломеја IV Филопатора: крај 3 в. пре Христа.

Међутим, у опису битке код Рафије (217 г.) и нарочито у опису превртљивог и неморалног карактера цара Филопатора наш писац се прилично слаже са историчарима Поливијем, Јустином и другима (који за тог цара кажу да је „одступио од свега доброг и окренуо се развратном живљењу“; да је проводио „noctes in sturpis, dies in conviviiis consumit“, и да је био „*οὐ πάνυ φρενάρη*“), а изгледа да је писац 3 Мак. користио и изгубљене мемоаре Птоломеја Мегалополитанског о скандалима цара Филопатора. Сасвим је могуће да је Филопатор, у свом тријумфалном походу после Рафије, посетио Храм у Јерусалиму: зна се да је волео архитектуру и да се интересовао религијом, па је можда и захтео да уђе у саму Светињу Храма Јахвеовог, но Јевреји су били изразито противни том гесту оскврњења, па се вероватно тада и десило неко чудо које је то светогрђе спречило. Други догађај који описује 3 Мак. јесте прогон Јевреја у Египту и Александрији и намера извршења погрома целе нације, с пијаним слоновима на александријском Хиподрому, од стране цара Филопатора. За такав догађај у време Филопатора нема неког историјског податка, а зна се за добар однос царева Птоломејаца уопште, па и Филопатора, према Јеврејима у Египту и Александрији. Зато извесни број паучника сматра да се опис у 3 Мак. намеравао уништења Јевреја у Александрији, не односи на доба Птоломеја IV Филопатора, него на сличан догађај који се десио касније, у време цара Птоломеја VIII Фискона (званог и Евергет II: 170-164 г. и 145-116 г. пре Хр.), а који описује Јосиф Флавије (*Прот. Апиона*, II, 49-55).

Наиме, по смрти Птоломеја VI Филомитора (145 г.), у династичким борбама за наслеђе, александријски Јевреји на челу са својим сународницима Оншом и Доситејем, генералима у војсци удове царице Клеопатре II, стали су на страну њену и малолетног јој сина Птоломеја VII а против брата њеног Птоломеја VIII Фискона. Како је Фискон победио, он одлучи да казни Јевреје, па их све са породицама изложи пред напијене слонове да их погазе; но слоновима се окрену на Фисконове присталице и погазе многе од њих. Цару се у то време јавило неко „страшно виђење“, које га је предупредило од сличне будуће неправде према Јеврејима. Тада царева љубавница Итака=Ирина посредује, те цар Фискон не само да не казни Јевреје, него им дозволи да у Александрији установе посебни празник у спомен спасења свог народа (очигледно слично празнику *Пурим* у Књизи о *Јестири*, чијим посредништвом су спашени Јевреји тада у Вавилону).

Као што се види, има доста сличности између овога од Јосифа описаног догађаја и онога описаног у 3 Мак., укључујући и установљење посебног спомен-празника. Нема доказа да је Јосиф Флавије познавао или користио 3 Мак., али је врло могуће да је из истог извора, као и касније Јосиф, и писац 3 Мак. могао овај догађај знати и искористити у својој књизи антидатирајући га. Он је, дакле, у том случају спојио у својој књизи два различита догађаја из два времена: покушај Филопаторов (=Илиодоров из 2 Мак.) *насилног уласка* у Храм у Јерусалиму и

покушај *Погрома* Јевреја с пијаним слоновима из времена Фискона, па је све то пренео у једно раније време, приписујући оба догађаја једном лабилног карактера и владања цару, као опомену властодршцима да не прогоне Божији народ Израил, а Израилцима, својим читаоцима, апологетски доказ и пример: да се не боје у евентуалним новим гоњењима, јер Бог никада неће оставити Свој Храм и Свој народ.

У којем би онда времену могла настати 3 Макавејска? По самом садржају и тону књиге, она није писана у време неког *гоњења* (као што је обратно јасно за књигу Пророка Данила, посебно од 7. до 12. главе), него у доба просперитета нације у Египту. Можда је написана, како мисле извесни коментатори, у време кад је *Књига Јестире* (с додацима) преведена на грчки и донета у Александрију из Јерусалима: „*четврте године царовања Птолемеја и Клеопатре*“ (како стоји у Јест. 10, 31), тј. око 114 г. пре Хр. за време Птолемеја IX Латирова и Клеопатре IV или V (негде те године променио је супругу), или пак неку деценију касније кад је опет владао један царски пар Птоломеј-Клеопатра. Ово мишљење заступају они критичари који истичу блискост 3 Мак. са Књигом Јестире, као што смо напред навели. Било како било, сва она наведена мишљења сматрају да је 3 Мак. написана у време јелинског царства Птолемеја, дакле, пре римског периода.

Постоји, међутим, у новије време мишљење извесних научника о каснијем времену настанка 3 Макавејске, који појаву књиге везују за доба римске владавине, и конкретно у време цара Гаја Калигуле (37-41 г. после Христа), из времена чије владавине се два догађаја прилично поклапају са две кључне теме наше књиге: *покушај оскрнављења Храма у Јерусалиму и гоњење Јевреја у Александрији*. Посреди је овде напред поменута сличност 3 Мак. са делима Филимона Александријског: *К Флакону*, и *Послање Гају* као и са *Јудејским ратом* Јосифа Флавија. Наиме, римски цар Гај Калигула, ноторни ексцентрик и лудак, „толико је увредио своју судбину“, како пише Ј. Флавије (*Јуд. рат*, II, X, 1-5, §§ 184-203; срп. превод Д. Глумца овде је непоуздан), „да је сам себе сматрао богом, и тражио да га и други тако и сматрају и зову ... па је своју безбожност продужио и на Јудеју. Јер је послао Петронија са војском у Јерусалим, наредивши да у Јерусалиму постави у Храму своје кипове, а ако Јудејци не прихвате, да оне који спречавају побије, а сав остали народ (*ἔθνος* - *нацију*) да прода као робље. Али, ове наредбе беху у власти Божијој“ додаје Јосиф, тј. Бог их је спречио. Како? То Јосиф даље описује: отпором побожног народа у Јерусалиму, који је био готов рађе да сви умру него да такво светогрђе допусте; рађе „да сав народ са женама и децом буде принет на жртву“, него да се царев кип постави у Храм Божији. Петроније, после свих неуспелих претњи Јеврејима, покушао је да од цара затражи измену одлуке, али је цар писмено одговорио претњом њему лично смрћу, но „случајно“ царско писмо је стигло 27 дана после вести о Калигулином убиству. – Овај догађај је, дакле, могао послужити писцу 3 Мак. као историјска подлога за прву причу о покушају Птолемеја Филопатра, по карактеру ексцентрика као и Калигула, да оскрнави Свети Храм у Јерусалиму.

Други догађај - *прогон Јевреја у Александрији* - збио се, такође, у време Калигуле, 38 г. по Хр., и детаљан опис тог „*првог антисемитског Погрома у Јеврејској историји*“ писац 3 Мак. могао је забележити, као што га је записао савременик догађаја Филон Александријски, у делу упућеном Авилију Флакону, Калигулином префекту Египта, који је подржао погром од стране Јелина извршен тада над Јеврејима, сатераним у гето у једну од пет четврти Александрије. Ево извода из тог описа Филоновог (*Εἰς Φλάκον*, 68): „Већ су и читаве породице, мужеве са женама, децу одојчад са родитељима, запалили они најнемилосрднији од свију (Јелини у Александрији)... И кад нису имали дрва за ватру, сабрали су грање и димом су их више него огњем погубили ... чија су тела полуспаљена лежала помешана, страшнога и најболнијег изгледа“. И у другом делу Филоновом, *Посланство Гају* (кад је следеће 39/40 г. сам Филон ишао у Рим на челу јеврејске делегације да моли Калигулу за престанак гоњења), стоји (§ 124): „Истерали су Јевреје из њихових кућа из четири кварта и сабили их у врло тесан део једнога кварта... Сабравши толике десетине хиљада заједно људи и жена и деце, као стадо и стоку из целог града у мали део као у неки обор, смислили су да кроз мало дана нађу гомиле ненадано мртвих (услед мучења и глади) ... После

насиља и бруталних избацивања ... били су (Јевреји) подмукло убијани, грубо вучени, гажени по улицама града, тучени камењем и моткама ... Читаве фамилије биле су спаљиване..." Додајмо овоме да и Филон такође спомиње отпор Јевреја у Јерусалиму намери Калигулиној да свој огромни кип постави у Храму Јерусалимском.

Сличности, дакле, између Јосифа Флавија и нарочито Филона, с једне стране, и 3 Макавејске, с друге стране, су очигледне: покушај *оскврњења* Храма и *гоњење* Јевреја од стране једнога цара, а да притом само Јевреји нису нелојални према власти, нити лично криви ни цару ни суседима; затим избијање на површину мржње јеврејских суседа, посебно Александринаца према Јудејском живљу, што оба писца истичу, тако да се Јевреји у Александрији осећају као „*странци*” (Филон, *Флак.* 54: „*странци и дошљаци*” = 3 Мак. 6,3: „*туђинци у туђој земљи*”); и на крају: вера обојице писаца у овим текстовима: да Бог увек и до краја стоји уз Свој народ и у задњи час га избавља, па је разумљива препорука да треба до краја веровати у Његов Божансис Промисао и не очајавати у невољама, нити клонути у гоњењима када она дођу.

Дакле, иако су у Филоновом опису и у 3 Мак. догађаји само донекле слични а ипак другачији, поменути научници сматрају да је писац 3 Мак. управо те догађаје описивао у својој књизи, користећи притом својеврсну литерарну мимикрију, те је, уместо отворене критике савременом му римском цару Калигули, нашао пример сличнога владара, не у римском него у јелинском царству, скоро 2 века раније, и описујући Птоломеја IV Филопатора и његово непријатељство према Јеврејском народу, имао је у ствари у виду - а његови су читаоци то лако могли разумети и дешифровати – самога Калигулу, за кога су савремени римски историчари Светоније и Дион Касиус оставили довољно црних речи о нечовечном карактеру и крвавој владавини. (Тирани су обично, одраније до данас, први препознавали себе у списима и делима писаца свога доба, па су тако и римски цареви, и њихови новији и данашњи следбеници, итекако прогањали своје критичаре, ненаручене биографе и савесне историчаре). Наш је писац, дакле, могао написати 3 Мак. негде око 40 г. после Христа, пре но што је Калигула убијен (41 г. после Христа, изгледа од неког Јудејца или прозелита Јелина).

Овакво мишљење о „прикривеном” или „мимикријском” начину писања, а тиме онда и о времену настанка наше 3 Мак. књиге, позива се још и на низ сличних примера из библијске постегзилне литературе, из које смо неке књиге већ споменули, као што су: књ. Јестире, па онда Јудите, па и књига Пророка Данила, и чак новозаветни Апокалипсис Светога Јована (где је „*Вавилон*” сами Рим, а „*Антихрист*” римски цар Домицијан).

У околностима у којима живимо, без могућности даљег проучавања, које у рату немамо, не можемо одлучити која је од изнетих претпоставки о времену писања 3 Мак. ближа тачном датирању ове библијске књиге. Већини научника, па и нама, ипак остаје ближа и прихватљивија процена: да је и 3 Мак. настала у временима Макавејским = Асмонејским, тј. у доба птоломејске владавине у Египту, мада нам је историја Јевреја под Птоломејима још увек само фрагментарно позната. Иако спорадичне, но не мање стварне појаве *антисемитизма* у 3 и 2 веку пре Христа не могу се порицати, па је отуда и све чешћа појава књига апологетског карактера у јудејској постегзилној и интертестаментарној литератури, како у самој Палестини, тако и изван ње, у Дијаспори, а такве су књ. Јестире, књ. Јудите, Писмо Аристејево, па и наша 3 Макавејска, а за њом и са њом и 4 Макавејска. Према томе, настанак 3 Мак. ставља се у време пред крај 2 или на почетак 1 века пре Христа, но у сваком случају, најкасније пре разорења Јерусалимског Храма од стране Римљана (70 г. после Христа).

Иначе, као ни 1 и 2 Макавејска, ни 3 Мак. није обухваћена јеврејским масоретским каноном, али је зато ушла у круг *двтероканонских* књига Старог Завета Хришћанске Цркве на Истоку, тј. у грчку и словенску Библију, и такође у сиријску (превод *Пешито* са Лукијанове рецензије) и јерменску (превод настао око 400-600 г.), док је латинска *Вулгата* нема (мада у латинском Codex Claromontanus претпоставља се и 3 Мак., јер се спомње 4 Макавејска), а немају је ни протестанти.

Што се тиче интегралности текста 3 Мак., неки научници сматрају да је постојао *увод* у књигу, који је изгубљен, јер књига овако почиње мало изненадно.

Трећу Макавејску спомиње 85 Апостолски канон, затим Јевсевије Кесаријски (у *Хроници* II, 122, под 17 годинам владавине Птоломеја IV Филопатора), *Синопис* Св. Писма приписан Св. Атанасију, Теодорит Антиохијски, Патријарх Никифор Цариградски.

Теологија 3 Мак. укратко се садржи у овоме: истиче се библијска вера Јевреја као Изабраног народа и верност Богу, Храму и Закону. У молитвама се обраћа директно Богу, Који, као и раније у свештеној историји (њен резиме у 2,2-20 и 7,2-15), директно интервенише у корист Свога народа, и Којему се придају многа својства, епитетима својственим Јудаизму јелинистичких времена. Такође се истиче појава Анђела од Бога, које је видео цар Птоломеј али не и Јевреји. У књизи је присутна јака вера у Божији Промисао и у моћ молитве Богу. Иако је настала у Александрији, 3 Мак. нема ни мало утицаја александријских грчких идеја, као што је то случај са Филоном Александријским, а у односу на 1 и 2 Мак. у овој књизи нема изразитих Месијанских нада, ни вере у васкрсење. Ипак, треба рећи да већ често и наглашено истицање идеје о „Изабраном Народу - Храму - Граду“ (2,9 и 16), затим спомињање „семена Аврамовог... народа освећеног удела Божијег“ (6, 3), као и завршни благослов целе књиге (7, 23) - знак је присуства месијанске идеје у овој књизи. Историјско-богословски циљ књиге исказан је укратко речима које њен писац ставља у уста цару Птоломеју: „*Знајте: да ако против Јевреја подло смислимо неко зло или их уопште ожалостимо, тада ћемо не човека него самога Господара над сваком силом, Бога Свевишњег, имати заувек за противника*“ (7,9).

ТРЕЋА МАКАВЕЈСКА

Све речи у заградама, писане обично или *курзивно*, не спадају у сам текст (нема их у грчком оригиналу), него су додаток преводиоца на испомоћ читаоцу. Речи пак у угластим заградама [...] не садрже сви рукописи оригинала.

1 *Египатски цар Птоломеј IV Филопатор побеђује Антиоха III Селевкијског код Рафије (217 год. пре Христа); потом покушава да уђе у Храм у Јерусалиму, што Јудејци не дају.*

1. А Филопатор (*Птоломеј IV, цар Египатски*), дознавши од оних који се вратише (из Палестине), одузимање од Антиоха (*III Великог, цара Сиријског*) оних места којима сам владаше, нареди (покрет) свима својим снагама пешадијским и коњичким и, узевши са собом и сестру Арсиноју, крете; и стиже (у Палестину) до места код Рафије, где беше утаборен Антиох с његовима.

2. А неки Теодот (*из војске Антиохове*), намисливши да изврши смшшњену заверу, узе најбоље оружнике птоломејце, који му од раније беху под влашћу, и отиде ноћу до Птоломејевог шатора да га сам убије и тиме заврши рат.

3. Но овога (Птоломеја) одвед е (*из шатора*) Доситеј, звани Дримилон - родом Јудејац, који је потом променио (= *преверио*) Закон и отуђио се од отачких предања (*δογμάτων*) - а неког другог незнатног стави да лежи у шатору, који и прими на се казну онога.

4. А када наста велика битка и ствари нагињаху већма Антиоху, Арсиноја дуго трчаше тамо-амо молећи војску, са расплетеним косама и преклињањима и сузама, да храбро помогну себи и деци и женама, обећавајући да ће, ако победе, свакоме дати по две mine злата.

5. И тако се догоди да противници бише у сукобима погубљени, а многи бише ухваћени и заробљени.

6. Победивши пак (непријатеља) у нападу, одлучи (Филопатор) да посети околне градове и

окуражи их.

7. И учинивши то, и поделивши храмовима дарове, своје потчињене орасположи.

8. А када Јудејци послаше од герусије (= *савета стараца*) и старешина оне који ће га по здравити и дати му дарове до бродошлице и честитати му на догађајима (победи), деси се да овај већма би готов да сам брзо дође до њих.

9. Када пак дође у Јерусалим и принесе жртву Богу Превеликом (*τφ Μεγίστω*) и захвали Му, и остало учинивши што приличи Месту; и управо дошавши у Место и запањен будући важношћу (*σπουδαιότην* = *марљивошћу*) и лепотом,

10. Задиви се и лепом поретку у Светилишту, па му дође на ум и захтеде да уђе у Храм.

11. А када му ови рекоше да тако нешто није дозвољено (Законом), јер никоме из (Јудејског) народа није дозвољен улазак, ни свима свештеницима, него само првоне испред свих – Првосвештенику, и њему само једном годишње, он (Филопатор) никако не хтеде пристати.

2. Мојс. 30,10; 3. Мојс. 16, 2,34; Јевр. 9,7,25

12. А кад и Закон (о томе) би прочитан, он никако не одустајаше истичући да њему треба ући, говорећи: „Ако се они и лишавају те части, ја не бих требао“.

13. И питаше из ког разлога, кад он улажаше у сваки (други) храм, нико га од присутних не спречаваше.

14. А неки (Јудеј) неразмишљено рече да је било зло (учињено) то чиме се (он) хвали.

15. А он рече: „Пошто се ово (улаз у Светилиште) десило из неког разлога, зар не треба свакако ући (у сами Храм), хтели то они или не?“

16. А када свештеници у свим одеждама падоше испред (Храма) и молише Превеликога Бога да помогне у садашњој невољи и да насртај зло наметаногa промени, и вапајима са сузама испунише Светилиште,

2. Мак.3,15

17. Они преостали у Граду уплашивши се искочише (напоље) сматрајући да се збива нешто неизвесно (*άδηλον*).

18. И затворене у одајама девојке заједно са мајкама појурише напоље и, посувши се по коси пепелом, испуњаваху тргове лелецима и кукњавом.

2. Мак. 3,18-19

19. А и недавно доведене невесте, напустивши спремљене за брачни сусрет одаје и приличан им стид, неуредну трку кроз град чињаху.

1. Мак. 1,27

20. А и новорођену децу њихове мајке и дојиље остављаху овде и онде, неке по кућама а неке по улицама, и не враћајући се окупљаху се у најузвишеније Светилиште.

2. Мак. 3, 19

21. А и молитва (Богу) сабраних у Место би разноврсна, због онога што овај безбожно наваљиваше да учини.

22. Уз ово још, они смелији од грађана никако не допуштаху да се његово наваљивање и смишљена намера испуни.

23. Они повикаше да се посегне за оружјем и да храбро скончају за отачки Закон, па створише велику узбуну у Месту (светом); и једва беху одвраћени од стараца и старешина, те и они заузеше исти став молитве.

24. А мноштво (народа), бавећи се као и претходно тиме, мољаше се.

25. Док старешине (Јудејске) око цара покушаваху на много начина да његов горди ум одустане од замишљене намере.

26. Али он, поставши још дрскији и одбацивши све (молбе), већ крете да приступи, решен да стави крај на оно што је раније рекао.

27. Видећи то и они око њега, окренуше се да са нашим призивају Онога Који има сву моћ (*το παν κράτος έχοντα*) да присутне заштити и не превиди ово безаконно и осино дело.

28. А од сталне (*πικνοτάσις* = *пуне набоја*) и болне вике маса, дизаше се неко неописиво јечање.

29. Јер чињаше се да не само људи, него и зидови и све тло одјекиваше, јер заиста све и сва тада претпостављаше смрт пре неголи оскврњење Места (светог).

2 Молитва првосвештеника Симона да Бог спречи оскврњење Храма. Казна над Птоломејем. Цар наредбом спрема освету Јудејцима у Египту. Неки одступилише, већина оста верна Богу.

1. А првосвештеник Симон, павши на колена наспрам Храма и руке испруживши смерно, учини овакву молитву:

2. „Господе, Господе, Царе небеса и Владару све твари, Свети у светима, Јединовладајући (*Μόναρχέ*), Сведржитељу, погледај на нас угњетаване од безбожнога и сквернога, дрскошћу и моћју надменога!

1 Мак. 1,24; Ис. 57,15

3. Јер Ти си Творац свега и све одржаваш, Господар си праведни, и оне који дрскошћу и гордошћу нешто чине Ти судиш.

2 Мак. 1,24

4. Ти си оне који су раније неправду учинили, међу којима беху гиганти што се уздаше у снагу и дрскост, погубио, навевши на њих неизмерну воду (потопа).

1. Мојс. 6, 4-13. 17; 2. Петр. 2, 5

5. Ти си Содомљане, који чињаху гордост и бише познати по пороцима, огњем и сумпором спржио, ставивши их за пример следећим нараштајима.

1. Мојс. 19,24-25; Сирах 16, 7-8; 2. Петр. 2, 6

6. Ти си дрскога Фараона, који је поробио народ Твој свети Израиљ, казнио многим и разним казнама, обзнанивши Твоју силу и тиме обзнанивши Твоју велику власт;

2 Мојс. 9,16; 14, 27-28

7. И кад он гоњаше народ (Твој) с колима и великим мноштвом, покрио си дубином морском, а оне који су се поуздали (*έμπιστεύσαντας* = *поверовали*) у Тебе - Господара свеколике творевине, читаве си провео;

2. Мојс. 14,21-31

8. Који када видеше дела руке Твоје, хвалу одадоше Теби Пантократору!

2. Мојс. 15, 1-21

9. Ти, Царе, створивши бескрајну и неизмерну Земљу, изабрао си Град овај и осветио Место ово у Име Твоје, Који немаш потребе ни у чему; и прославио си величанственим јављањем (*παρεδόξασας ἐν ἐπιφάνεια μεγάλοπρεπει*), учинивши састав његов на славу великог и пречасног Имена Твог.

Цар. 8, 21-29; Мак. 14,35; Јерем.31,3 (38,3)

10. И љубећи (*αγαπών*) дом Израилјев обећао си да: ако буде нашег одступања, и наиђе на нас стешњеност, па дођемо у Место ово и помо-лимо се, услишићеш молитву нашу.

1. Цар. 8,33

11. И заиста си Веран и Истинит!

Откр. 19, 11

12. Па пошто си више пута, кад оци наши бише у невољи, помогао им у понижењу, и избавио их из великих зала;

13. Ево и сада, Свети Царе, због многих и великих наших грехова, мучени смо и поробљени непријатељима нашим, и паралисани у немоћима.

2. Мак. 8,2

14. А у нашем паду овај дрзник и скврниатељ спрема се да сасвим посрами ово на Земљи посвећено Имену славе Твоје Свето Место.

Нем. 9,5-6

15. Јер обиталиште Твоје Небо небеса, недостижно је људима!

1. Цар. 8,27; Д.Ап. 7,49

16. Но пошто си благоизволео да слава Твоја буде у народу Твоме Израилју, осветио си Место ово.

Пс. 149,4

17. Немој нам се светити (*ἐκδίκησης*) нечистотом њиховом, нити нас казни оскврњењем (њиховим), да се не хвале безаконици у гњеви своје, нити да се радују у гордости језика свога, говорећи:

18. Ми погазисмо Дом Освећења као што се газе домови гнусота (идолопоклоничких).

1. Мак. 3,45

19. Избриши грехе наше, и уништи преступе наше, и јави милост Твоју у час овај!

20. Нека нас брзо предухитре милосрђа Твоја! И дај да Те хвале уста доле палих и сатрврних душом, учинивши нам мир.

Пс.78,8; Јов.7,12; 2 Мак. 1,4

21. Тада Свенадзирући (*ο πάντων Ιλοησις = Свевидећи*) Бог и Праотац (*Προπατωρ*), Свети у светима, услишавши законито мољење, казни онога који се увредом и дрскошћу беше врло погордио:

Јестир. 5,1а; 2. Мак. 7,35; 9,5

22. Потресе га с једне и дру ге стране као треку ветар, тако да је пао непокретан на тло, а још и

удовима паралисан, па није могао ни проговорити, свезан праведним судом (Божијим).

2. Мак. 3,26-29

23. Зато његови пријатељи и телохранитељи, видећи брзу и строгу казну која га погоди, бојећи се да и живот не испусти, хитно га извукоше напоље, обузети превеликим страхом.

24. У времену пак нешто каснијем, повративши се себи (цар), нимало се не покаја мада беше кажњен, него отиде са страшним претњама (Јудејцима).

25. Вративши се у Египат он повећа своју злобу, (потстакнут) од својих напред поменутих другова у пићу и пријатеља (*εταίρων*), отуђених од свега што је праведно.

26. И не само да се не задовољи безбројним неморалним делима, него и до толике дрскости дође да је ширио по местима клевете (на Јудејце); а и многи од пријатеља (његов-их), видећи цареву намеру, и они се поведоше за његовом вољом.

27. И одлучи да јавно против народа (Јудејског) рашири срамоту, па на кулу двора (царског) постави стуб са уцртаним натписом:

28. „Нико од оних који не приносе жртве (идолима), не сме улазити у своја светиштва, а сви Јудејци (у Египту) да се попишу (*εις λαογραφίαν*) и подведу под стање слугу (= робова), а који се противе, да их на силу доведу и лише живота.

29. А пописиванима да се утисне ватрени жиг на телу: *знак Диониса — лист бриљана*, који ће затим бити унети у каталоге умањене слободе и права (*εις την προσυνεσταλμένην αυθεντία ν*).

2. Мак. 6, 7

30. Да не би пак свима изгледао непријатељ, написао је испод: „А ако неки од њих (Јудејца) буду хтели да учествују са посвећенима у обреде (идолске), такви нека буду изједначени са грађанима Александрије”.

31. Тако, неки (Јудејци), због града (Александрије), презирући темеље Града побожности (*Јерусалима*), олако себе подчињаваху (царевој наредби), као да ће добити неку велику част од будућег дружења с царем.

32. Но већина (Јудејаца) јуначком душом оснажи се и не одступише од побожности (*της ευσεβειας*), и даваху новац у замену за живот без страха, настојећи да се избаве од пописа (у каталоге).

33. И беху испуњени надом да ће добити заштиту (од Бога), и гнушаху се оних који од њих одступаху, и сматраху их као непријатеље народа, и одбијаху да с њима опште и да их помажу.

3. Однос египатских незнабожаца и Јевреја међу собом. Цар Птоломеј оптужује Јудејце и издаје посланицу о хватању и привођењу свих Јудејаца у царству.

1. Дознавши за то безбожији (цар) толико се наједио, да се гњевио не само на (Јевреје) Александријце, него је већма непријатељевао према онима у унутрашњости земље, и заповедио да брзо сакупе све њих на једно место и да их најгором смрћу лише живота.

2. А када се то спровођаше, рђав се глас рашири против рода (Јудејског), међу људима готовима на злодела, дајући им повода за расположење (на зло), као да су од тога (само) законима (досад) били спречавани.

3. Јудејци пак држаху непромењену према цару наклоност и поверење.

4. Но поштујући Бога и владајући се (*πολιτευόμενοι*) по Његовом Закону, издвајаху се (од других) односно јела, због чега се неким чшбаху мрски.

5. И украшавајући свој однос (према другима) добродетељношћу праведних дела, посташе

пријатни (*ευδόκιμοι* = *цењени*) свима људима.

6. Но ту добродетелност у свему (*εν πάσιν ... εὐπραξίαν*), о којој се причаше, иноплеменици нимало не уважаваху,

7. Него много причаху о њиховој различитости (*διάστασιν* = *издвајању*) у клањању и у јелима, говорећи да ти људи нису послушни ни цару ни снагама (царевим), него су противни и јако се супротстављају стварима (државе); и тако им наношаху не малу клевету.

8. А Јелини у граду (Александрији) ничим не повређени (од Јудеја), видећи неочекивани метеж (*ταραχήν*) око ових људи и неометане нападе (на њих), да помогну нису могли, јер стање беше тиранско, али их утешаваху и негодоваху, и сматраху да ће се то (стање брзо) променити.

9. Јер (говораху) да неће тако бити презрен толико велики народ (*τηλικούτο σύστημα*), који није ништа скривио.

10. А већ и неки суседи и пријатељи и сарадници у трговини, узимајући тајно насамо неке од Јудејаца, обећаваху да ће их помагати и све могуће пружати као помоћ.

11. Онај пак (цар), надимајући се садашњим благостањем, и не сагледавајући моћ Превеликога Бога, и сматрајући да ће заувек остати при истој одлуци (*βουλή*), написа против њих (Јевреја) овакву посланицу:

12. „Цар Птоломеј Филопатор свима у Египту, и по местима војним заповедницима и војницима - да се радују и буду здрави!

13. А здрав сам и ја сам и наше (државне) ствари.

14. Када беше наш војни поход у Азију, као што и ви знате, који неометаном помоћју богова [и нашом снагом] би доведен по жељи до [најбољег] свршетка,

15. Сматрали смо да не насиљем копља, него снисходљивошћу и многим човекољубљем придобисмо народе који живе у Целесирији и Феникији, и добровољно им чинисмо добро.

16. И светилиштима по градовима давши многе дарове, дођосмо и у Јерусалим, и узиђосмо да одамо част Светилишту проклетника (Јудеја), ко-ји никад не престају са безумљем.

17. А они речју прихватише наш долазак, а на делу лажно. Када ми зажелесмо да уђемо у Храм њихов и почаствујемо (га) лепим и прекрасним даровима

2. Мак. 9,16

18. Надувени својом старом гордошћу, спречише нам улазак, лишавајући себе наше силе, због које имамо човекољубље према свима људима.

Јестир. 8,126

19. И јавно пројавивши своје према нама непријатељство, као једини (*μονώτατοι*) из међу народа који над царевима и својим добротворима уздижу вратове, не хотећи ништа право (*γνήσιον*) чинити.

Јестир.3,13 е

20. Ми пак, саодносећи се сходно њиховом безумљу, и са победом вративши се у Египат сусрећући човекољубиво све народе, учинисмо како је требало.

21. И у томе, свима обзнанујући незлопамтљивост према њиховим сународницима (у Египту), и због њихове (раније) сарадње у борби и због мноштва ствари које смо им издавна с простотом поверили, осмелили смо се да променимо (стање), те да их удостојимо грађанства Александринаца и учинимо удеоницима доживотних свештеника (= *жречева Дионизијских мистерија*).

22. Но они то супротно примите, и (својом) урођеном поквареношћу одбацивши добро, и

непрестано нагињући злу,

23. Не само да одбише драгоцену грађанство (александријско), него се и гласно и ћутке гнушају оних својих малобројних (сународника) који су према нама искрено расположени; и са евој им срамним начином живљења сваки час очекујући да ћемо ми брзо уништити (државне) ствари.

2. Мак. 14,8

24. Зато и ми, добро уверени доказима да нам ови (Јудејци) у свему мисле зло, и промишљајући да се не деси да касније изненада наиђе на нас метеж, те да ове безбожнике и слеђа издајнике и варваре не будемо имали као непријатеље;

25. Заповедисмо да одмах, чим (вам) стигне ова посланица, истога часа пошаљете нам са женама и децом ове напред наведене са понижењима и мучењима, одашуд везане гвозденим оковима, ради страшне и срамне смрти, каква одговара непријатељима (*δυσμενέσθ*).

26. Јер када они буду скупа кажњени, закључујемо да ће нам у даљем времену ствари (државне) бити сасвим у стабилности и најбољем стању.

2. Мак. 14,6-10

27. Ако ли неко сакрије неког од Јудејаца, од старца до малог детета и одојчета, биће са целим домом најстрашније усмрћен (*ἀποτυμπανισθήσεται* = мучен до смрти).

28. Онај пак који хтедне да дојави (некога од њих), тај ће за то добити имовину окривљенога и од царског новца две хиљаде драхми и добиће слободу и почасни венац.

29. А свако место, где уопште буде ухваћен скривени Јудејин, нека буде пусто и огњем спаљено и свакој смртној природи у свему неупотребљиво на вечна времена."

Јестир.8,12 x

30. Таква је, дакле, била садржина (*τύπος*) те посланице (цареве).

4 Ухваћени Јевреји из унутрашњости доведени на Хиподром у Александрију, а тако исто и они из града. Попис Јудејаца чудесно спречен.

1. И свуда где је стигла ова наредба (цара Птоломеја), организоване су незнабошцима јавним трошком гозбе са вриском и весељем, као да је, издавна у њима укоренења мржња у срцу (*κατὰ διάνοιαν*) (према Јеврејима), сада се (заједно) са слободом испољавала.

2. А међу Јудејцима беше неутешна жалост и свеплачни са сузама вапај, јер им срце беше одашуд распаљено узди-сајима, и ридаху због изненада донете против њих неочекиване пресуде уништења.

Јестир.4.3

3. Која област, или који град, или које уопште насељено место, или који путеви не беху испуњени њиховом кукњавом и лелецима?

4. Јер су тако са грубошћу немилосрдне душе групно одашилиани (цару) од месних војних заповедника, да су, због необичних мучења, и неки од непријатеља, гледајући на опште људско сажалење и помишљајући на неизвесну превратност (људског) живота, оплакивали њихово злонесрећно одашиливање (у прогонство).

5. Јер одвођено би мноштво стараца украшених седином, који због спорости ногу у след старости и погрбљености, бише (од војника) без икаквог стида присиљавани да се брзо крећу, те падаху (по путу).

6. А и младе жене, које су недавно ради заједнице брака тек уведене у брачну одају, уместо у радости узеше удела у плачу, и коса им, мирисима намазана, би улепљена прашином, и бише вођене гологлаве, те уместо свадбених песама све имађаху плач, растрзаване мукама од туђинаца.

7. И везане беху јавно и насилно вучене до укрцавања у лађу.

8. Њихови пак супрузи, у пуном младалачком узрасту, конопцима уместо младеначким венцима везани око вратова, уместо гозби и младалачке безбрижности, провођаху остале дане брака у плачу, гледајући пакао где им већ лежи крај ногу.

9. И бише одведени (у лађе) на начин зверова, вучени у тешким гвозденим оковима, а (у лађама) неки бише везани вратовима за клупе лађа, а неки опет ногу везаних нераскидивим оковима.

10. И још (уз то), изнад њих би постављен густ ред дасака, да би им одасвуд очи биле у мраку, имајући (тако) за цело време пловљења (до Александрије) третман злочинаца.

11. А када бише доведени до места званог Схедија и пловидба би окончана, као што је цар био одредио, заповеди да их окупе у Хиподром испред града (Александрије), који имађаше високо оградно окружење - и беше веома погодан за пример поруге свима који улазе у град и онима који из града одлажаху у унутрашњост земље - да не би (Јудеји) општили ни са његовим војницима, нити уопште били удостојени крова.

12. А када то би, чу (цар) да њихови сународници тајно одлазе из града да изблиза (виде и) оплакују несрећну судбину своје браће;

13. Па се разгњеви и нареди да и њима заједно на исти начин строго у чине као онима, те да инакоји начин не избегну њихову казну.

14. А да се све племе (*το φῦλον*, Јудејско) попише по имену, да их, не као кроз некада раније познате ропске радове, него телесно да их унаказе кроз наређена мучења и на крају униште за један дан.

2. Мојс. 1,11-14; Јестир. 3,6-7

15. Тако биваше њихов попис са грубом журбом и ревносим утркивањем, од истока сунчевог до запада, у току четрдесет дана, имајући неуспешан крај.

16. А цар навелико све време испуњаван задовољством, чињаше симпозијуме (= *гозбе*) код свих идолишта, хвалећи заблуделим далеко од истине разумом и прљавим устима глуве идоле, који им не могу говорити ни помагати, а против Превеликога Бога говораше неприличне ствари.

Рм.1,28; Дан.11,36

17. А после напредреченога временског периода, известите писари цара да више не могу вршити попис Јудејаца услед њиховог неизбројивог мноштва.

18. Јер их у унутрашњости земље има још врло много, од којих неки беху још окупљени по кућама, а други по местима (расејани), тако да је (пописивање) било немогуће свим војним заповедницима по Египту.

19. А када им (цар) строжије запрети, као да су били подмићени да измисле избегавање (полиса), деси се да се и он јасно убеди у то.

20. Јер му са доказом говораху (писари): да им је нестало и хартије и писарских пера којима су се служили.

21. А ово беше дело (*ἐνέργεια*) непобедивог Промисла Онога Који с неба помагаше Јудејцима.

5 *Прва и друга наредба царева, да опијени слоновима изгаше и униште Јевреје, пропада јер Бог*

смуги цара заборавом. Превртљиви цар опет прети да уништи Јевреје, који се усрдно моле Богу.

1. Тада (цар), дозавши Ермона, надлежнога за старање о слоновима, и испуњен великим гњевом и јарошћу по свему непроменљив,

2. Заповеди (му) да следећег дана обилним прегрштима тамјана и са што више јаког (*ακράτω*) вина напоји слонове, којих беше пет стотина на број; па кад подивљају од обилног напијања, да их изведе на сусрет са смрћу Јудејаца.

3. И он, наредивши ово, отиде на пировање, окупивши од пријатеља и из војске оне који највише мржаху Јудеје.

2. Мак. 5,23

4. Начелник пак слонова Ермон заповеђено пажљиво извршаваше.

5. А службеници одређени за то изиђоше увече и везиваху руке несрећним (Јудејцима) и стараху се за остало обезбеђење око њих, сматрајући да ће током ноћи племе (Јудејско) заједно доживети коначно уништења.

6. А Јудејци, који незнабошцима изгледаху лишени сваке заштите због невоље која их је одасвуд оковима захватила,

7. Сведржитеља Господа и над сваком силом Господарећега, милостивога Бога и Оца свога, непрестаним вапајем сви са сузама призиваху, мо-лећи се:

Јов. 13,4

8. Да измени безбожну против њих одлуку и да их величанственом појавом (*μετά μεγαλομεροῦς ἐπιφανείας*) избави од спремљене им крај ногу смрти.

9. Њихово, дакле, усрдно мољење уздизаше се на Небо.

10. А Ермон, напојивши немилосрдне слонове, насићене многим давањем вина испуњеног тамјаном, дође ујутру у двор да о томе обавести цара.

11. А од вечнога времена добра творевина, давана ноћу и дању од Даваоца онима којима Он хоће - сан, би послат део њега цару.

12. И слатким и дубоким (сном) захваћен, дејством Владара (Небеског), он доста промаши од своје незаконе намере, и од своје упорне намисли би много обманут.

13. А Јудејци, мимоишавши унапред одређени час, хваљаху Светога Бога свога и опет мољаху Благопомирљивога да покаже снагу Своје великомоћне Деснице гордим незнабошцима.

14. Када пак наступи већ скоро и десети час (= 4 После подне), надлежни за позивање (= *шеф протокола*), видећи да су се позвани (на гозбу) већ окупили, уђе к цару и закуца.

15. И једва га пробудивши, каза му да час гозбе већ пролази, подносећи му о томе извештај.

16. Размисливши цар о томе, отиде на пиће (= на гозбу), и нареди присутнима на гозби да залегну наспрам њега.

17. Док гозба трајаше он подстицаше оне који у пировању уживаху да садашње учешће у гозби, којим су почаствовани, проводе у што већем весељу.

18. Док је дружење и разговор подуже трајао, цар позва Ермона и запитиваше са строгом претњом ради којег узрока бише остављени Јудејци да преживе овај дан.

19. А кад му овај показа да је заповеђено још током ноћи потпуно испунио, и пријатељи му то

посведочише;

20. Имајући свирепост гору од Фаларида (тиранина), цар рече: „Нека они (Јудејци) захвале данашњем сну, али за сутрашњи дан неодложно припреми на исти начин слонове за уништење безаконих Јудеја”.

21. Када то цар рече, одмах се сви заједно присутни с радошћу сагласише, па одоше сваки своје дому.

22. И утрошише време ноћи не толико на сан, колико на смишљање свакојаким поруга овима које сматраху несрећницима.

23. А чим јутарњи петао запева, и Ермон припреми (= *раздражи*) зверове и покрену их ка великим аркадама (= *стубовима*).

24. Мноштво пак народа из града окупи се на ово најжалосније позориште, очекујући јутро с нестрпљењем.

25. А Јудејци у ово кратко (предсмртно) време, борећи се с душом (*ψυχολκούμενοι*), са многим сузама и плачевним песмама мољаху се, пружајући руке Небу, молећи Превеликога Бога да им опет брзо помогне.

26. Но још сунчеви зраци не изгрејаше и цар дочекиваше пријатеље, предстаде му Ермон и позиваше на излазак, указујући да је царева жеља спремна за извршење.

27. Када (цар) то саслуша, изненади се због непрописаног изласка (из двора), па сасвим захваћен заборавношћу (*ἀγνοσία*), запита каква је то ствар за коју је спремно за њега извршење.

28. А и ово (= *заборављање*) беше дело Бога Господарећега над свима, Који је навео на његов ум заборав свега што је раније намислио.

29. Ермон пак и сви пријатељи указиваху: „Зверови и војска припремљени су, царе, сходно твојој изричитој наредби!”

30. А он се на те речи испуни великим гњевом - зато што се Промислом Божијим о овоме расеја сва његова замисао -, па погледавши с претњом рече:

31. „Кад би овде били [твоји] родитељи или деца, онда бих овим дивљим зверовима спремио богату храну уместо невиних према мени и мојим претцима Јудејаца, који су (нам) изузетно показивали сасвим поуздану верност.

32. Али, да није због љубави дружбе (од детињства) и службе (твоје), ти би уместо њих био лишен живота.”

33. Тако Ермон поднесе неочекивану и опасну претњу, те се изгледом и лицем смркну.

34. И сваки од пријатеља (царевих) постиђен повуче се, и сакупљени народ отпустише свакога на свој посао.

35. А Јудејци чувши ово од цара, хваљаху Јављенога (*τον Επιφανή = Славнога*) Бога и Цара над царевима, зато што се удостојише да и ову помоћ Његову добију.

2. Мак. 15,34

36. А цар опет по истим правилима учини гозбу, и подстицаше (званице) да се предају уживању.

37. И позвавши Ермона, са претњом рече: „Колико ти пута треба заповедати за једно исто, несрећниче?”

38. Сада опет припреми слонове за сутра ради уништења Јудеја.”

39. А сродници (= *великаши*) који с њиме сеђаху (на гозби), чудећи се његовом непостојаном уму, рекоше ово:

40. „Царе, докле ћеш нас као неразумие искушавати, заповедајући већ трећи пут да их униште, и опет кад дође до саме ствари променом опозиваш своје наредбе?”

41. Због тога је град услед ишчекивања у метежу, и испуњује се масама, и већ више пута је у опасности да буде разграбљен."

42. Тада цар (Филопатор), у свему као (тирании) Фаларид, испунивши се безумља, и не сматрајући за ишта настале у њему душевне промене за заштиту (*ἐπισκοπήν*) Јудејаца, закле се неостваривом заклетвом, одредивши да их неодложно пошаље у пакао здробљене ногама и стопама зверова (= *слонова*);

43. И да ће војним походом на Јудеју брзо је сравнити са земљом огњем и копљем, а њихов неприступни (*ἀβατον*) за нас Храм да ће одмах огњем оборити (= *сажећи*), и учинити га за сва времена пустим за оне који тамо приносе жртве.

44. Тада пријатељи и сродници (цареви) отидоше радосни и уверени, а заповедише да војне снаге чувају најважнија места града.

45. А начелник слонова доведе звери скоро да кажемо до стања помахниталости напајањем миришљавим вином мешаним с тамјаном, и (уз то још) опремљене страшним оруђима.

46. У зору, док град већ беше испуњен неизбројивим масама према Хиподрому, он уђе у двор (царев) подсећајући цара на предстојеће.

47. А овај, испунивши свој безбожии разум великим гњевом, са свом снагом јурну за зверовима желећи непопустљивим срцем и зеницама (сопствених) очију да види болну и несрећну пропаст унапред осуђених (Јудејаца).

48. И док слонов и пратеће наоружане снаге излажаху на капију, Јудејци, видећи праšину од кретања масе и чувши потмули топот те гужве,

49. Сматрајући да им је то последњи тренутак живота и крај најнесрећнијег очекивања, ударише у тужни плач и вапаје, и љубљаху једни друге грлећи се са сродницима и падајући им на рамена: родитељи деци и мајке кћерима; друге пак жене имаху новорођену децу на дојкама која сисаху последње млеко.

50. Па онда, сећајући се бивалих им и раније заштита с Неба, падоше сви заједно ничице на земљу, и децу одвојивши од дојки,

2. Мак. 8,19

51. Завапише гласом веома великим, преклињући Господара сваке силе да им се Својом појавом (*μετ ἐπιφανείας*) смилује, јер се већ налазе пред вратима ада.

2. Мак. 3,24

6 *Молитва свештеника Елеазара. Бог шаље анђеле да казне гонитеље. Промена царевог расположења према Јеврејима, и испраштање. Народ Божији слави Бога и празнује празник избављења*

1. А неки Елеазар, муж знаменит, од свештеника из унутрашњости земље, већ достигао у старачки узраст и украшен сваком врлином у животу, зауставивши старије око себе да призивају Светога Бога, помоли се овако:

2. Мак. 6,18

2. „Царе Великомоћни (*Μεγαλοκράτωρ* = *Великодржни*), Свевишњи, Сведржитељу Боже, Који сву твар управљаш милосрђем,

2. Мак. 1,24-27

3. Погледај на семе Аврамово, на децу освећенога Јакова, на народ освећенога удела Твога, туђинца у туђој земљи, неправедно погубљаваног, Оче!

1. Мојс. 15, 4-6; 5. Мојс. 32,8-9

4. Ти си фараона, ранијег господара овога Египта, који имађаше многа борна кола, који се погордио безаконном дрскошћу и великоречивим језиком, погубио са гордом војском потопивши га у море, пројавивши светлост милости роду Израилевом.

2. Мојс. 14,26-28

5. Ти си погорђенога безбројном војском Сенахерима, тиранског цара Асирског, који је копљем био већ подчинио сву земљу и погордио се против Светога Града Твога, говорећи надменошћу и дрскошћу тешке (хуле), Ти си га, Владико, скршио, јавно показавши многим незнабошцима Тво ју моћ

4. Цар. 18-19 гл.; 1. Мак. 7,41; 2 Мак. 12, 28

6. Ти си три пријатеља (младића) у Вавилону, који су добровољно огњу предали свој живот (*την ψυχήν*) да не би служили испразним (идолима), оросивши ужарену пећ избавио неповређене чак и до косе, пославши пламен на све противнике.

Дан. 3,20-27

7. Ти си Данила, оклеветаног завишићу и баченог у ров лавовима за храну зверовима, извео на светлост неповређенога.

Дан. 6, 16-24

8. И Јону, у утроби дубинеморскога кита немилосрдно топљенога, показао си неповређенога свима својима, Оче!

Јона 2,1-10

9. И сада, Ти који мрзиш гордост, Многомилостиви, Заштитниче свега (*των όλων σκεπαστά*), брзо се појави (*επιφάνητι*) овима од рода Израилева, вређанима од мрских и безаконих незнабожаца.

10. И, ако је у одсељењу (*την αποικία ν = у расељењу ван отаџбине*) безбоштвима био обузет живот наш, онда, избавивши нас из руке непријатеља, како изволиш, Владико, погуби нас Ти смрћу;

Јов. 13, 3-5

11. Да се не би сујетномудри (људи) похвалили сујетним (идолима) за пропаст љубљених (*των ήγαπομένων*) Твојих, говорећи: Ни Бог њихов не избави их!

12. А Ти, Вечни, Који имаш сваку снагу и свецелу власт (*δυναστείαν άπασαν*) погледај сада: Помилуј нас, безумном увредом безаконика лишаване живота на начин злочинаца!

13. Нека се данас устраше незнабошци Твоје непобедиве силе, Пречасни (*Εντιμε*) Који имаш силу за спасење рода Јаковљева!

1. Мак. 4, 11

14. Моли Те усрдно сво мноштво мале деце и родитеље њихових са сузама.

15. Нека се покаже свима незнабошцима да си са нама, Господе, и да ниси одвратио лице Твоје од нас, него, као што си рекао, да: кад су у земљи непријатеља њихових, нисам их презрео', тако и учини, Господе!"

Пс. 26/27,9; 3. Мојс. 26,44

16. И кад Елеазар већ завршаваше молитву, цар са зверима и свом гордошћу војне силе стиже до Хиподрома.

17. И видећи то Јудејци повикаше веома јако према Небу, тако да и околне долине заједно одјекнуше, те изазваше неиздржив страх у читавој војсци.

18. Тада Великославни Сведржитељ и Истинити Бог јавивши (*ἐπιφάνας*) Своје Свето Лице, отвори небеске двери, из којих два славна, страшног изгледа анђела сиђоше, видљиви свима, осим Јудејцима;

2. Мак. 3,26-29; Дан. 9,15-19

19. И стадоше насупрот војној сили непријатеља, и испунише је метежом и страхом, и свезаше је непокретним свезама.

20. И само царско тело би захваћено ужаснутошћу, и заборав обузе његову многоневљиву дрскост.

21. И звери се повратише назад на наоружане војне снаге ко је су их пратиле, и газише их и сатираше.

22. И измени се царев гњев на сажалење и сузе, због онога што је сам раније намислио.

23. Јер чувши крик, и видећи све (Јудејце), пале ничице за погубљење, заплака (цар) и са гњевом запрети пријатељима, говорећи:

24. „Злоупотребљавате царство, и тирани превазиђосте свирепост, и мене самога, добротвора вашег, покушавате већ да лишите власти и духа (= *живота*), тајно смишљајући оно што је штетно царству.

25. Ко је тај ко ове, што верно држаше наша утврђења у земљи, одведе од куће свакога и безразложно окупи овде?

26. Ко је ове, који од почетка наклоношћу према нама по свему превазилазе све народе, и који више пута горе од (свих) људи доживете невоље, подвргнуо овако незаконим мукама?

27. Разрешите, раскините неправедне окове! Пошаљите их с миром својим кућама!

Опозовите све што раније учинисте (против њих)!

28. Ослободите синове Сведржитеља Небеског, Бога Живога, Који од наших предака до сада са славом даје неометану постојаност нашим (државним) стварима."

29. Цар, дакле, ово изговори, а они (Јудејци), у кратком времену ослобођени, благосиљаху Светога Спаситеља, Бога свога, тога часа смрт избегнувши.

2. Мак. 8,27

30. Затим цар, вративши се у град, позва началника над приходима и нареди да вина и осталог потребног за гозбу даје Јудејцима у току седам дана, пресудивши да у оном месту у којем изгледаше да ће доживети погибију, да на том истом месту у сваком весељу прославе спасење.

Јестир. 2,18

31. Тада они, раније поругани и близу пакла, боље рећи већ у њега ушли, уместо горке и плачевне смрти, учинише гозбу спаситељну; па место спремљено за њихово затирање и гроб, пуни радости поделише на седалишта.

32. И окончавши свеплачну песму ридања, започеше песму отачку, хвалећи Спаситеља и Чудотворца (*τεροίτοποιόν*) Бога. Одбацивши сваку кукњаву и јадиковку, саставише хорова (= *кола*) - знак мирне радости.

2. Мак. 15,21

33. А тако исто и цар, сабравши тим поводом велику гозбу, стално се Небу велелепно захваљиваше за чудесно спасење које му се догодило.

34. Они пак који су њих (= *Јудејце*) раније сматрали одређенима за погибао и храну за птице грабљивице, и с радошћу их (за то) пописивали, (сада) застењаше, навукавши на себе срамоту и стидно угасише горућу дрскост.

2. Мак. 9, 15

35. А Јудејци, као што напред рекосмо, саставивши већ поменути хор (= *коло*) слављаху са гозбом у радосним хвалама (Богу) и у псалмима.

36. И одредише заједнички о томе закон (*θεσμίον* = *одлуку*) за сваку њихову заједницу (*παροικίαν* = *парокију*) кроз нараштаје: уредише да празнују ове речене дане као радосне (= *празничне*), не ради пића и преједања, него због спасења које им је дошло од Бога.

Јест. 9,15-17; 2. Мак. 15, 36

37. А дођоше и цару молећи да их отпусти својим кућама.

38. А пописиваху их од двадесет петог (дана) месеца Пахона (= *април/мај*) до четвртога (дана) месеца Епифа (= *јун/јул*), током четрдесет дана. А чинише њихову погибао од петог до седмог (дана) месеца Епифа, током три дана,

39. У којима и великословно пројави милост Своју Господар свију, избавивши их све, заједно неповређене.

40. И гошћаху се, снабдевени од цара свим потребним, до дана четрнаестог (месеца Епифа), у који дан и молбу учинише за своје отпуштање.

41. И цар, одобревши им, написа им нижепотписану посланицу (упућену) војним заповедницима по градовима, која великодушно имађаше препоруку (за њих).

7 Писмо-наредба цара Птоломеја у корист Јудејаца. Они кажњавају своје издајнике. Повратак народа у своја места и захвалност Богу.

1. „Цар Птоломеј Филопатор, војним заповедницима у Египту и свима постављенима над стварима (државним) - да се радују и буду здрави!

2. Мак. 9,18-19

2. Здрави смо и ми и деца наша, пошто Велики Бог управља стварима (државним) као што желимо.

3. Неки од пријатеља, злонаравошћу (својом) чешће нам долазећи, убедише нас да Јудејци који су под нашим царством буду сабрани у једну скупину (*σύστημα*) и буду мучени страшним казнама одступника (= *издајника*);

2. Мак. 12,27

4. Говорећи као да никад неће наше (државне) ствари бити у благостању, због непријатељства које ови (Јудејци) имају према свима народима, докле се то не учини.

5. Они их и доведоше свезане, уз мучења, као робље, боље рећи као издајнике, и без икаквог саслушања и испитивања настојаху да их убију, испуњени свирепом дивљачкијом од обичаја Скита.

2. Мак. 4,47

6. Ми пак, запретивши о томе строжије, по благодати коју имамо према свима људима, једва

таквима ЖИВОТ опростисмо; и знајући да Небески Бог поуздано штити Јудејце, као Отац што се за синове свагда бори (*συνμαχοῦντα*),

7. А узимајући у обзир сигурно пријатељство које имају према нама и наклоност према претцима нашим, с правом их ослободисмо од сваке на било који начин кривице.

8. И заповедисмо свакоме: да се сви врате својим кућама, да им ни у једном месту нико уопште не чини штету, нити да их вређа због онога што се бесмислено догодило.

9. Јер знате: да ако против њих подло снујемо неко зло, или их уопште ожалостимо, тада ћемо не човека, него Господара над сваком силом, Бога Свевишњег, имати по свему неизбежно и заувек као свога противника ради освете тих ствари. Будите здрави!"

2. Мак. 3,38

10. Примивши ту посланицу, (Јудејци) не пожурисе одмах са одласком, него још замолише цара (за дозволу), да они од рода Јудејскога, који су Светога Бога и Божији Закон, самоволно преступили, буду од њих дужно кажњени.

11. Говораху цару: да они кош су због стомака преступили божанске заповести, никада неће бити наклоњени ни стварима царевим.

Рм.16,18; Фил. 3, 19

12. А он, прихвативши да говоре истину и сагласивши се, даде им дозволу за све: да преступнике Божијег Закона погубе по свим местима под његовим царством, слободно без икакве (накнадне) Цареве власти или надзора.

13. Онда, похваливши га веома као што доликоваше, њихови свештеници и све мноштво (народа) узвикну: Алилуја! - па са радошћу отидоше.

2. Мак. 1,23

14. Тада свакога истонародника (свога) од оних оскврњеника (= *преступника*), којег сретеше на путу, кажњаваху и, с показивањем за пример (другима), убиваху.

15. И онога дана убише преко триста људи.И провођаху празновање с радошћу, убијајући опогањене.

Јестир.9,15

16. Сами пак они који се до смрти држаху Бога, добивши уживање потпуног спасења, отидоше из града овенчани сваким миомирним цвећем, са весељем и клицањима, похвалним и свемелодичним химнама благодарехи Богу отаца својих, вечном Спаситељу Израилја.

17. И стигавши у Птолемаиду, која се због својствености места називаше Родофорос (= *Ружоносна*), где их сходно њиховој заједничкој жељи, очекиваху бродови, седам дана,

18. Тамо учинише гозбу спаситељну, пошто им је цар добродушно дао свакоме све што треба док не стигне до своје куће.

19. А када стигоше у миру с одговарајућим похвалама (Богу), и тамо такође одредише да те дане празнују као радосне (= *празничне*) за све време њиховог привременог боравка (*παροικίας* у туђини);

1. Мак. 13, 52

20. Које и посветише (и записаше) на стубу, и на месту гозбе установише место молитве, па отидоше неповређени, слободни, прерадосни, земљом и морем и реком, заштићивани царевом наредбом, сваки у свој дом.

21. И већу него раније међу непријатељима власт добише, са славом и страхом (= са слављењем и страхопоштовањем од њих), више ниоткога не бише узнемиравани у својим поседима.

22. И сви добише све своје (имање) по полису, тако да они (суседи) који имађаху нешто њихово, враћаху им то са великим страхом: Јер Превелики Бог учини савршено велика дела ради спасења њиховог.

23. Благословен Избавитељ Израилев у вечна времена!
Амин.

УВОД У ЧЕТВРТУ МАКАВЕЈСКУ

Књига 4 Макавејска, написана грчким језиком, налази се иза прве три Макавејске у најстаријим рукописима: S (=Синајски, из 4-5 века), A (=Александријски, 5 в.) и V (=Венецијански, из 8 в.), са насловом *Μακκαβαίων δ'*. (Нема је у кодексу В = Ватикански, из 4 в.). У науци се сматра да је овај наслов псевдепиграф, јер књига је, као што ћемо даље видети, уствари једна философско-морална *беседа* у похвалу Мученицима из доба Макавејаца, описаних у 2 Макавејској, на коју се ова књига понајвише и ослања. Иначе, 4 Макавејска, како ћемо је и ми по традицији звати, била је раније приписивана Јосифу Флавију (37-100 г. после Христа) и налазила се међу његовим делима под насловом *Περὶ αυτοκράτορος λογισμοῦ* (=О самовладару разуму), и као дело Јосифово са тим називом помињу је Јевсевије Кесаријски и Блажени Јероним. (У неким издањима Јосифа Флавија носи наслов *Περὶ σώφρονος λόγου*). Касније се појавила и са насловом: *Ἰωσήφου εἰς τοὺς Μακκαβαίων βιβλίον-или λόγος*), тј. „Јосифова књига (или: реч) о Макавејима”.

Четврта Макавејска није унета ни у *двтероканонске* књиге Старог Завета Источне Православне Цркве, али је, као што рекосмо, садрже стари рукописи Септуагинте, а *Синопис* Св. Писма, приписан Св. Атанасију Великом (PG 28, 430-433), ставља је, уз остале Макавејске три књиге, као *αὐτὶ -λεγόμενα* (али не и *ἀπόκρυφα*). У црквеним издањима Старог Завета у Грчкој Цркви, 4 Мак. обично стоји сасвим на крају, са оваквом напоменом испод текста: „*Μαδα* се ова *достојна* проучавања књига не броји међу канонске књиге Старог Завета, ништа мање међутим она се налази у неким од старих рукописа грчког Старог Завета, и то у A, S и V, и обухваћена је и од неких његових издавача, а постоји и у одобреним од нашег Светог Синода атинским издањима 1844 и 1892.” Четврта Макавејска је врло рано преведена на сиријски језик. У латинској *Вулгати* је нема (спомине је само Catal. Claramontanus као: *Maccabeorum lib. quattros*), а на латински језик преводи је делимично Еразмо Ротердамски (поч. 16 в.) у полемици са Лутером. Словенски ни руски превод, колико знамо, не постоји. Од Јевреја користио ју је, колико се зна, тек Јосиф бен Гурион, звани Јосипон, у Средњем веку (9-10 в.), када је писао историју Јеврејског народа на библијском јеврејском. Постоје савремени новогрчки и енглески преводи које смо користили (видети у *Литератури* на крају књиге).

Садржај књиге: У уводу писац, боље рећи говорник, износи философски доказ да је побожни разум владар над страстима, наводећи, углавном по стојичкој и платонској философији, које су то страсти и врлине. За доказ тога, осим философског дискурса, сличнога стојичкој философији, писац наводи примере праведника из Старог Завета, но највећи ће му доказ бити страдање Седам Браће из доба Макавеја, претпостављено као познато слушаоцима-читаоцима. Пре описа самог страдања, писац укратко износи историју гоњења побожних Јевреја од цара Антиоха IV Епифана; затим износи страдање старца Елеазара и своју беседничку похвалу истоме; даље следи приближно исти књижевно-беседнички поступак и са Седам Браће, чије страдање прилично реторски описује и још речитије их похваљује. При свакој згодној прилици он својим слушаоцима-читаоцима понавља свој доказ-закључак: да побожни ум влада над страстима, и телесним и душевним. Ово нарочито истиче кад описује материнске и душевне патње јуначке Мајке витешких Синова, којој плете највеће венце похвала, све до краја књиге, коју завршава прослављањем Јеврејских Мученика, који су својим страдањем за веру, народ и отаџбину прослављени од Бога на Небу.

Као што рекосмо, књига је једна јеврејска философско-богословска расправа, тачније дискурс, говор, врло вероватно једна учена *синагогална беседа*, но како ова књига није у јеврејском канону, поставља се питање тога, пошто се у синагогама читају обично само канонске књиге. Међутим, видећемо даље, да више проучавалаца сматрају да је ова књига *Панегирик* Мученицима, одржан у синагоги, у Александрији или можда пре у Антиохији.

Писац 4 Мак. је несумњиво један верујући, ортодоксни (што нема везе с фанатизмом, како многи дилетанти или циници данас мисле), библијски Јеврејин, патриота, али и философ, који добро познаје и користи грчку философију, понајвише стојичку, али јој не подлеже, него је напротив исправља (о чему видети у *напоменама*) и надилази је библијском номологијом и свештеном историјом. Остаје, наравно, за нас хришћане питање, које је поставио велики јеврејски верник Савле, али тек после сусрета са Распетим и Васкрслим Христом: Како се без благодати Божије може извршавати Закон, свеједно што је Мојсијев и Божији? (Види драматичан опис трагичне ситуације унутар самог Закона дат у 7 гл. *Посл. Римљанима*, да би у следећој 8 гл. Преобраћени Павле певао ненадмашну химну „*закону Духа живота у Христу, који нас ослободи од закона греха и смрти*” - Рим. 8.2, и даље дао величанствену химну „*љубави Божијој у Христу Исусу*” - Рим. 8, 35-39). Истина, наш писац као најјачи доказ своје тезе: о владању побожног разума (дакле: ума вернога Закону Божијем) над свима страстима, наводи страдање наших тако у Хришћанској Цркви називаних *Макавејских Мученика* (он их нигде не назива Макавејима, као уосталом ни 2 Мак. у 6-7 гл., одакле 4 Мак. црпи своје информације), али ови старозаветни духовни исполини својим страдањем већ припадају месијанском добу, и зато их је новозаветна Црква усвојила као своје Мученике. (Ово је разлог што смо и ми, у овом нашем првом преводу на српски свих Макавејских књига, додали иза 4 Макавејске, још и *Беседу-Похвалу Макавејима* Св. Григорија Богослова, јер она овој не само да је слична и да је продужује, него је и осмишљава).

Писац 4 Мак., иако је ово дело, без много основа, приписивано Јосифу Флавију, има далеко више сличности са Филоном Александријским, по својој грчкој култури и јеврејским ентузијазмом за своју веру. Без обзира што је Јевсевије Кесаријски написао, или од некога преписао, да је то дело Јосифа Флавија (у *Црквеној историји* III, 10 Јевсевије каже: „Тај муж је написао и друго не безначајно дело *О самовладару разуму*, које су неки назвали *Макавејским*, које садржи подвиге оних Јевреја који су се у такозваним Макавејским књигама витешки борили зарад побожности према Богу”), Јосиф Флавије сигурно није писац ове књиге, јер Јосифов идеал није мучеништво за Јеврејску веру, него је он за сарадњу са Римском влашћу, а и његова дела немају нимало сродности са једном оваквом књигом. Највероватније да је писац 4 Мак. један александријски Јеврејин (који се можда звао Јосиф, па је тако дошло до забуне), јер и 2 Мак. је александријска књига, из које наш писац узима фабулу, с могућом напоменом да је можда у петотомном делу Јасона Киринајца било више материјала о страдању ових Седам Мученика, него што је унео епитомист 2 Макавејске, па можда писац 4 Мак. проширује опис мучеништва из предања (или директно из књига Јасонових), но, наравно, он то чини понајвише из своје инвенције (као што се то исто види и код Григорија Богослова, који очигледно користи 4 Мак. као свој извор, али својом инвенцијом, не толико у опису мучења колико у говорима Мученика, врло често далеко је превазилази). Међутим, трезвеност писца 2 Мак. у једноставном опису страдања чесних Мученика: старца Елеазара, Седам Браће и њихове Мајке, стоји по нашем мишљењу изнад истанчане грчке реторике писца 4 Мак. и његовог одличног познавања грчког језика, пуног обрта, идиоматизама и неологизама (његови *хепакси* су: *ἑθνόπληθος, ἐπταμήτωρ, παθοκράτεισθαίνῃ*Υἱί,.).

Место и време писања 4 Мак. није у науци јединствено установљено и прихваћено. Што се тиче Александрије као места писања, ту је слагање паучника далеко веће. Постоје и они који се рађе опредељују за Антиохију, и то у новије време све више научника. Тако, мишљење J. D. Danielou-а, које смо навели у *напомени* уз 4 Мак. 6,29 и 17,22 : да је књига написана у Антиохији у време Св. Игњатија, тј. поч. 2 века после Хр., није сасвим усамљено, јер је сличног мишљења и С. Saulnier (*Histoire d'Israel*, стр. 449): „Написана је у једној јеврејској *азијској* заједници и датира из доба Иродовог (37-4 г. пре Хр.) или из 1 века после Христа”. Међутим, иста историчарка, стручњак за грчко-римско доба, три године раније (у *Cahiers Evangile: La crise Maccabeene*, 42, 1982, р. 8) написала је: „Ова књига је највероватније једна синагогална хомилија, која потиче из 1 в. пре Христа и сведочи о јако јелинизованој мисли јеврејске средине у Александрији”. Проф. Р. М. Vogaert из Лувена не може се определити: „Књига је написана на грчком, у Александрији или пре у Антиохији, наизглед у 1 веку хришћанске ере, али нема прецизнијих индикација” (*Le monde de*

Време писања књиге, како с разлогом сматрају извесни научници (код R. H. Charles, стр. 653), пада у доба Римске владавине и књига је највероватније настала као реакција на деификацију Римских императора. Како то обоготворење није било толико под Августом и Тиберијем, него тек под Калигулом (37-41 г. после Хр.), који је за Јевреје био други *Етиманис*, тј. гонитељ Бога и вере јеврејске, онда је Калигулино време највероватније време писања 4 Мак. Међутим, из 4 Мак. 14, 9 произлази јасно да писац и средина којој се обраћа нису доживели гоњење Јевреја, што упућује на време настанка књиге пре Калигулиног гоњења (38 г. после Христа, о чему смо говорили опширније у *Уводу* у 3 Макавејску). С друге стране, у 4 Мак. има извесних утицаја Хришћанства (4 Мак. 7,19; 13,17; 16, 25), тако да не треба много бежати од хришћанског доба, но Хришћанство је цветало читаву деценију пре Калигуле, па није неопходно помицати време писања књиге ни за много касније.

Интересантно мишљење износи Jean Starcky (*Le monde de la Bible*, 42/86, 35), ослањајући се на Јосифа Флавија (*Јуд. рат*, VII, 43-44) и у понечему на сиријског хроничара из Антиохије Малаласа (5-6 век после Христа; види о њему нашу напомену уз 2 Мак. 7,1-19) : „Крајем 1 века или почетком 2 (после Христа), постоји већ култ девет Мученика (из доба Макавеја), који се претпоставља у панегирику (=4 Мак.), изговореном, чини се, пред њиховим гробом од једног јеврејског философа... Аутор предлаже (4 Мак. 17, 8) да се 'на самом гробу' испише један епитаф за спомен. Знамо од Јосифа Флавија да су Јевреји били бројни у Антиохији и да "ако је Антиох IV звани Епифан разорио Јерусалим и опљачкао Храм, његови су наследници (по Малаласу: Димитрије I) вратили Јеврејима у Антиохији све посвећене објекте од бронзе, поклањајући их њиховој тамошњој синагоги". Малалас (PG 97,321) износи исте догађаје, али додаје и то да су (Јевреји у Антиохији) ... добили реликвије (=мошти) својих Мученика које су похрањене у предграђу *Кератион* (у Антиохији), где има јеврејска синагога." Тако пише Starcky (који је иначе био сарадник F.M. Abel-а, а овај опширно износи и коментарише податке Малаласа о култу Макавејских Мученика у Антиохији - *Les livres des Maccabees*, стр. 381-3).

Наведено место из Јосифа Флавија, у ширем контексту рата Тита и Веспасијана против Јевреја, 70 г. после Христа (*Јуд. рат*, VII, 41-62), говори не само о бројности Јевреја у Антиохији и њиховој синагоги, него и о тада „распламсаој мржњи на Јудејце" када је дошло и до бруталног прогона и убиства приличног броја Јевреја у Антиохији, у чему је предњачио неки Антиох, угледни Јеврејин но отпадник од вере, који, „да би доказао (паганима) да је омрзао Јудејске (верске) обичаје, сам је принес жртву (идолима) по обичају Јелина, и тражио да се и остали (Јевреји) присиле да то исто учине, а ко не буде хтео тај ће се показати да је завереник. Када су Антиохијци (Јелини) то заиста покушали, само неколицина Јудејаца пристаде, а они који нису хтели бише побијени. Антиох је затим узео војнике од римског заповедника и врло је мучио своје суграђане, забранио им је да празнују суботу, и присиљавао их да баш у тај дан раде све послове радних дана. И тако је снажно чинио притисак да није само у Антиохији престало празновање суботе, него, по примеру одатле, и по другим градовима за кратко време." Даље Јосиф Флавије наводи и нове претње Јеврејима у Антиохији, тако да су једва спашени од одмазде за пожар, за који су у ствари били лажно оклеветани (прев. Д. Глумца, стр. 483-5).

Из свега наведенога би се могло закључити да би ово гоњење Јевреја у Антиохији под Римљанима, године 70 по Христу, пред само рушење Храма у Јерусалиму, могло бити повод настанка 4 Макавејске, али, као што смо већ рекли, писац-говорник у 4 Мак. 14, 9 не сматра своје време временем гоњења Јевреја, него као мирно време: „Сада ми, чујући за невоље (*την θλίψιν*) ових Младића, потресамо се..." Остаје нека могућност да је наш писац своју беседу говорио неку деценију касније, можда баш у Антиохији, али се то не може поузданије доказати, а и није много уверљиво, јер, сматрамо, да би се у том случају писац 4 Мак. на неки начин осврнуо на разорење Храма и Јерусалима, и вероватно не би спомињао „очишћење Отаџбине" (17, 21) и то да је „Нација

- Јеврејска - стекла мир" (18, 4).

Остаје, зато, као највероватнији датум настанка 4 Мак. период од почетка Римске власти на Истоку до гоњења Јевреја у Александрији под Калигулом, тј. између 63 г. пре Христа и 38 г. после Христа. Дакле, негде између две генерације пре Христа и једне генерације после Христа. Место писања је највероватније александријска колонија Јевреја, која је била велика, и с грчким језиком и културом потпуно саживљена, али верна своме Јудаизму, тако да се наш писац-беседник обраћа Александријским слушаоцима, али као Јеврејин Јеврејима.

Што се *теолошког значаја* 4 Мак. тиче најпре ћемо навести мишљење једног ученог Енглеца, Maldwin Hughes-а: „Главни циљ књиге је да стимулише верност Закону, и да покаже да грчки идеал врлине може бити остварен само од Јудаизма. Пишчеви хероји нису Макавејски патриоти, на које се он и не осврће, него мученици Макавејских времена. Прећуткивање пишчево о њима (=Макавејима) значајно је и показује да писац нема симпатија за политичке идеале које су они испољили у активном отпору незнабожачким снагама, него он више воли пијетистички метод одбране Закона његовим пуним и апсолутним испуњавањем, било колико то мучно и скупо. Појава политичког идеала резултирала је секуларизацијом Јудаизма." Цитирајући овога, један други енглески теолог (код R. H. Charles, стр. 664), пре тога (ibid. 662) износи своју оцену богословља 4 Мак. и сматра да њен писац, насупрот двома највећим партијама међу Јеврејима у Палестини: Фарисејима, који су веровали у васкрсење мртвих и у анђеле; и Садукејима, који у то нису веровали, заступа у Александрији један трећи облик веровања: „Постоји бесмртност душе и награде праведнима и казне грешнима ... Постоје и анђели ... Изгледа, међутим, да нема васкрсења тела ... Тако Александријска школа (Јеврејска) прихвата учење о бесмртности душе, али не и о васкрсењу тела, јер је под утицајем философије Платона и Неопитагорејаца."

Навели смо ова два мишљења само зато да покажемо да ниједно од њих не одговара стварном садржају 4 Макавејске, него су плод учених предубеђења западних библиста, који у Библији виде углавном оно што им је у глави и из ње ишчитавају оно што им је на срцу. Јер, није потребно много проницљивости да се схвати зашто писац 4 Мак. не спомиње Макавеје: њихово време је поодавно прошло, чиме је њихова актуалност умањена (поготову ако је у међувремену дошло до нових, неуспешних, јеврејских устанака, што у књизи не личи), а философско-теолошка беседа има други циљ: да покаже надмоћ *Tore* (=библијског Закона Божијег) над грчком философијом (а не надмоћ јеврејских бораца над грчким царством); и још: да управо држање и извршавање *Tore* сагласно је са разумом. Дело је, дакле, апологетског карактера, али је то теолошко-морална апологија, не уско национална. Међутим, ни у погледу националног 4 Мак. није безбојна и незаинтересована, него је патриотска, али једним другим патриотизмом. Погрешна је оцена о тзв. „политичким идеалима" Макавеја, поготову ако се има у виду да 4 Мак. следује не Прву него Другу Макавејску, којој се још мање може порећи патриотизам, али се ни она не може лако свести на „политичке" идеје и идеале. Писац 4 Мак. има јако библијско осећање идеје „*Деце Аврамове*" и „*Народа Божијег*" (6,17. 22. 28-29; 12,18; 17,6. 22; 18,1. 23), и када цитира примере, тј. наводи конкретне личности из свештене историје, он је патриота попут Прем. Соломонових и Исуса сина Сираховог. Он воли своју *Отаџбину*, радује се њеном „очишћењу крвљу Побожних", говори о „искупљењу греха Нације" (17,22) и сведочи да је мучеништвом „деце Израилћана, потомака Аврамовог семена" тим, дакле, начином „Нација стекла мир, обнови се доброзаконе у Отаџбини, побеђени бише непријатељи" (18, 1 и 4). За све то су се управо и борили Браћа Макавејци и наш писац то нити пориче нити истиче, али не зато што „нема симпатија" или што више воли „пијетистички метод" (типично западна рационалистичко-моралистичка терминологија!), него што сматра, дубље библијски и *месијански*, као књига Пр. Данила (11,32-34), да је жртва мучеништва већа од сваке друге и надилази историјску раван залазећи у Царство Божије: „они не умиру, него ~ са Аврамом, Исакком и Јаковом -*живе Богу*", „*предстоје Божанском Престолу, живе Блажени Век*" (4. Мак. 7,19; 13,17; 16,25; 17,18).

Ови задњи цитати из 4 Мак. уједно су одговор и на оно друго наведено мишљење: о тобожњем неверовању у васкрсење мртвих. (Поједини западни библисти и теолози, а и К. G. Jung, сматрају да ни праведни Многострадални Јов „не верује у бесмртност душе“ а онда још мање и у „васкрсење тела“, али то је оно што рекосмо: уношење у Библију онога што се већ има у глави, и, сходно Хегелу, уколико се то не слаже с мојом логиком, утолико горе по њега!). Истина, лако се може констатовати да 4 Мак. нема тако јасно изражену веру у васкрсење тела из мртвих, као што то има 2 Мак., али од тога до порицања те вере још је веома далеко. У малопре наведеним местима исти западни библисти виде извесни хришћански утицај у 4 Макавејској, што је сасвим могуће, али је онда хришћански „утицај“ могуће открити и у добром делу Старог Завета, управо у оним местима која наш писац ставља у уста Аврамовској Мајци Аврамовске Деце: кад она говори како је ту Децу њихов отац учио да Соломон каже: „*Дрво је живота свима који чине вољу Божију*“ (што треба повезати са Дрветом Живота у Рају - 1 Мојс. 2, 9; 3,22 ~ и есхатолошким Дрветом Живота у Царству Божијем - Откр. 2, 7; 22, 1-2). Мало затим (4 Мак. 18, 18) цитира Мојсија: како Бог говори „*Ја убијам и оживљавам*“ (5 Мојс. 32,39), а та Божија реч не може не значити васкрсење из мртвих, што потврђује и непосредно пред тим спомињање класичног места Пророка Језекиља: *о васкрсењу мртвих костију* (4 Мак. 18,17 = Јез. 37, 3-6).

Пошто је наш писац-беседник говорио философима философским језиком, а није као Савле-Павле на атинском Ареопагу међу философима намерно говорио *библијски* и „безумљем крста“ сведочио о васкрсењу (Д. Ап. 17, 31-32), онда је разумљиво да је ипак библијским језиком, стављеним у уста Мајке, а не „александријским идејама“, писац 4. Макавејске засведочио и библијску веру у васкрсење мртвих. Уосталом, о мучеништву и Мученицима се и не може говорити у другом контексту осим у контексту васкрсења, као што се то види у 2 Мак. и код Светих Отаца Цркве, на чије беседе о Мученицима је 4 Мак. свакако оставила свој утицај, што се јасно види код Св. Григорија Богослова и Св. Јована Златоуста.

ЧЕТВРТА МАКАВЕЈСКА

Све речи у заградама, писане обично или *курзивно*, не спадају у сам текст (нема их у грчком оригиналу), него су додатак преводиоца на испомоћ читаоцу. Речи пак у угластим заградама [...] не садрже сви рукописи оригинала.

1 *Философски доказ да правомислећи-побожни разум влада над страстима. Које су страсти и које су врлине. Пример из историје страдања Седам Браће.*

1. Намеравајући да покажем најмудрољубивију реч (*φιλοσοφώτατον λόγον* = најфилософскији говор): да ли је побожни разум (*ο εὐσεβής λογισμός* - побожна мисао) самовладар над страстима, с правом бих вам саветовао да усрдно обратите пажњу на ову философију (= *μυδροљубље*).

2. Јер реч је (ова) неопходна за науку (*ἐπιστήμην* = *познање*) свакоме, и нарочито има похвалу највеће врлине, велим за разборитост (*φρονήσεως*).

3. Ако се, дакле, разум (*λογισμός*) показује да влада страстима које спречавају целомудерност, (а то су): угађање стомаку и похота (*γαστριμαρυίας τε καί ἐπιθυμίας*),

4. Но показује се да он господари и страстима које спречавају праведност, као (што је): злоћудност (= *ζλοναравост*) и такође страстима које спречавају храброст (*της ανδρείας* = *постојаност*), (а то су): гњев, бол и страх.

5. А како, рећи ће можда неки, ако разум влада (осталим) страстима, не господари над заборавом и незнањем?

6. Они покушавају да говоре смешну ствар. Јер разум не влада над својим страстима, него

онима које су супротне праведности и храбрости и целомудрености и разборитости, а и њима (влада) не да би их уништио, него да им се не подаје.

7. Са много, дакле, страна и другим начином могу вам показати да је побожни разум самодржац над страстима.

8. А још ћу већма то доказати од добрих подвига (*της ἀνδραγαθίας*) оних који су умрли за врлину: Елеазара и Седам Браће и њихове Мајке.

2. Мак. 6,18 - 7,42

9. Јер сви они, презревши патње до саме смрти, показаше да разум надвладава страсти.

10. Зато ми је због врлина (њихових) дошло да похвалим ове Људине (*άνδρας*) са Мајком, који су у ово време умрли за савршену врлину (*υπέρ της καλοκαγαθίας* = за Племенитост), а због почести да их назовем блаженима.

11. Јер они, којима се дивише за храброст и трпљење не само сви људи него и (сами) мучитељи, постадоше узрочници да престане тиранија против народа (Јеврејског), јер победите тиранина трпљењем, тако да је кроз њих очишћена отаџбина.

12. Но о овоме је сад одмах потребно говорити како сам почео тему, као што навикох чинити, па ћу се онда окренути на реч о њима, одајући славу Свемудроме Богу.

13. Истражујемо, дакле, да ли је разум самовладатељ (*αυτοκράτωρ*) над страстима.

14. А да размотримо (најпре) шта је разум? И шта је страст? И колико је видова (*ιδέαι* = *врста*) страсти? И да ли над свима њима влада разум?

15. Разумност (*λογισμός*) је, дакле, ум са правилним разбором (*νοουμετά ορθού λογού*), који предпочитава живот мудрости (*σοφίας βίον*).

16. Мудрост (*σοφία*) пак јесте познање (*γνώσις*) божанских и човечанских ствари и њихових узрока.

17. А ово (познање) јесте васпитање у Закону (*ή του νόμου παιδεία*), којим божанске ствари честито (= с поштовањем), и људске ствари корисно учимо.

18. А видови (*ιδέαι*) мудрости јесу: разборитост и праведност и храброст и целомудреност (*φρόνησις και δικαιοσύνη και ανδρεία και σωφροσύνη*).

19. А главнија од свих је разборитост, из које управо разум влада над страстима.

20. А природе (*φύσεις*) страсти јесу две свеобухватне: задовољство (*ηδονή* = *уживање*) и бол (*πόνος*), а свака од њих и око тела и око душе бива (*πέφυκεν* = *произраста*).

21. А многе су последице страсти (= *последичне страсти*) и око задовољства и око бола.

22. А испред задовољства је жеља (*επιθυμία*), а после задовољства је радост (*χαρά*).

23. А пре бола је страх (*φόβος*), а после бола жалост (*λύπη*).

24. Гњев је заједничка страст задовољства и бола, ако неко схвати (= *замисли*) да је у њега упао.

25. А у задовољству се налази злоћудно (= *злонаравно*) расположења, које је најсложенија од свих страсти.

26. Са стране душе (то су): гордост и среброљубље (= *грамзивост*) и славољубље и свадљивост (*φιλονεικία*), [неверје (*απιστία*)] и завист

27. А са стране тела: једење свега (*παντοφαγία*) и угађање грлу (*λαϊμαργία* = *гурманство*) и тајноједење (*μονοφαγία* = *насамо угодноједење*).

28. Као да су тело и душа две саднице (дрвета): задовољства и бола, и на њима су многи властари (= *младице*) страсти,

29. Од којих сваки (тај властар) свеземљоделац разум (*παγγέωργος λογισμός*) очишћује и подкресава и учвршћује и залива и на сваки начин уређује и припитомљава материју (=садржај) врлина и страсти.

30. Јер разум је вођа (*ἡγεμόν*) врлина, а страсти је самодржац.

Дакле, види се најпре кроз спречавајућа целомудреност дела, да је разум самовладар над страстима.

31. А целомудреност је владање (*ἐπικράτεια*) над жељама (= похотама).

32. А од жеља једне су душевне, а друге телесне; а над обадвома види се да разум влада.

33. Тер откуд, покренути ка забрањеним јелима, одвраћамо се (ипак) од задовољстава која дол азе од њих? Није ли зато што разум може владати апетитима? Ја мислим да јесте.

34. Исто тако, желећи (јести) животиње из воде, и птице, и четвороношце, и сваковрсна јела забрањена нам по Закону, уздржавамо се (ипак) због превладавања разума.

35. Јер страсти апетита, укроћаване од целомудреног ума, уздржавају се (*ανέχεται*); и сви покрети тела утишавају се (*φιοῦνται* = *зауздавају се*) од стране разума.

2 Целомудрени разум господари над страстима тела и душе. Пример Јосифа и Мојсија из Закона Божијег.

1. И шта је чудно - ако жеље (= похоте) душе, према учешћу (*μετουσία* = *заједничарењу*) у лепоти, бивају поништене (*ἀκυροῦνται*)!

2. Јер тиме се целомудрени Јосиф похваљује што је мишљу (*διάνοια* = *умом*) савладао сладострашће.

1. Мојс. 39,7-13

3. Јер будући млад и пун снаге за општење (*σινουσιασμόν* = *парење*) поништио је разумом бодило (= *убод, надражај*) страсти.

4. Не само да се разум показује да надвладава бодило сладострашћа, него и сваке похоте (*ἐπιθυμία* = *жеље*).

5. Јер Закон говори: „Не пожели жене ближњег свог, нити ишта што је ближњег твога”.

2. Мојс. 20,17

6. Дакле, када је Закон рекао да не зажелимо, далеко пре ћу вас уверити да разум може владати над жељама. Као и над страстима које спречавају праведност.

7. Иначе, на који се начин неко ко је монофагос (= *који насамо jede*) по нарави, и стомакоугађач, или још пијаница, преваспитава, ако није јасно да је разум господар над страстима?

8. Дакле, управо владајући се по Закону, макар неко и био среброљубив, присиљава своју нарав (*τρόπον*) да невољницима позајмљује без камате, и после неколико седмина (опраштања) губи зајам.

5 Мојс. 15, 9-10

9. И ако је неко шкрт, држан је од Закона због разума те не убира плодове жетве, нити сабира (постотке) грожђа од винограда.

И на другим (стварима) могуће је познати то: да разум влада над страстима.

10. Јер Закон влада и над благонаклоношћу према родитељима, не чинећи издају врлине због

ЊИХ.

11. И над љубављу према супрузи он влада, изобличујући ову због престапа Закона.
12. Он господари и над љубављу према деци, кажњавајући их због порока.
13. И господари над дружењем с пријатељима, критикујући их за зло.
14. И немојте мислити да је то чудно, кад разум може и непријатељство савладати ради Закона: Не секући питомо дрвеће противницима, него га спасавајући непријатељима од оних који их уништавају и подижући пало дрвеће.
15. А и над оним насртљивијим (= *виолентнијим*) страстима види се да влада разум: над властољубљем и сујетношћу и гордошћу и велехвалисавошћу и завистљивошћу.
16. Јер све те злоћудне страсти целомудрени ум (*ο σόφρων νοῦς*) потискује, као и гњев, јер и њиме господари.
17. Јер када се гневљаше Мојсије на Датана и Авирона, није гњевом учинио нешто против њих, него је разумом гњев укротио.

4. Мојс. 16, 1-5

18. Јер је моћан целомудрен ум, као што рекох, да добро победи (*ἀριστεῖσαι*) против страсти: да неке од њих промени, а неке и укине.
19. Иначе, зашто свемудри отац наш Јаков окривљује оне око Симеона и Левија, што су неразумно Сихимићане (= у *Сихему*) свенародно поклали, говорећи: Проклет гњев њихов?

1. Мојс. 34,25-26,30

20. Јер кад не би разум могао владати гњевом, не би рекао тако.
21. Јер када је Бог створио човека, засадио је (*περιεφύτευσεν*) његове страсти и врлине (*τα ἠθη*),
22. Тада је над свима устоличио на престо свештенога владара - ум кроз чула;
23. А њему (уму) дао је Закон, по коме владајући се, цароваће царство целомудрено и праведно и добро и храбро (= *χοϊσθενο*).
24. Али како, рећи ће неко, ако је разум господар над страстима, не влада над заборавом и незнањем?

3 *Здрав побожни разум побеђује моћ других страсти. Пример цара Давида. Цар Селевк и Јевреји.*

1. А јесте та реч (њихова) сасвим смешна, јер се види (јасно) да разум влада не својим страстима, него телесним.
2. Тако, неко од нас жељу (= *похоту*) не може одсећи, али му разум може помоћи да се не пороби похоти.
3. Неко од вас не може одсећи гњев из душе, али му разум може помоћи против гњева.
4. Злоћудност неко од нас не може искоренити, али разум може помоћи да се не потчини злоћудности.
5. Јер разум није искоренитељ страсти, него противуборац (*ανταγωνιστής*).
6. То се да јасније закључити поводом жеђи цара Давида.
7. Јер кад Давид током целог дана ратоваше против иноплемепика, многе од њих уби уз помоћ војника народа (свога);

2. Сам. 23,15-17

8. Тада, кад настаде вече, ознојен и врло уморан, дође до царског шатора код којег се била улогорила сва војска предака (наших).

9. Сви пак други беху за вечером.

10. А цар, будући много жедан, иако је имао (своје) изобилие изворе, не могаше њима угасити жеђ;

11. Но нека неразумна жеља, нагонећи га ка води код непријатеља, палила га је, и топећи сагоревала га је.

12. Због тога што се телесни пратиоци (његови) узнемираваху због Цареве жеље, двојица младих снажних војника, поштујући цареву жељу, наоружаше се своружјем, и узевши крчаг прескочише непријатељске ровове,

13. И прошавши непримећени покрај стражара на капији, пређоше преко читавог војног логора непријатеља тражећи воду.

14. И нашавши извор, из њега смело донесоше цару пиће.

15. А он, мада је горео од жеђи, размишљајући да је највећа опасност души сматрати да је пиће (= вода) равно крви,

16. Зато, супротставивши жељи разум, проли воду као жртву Богу.

17. Јер је моћан целомудрени ум да победи нужности страсти и да угаси запаљивост бодила (= жалаца),

18. И болове тела прекомерно велике (разум) може победити, и савршеном врлином (*καλοκαγαθία* = *племенитошћу*) разума потиснути све превласти страсти.

19. Но већ и време нас позива на доказ историје целомудреног разума.

20. Пошто оци наши имађаху дубоки, мир благодарећи благозакоњу (*εὐνομίαν* = *добром држању Закона*) и чињаху добро, тако да је и цар Азије Селевк (*IV Φιλοπάτωρ*) Никанор одвојио њима и новаца за свештенослужење и прихватио њихов начин живљења (*την πολιτείαν* = *начин владања*),

2. Мак. 3,1-3

21. Тада неки, новачећи у односу на општу слогу (Јевреја), изазваше разноразне несреће.

4 *Клевете издајника Симона и гоњење Јевреја. Аполоније долази у Храм и казна Божија. Цар Антиох IV Епифан прогања веру побожних Јудејаца.*

1. Јер неки Симон, противно се владајући према Онију, који је тада имао првосвештенство на цео живот, човеку добром и дивном, па пошто, клевећући свакојако, није успео назлобити му пред народом (*υπερ του εθνους* = *наводно ради народа*), побеже да би издао отаџбину.

2. И тако дошавши Аполонију, војном заповеднику Сирије и Феникије и Киликије, говораше:

2. Мак. 3,5-6

3. „Будући наклоњен стварима царевим, дођох да јавим да је уризничено у ризницама Јерусалима много миријада приватних новаца који не припадају свештеницима, и исти припадају цару Селевку.

4. Дознавши све то Аполоније, похвали Симона због старања за цара, и узишавши код цара Селевка објави му за ризницу новаца.

5. И добивши (од цара) власт на те новце, дође брзо у отаџбину нашу са проклетим Симоном и многим војском,

6. Говорећи да је дошао по царевим заповестима да би узео приватне новце из ризнице.

7. А народ негодоваше на ту реч и противљаше се, сматрајући да је општа опасност ако се лише ев ој их залога они који су их поверили Свештеној ризници, и колико могаше спречаваше то.

8. А Аполоније са претњама отиде у Светилиште (= *Храм*).

2. Мак. 3,13-14

9. Када пак свештеници са женама и децом у Светилишту мољаху Бога да заштити презирано Свето Место,

10. А Аполоније узлажаше са наоружаном војском да би зграбио новце, појавише се пред њима с Неба Анђели на коњима, с блештећим оружјем и задајући им многи страх и трепет.

11. Паднувши пак полумртав Аполоније у свенародни (*το πάμφυλον*) врт Светилишта, и испруживши руке к Небу са сузама мољаше Јевреје да се за њега помоле и благонаклоном учине Небеску Војску.

12. Јер говораше да је сагрешио и да је достојан да умре, а ако се спасе свима ће људима хвалити блаженство Светога Места.

13. Повинујући се тим речима, Онија првосвештеник, пошто се побоја да цар Селевк иначе не помисли да је људском преварношћу а не Божанском Правдом погубљен Аполоније, помоли се за њега.

14. И овај, чудесно спасавши се, отиде да јави цару оно што му се догодило.

15. А када сконча Селевк цар, власт наследи његов син Антиох (*IV*) Епифан, човек горд и opak,

16. Који свргну Онију са првосвештенства и постави Јасона, брата његовог, за првосвештеника,

2. Мак. 4,7

17. Који обећа да ће, ако му се дозволи та власт, давати годишње три хиљаде шесто шездесет таланата.

18. А он му дозволи и да буде првосвештеник и да буде вођа народу (Јеврејском).

19. И овај промени обичаје народу (свом) и изокрену му начин живљења на свако преступање Закона (*ἐξεπολίτευσεν ἐπὶ πάσα ν παρανομία ν*),

20. Тако да је не само на самој тврђави (= *акропољу*) Отаџбине наше (у Јерусалиму) начинио гимнасион (= *вежбалиште, стадион*), него је укинуо и старање о Светилишту.

2. Мак. 4,12

21. На то, разгњевивши се Божанска Правда, учини да сам Антиох ратује против њих.

22. Јер када ратоваше против Птолемеја (*IV Филопатора*) у Египту, и чу да је раширен глас да је он (Антиох) умро, па се Јерусалимљани колико беше могуће радоваху, он се поврати брзо на њих.

2. Мак. 5,5

23. И када их победи (и опљачка), донесе догму (= *одлуку*): ако се покаже да неки одњих (Јевреја) живе по отачком закону, да (такви) умру.

2. Мак. 5,11; 6,1

24. Па пошто нинакоји начин није успео да својим одлукама уништи доброзаконе (*εὐνομίαν* = *добро поштовање Закона*) народа, него виде да све његове претње и казне пропадају,

25. Тако да и жене, зато што обрезиваху децу, биваху са децом бацане низ стене, мада су предвиделе да ће то претрпети.

26. Пошто, дакле, одлуке његове беху презиране од народа, он мучењима сваког појединца из

народа принуђиваше да једењем нечистих јела одрекне се Јудаизма.

5 Покушај цара Антиоха IV Епифана да убеди и присили старца Елеазара да се одрекне вере; Елеазаров одговор.

1. Заседнувши јавно са својим саветницима на неко високо место тиранији Антиох (IV Епифан), док војне снаге стајаху наоружане унаоколо,

2. Мак. 6,8-9

2. Заповеди маченосцима да појединачно једног по једног Јеврејина доводе и принуђују да једе од свињског меса и од идолских жртава.

3. Ако пак неки не хтедну јести оскрнављено, да их на колесима (= чекрцима) за мучење убијају.

4. Када многи беху приведени, један први из трупе, по имену Елеазар, по роду свештеник, по науци законик и по узрасту старац, и многима око тиранина због своје старости познат, би приведен близу њега.

2. Мак.6,18-19

5. И видећи га Антиох рече:

6. „Ја, пре но што почну мучења против тебе, о старче, саветовао бих ти ово: да једеш свињетине и спасеш се.

7. Јер поштујем твој узраст и седину, коју имајући толико времена, не чиниш ми се да мудро мислиш (*φιλοσοφεῖν*) држећи се Јудејске религије.

8. Јер зашто се гадиш, кад је природа подарила изврсно јело од меса те животиње?

9. Јер глупо је не уживати оно што је без постиђења пријатно, и неправедно је одвраћати се од лепих дарова природе.

10. А ти ми изгледаш да чиниш и још бесмисленије, кад сујетно мислећи о истинитом, још и мене презиреш на сопствену казну.

11. Нећеш ли се пробудити из ваше брбљиве философије и одбацити глупост твојих мисли, и стекавши опет памет достојну твог узраста, почнеш философирати истину корисности (*την του συμφεροντος ἀλήθειαν*)?

12. И приклонивши се мојем човекољубивом савету, смилујеш се на своју старост.

13. Јер, замисли да ако постоји нека надзорна (с више) Сила ваше религије, да ће ти она опростити сваки преступ Закона учињен из нужде."

14. Док на овај начин тиранин наговараше на безаконно месојеђење, затражи Елеазар реч,

15. И добивши право да говори, поче говорити народу овако:

16. „Ми, Антиоше, уверени да живимо по божанском Закону, никакву нужду не сматрамо принуднијом од наше добропослушности Закону.

2. Мак. 6,23-31

17. Зато ни на који начин не пристајемо да преступимо Закон.

18. Мада, кад и не би био по истини Закон наш божански, како ти сматраш, а (мислиш) да и ми залуд сматрамо да је божански, ни тако нам не би било могуће поништити схватање (*δόξαν*) о побожности.

19. Немој сматрати, ако једемо оскрнављено, да је то мали грех.

20. Јер преступати Закон у малом или великом потпуно је једнако,

21. Јер се кроз обоје подједнако над Законом гордимо (= *прсузносимо*).
22. Изругујеш се нашој философији као да у њој не са благоразумиошћу (*ου μετά εύλογιστίας*) живимо.
23. А она нас учи целомудрености (*σωφροσνην*= *здравоумљу*), тако да владамо над свим задовољствима и жељама, и обучава нас храбрости (= *издржљивости*) да сваки бол добровољно подносимо,
24. И васпитава (нас) праведности, тако да кроз све врлине будемо једнакоправични (*ίσονομεϊν*). И побожности научава, тако да само Постојећега (*τον όντα* = *Суштога*) Бога велелепно поштујемо.
25. Зато нећемо јести оскрнављено. Јер, верујући да је Бог установио Закон, знамо да, дајући Закон, Творац света нам по природи саосећа (*κατά φύσιν συμπαθεί*).
26. И оно што ће бити својствено (= *корисно*) нашим душама, то је дозволио да једемо; а забранио је да једемо месо онога што ће се противити (= *штетити*).
27. А тиранско је не само да нас принуђујеш да преступимо Закон, него и да једемо, да би (нам) се тим најмрскијим нам јеђењем нечистога (после) подсмевао.
28. Али, нећеш ми се подсмехнути тим смехом,
29. Нити ћу преступити свештене заклетве предака да ћемо чувати Закон.
30. Нити ако ми ископаш очи и утробу ми растопиш.
31. Нисам ја тако старац и кукавица да ми не би разум ради побожности показао младост.
32. Зато припреми колеса (за мучење) и огањ распали још јаче.
33. Нећу тако сажалевати моју старост да би због себе погазио отачки Закон.
34. Нећу те слагати, васпитачу Законе (*παιδευτά Νόμe*), нити ћу те издати, љубљена Уздржљивости!
35. Нити ћу те постидети, философе Разуме (*φιλόσοφε Λόγe*). Нити ћу те се одрећи, чесно Свештенство и науко Законе давства!
36. Нити ћеш ми, (царе), оскрнавити чесна уста старости, нити законитог живљења узраст.
37. Чистога ће ме примити оци (наши), јер се нећу уплашити твојих принуда до смрти.
38. Безбожнике можеш тиранисати, а мојим о побожности мислима (*λογισμών*) нећеш господарити, ни речима ни делима."

6 Страдање Елеазара, његова молитва и мученичка смрт

1. Када на овај начин (Елеазар) беседом одговори на тиранинова наговарања, приступите маченосци и грубо повукоше Елеазара на справе за мучење.
2. И најпре свезаше старца, украшенога благољепијем због побожности.
3. Затим, везавши му лактове са обе стране, удараху га шибама.
4. „Покори се царевим заповестима", викаше с друге стране гласник.
5. А великодушни и заиста племенити Елеазар, као да је у сну мучен, нинакоји начин не промени се,
6. Него високо уздизаше очи ка Небу старац, док му месо откидаху шибама и крвљу би обливан и у ребра рањаван.
7. И падајући на земљу, јер тело није издржавало муке, имађаше усправан и непоколебљив разум.
8. Неки од грубих маченосаца удараше га ногама наизменично у мошнице, да би падајући у стајао.

9. А он трпљаше болове, и невољу презираше, и јуначки подношаше ударце.
10. И као храбри атлета, (= *подвижник*), ударан побеђиваше старац мучитеље.
11. Знојећи се по лицу и врло тешко дишући, задивљаваше и саме мучитеље због благодушности (*ε ὑψυχία*).
12. Тада неки од царевих људи, сажаљевајући с једне стране његову старост,
13. С друге стране, имајући симпатије због (ранијег) дружења с њиме, и с треће стране из дивљења због његове уздржљивости, приступивши му говораху:
14. „Зашто себе неразумно погубљујеш таквим злом, Елеазаре?”
15. Ми ћемо ти донети неких пржених јела (= *од меса*), а ти претварајући се као да једеш свињско месо, спашћеш се.”

2. Мак. 6, 21

16. А Елеазар, као да је тим саветом још грубље злостављан, узвикну:
17. „Нећемо тако зло мислити ми деца Аврамова, да у малодушности дволичимо неприличну нам игру (*δράμα*).
18. Јер је неразумно да, живећи истински живот до старости и о њему схватање (*δόξαν*) законито сачувавши, да се сада променимо,
19. И сами ми будемо младима образац безбожности (*ασεβείας*), те постанемо пример јеђења нечистога.
20. Срамно је, да би поживели још мало времена, и то исмевани од свих због страшљивости,
21. А од тиранина презирани као кукавица, да наш Божански Закон не бранимо до смрти.
22. Зато ви, о децо Аврамова, племенито за благочешће умирите!
23. А ви, маченосци тиранинови, шта чекате?”
24. Видећи га да тако великодушно мисли (*μεγαλοφρο-νοῦντά*) наспрам невоља, и да се не мења ни према њиховој самилости, одведоше га у огањ,
25. Где га мало по мало бацаше, опаљујући га злосмишљеним оруђима и неку смрдљиву течност у ноздрве му сипајући.
26. А он већ спржен до костију, пред онесвешћењем уздиже очи к Богу и рече:
27. „Ти знаш, Боже, да иако ми беше могуће спасти се, у горућим мукама умирем за Закон.
28. Милостив буди народу Твоме, задовољивши се нашом за њих казном.
29. Учини моју крв очишћењем за њих, и животни откуп за њих (*ἀντίψυχον αὐτῶν*) узми душу моју.

4. Мак. 17,22

30. И то рекавши, свештени муж племенито умре у мукама, и до смртних мука одупре се разумом зарад Закона.
31. Очигледио је, дакле, да је господар страсти побожни разум.
32. Јер, ако би страсти надвладале разум, њима бисмо придавали сведочанство превладавања.
33. Сада пак, када је разум победно страсти, њему ћемо како приличи доделити в ласт господарења.
34. И праведно је да признамо да разум има моћ, кад и спољне болове надвладава, иначе би било смешно.
35. И не само да показујем да је разум надвладао болове, него да влада и задовољствима (= *сластима*) и нимало им се не подаје.

7 Похвала побожном, мудрому и храбром Елеазару.

1. Јер, као изврсни управитељ, разум оца нашега Елеазара, крманећи лађом побожности на пучини страсти,

2. И шибан претњама тираниновим и исцрпљиван таласима мучења,

3. Ни на који начин не скрете вођице побожности, док не доплови до пристаништа бесмртне победе.

4. Није тако град, некад опседан многим и разноврсним опсадиим справама, издржао, као овај пресвети (*πανάγιος*). Опаљиван по свештеној души шибанима и мучењима, победно је опсађиваче, због разума побожности који га је штитио.

5. Јер, уздигавши отац Елеазар као стеновиту тврђаву (града) своју мисао (*διάνοιαν* = разум), разбијаше беснеће валове страсти.

6. О свештениче, достојни свештенства! Ниси оскврњио свештене зубе, нити си упрљао једењем поганштине стомак који је (сместио) богопоштовање и очишћење.

7. О сагласниче Закона и философе божанског живота!

8. Овакви треба да су они који стварају (*δημιουργούντας* јавно уређују) Закон сопственом крвљу, и јуначким знојем страдана до смрти га бране.

9. Ти, оче, наше (јеврејско) благозакоње трпљењима на славу потврдивши, и свету службу (*την ἁγιαστίαν* = службу освећења) чесним речима почаствовавши ниси погазио; делима си потврдио речи божанске философије твоје.

10. О силнији од мука Старче, и снажнији од огња Презвитере, и над страстима највећи царе Елеазаре!

11. Јер, као што је отац Арон, наоружан кадионицом, проходећи кроз народно мноштво, победно ангела палитеља,

4 Мојс. 16,46-48

12. Тако Ароновић (*ὁ Ααρωνίδης*) Елеазар, растапан огњем, није променуо разумом.

13. И још, што је најдивније, будући старац, са већ ослабљеним снагама тела и опуштенога меса и онемоћалих мишића, младићски се понашаше (*ἀνενέασεν* = подмлађиваше се).

14. Духом кроз разум, и Исаковским разумом, многоглаво мучење је поништио.

15. О блажене старости и чесне седине и живота законитог, којег је верним печатом смрти завршио (*ἐτελείωσεν* = усавршио)

16. Ако је, дакле, човек старац презирао муке до смрти ради побожности, онда је очигледно да је побожни разум владар страсти.

17. А можда ће неко рећи: Не владају сви (људи) страстима, јер и немају сви разборит разум.

18. Но они који свим срцем промишљају о побожности, једино они могу владати телесним страстима,

19. Верујући да Богу не умиру, као што нису (умрли) ни патријарси наши Аврам и Исак и Јаков, него живе Богу.

4. Мак. 16,25; Мк. 12,26-27

20. Ништа се, дакле, не противи да се неки виде како су овладани страстима због слабог разума.

21. Зар неко, философирајући по читавом правилу философије и верујући Богу,

22. И знајући да је блажено подносити ради врлине сваки бол, неће овладати страстима ради богопоштовања?

23. Јер једино мудар и храбар јесте господар страсти.

8 Седам верних Младића са Мајком смело одговарају претњама цара Антиоха.

1. Зато су чак и Дечази, философирајући побожним разумом, надвладали и најстрашнија мучења.

2. Јер, пошто при првом покушају јавно би побеђен тиранији не могући принудити Старца да једе оскрнављено, тада веома острашћено заповеди да доведу друге од уловљених Јудеја, па ако буду јели оскрнављено, отпустити их пошто поједу, а ако се супротставе, бруталније их мучити.

3. Када то тиранин нареди, појавише се вођени са старом Мајком седам Браће, лепи и чедни и јуначни и у свему умилни.

4. Које кад тиранији виде, како као у хору окружују Мајку у средини, трже се због њих, и задививши се лепоти и племенитости, насмеши им се, па призвавши их ближе, рече:

5. „О младићи, ја вам се с наклоношћу свакоме посебно дивим, ценећи лепоту и бројност толике браће; и не само да вам саветујем да не манитате истом манијом којом и претходно мучени старац, него још и молим да ми приђете и уживате моје пријатељство.

6. Јер могу како кажњавати оне који не слушају моје наредбе, тако и награђивати оне који ми се повинују.

7. Поверујте, дакле, и добићете руководеће власти (= *положаје*) над мојим (државним) стварима, одрекавши се вашег отачког правила живљења (*τον πατριον ν ... πολιτείας θεσμον*).

8. И узевши удела у Јелинском животу (*βίου*) и променувши (свој) начин живота, уживајте у вашој младости.

9. Јер, ако ме због непокорности наведете на гњев, принудићете ме да вас свакога појединачно страшним казнама на мучењима погубим.

10. Зато, смилујте се на себе, а ја вас, иако непријатељ, сажалевам због узраста и лепоте.

11. Зар не закључујете да, ако се не повинујете, не предстоји вам ништа друго него да умрете на мукама?"

12. И говорећи то, заповеди да истакну напред справе за мучење, да би их и страхом убедио да једу оскрнављено.

13. А кад а маченосци изнесе напред точкове и ченгеле за черечење, чекрке и зупчанике, катапулте и казане, тигање и менгеле и гвоздена клешта и клинове и мехове за распаљивање огња, узевши реч тиранији рече:

14. „Дечази, бојте се, и Правда (*Божанска*) коју поштујете биће вам милостива ако из нужде преступите Закон".

15. А они, чувши примамљиве (речи) и видећи страхоте (казни), не само да се не уплашише, него и узвратно философираше (*άντεφιλοσόφησαν*) тиранину и својом благоразумношћу (*δια της εύλογιστίας*) његову тиранију разорите.

16. Ако бисмо замислили да су неки међу њима били плашљивци и нејуначни, којим би се послужили речима? Зар не овим?

17. „О, ми несрећни и врло неразумни! Када нас цар позива и на добротинство подстиче ако му се повинујемо,

18. Зашто се испразним намерама веселимо и ризикујемо смртоносну непослушност?

19. Зар се, људи браћо, нећемо уплашити справа за мучење и узети у обзир претње мукама, те напустити ову сујетну и погибелћу надменост?

20. Смилујмо се на свој узраст и сажалимо се на мајчину старост.

21. И схватимо да, ако се не покоримо, умрећемо.

22. А опростиће нам и Божанска Правда што смо се из невоље уплашили цара.

23. Зашто себе изводимо из овог најслађег живота и лишавамо се слаткога света?
24. Немојмо присиљавати нужност, нити будимо сујетни над својим мучењем.
25. Неће нас ни сам Закон олако (*εκουσίως*) осудити на смрт, ако се уплашимо мучилишта.
26. Откуд нам дође таква свадљивост да нам се допада смртоносно подношење, уместо тога да послушавши цара живимо безбрижно?"
27. Али, ништа тако не рекоше нити помислише Младићи којима предстојаше мучење.
28. Јер беху презритељи страсти и самовладари (*αυτοκράτορες*) болова,
29. Тако да чим тиранин преста да им саветује да једу оскрнављено, сви једним гласом као из једне душе рекоше:

9 Мучење и јуначка смрт прве двојице Браће.

1. „Шта чекаш, тиранине? Јер смо готови умрети пре него ли преступити наше отачке заповести.
2. Јер би се с разлогом постидели својих предака кад се не би благопослушношћу држали Закона и Мојсија као саветника.
3. Тиранине, саветниче безакоња, немој, мрзећи нас, већма нас од нас самих миловати (= жалити).
4. Јер сматрамо гором и од саме смрти твоју, ради нашег безаконог спасења, милост.
5. А устрашаваш нас претећи нам смрћу кроз мучења, као да ниси мало пре од Елеазара (ништа) научио.
6. Ако су пак Јеврејски старци благочествовали (*ευσεβήσαν*) трпећи ради побожности и мучења, још је праведније да ми млађи умремо презревши твоја принуђујућа мучења, која и наш васпитач Старац победи.
7. Кушај нас, зато, тиранине! Ако и убијеш наше душе (= *животе*) ради побожности, немој мислити да ћеш, мучећи, нашкодити нам.
8. Јер ми ћемо овим злострадањем и трпљењем стећи награду врлине и бићемо код Бога (*παρά Θεώ* = *близу Бога*), због Кога и страдамо.
9. А ти ћеш, због нашег срамног убиства, сигурно поднети од Божанске Правде вечну муку огњем."
10. Када они то рекоше, тиранин не само да негодоваше као против непокорних, него и као против незахвалних разјари се.
11. Та да војници по заповести приведоше Најстаријега од њих, и поцепавши му хаљину, везаше му руке и мишице кајишима са сваке стране.
12. Када пак, ударајући га шибама уморише се, ништа не успевши, подигоше га на точак,
13. На којем истезаван племенити Младић би ишчашен удовима.
14. И ломљен по сваком уду, критиковаше говорећи:
15. „Најсрамнији тиранине и непријатељу Небеске Правде и окрутнице! Не мучиш ме на овај начин зато што сам убио човека или безбожнички, него што штитим Божански Закон."
16. И док маченосци говораху: „Пристани да једеш да би се спасао мука";
17. Он одговори: „Није тако јак ваш точак, о срамне слуге, да ми сломи разум! Сеците ми удове и жежите ми месо и ломите зглобове!
18. Јер ћу вас кроз сва мучења уверити да су само Деца Јеврејска ради врлине непобедива."
19. Док то говораше, они простреше испод ватру (= *жар*) и замахујући точак још више га растезаху.
20. А точак се одасвуд обливаше крвљу (његовом) и гомила распаљеног угљевља гашаше се

млазевима крви, и око осовине те справе комади меса сакупљаху се.

21. Имајући већ огољене од меса саставе костију, великодушни и Аврамовски Младић не застења,

22. Него као у ватри преображаван у непропадљивост (*μετασχηματιζόμενος εις αφθαρσία ν*) племенито подношаше мучења,

23. Говорећи: „Подражавајте ме, Браћо! Немојте побећи (= *дезертирати*) из моје борбе, нити се одрећи мојег братства добродушности (*την της εὐψυχίας αδελφότητα = братство по племенитости душе*).

24. Војникујте свештену и племениту војску за побожност, којом ће праведни и отачки Промисао наш милостив бити (нашем) народу (*τω εθνει*) и казнити злочинца тиранина."

25. И рекавши то свештенолепни Младић испусти душу.

26. А када се сви удивеше трпеливдушности његовој, вођаху маченосци Другога по узрасту иза првога, и свезавши га гвозденим лисицама, привезаше га оштрим канцама за оруђе и катапулт (= *чекрк*).

27. А када га пре мучења испитиваху да ли хоће јести, и чуше племенито мишљење,

28. (Одмах) га леопардне звери зграбише гвозденим канцама и од тетива до браде све месо и кожу с главе здераше. А он, трпећи тај тешки бол, говораше:

29. „Како је слатка свака врста смрти за отачку побожност нашу". А и тиранину рече:

30. „Зар ти се не чини, најгрубљи од свих тиранине, да се више од мене мучиш ти, гледајући побеђиван горди разум твоје тираније, нашим ради побожности трпљењем?

31. Јер ја задовољствима ради врлине бол олакшавам,

32. А ти се мучиш у претњама безбожности. Али нећеш избећи, најпоганији тиранине, праведне казне Божанскога гњева."

10 Мученичко страдање и смрт друге двојице Браће.

1. А када и овај издржа славну смрт, вођен би Трећи, много подстицан од многих да окусивши јело спасе себе.

2. А он повикавши рече: „Не знате ли да ме је исти са умрлом (Браћом) посејао отац и иста мајка родила, и да смо у истим веровањима (*δόμασιν*) одгајени?

3. Нећу се одрећи племенитог сродства братства.

[4. Ако уз ово имате некакво средство мучења, принесите га телу моме, јер душе моје и да хоћете не можете се дотаћи.]"

5. А они тешко подневши смелост овога Мужа, зубастим оруђима забоденим у зглобове ишчашаше му руке и ноге, и кршећи их из зглобова дробљаху их,

6. Ломећи прсте и лактове и ноге и чланке.

7. И не могући га ни на који начин збунити духом, здераше му на скитски начин кожу са органа, са јагодицама врхова прстију.

8. И одмах га одведоше на точак, на којему разламан из зглобова и пршљенова, гледаше своју парчад меса около расипану и капање крви где тече из утробе.

9. Хотећи пак да умре, рече:

10. „Ми, дакле, о најсвирепији тиранине, ово трпимо ради Божијег карања (*παιδείαν = васпитавања*) и врлине,

И. А ти ћеш због безбоштва и срамног убиства подносити неуништиве муке."

12. И кад он умре братољепно (*ἀδελφοπρεπώς* = *достојно браће*), повукоше ближе Четвртого, говорећи:

13. „Немој махнитати и ти истом манијом са браћом твојом, него повинујући се цару спаси себе".

14. А он им рече: „Немате тако јак горући огањ против мене, да би ме обесхрабрили.

15. Заклињем се блаженом смрћу Браће моје, и вечном пропашћу тиранина и бесмртним (*ἀϊδίων*) животом побожних, нећу се одрећи племенитог братства.

16. Измишљај, тиранине, мучења, да би и кроз њих научио да сам брат претходно мучених."

17. Чувши то крвожедни и злочиначки и свенајпоганији Антиох, заповеди да му отсеку језик.

18. А он рече: „Ако и отсечеш орган гласа, Бог чује и оне који ћуте!

19. Ево, исплажен је језик, отсеци га, а ли нећеш уз то с језиком отсећи (ми) и разум.

20. С радошћу подносимо отсецање телесних удова ради Бога.

21. А тебе ће убрзо стићи Бог, јер отсецаш језик који пева божанске песме."

11 Страдање и мученичка смрт петог и шестог Брата.

1. А када и он измучен мукама умре, ускочи Пети, говорећи:

2. „Нећу се, тиранине, одрећи мучења за врлину,

3. Него сам од себе дођох, да би и мене убивши заслужио, за веће неправде, (већу) казну Небеске Правде.

4. О, врлиномршче (*μισάρετέ*) и човекомршче, шта смо то учинили да нас на овај начин уништаваш?

5. Зато што благочестујемо (*εὐσεβοῦμεν* = *побожно поштујемо*) Творца свих и живимо по Његовом врлинском Закону?

6. Али то је достојно почести, а не мука.

[7. Када би имао осећање људских чежњи (*πόθων*), имао би и наду спасења код Бога.

8. А сада, будући туђ Богу, бориш се против оних који Бога благочестују.]"

9. Док он то говораше, маченосци га свезаше и одвукоше на катапулт (= *чекрк*),

10. На који га везаше натеравши да клекне, и колена причврстише гвозденим букагијама, па преко слабина га савише око осовине точка, и тако потпуно савијеном, попут скорпије око точка, отсецаху му удове.

11. На тај начин и духом стешњаван и телом стискан,

12. Говораше: „Добре нам, о тиранине, и не хотећи дарујеш дарове: дајући нам да кроз јуначкије болове покажемо нашу издржљивост у Закону".

13. А када и он сконча, би вођен и Шести Дечак, који када га тиранини питаше да ли хоће јести да буде ослобођен, одговори:

14. „Ја сам по узрасту млађи од моје Браће, али сам по разуму (*τη διανοίχ* = *мишљу*) вршњак.

15. Јер у једним и истим (законима) и рођени и одгајени, треба да једнако за исте (законе) и умремо.

16. Тако, да ако ти се хоће да (ме) мучиш зато што нисам јео поганштине, (онда) мучи!"

17. Кад он то рече, одведоше га на точак,

18. На којем растезаван до пуцања удова и кичмених пршљенова, би паљен ватром одоздо.

19. И усијавши оштре шипке, пржаху му леђа и пробадаху ребра, спаљујући му утробу.
20. А он мучен, говораше: „О свештенолепна борбо, на коју смо, због побожности и на вежбање болова, толика Браћа позвани, и нисмо побеђени!
21. Јер, о тиранине, непобедиво је побожно знање (*ή ευσεβής επιστήμη*)!
22. Потпуно наоружан савршеном врлином (*καλοκαγαθία*) умрећу и ја са Браћом мојом,
23. А ти, [о тиранине!], новоизмишљачу мука и непријатељу истински побожних, и сам си навукао на се великог казнитеља.
24. Нас шест Дечака срушисмо твоју тиранију!
25. Јер то што ниси могао да преубедиш разум наш, нити да нас присилиш на скверно једење, зар то није разрушење твоје?
26. Огањ твој нама је хладан, и чекрци безболни, и немоћно је насиље твоје!
27. Око нас не стоје тиранинови, него маченосци Божанског Закона (= *анђели*), зато имамо непобедив разум."

12 Мучеништво најмлађег Брата.

1. А када и овај, бачен у катао, блажено умре, дође Седми (Брат), најмлађи од свих.
2. Сажаливши се на њега тиранији, мада је грдно од браће његове био озлојеђен, видећи га да је већ везан,

2. Мак. 7, 24

3. Позвавши га ближе себи, и покушавајући да га саветује, говораше:
4. „Видиш ли свршетак безумља браће твоје, јер због непокорности бише мучени и помреше. И ти, ако не послушаш, несрећниче, бићеш мучен и умрећеш и ти пре времена.
5. А ако послушаш, бићеш пријатељ (царев) и руководићеш над стварима царства."
6. И саветујући то, позва Мајку Детета, да би она, смиловавши се због губитка толико синова, подстакла преосталог на спасоносну добропослушност.
7. А он, пошто га Мати јеврејским језиком подстаче као што ћемо рећи мало касније - рече:

2. Мак. 7,27-29

8. „Одрешите ме, да кажем нешто цару и свима пријатељима с њиме".
9. И обрадовавши се веома (цар и његови) због те најаве Детета, одмах га одрешеше.
10. И потрчавши у близину казана, он рече:
11. „Погани и од свих лукавих најбезбожнији тиранине! Зар се ниси заситио, добивши од Бога добра и царство, да слуге Његове убијаш и подвижнике побожности (*τους της ευσεβειας άσκητάς*) мучиш?
12. Зато ће те задржати Божанска Правда за страшнији и вечни огањ и муке, које те неће оставити на сав век.
13. Ниси се задовољио, ти најзверскији, да, будући човек, сличнима теби страдалницима (*τους όμοιοπαθεΐς*) и посталима од истих елемената отсецаш језик и на овај начин мучиш и злостављаш?
14. Али они, племенито умревши, испунише побожност према Богу.
15. А ти, [зао будући], зло ћеш закукати што си без разлога побио подвижнике врлине."
16. Затим и он, имајући умрети, рече:
17. „Нећу побећи (= *дезертирати*) из племените борбе Браће моје,

18. Него призивам отачкога Бога, да милостив буде народу моме.
19. А тебе, (царе), и у овом животу и кад умреш Он ће казнити!"
20. И то пожелевши молитвом баца се сам у казане, и тако предаде душу.

13 Побожна мисао Седморо Браће Показа их јунацима вере; њихово међусобно подстицање и братска љубав у страдању за Закон Божији.

1. Ако, дакле, болове до смрти презреше Седморица Браће, онда се одасвуд по себи признаје да је самовладар над страстима побожни разум.

2. Јер да су, поробивши се страстима, јели оскрнављено, рекли бисмо да су их оне (страсти) победиле.

3. Сада пак није тако, него хваљеним код Бога разумом победише страсти.

4. Код њих (Младића) није могуће превидети владавину мисли (*την ηγεμονία ν της διανοίας*), јер они надвладаше и страст и болове.

5. Како, дакле, није могуће признати владање над страстима од стране доброразумља (*της εύλογιστίας παθοκρατορίαν = власт доброг мишљења над страстима*), код њих који нису бежали од болова у огњу?

6. Јер као што истакнуте куле у пристаништима, сузбијајући нападе (морских) таласа, пружају мирно пристајање онима који упловљавају;

7. Тако и седмокулно (*ή έπτάπυργος*) доброразумље ових Младића, обезбедивши пристаниште побожности, победи разуданост страсти.

8. Јер они, саставивши свештени хор побожности, сокољаху један другога, говорећи:

9. „Братски умримо, Браћо, за Закон! Угледајмо се на она Три Младића у Асирији, који презреше истограђанску (*της ίσοπολίτιδος*) пећ (вавилонску).

Дан. 3, 12-20

10. Не будимо плашљиви у показивању побожности!"

11. Један је говорио: „Храбро, Брате!" Адруги: „Племенито трпи!"

12. А трећи, присетивши се говораше: „Сетите се одакле сте; и којег оца руком да буде заклан ради побожности подношаше Исак.

1. Мојс. 22,9-10

13. А сваки понаособ и сви заједно, међусобно се гледајући, расположени и веома смели, говораху: „Посветимо од свег срца себе Богу, Који нам је дао душе и употребимо наша тела за чување Закона!

14. Не бојмо се онога који је одлучио да убија.

Мт. 10, 28

15. Јер велика борба души и опасност предстоји у вечној муци преступницима заповести Божије.

16. Наоружајмо се, зато, страстогосподарењем (*παθοκρατείαν*) божанственога разума.

17. Јер тако ће нас, кад умремо, примити Аврам и Исак и Јаков [у наручје своје] и сви ће нас оци похвалити."

Лк. 16,23

18. И свакоме појединачно одвајаноме од Браће његове, говораху они преостали: „Не постиди нас, Брате, нити слажи Браћу нашу претходно умрлу!”

19. Није вам пак непозната братска љубав, коју је Божански и Свемудри Промисао преко отаца рађанима доделио, и кроз мајчину утробу усадио.

20. У којој (утроби) су једнако време обитавала Браћа, и у исто време саздана, и од исте крви израсла, и истом душом усавршена;

21. И у истим временима порођени, и из истих извора млеко пили, од којих се наручја заједнички хране загрљене братољубиве душе;

22. И растући снажније кроз заједничко храњење и свакодневно дружење и остало васпитање и наше у Закону Божијем вежбање (*ασκήσεως* = *подвизавање*).

23. Пошто је, дакле, тако постало симпатично (= *сасирадално*) братољубље, Седам Браће су имали симпатичнију (= *састрадалнију*) међусобну слогу (*ομοθυμία* = *једнодушност*).

24. Јер одгојени (= *васпитани*) истим Законом, и исте извежбавши врлине, и саодгајивши се у праведном живљењу, већма су се међусобно волели.

25. Јер међусобно ревновање у савршеној врлини (*ή όμοζηλία καλοκαγαθίας*) повећавало је њихову међусобну наклоност и једнодушност.

26. Јер са побожношћу чињаху себи још жељеније братољубље.

27. Па ипак, мада им је и због природе и због дружења (*της συνήθειας*) и врлинских нарави заједно саузрстала љубав братства, подношаху ради побожности преостала Браћа да гледају Браћу мучену и злостављану до смрти.

14 Похвала витешкој Седморици Браће и Мајци.

1. Уз то их још и на страдање подстицаху, тако да нису само презирали болове, него су и владали страстима братољубивости према Браћи.

2. О мисли (*λογισμοί*) царскије од цара и слободније од слободних!

3. О свештене и складне око побожности сагласности Седам Браће!

4. Ниједан од Седам Дечака не уплаши се, нити оклеваху пред смрћу,

5. Него сви као на пут бесмртности трчећи, жураху на смрт кроз мучења.

6. Јер као што се руке и ноге крећу сагласно подстицајима душе, тако и свештени Дечаци, као од једне бесмртне душе побожности покретани, сагласише се на смрт за њу (= *за побожност*).

7. О свесвета (*πανάγιε*) Седмице сагласне Браће! Јер као што су седам дана стварања света (*της κοσμοποιίας*) око побожности (= *око вере наше*),

1. Мојс. 2,1-3; 2. Мојс. 20, 8-11

8. Тако су и Дечаци, играјући коло около седмице, уништавали страх од мука.

9. Сада ми, чујући за невоље ових Младића, потресамо се. А они не само гледајући, нити само слушајући речи претње онога момента, него и страдајући, трпљаху, и то патњама у огњу,

10. Од којих шта може бити болније? Јер, пошто је моћ огња бритка и брза, она брзо уништаваху тела.

11. И нека се не сматра чудним што је код ових Мужева (= *Људина*) разум превладао у мукама, када је и ум (*νοус*) Жене надвисио мишљу многоврсне болове.

12. Јер Мајка ових Седам Младића поднела је мучења за свако од Деце.

13. А схватате како је многострука љубав детољубља, привлачећи свакако састрадавању (мајчинске) утробе.

14. Јер чак и бесловесне животиње имају сличну људима симпатију и љубав према рађанима од њих.

15. Јер и међу птицама, оне питоме што живе око кућа штите своје пилиће.
16. А оне које живе на врховима гора и у пукотинама стена и у дупљама дрвећа и на њиховим врховима праве гнезда, излегавши их и родивши тамо, спречавају другима приступ.
17. А ако не могу спречити, лете око њих и пате љубављу, дозивајући их својим гласом и, колико могу, помажу деци (својој).
18. И зар треба помоћу бесловесних животиња показивати симпатију према деци?
19. Кад и пчеле у време прављења саћа одгоне оне који приступају и као гвожђем убадају жалцем оне који прилазе кошници њиховој и бране се до смрти?
20. Но, ову једнаку по души са Аврамом Мајку (ових) Младића, не промени симпатија према Деци.

15 Продужетак Похвале херојској Мајци.

1. О разуме, владаоче над страстима (Мајке) о деци! И побожности жељенија Мајци од деце!
2. Мајка, када (јој) је предстојало двоје: побожност или привремено спасење Седам Синова по обећању тиранина,
3. Она је већма заволела побожност, која спасава за вечни живот по Богу.
4. О, како бих морално окарактерисао (*ήθικολογήσαιμι = етикологизирао*) детољубиве страсти родитеља! Сличност и душе и лика (*μορφής*) упечаћујемо дивно у црте лика малог детета. И мајке, због страсти према рођеној деци, више од отаца бивају састрадалније.
5. Јер колико су мекодушније и вишедетније мајке, утолико су више детољубивије.
6. А од свих мајки постаде детољубивија Мајка Седморо Деце, која је кроз седам зачећа (и трудноћа) имала усађивану детољубивост према њима,
7. И због многих, при свакоме од њих, порођајних мука, принуђена је била да према њима има састрадалност;
8. (Па ипак), ради страха Божијег презрела је привремено спасење Деце.
9. Не само то, него и због савршене врлине (*καλοκαγαθία = леподоброте*) Синова, и послушности њихове према Закону, већу је према њима имала детољубивост.
10. Јер беху праведни, и мудри (*σώφρονες = чедни*), и јуначни, и великодушии, и братољубиви, и заиста мајкољубиви, тако да су је послушали да ће до смрти чувати Закон (*τα νόμιμα*).
11. Па ипак, мада је толико ствари односно детољубивости привлачило Мајку ка састрадавању, ни у једној од њих нису успели разноврсне муке да јој промене разум;
12. Него је и свако Дете (понаособ) и све њих заједно Мајка подстицала на смрт за побожност.
13. О природе свештена! и љубави родитељска! и рођење испуњено јаке љубави! и неукротиве страсти мајки!
14. Гледајући Мајка сваког појединачно мученога и спаљиваног (Сина), не мењаше се у след побожности!
15. Гледаше тела Деце сагоревана на огњу, и прете ногу и руку расејаване по земљи, и коже са глава и брада где висе као маске!
16. О Мајко, која си сада искусила теже болове од оних при њиховом рађању.
17. О једина Жено, која си целовиту (*όλόκληρον*) побожност родила.
18. Није те прекренуо Првенац син издишући, нити Други гледајући у мукама у тебе са сажалењем, нити Трећи испуштајући душу!
19. Ниси плакала видећи очи свакога од њих како у мукама исколачено гледају своје мучење, и

ноздрве које већ означаваху њихову смрт!

20. Гледајући преко мяса (већ пострададе) Деце, месо (следеће) Деце како гори; и преко руку, (друге) руке отсечене; и преко глава, (следеће) главе скалпиране и отсечане; и како на већ мртве (синове), падају (нови) мртви; и гледајући хор Деце своје како кроз мучења постаје гробље (*πολύανδριον*) - ниси засузила!

21. Не привлаче тако слушаоце песме сирена (= вила), ни пријатни за слушање лабудови гласови, као што привлаче гласови Деце која из мука призивају Мајку.

22. Коликим ли се, по величини и по броју, мукама мучаше тада Мајка, кад јој Синови беху мучени толиким чекрцима и казанима?

23. Али је побожни разум њену утробу (*τα σπλάγχνα* = *срце*) у самим страдањима осоколио, и појачао је да презре привремену детољубивост.

24. Мада је гледала погибију Седморо Деце и разноврсну многост мучења, племенита Мајка је све то превазишла због вере у Бога.

25. Тер, као да је у саветовалишту своје душе гледала страшне саветнике: природу, и рођење, и детољубивост, и мучење деце.

26. А као Мајка имала је за Децу два гласа (на располагању): смртоносни и спасоносни.

27. (Ипак), није гласала за спасење које за кратко време спасава Седам Синова,

28. Него се сетила ова Кћи Аврамова његове богопобожне издржљивости.

1. Мојс. 22,1-18

29. О Мајко Нације! Браниоче Закона, и Заштитниче побожности, и Стратотерпче борбе у (материнској) утроби!

30. О племенитија од мушкараца у издржљивости, и од мужева мужевнија у трпљењу!

31. Јер, као што је Нојев ковчег у потопу, који потапаше свет, носећи свет у себи, јуначки издржао бурне валове;

1. Мојс. 7,13-23

32. Тако си ти, Чуварко Закона, одасвуд обливана потопом страдања, и ударана јаким ветровима, синовским мукама, племенито подносила све буре ради побожности!

16 Шта није рекла, а шта је рекла јуначка Мајка својој побожној Деци у страдању.

1. Ако је, дакле, и Жена и Старица и Седморо Деце Мајка издржала гледајући самртне муке своје Деце, онда је општепризнато да је побожни разум самодржац над страстима.

2. Доказао сам, дакле, да су не само Људи надвладевали страсти, него да се и Жена дигла мишљу изнад (*υπερεφρόνη-σεν*) највећих мука.

3. И нису тако они лавови око Данила били дивљи, нити је (тако) била распаљена највећим огњем пећ око Мисаила, као што је ову (Мајку) спаливала природа детољубива, док је гледала Седам Синова, тако разноврсно мучене.

Дан. 6,16-22; 3,21-23

4. Но разумом побожности погасила је Мајка толике и тако велике страсти.

5. Јер замислите и то: да је Жена била малодушна, па будући Мајка, кукала би над њима и можда би овако говорила:

6. „О црна ја и многоструко несрећна, која сам родила Седморо Деце, ето, као да не бејаш Мајка ни једнога!

7. О залудних седам трудноћа, и неуспешних седам десетомесечја, и бесплодних дојења, и несрећних сисања!

8. Узалуд сам за вас, о Децо, подвела многе порођајне болове и тешке бриге одгајања!

9. О Децо моја, једни нежењени и други узалудно жењени! Нећу видети деце ваше, нити ћу се похвалити да се назовем баба!

10. О ја многодетна и добродетна - Жена удовица и једина многоплачна!

11. И ако умрем, нећу имати ни једног Сина да ме сахрани!"

- Али, ова свештена и богопобожна Мајка ниједног (од Синова) није оплакивала оваквим плачем.

12. Нити, је некога од њих одвраћала да не умре, нити их је зажалила када су умирали.

13. Него као имајући дијамантски ум, и као поново рађајући за бесмртност број Синова, већма их је на смрт за побожност молећи подстицала.

14. О Мајко, ради побожности, Божији Војниче, Старице и Жено! Због издржљивости, и тиранина си победила. И нашла си се делима и речима јача од мушкараца!

15. Јер и када си ухваћена са Децом, стајала си гледајући Елезара мученог, и говорила си Деци јеврејским језиком:

16. „О Децо (моја), племенит је подвиг на који сте позвани да будете сведоци Нације (*υπερ της διαμαρτυρίας του εθνους*). Подвизавајте се (= *борите се*) с вољом за отачки Закон!

17. Јер је стидно да овај Старац подноси болове за побожност, а да се ви Младићи уплашите од мука.

18. Сетите се да сте ради Бога дошли на свет и живота окусили,

19. И зато треба сваки бол да поднесете ради Бога.

20. Ради Којега и отац наш Аврам хиташе да оца Нације (*τον εθνοπατορά*), сина Исака, жртвује; а Исаак, гледајући очеву руку са мачем наднету над њиме, није се уплашио!

1. Мојс. 2, 3-10

21. И Данило праведник, бачен међу лавове; и Ананија, Азарија и Мисаил, бачени у огњену пећ, подношаху то ради Бога.

Дан. 6,16-22; 3,21-26

22. И ви, дакле, имајући исту веру у Бога, немојте невољствовати.

23. Јер је неразумно (*αλόγιστον*) да, знајући побожност, не супротставите се боловима."

24. Овим речина Седмомајка (*η επταμήτωρ = Седмодетна Мајка*), молећи сваког појединачно Сина, увери га да умре пре неголи да преступи заповест Божију.

25. А још, (додаде), и то да знате: „Они који су умрли ради Бога - живе Богу, као Аврам и Исаак и Јаков и сви патријарси."

4 Мак. 7,19 Мт. 22, 32

17 Слава славних Јеврејских Мученика.

1. А говораху и неки од маченосаца (војника) да, када је требало да и она буде ухваћена на смрт, да је, да не би неко дотакао тело њено, сама себе бацила у огањ.

2 Мак. 7, 41

2. О Мајко, која си са Седмо ро Деце срушила насиље тиранина и поништила његове зле намисли и показала племенитост вере!

3. Јер Ти, као кров на стубовима твоје Деце племенито утврђен, непоколебљиво си подвела земљотрес настао од мучења.

4. Буди, зато, смела, о Мајко свештенодушна (*ἱερόψυχέ*) имајући сигурну наду трпљења у Богу.

5. Није тако месец са звездама на небу постао поштован, као Ти, која си једнаке звезде (*ἰσαστέρους*), Седморо Деце, светлсводила (*φωταγωήσασά*) ка побожности, што си поехала чесна пред Богом и утврдила се са њима на небу.

6. Јер твоје рађање Деце беше од Аврама оца.

7. Кад би нам било могуће да, као на некој [таблици], живопишемо историју твоје побожности (*την της ευσέβειας σου ἱστορίαν* = *видљиву слику твоје побожности*), зар не би гледаоци дрхтали гледајући Мајку Седморо Деце како ради побожности до смрти подноси различите муке?

8. А било би достојно и на надгробној плочи исписати ово, што би припадницима нашег народа било на спомен:

9. „Овде су сахрањени Старац свештеник и Жена старица и Седморо Деце, због насиља тиранина хотећег да уништи Јеврејски народ (*πολιτείαν* = *грађанство*)

10. Који су оправдали народ (*εξεδίκησαν το γένος* = *изборили правду народа*), гледајући у Бога и муке до смрти подпевши."

11. Јер заиста је божански био подвиг (= *борба*) који су они остварили.

12. Јер тада је врлина била подвигоположник, која је испробавала трпљењем, а победа је - непропадљивост у животу многовеком.

13. А Елеазар је први започео подвиг (= *борбу*), а Мајка Седморо Деце се саподвизавала, а Браћа су се подвизавала.

14. Тиранији се противуборио, а свет и људски живот (*βίος*= *историја*) су посматрали.

15. А побеђивала је богопобожност (= *богопоштовање*), увенчавајући своје борце!

16. Ко се то није дивио подвижницима божанског Законодавства? Ко није био запањен?

17. Сам пак тиранији и сво његово веће дивили су се њиховом трпљењу.

18. Ради којег (трпљења), они и сада предстоје Божанском Престолу и живе блажени век.

19. Јер Мојсије вели: „И сви освећени, под Твојим су рукама.

5. Мојс. 3,3

20. И ови, посветивши се ради Бога, почаствовани су не само том чашћу, него и тиме што непријатељи нису надвладали наш Народ (*το έθνος*),

21. И што је тиранији кажњен и Отаџбина очишћена.

22. Као да су постали животни откуп (*ἀντίψυχον*) за грехе Нације. И крвљу ових Побожних, и њиховом умилоствљивујућом смрћу, Божански Промисао спасао је претходно страдајући Израиљ.

4. Мак. 4,29

23. Јер, гледајући тиранији на њихову храброст (= *издржљивост*) врлине и њихово трпљење у мукама, прогласио је Антиох (цар) својим војницима њихово трпљење за пример,

24. Па их је имао храбре и јуначне у пешадијским борбама и у опсадама, и освојивши (градове) победно је све непријатеље.

18 Сви побожни Страдалци за веру, народ и отаџбину радују се на Небу за верност Богу и врлини.

1. О децо Израилћани, потомци Аврамовог семена, повинујте се Закону овом и на сваки начин благочествујте (= *будите побожни*)

2. Знајући да је побожни разум господар страсти; и не само унутрашњих него и спољашњих болова.

3. Зато су они, предајући тела зарад побожности боловима, имали не само дивљење од људи, него су се удостојили божанског удела.

4. И зарад њих је Народ (*το έθνος*) стекао мир, и обновивши доброзаконе у Отаџбини, победите непријатеље.

5. А тирани Антиох и на земљи би кажњен, и по смрти мучи се. Јер како ниучему није нимало успео да присили Јерусалимљане да туђинствују (*άλλοφυλήσαι*) и да промене отачке обичаје, тада је отишао из Јерусалима с војском на Персију.

6. А говораше Мајка Седморо Деце и ове законске савете (*δικαιώματα*) Деци:

7. „Ја се родих девојка чедна, и не преступих очев дом, јер чувах изграђивано ребро!

1. Мојс. 2,21-24

8. Није ме повредио кваритељ у пустињи, ни оскврниатељ у пољу, нити ми је покварио чедност девојаштва кваритељ, змија преварна.

1. Мојс. 3,1-6

9. Остала сам време зрелости са мужем. Када ови (Деца) постадоше одрасли, скончао је отац њихов. И блажен је он, јер је доживео рађање Деце, а време бездетности није препатио.

10. Он вас је учио, док је још био с вама, Закон и Пророке:

11. О Авељу убијеном од Каина; и читао вам је о Исаку принетом на жртву свеспаљеницу; и о Јосифу у затвору.

1. Мојс.4,8; 22,9; 39,20

12. И говорио вам је о ревнитељу Финесу; и учио вас је о Ананији и Азарији и Мисаилу у огњу (пећи).

4. Мојс. 25,7-8; Дан. 3,21

13. А прослављао је и Данила у јами с лавовима, којег је и блаженим називао.

Дан. 6, 16

14. Подсећао вас је и на Исаијино писање, које говори: „Ако и кроз огањ прођеш, пламен те неће опалити“.

Ис. 43,2

15. Певао вам је и песмописца Давида, који говори: „Многе су невоље праведнима, [и од свих избавиће их Господ]“.

Пс. 33/34,20

17. И наводио вам је и Приче Соломонове, кад каже: „Дрво је живота свима који чине вољу Његову“.

17. Наводио је потврђујући Језекиља, који каже: „Хоће ли оживети ове суве кости?”

Јез. 37,3

18. А није заборавио научавајући ни песму, коју је научно Мојсије, која каже: „Ја убијам и оживљујем.

5. Мојс. 32,39

19. То је живот ваш, и дужина дана!”

5. Мојс. 32, 47

20. О горкога ли тадашњег дана, и не горкога! Када горки тиранији Јелински, угасивши огањ [огњем] грубим казанима и горућим гњевом, одведе на катапулт (= *чекрк*) и опет на својс муке - Седморо Аврамићанкине Деце.

21. И спржи зенице очију њихових, и језике отсече, и разноразним мучењима поби их.

22. Због којих, Божанска Правда посети и посетиће проклетога тиранина.

23. А Аврамовска Деца са подвигоносном Мајком у хорова отаца придружени су, примивши душе чисте и бесмртне од Бога,

Којему слава у векове векова. Амин.

Прем.Сол.8,19-20